

गौरवार्पण

सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामयाः । सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखभाग्जनः ।

gorkhapatraonline

विचार

उच्च कार्यसम्पादन अबको ध्येय

डेडिक्टेड र ट्रड्क

अङ्क ३३३ | २०८२ साल चैत ३० गते सोमवार | वैशाख कृष्ण एकादशी | नेपाल संवत् १९४६ चैतमा ११ | 2025 April 13 Monday | पृष्ठ : १२+८+८+८

क्र. नं. १०७/२०७७-७८
 गौरीगंगा नदी
 काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ०५, टंगालमा
 प्रस्तावित होटल होलिडे इन एक्सप्रेसको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा
 राय सुभाषका लागि आह्वान गरिएको सार्वजनिक सूचना।
 प्रथम पटक प्रकाशित मिति : २०८२/१२/३०
 श्री स्वर्णिम होटल लिमिटेड, काठमाडौं प्रस्तावक रहेको काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ०५, टंगालमा
 प्रस्ताव गरिएको होटल होलिडे इन एक्सप्रेसको १३४ शय्यामा स्तरोन्नति गर्ने आयोजना सम्बन्धी वातावरणीय
 प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय मार्फत स्वीकृतिका लागि
 सिफारिस सहित यस मन्त्रालयमा प्राप्त भएको छ। प्राप्त प्रतिवेदन अनुसार यो आयोजना हाल आफ्नै स्वामित्वको
 १०८५.०४ वर्गमिटर क्षेत्रफल जग्गामा १० शय्यामा सञ्चालनमा रहेको छ। होटलसँगै जोडिएको १०३७.७५
 वर्गमिटर क्षेत्रफलको जग्गा १५ वर्षका लागि लिजमा लिई १३४ शय्यामा क्षमता वृद्धि गर्ने योजना अनुरूप यो
 प्रस्ताव तयार गरिएको छ। यस होटलमा हाल कुल निर्माण क्षेत्रफल ४६७६.२८ वर्गमिटर रहेको एक १२ तले
 भवन रहेको छ भने कुल निर्माण क्षेत्रफल ५०५६.२४ वर्गमिटर भएको थप एक १० तले भवन निर्माण गरिनेछ।
 होटलले भवन सम्बन्धी प्रचलित मापदण्ड अनुसार खुला क्षेत्र, पार्किङ लगायतका मापदण्ड पूरा गर्नेछ। यस
 होटलमा अतिथि सेवा, किचन तथा रेस्टुरेन्ट, ब्याङ्कवेट हल, जिम, स्विमिङ पुल जस्ता सेवाहरू रहनेछन्। साथै
 यस होटलमा प्रतिदिन करिब ४८,००० लिटर भूमिगत पानी उपयोग हुने देखिन्छ। यस आयोजनाबाट वातावरणमा
 पर्ने प्रभावहरूको न्यूनीकरण/नियन्त्रणका उपायहरू मस्यौदा EIA प्रतिवेदनमा समावेश गरिएका छन्।
 वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ९ (६) बमोजिम यस प्रतिवेदनमा राय सुभाष दिनका लागि
 सर्वसाधारणले प्रतिवेदन अध्ययन वा उतार गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोले यो प्रतिवेदन निम्न स्थानहरूमा तथा यस
 मन्त्रालयको वेबसाइट www.mofe.gov.np मा समेत सार्वजनिक गरिएको छ। प्रतिवेदनमा उपयुक्त राय सुभाष
 प्राप्त भएमा यस मन्त्रालयले उक्त प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि स्वीकृति दिने क्रममा त्यस्ता राय सुभाषलाई
 समेत ध्यानमा राखिनेछ। उक्त प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सर्वसाधारण व्यक्ति वा संस्थाको कुनै राय-सुभाष भएमा
 यो सूचना प्रथम पटक प्रकाशित भएको मितिले सात (७) दिनभित्र आफ्नो लिखित रूपमा राय सुभाष निम्न
 ठेगानामा पठाइदिनुहुन यसै सूचनाद्वारा आह्वान गरिन्छ।
 प्रतिवेदन अध्ययन वा उतार गर्न सकिने स्थानहरू :
 श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
 श्री आदिवासी तथा जनजाति महासंघ नेपाल, सिनामङ्गल, काठमाडौं।
 श्री त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालय, कीर्तिपुर, काठमाडौं।
 श्री संसद् सचिवालय पुस्तकालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
 श्री जिल्ला समन्वय समिति, काठमाडौं।
 श्री काठमाडौं महानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, वातावरण व्यवस्थापन विभाग, कमलादी।
 श्री काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ०५ को कार्यालय।
 राय-सुभाष पठाउने ठेगाना :
 वन तथा वातावरण मन्त्रालय
 वातावरण प्रभाव अध्ययन शाखा
 सिंहदरबार, काठमाडौं, फोन नं. : ०१-४२११५६७, ०१-४२११९४६, फ्याक्स नं. : ०१-४२११८६८
 ईमेल : info@mofe.gov.np

नेपाल सरकार
 वन तथा वातावरण मन्त्रालय

बागमती प्रदेश, काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ०५, टंगालमा
 प्रस्तावित होटल होलिडे इन एक्सप्रेसको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा
 राय सुभाषका लागि आह्वान गरिएको सार्वजनिक सूचना।

प्रथम पटक प्रकाशित मिति : २०८२/१२/३०

श्री स्वर्णिम होटल लिमिटेड, काठमाडौं प्रस्तावक रहेको काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ०५, टंगालमा
 प्रस्ताव गरिएको होटल होलिडे इन एक्सप्रेसको १३४ शय्यामा स्तरोन्नति गर्ने आयोजना सम्बन्धी वातावरणीय
 प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय मार्फत स्वीकृतिका लागि
 सिफारिस सहित यस मन्त्रालयमा प्राप्त भएको छ। प्राप्त प्रतिवेदन अनुसार यो आयोजना हाल आफ्नै स्वामित्वको
 १०८५.०४ वर्गमिटर क्षेत्रफल जग्गामा १० शय्यामा सञ्चालनमा रहेको छ। होटलसँगै जोडिएको १०३७.७५
 वर्गमिटर क्षेत्रफलको जग्गा १५ वर्षका लागि लिजमा लिई १३४ शय्यामा क्षमता वृद्धि गर्ने योजना अनुरूप यो
 प्रस्ताव तयार गरिएको छ। यस होटलमा हाल कुल निर्माण क्षेत्रफल ४६७६.२८ वर्गमिटर रहेको एक १२ तले
 भवन रहेको छ भने कुल निर्माण क्षेत्रफल ५०५६.२४ वर्गमिटर भएको थप एक १० तले भवन निर्माण गरिनेछ।
 होटलले भवन सम्बन्धी प्रचलित मापदण्ड अनुसार खुला क्षेत्र, पार्किङ लगायतका मापदण्ड पूरा गर्नेछ। यस
 होटलमा अतिथि सेवा, किचन तथा रेस्टुरेन्ट, ब्याङ्कवेट हल, जिम, स्विमिङ पुल जस्ता सेवाहरू रहनेछन्। साथै
 यस होटलमा प्रतिदिन करिब ४८,००० लिटर भूमिगत पानी उपयोग हुने देखिन्छ। यस आयोजनाबाट वातावरणमा
 पर्ने प्रभावहरूको न्यूनीकरण/नियन्त्रणका उपायहरू मस्यौदा EIA प्रतिवेदनमा समावेश गरिएका छन्।
 वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ९ (६) बमोजिम यस प्रतिवेदनमा राय सुभाष दिनका लागि
 सर्वसाधारणले प्रतिवेदन अध्ययन वा उतार गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोले यो प्रतिवेदन निम्न स्थानहरूमा तथा यस
 मन्त्रालयको वेबसाइट www.mofe.gov.np मा समेत सार्वजनिक गरिएको छ। प्रतिवेदनमा उपयुक्त राय सुभाष
 प्राप्त भएमा यस मन्त्रालयले उक्त प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि स्वीकृति दिने क्रममा त्यस्ता राय सुभाषलाई
 समेत ध्यानमा राखिनेछ। उक्त प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सर्वसाधारण व्यक्ति वा संस्थाको कुनै राय-सुभाष भएमा
 यो सूचना प्रथम पटक प्रकाशित भएको मितिले सात (७) दिनभित्र आफ्नो लिखित रूपमा राय सुभाष निम्न
 ठेगानामा पठाइदिनुहुन यसै सूचनाद्वारा आह्वान गरिन्छ।
 प्रतिवेदन अध्ययन वा उतार गर्न सकिने स्थानहरू :
 श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
 श्री आदिवासी तथा जनजाति महासंघ नेपाल, सिनामङ्गल, काठमाडौं।
 श्री त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालय, कीर्तिपुर, काठमाडौं।
 श्री संसद् सचिवालय पुस्तकालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
 श्री जिल्ला समन्वय समिति, काठमाडौं।
 श्री काठमाडौं महानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, वातावरण व्यवस्थापन विभाग, कमलादी।
 श्री काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ०५ को कार्यालय।
 राय-सुभाष पठाउने ठेगाना :
 वन तथा वातावरण मन्त्रालय
 वातावरण प्रभाव अध्ययन शाखा
 सिंहदरबार, काठमाडौं, फोन नं. : ०१-४२११५६७, ०१-४२११९४६, फ्याक्स नं. : ०१-४२११८६८
 ईमेल : info@mofe.gov.np

नयाँ जारी भएको
 विधान संशोधन
 राष्ट्रिय
 मुलुकको
 स्वाधीनता
 संशोधन
 पृष्ठ।

होटल होलिडे इन एक्सप्रेसको ९९ देखि १३४ शय्यामा स्तरोन्नति
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

का.म.पा -५, टंगाल, काठमाडौं
बागमती प्रदेश, नेपाल

प्रतिवेदन पेश गरिएको निकाय:

वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल
फोन नं.: ०१-४२११८४६

मार्फत:

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन
मन्त्रालय,
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

पर्यटन विभाग
भृकुटीमण्डप, काठमाडौं, नेपाल
फोन नं.: ०१-४२११८४

प्रस्तावक:

स्वर्णिम होटल लिमिटेड
का.म.पा-५, काठमाडौं, बागमती
फोन नं.: ०१-४४२२१७७

चैत्र २०८२

कार्यकारी सारांश

प्रस्तावको उद्देश्य

प्रस्तावको मुख्य उद्देश्य भनेको बागमती प्रदेश काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका, वडा नं. ५, टंगालमा अवस्थित यस होलिडे इन एक्सप्रेसको स्तरोन्नति गरी थप सुविधासहित होटल सञ्चालन गर्ने रहेको छ। प्रस्तावित “होलिडे इन एक्सप्रेस”को प्रस्तावक स्वर्णिम होटल लिमिटेड, काठमाडौं- ५, टङ्गाल, रहेको छ। यस होटल १ भवन, ९९ शय्या क्षमतामा सञ्चालनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) स्वीकृत गरी सञ्चालन भइरहेको छ। हाल उक्त होटलको आन्तरिक परिमार्जन तथा थप एक भवन निर्माण गरी स्विमिङ्ग पुल, बैक्वेट जिम लगायतका सेवाहरू विस्तार गर्दै होटल स्तरोन्नति गरी कुल १३४ शय्या क्षमतामा सञ्चालन गरिने उद्देश्य रहेको छ।

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको औचित्य

प्रस्तावित “होलिडे इन एक्सप्रेस” होटलको स्तरोन्नति आयोजनाका लागि नेपाल सरकारको वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र नियमावली, २०७७ अनुसार वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) गर्नुपर्ने कानुनी आवश्यकता हुन्छ। प्रस्ताव अन्तर्गत हालको ९९ शय्या क्षमतामा ३५ शय्या थप गरी कुल १३४ शय्या बनाइने छ। साथै नयाँ भवनमा भोज हल, जिम हल र स्विमिङ्ग पुल निर्माण गरिनेछ। वातावरण संरक्षण नियमावलीको अनुसूची ३ (घ-१) अनुसार १०० शय्या भन्दा बढीको होटलमा EIA अनिवार्य हुन्छ। साथै, प्रस्तावित आयोजनाबाट प्रतिदिन ६९,००० लि. भूमिगत पानी प्रयोग गरिने भएकाले अनुसूची ३ (ज-६) बमोजिम पनि EIA आवश्यक हुन्छ। अन्ततः पर्यटकीय क्षेत्र अन्तर्गतको तारे होटल संघ सरकारको क्षेत्राधिकारमा पर्ने भएकाले यस EIA अध्ययन संघ अन्तर्गत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ।

अध्ययन विधि

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका लागि आयोजना तथा आयोजना क्षेत्रसँग सम्बन्धित प्रतिवेदन, अनुसन्धानमूलक लेखरचना, नक्सा, पालिका तथा जिल्ला पाश्र्वचित्र तथा आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनसँग सम्बन्धित विभिन्न कानूनी दस्तावेजहरूको अध्ययन तथा समीक्षा गरिएको थियो। आयोजना क्षेत्रका भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक

वातावरणीय आधार तथ्याङ्कहरू सङ्कलनका लागि स्थलगत अवलोकन, नापजोख, नमुना सङ्कलन तथा स्थानीय परामर्श तथा सोधपुछ गरिएको थियो। प्रस्तावित क्षेत्रको स्थलगत अध्ययनपछि भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा संकलित तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरिएको थियो। प्रभाव मूल्याङ्कनको लागि राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० अनुसार गरिएको थियो। सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम २०८२/०४/०२ मा ४० जनाको उपस्थितिमा होटल “होलिडे इन एक्सप्रेस” को परिसरमा गरिएको थियो। मिति २०८२/०४/१४ गते “नेपाल समाचारपत्र राष्ट्रिय दैनिक” पत्रिकामा सम्बन्धित व्यक्ति तथा संस्थाहरूबाट लिखित विचारहरू खोज्दै वातावरणीय संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची ९ अनुसारको सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरिएको थियो। साथै सम्बन्धित स्थानीय निकायबाट आवश्यक सिफारिस समेत सङ्कलन गरिएको थियो। अन्ततः वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अनुसूची १२ अनुसार तयार पारिएको छ।

आयोजना स्थलको विद्यमान वातावरणीय अवस्था

भौतिक वातावरण

प्रस्तावित होटल परियोजना काठमाडौं महानगरपालिका—५, टंगालमा अवस्थित छ, जुन पूर्ण रूपमा शहरीकृत मिश्रित प्रयोग क्षेत्र हो, जहाँ आवासीय, व्यापारिक र सेवामूलक संरचनाहरू बाक्लो रूपमा रहेका छन्। काठमाडौं महानगरपालिकाको करिब ८९% भूभाग निर्माण क्षेत्र (Built-up area) ले ढाकिएको छ भने वन, खेती र घाँसेमैदान क्षेत्र अत्यन्त सीमित छन्। काठमाडौं उपत्यका जल र जलाधार क्षेत्रमा समृद्ध रहेको छ, जसमा बागमती, विष्णुमती, टुकुचा, मनोहरा, हनुमन्ते र धोबी खोला प्रमुख नदीहरू रहेका छन्। भूगर्भीय दृष्टिले परियोजना क्षेत्र Recent Alluvial Formation मा पर्दछ, जहाँ माटो नरम र भूकम्पीय संवेदनशीलता उच्च रहेको छ। माटो परीक्षण अनुसार, बलौटे माटो र सिल्टी क्ले (sandy clayey silt) रहेको पाइएको छ, जसमा मध्यम स्तरको प्लास्टिसिटी देखिएको छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको हावापानी समशीतोष्ण जलवायु (Temperate Climate) वर्गमा पर्दछ। यस क्षेत्रमा मनसुन अवधिमा उच्च वर्षा (१३५०-१५०० मिमी) र तापक्रम गर्मीयाममा ३०-३५°C तथा जाडोमा २-५°C बीच हुने गर्छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रअन्तर्गत वायु, पानी र ध्वनि सम्बन्धी वातावरणीय गुणस्तरको विश्लेषण गर्दा, वायुमा PM_{2.5} र CO₂ को मात्रा तुलनात्मक रूपमा उच्च देखिए तापनि मापदण्डभित्रै रहेका छन्, भू-जलको गुणस्तर सुरक्षित र उपभोगयोग्य पाइएको छ, भने ध्वनि स्तर दिनको समयमा बढी (६६ dB) र राति घट्ने

(५८ dB) प्रवृत्ति देखिएको छ, जसले शहरीकरण र मानवीय गतिविधिका कारण वातावरणीय चापमा क्रमिक वृद्धि भएको संकेत गर्दछ।

जैविक वातावरण

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र काठमाडौं महानगरपालिका-५, टंगालमा पर्दछ, जुन घनाबस्ती भएको शहरी क्षेत्र हो। यद्यपि यहाँ केही हरियालीयुक्त स्थानहरू, छत तथा घर वरपरको बगैँचा, सामुदायिक वन र सानातिना उद्यानहरू पाइन्छन्, जसले जैविक विविधता जोगाइराख्न सहयोग पुऱ्याएका छन्। यस क्षेत्र वरपर पीपल, गुलमोहर, धतुरो, चमेली, अम्बा लगायतका रूख तथा सजावटी बिरुवाहरू देखिन्छन्। जैविक वातावरणमा परेवा, भंगेरा, काग, ढुकुर, गौथली आदि सामान्यतया देखिने चराहरू हुन् भने बाँदर, लोखर्के, न्याउरी मुसा, बिरालो, कुकुरजस्ता साना स्तनधारी प्राणीहरू पनि शहरी क्षेत्रमै बसोबास गर्ने गरेका छन्। पारिस्थितिकीय दृष्टिले, काठमाडौं महानगरपालिका तथा आयोजना क्षेत्र Schima-Castanopsis वन क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ, जुन उपत्यकामा पाइने प्रमुख वन प्रकारमध्ये एक हो।

सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

परियोजना क्षेत्र काठमाडौं महानगरपालिका-५, टङ्गालमा अवस्थित अत्यधिक घनाबस्ती भएको शहरी क्षेत्र हो, जहाँ न्यून हरियाली भए तापनि ऐतिहासिक, धार्मिक र सांस्कृतिक दृष्टिले अत्यन्त समृद्ध छ। यहाँको जनसंख्या १७,६९८ छ, जसमा पुरुष ५०.४२% र महिला ४९.५८% छन्। मुख्य जातिहरूमा नेवार, ब्राह्मण, क्षेत्री र तामाङ रहेका छन् भने हिन्दू धर्म मान्नेहरूको बाहुल्यता छ। शिक्षा, स्वास्थ्य, बिजुली, खानेपानी, फोहोर व्यवस्थापन लगायतका पूर्वाधारहरू प्रचुर मात्रामा छन्। क्षेत्रको साक्षरता दर ८९.२% छ र घरधुरीको झन्डै सबैले एलपी ग्यास र विद्युत प्रयोग गर्छन्। ऐतिहासिक सम्पदाहरू जस्तै गहना पोखरी, सत्यनारायण मन्दिर, गणेश मन्दिर आदि क्षेत्रको विशेषता हुन्। साथै, टुँडाल जात्रा, इन्द्र जात्रा, दशैं-तिहार लगायतका चाडपर्वहरू विविध जात-धर्मका बासिन्दाहरूले सामूहिक रूपमा मनाउने हुँदा क्षेत्र सामाजिक-सांस्कृतिक रूपमा पनि समृद्ध मानिन्छ।

वैकल्पिक विश्लेषण

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रियाअन्तर्गत प्रस्ताव कार्यान्वयनबाहेकका विकल्पहरूको समेत विश्लेषण गर्दा तीन विकल्पहरू; विकल्प १- (१३४ शय्याको नयाँ भवनसहितको होटल विस्तार), विकल्प २ (हालको संरचना सीमित स्तरोन्नति) र विकल्प ३ (कार्यान्वयन नगर्ने) लाई अध्ययन गरिएको छ। प्रस्तावित विकल्पले आधुनिक पूर्वाधार, हरित भवन अवधारणा,

ऊर्जा दक्षता, पर्यटन प्रवर्द्धन र रोजगारी सिर्जनामा उच्च सम्भावना देखाए तापनि निर्माणका क्रममा अस्थायी ध्वनि, धुलो र ट्राफिक जस्ता असरहरू हुनेछन्, जुन वातावरणीय व्यवस्थापनमार्फत न्यूनीकरण गर्न सकिनेछ।

विकल्प २ मा कम लगानी, छिटो कार्यान्वयन र न्यून असर हुने भए तापनि दीर्घकालीन आर्थिक, सामाजिक लाभ कम हुनेछ।

विकल्प ३ मा वातावरणीय असर लगभग नहुने भए तापनि पर्यटन, रोजगारी, सेवा स्तरीकरण र आर्थिक लाभको अवसर गुम्नेछ। तीनै विकल्पहरूको तुलनात्मक विश्लेषणका आधारमा वातावरणीय, सामाजिक—आर्थिक तथा प्राविधिक दृष्टिकोणबाट विकल्प १ नै दीर्घकालीन दृष्टिमा सन्तुलित र उपयुक्त ठहरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव

"होलिडे इन एक्सप्रेस" होटल स्तरोन्नति तथा सञ्चालनको क्रममा विभिन्न भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक पक्षहरूमा सकारात्मक र नकारात्मक दुवै प्रकारका प्रभावहरू पर्नेछन्। निर्माण चरणमा रोजगारी, आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि, सीप विकास तथा प्राविधिक दक्षता प्राप्ति जस्ता फाइदाहरू हुनेछन् भने सञ्चालन चरणमा पर्यटन प्रवर्द्धन, स्थायी रोजगारी सिर्जना, सामाजिक उत्तरदायित्व, राजस्व सङ्कलन, हरियाली प्रवर्द्धन र तालिमका अवसरहरू देखिन्छन्। यद्यपि, निर्माण र सञ्चालन दुवै चरणमा वायु र ध्वनि प्रदूषण, जल व्यवस्थापनमा समस्या, फोहोर व्यवस्थापनको चुनौती, जैविक विविधतामा असर, सामाजिक असहजता, पेशागत स्वास्थ्य जोखिम, सांस्कृतिक प्रभाव, ट्राफिक जाम, समुदायबाट गुनासो र सामाजिक स्रोतमा चाप तथा यौन पर्यटनको सम्भावना जस्ता नकारात्मक असरहरू देखिन्छन्। यी प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्न वातावरणीय व्यवस्थापन योजना, प्रभावकारी सूचना प्रवाह, सुरक्षा उपाय, जनसहभागिता र अनुगमन प्रणाली आवश्यक छ। यो अध्ययनले प्रभावको प्रकृति, परिमाण, स्थान र अवधिअनुसार मूल्याङ्कन गरी अनुकूलन र न्यूनीकरण उपायहरू सिफारिस गरेको छ।

अनुकूल प्रभाव अधिकतम अभिवृद्धि गर्ने तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपाय

अध्याय ८ मा परियोजनाबाट उत्पन्न हुने सकारात्मक प्रभावहरूलाई अधिकतम वृद्धि गर्ने र नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्यून गर्ने उपायहरू उल्लेख गरिएको छ। सकारात्मक प्रभावहरू अभिवृद्धिका लागि स्थानीय रोजगार, सीप विकास, आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि, प्राविधिक दक्षता, पर्यटन प्रवर्द्धन, सामाजिक उत्तरदायित्व, हरियाली प्रवर्द्धन, तालिम र इन्टर्नसिप कार्यक्रम,

राजस्व सङ्कलन आदि उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ। निर्माण चरणमा रोजगारीमा स्थानीय, महिला, युवालाई प्राथमिकता दिइनेछ भने सञ्चालन चरणमा पर्यटकीय प्रवर्द्धन, सांस्कृतिक कार्यक्रम, हरित प्रविधिको प्रयोगजस्ता कार्य गरिनेछन्। प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणका लागि वायु, ध्वनि, जल र फोहोर व्यवस्थापन, जैविक विविधता संरक्षण, सामाजिक संवाद, गुनासो व्यवस्थापन, स्वास्थ्य सुरक्षाका उपाय, कार्यस्थलको सुरक्षित वातावरण, सामाजिक सम्पत्ति र पूर्वाधारमा चाप न्यूनीकरण तथा यौन पर्यटन तथा सामाजिक विकृति नियन्त्रणमा विशेष ध्यान दिइनेछ। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाअनुसार अनुमानित लागत अन्तर्गत एक पटकको खर्च रु. ६,७०,००० र वार्षिक खर्च रु. ९,००,००० रहनेछ। यी लागतहरूले परियोजनाको दिगो विकास सुनिश्चित गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछ। यी उपायहरू नीतिगत, प्रविधि तथा संस्थागत संयोजनका माध्यमबाट कार्यान्वयन गरिनेछन्, जसले परियोजनाको दिगो र सामाजिक रूपमा स्वीकार्य सञ्चालन सुनिश्चित गर्नेछ।

वातावरणीय अनुगमन

स्वर्णिम होटल स्तरोन्नति प्रस्तावका लागि वातावरणीय अनुगमनले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने सम्भावित प्रभावहरूको पहिचान, मूल्याङ्कन तथा नियन्त्रणको सुनिश्चितता गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। यस अन्तर्गत प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन गरी वायु, ध्वनि, पानीको गुणस्तर, ठोस तथा फोहोरपानी व्यवस्थापन, हरियाली, ट्राफिक, पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा, विपद् व्यवस्थापन, खाद्य सुरक्षा लगायतका पक्षहरूको नियमित अनुगमन गरिनेछ। अनुगमन कार्यहरू होटल सञ्चालन र निर्माणको विभिन्न चरणमा वर्षमा दुई पटक वा आवश्यकता अनुसार गरिनेछ, र यसमा जनशक्ति, उपकरण तथा प्रक्रियागत खर्चहरू पनि छुट्याइएको छ। अनुगमन कार्यको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालय, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, पर्यटन विभाग, काठमाडौं महानगरपालिका र स्वयं प्रस्तावक निकाय जिम्मेवार रहनेछन्। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले सुझाएका सूचकहरू अनुसार अनुगमन विधि, स्थान, समयतालिका र अनुगमनको लागत विवरणसहित म्याट्रिक्स रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। वातावरणीय अनुगमन कार्यका लागि आवश्यक जनशक्ति (वातावरणविद्, सामाजिक—आर्थिक विज्ञ तथा होटल व्यवस्थापन विज्ञ), उपकरण परीक्षण तथा अन्य प्रशासनिक खर्चसहित कुल अनुमानित लागत रु. ५,४०,००० तोकिएको छ, जसको खर्चको सम्पूर्ण जिम्मेवारी प्रस्तावकको हुनेछ। यस अनुगमन प्रणालीले वातावरणीय सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्दै प्रस्तावको दिगोपन र समाज-पर्यावरणसँगको सन्तुलनमा मद्दत पुऱ्याउनेछ।

वातावरणीय परीक्षण

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ अनुसार मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले आयोजना सञ्चालन भएको दुई वर्षपछि छ महिना भित्र वातावरणीय परीक्षण गर्ने प्रावधान उल्लेख रहेको छ। त्यसबाहेक मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव, त्यस्ता प्रभावलाई कम गर्न अपनाएको उपाय तथा त्यस्तो उपायको प्रभावकारिता र न्यूनीकरण हुन नसकेको वा आंकलन नै नभएको प्रतिकूल प्रभाव उत्पन्न भएकोमा सो समेतको विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्नेछ। परीक्षण समूहमा वातावरण, होटल व्यवस्थापन, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक पक्षका विज्ञहरू अनिवार्य रूपमा संलग्न हुने व्यवस्था गरिएको छ। यस प्रक्रियाले प्रस्तावको दिगोपन सुनिश्चित गर्दै वातावरणीय उत्तरदायित्व पूरा गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ।

निष्कर्ष

प्रस्तावित होलिडे इन एक्सप्रेस होटल, टंगाल-५, काठमाडौंमा सञ्चालित ९६ कोठा र ९९ शय्याको होटललाई स्तरोन्नति गरी कुल १३४ शय्या क्षमताको चारतारे होटलका रूपमा विस्तार गर्न लागिएको छ। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनले यस आयोजनाबाट भौतिक, जैविक, सामाजिक—आर्थिक क्षेत्रमा सकारात्मक र नकारात्मक दुवै प्रभाव देखिने जनाएको छ। रोजगार सिर्जना, सीप विकास, पूर्वाधार सुधार र पर्यटन प्रवर्द्धन सकारात्मक पक्ष हुन् भने, निर्माण र सञ्चालन चरणमा धुलो, ध्वनि, फोहोर, ट्राफिक, फोहोरपानी, ऊर्जा र जलस्रोतमा चापजस्ता नकारात्मक असरहरू देखिने सम्भावना रहेको छ। यी असरहरू न्यूनीकरण गर्न वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP), अनुगमन र निगरानी विधिहरू समावेश गरिएको छ। परियोजना वातावरणीय दृष्टिले व्यावहारिक (Environmentally feasible) ठहरिएको छ। प्रस्तावकले सबै वातावरणीय कानूनको पालना गर्दै वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोग, हरियाली प्रवर्द्धन, फोहोर व्यवस्थापन, PPE, सौर्य ऊर्जा प्रयोग, सीप विकास तालिम, गुनासो व्यवस्थापन, र नियमित अनुगमन सुनिश्चित गर्ने पूर्ण प्रतिबद्धता जनाएको छ।

Executive Summary

Purpose of the Proposal

The main objective of the proposal is to upgrade with additional facilities and operate “Holiday Inn Express” hotel, located in Ward No. 5, Tangal, Kathmandu Metropolitan City, Kathmandu District, Bagmati Province. The proponent of the proposed “Holiday Inn Express” is Swarnim Hotel Limited, located in Tangal, Kathmandu-5. Currently, one building of the hotel is operating with 96 rooms and 99 beds under the approval of an Initial Environmental Examination (IEE). The plan now is to enhance the internal features of the existing hotel and construct an additional building with a swimming pool, banquet hall, gym, and other services, thereby upgrading the hotel to a total capacity of 134 beds.

Rationality of environmental impact assessment study

As per the Environment Protection Act, 2076 and the Environment Protection Regulations, 2077 of the Government of Nepal, an Environmental Impact Assessment (EIA) is legally required for the proposed upgrade of the “Holiday Inn Express” hotel. The proposal includes adding 35 beds to the existing 99-bed capacity, totaling 134 beds, and constructing a banquet hall, gym and swimming pool in the new building. According to Schedule 3 (Section G-1) of the Environment Protection Regulations, an EIA is mandatory for hotels with more than 100 beds. Furthermore, since the proposed project will use 69,000 liters of groundwater daily, an EIA is also required under Schedule 3 (Section J-6). Lastly, as a star-rated hotel in a tourist area falls under the jurisdiction of the federal government, the EIA study must be conducted under federal authority as per legal provisions.

Study methodology

For this Environmental Impact Assessment, various relevant reports, research articles, maps, municipal and district profiles, and legal documents related to project construction and operation were reviewed. To collect baseline data on the project's physical, biological, socio-economic, and cultural environment, site visits, measurements, sampling, local consultations, and interviews were conducted. After the field study, the collected data was analyzed across the physical, biological, socio-economic, and cultural aspects of the environment. The impact assessment was conducted following the National EIA Guidelines, 2050. A public hearing was held on 2082/04/02 (BS) at the Holiday Inn Express premises with the participation of approximately 39 individuals. Additionally, a public notice was published in a national daily newspaper on 2082/04/14 (BS) in accordance with Schedule 9 of the Environment Protection Regulations, 2077, requesting written opinions from concerned individuals and institutions. Necessary recommendations were also obtained from the relevant local authorities. Ultimately, the EIA report was prepared in accordance with Schedule 12 of the Environment Protection Regulations, 2077.

Existing environmental condition of the project site

Physical environment

The proposed hotel project is located in Ward No. 5, Tangal, within Kathmandu Metropolitan City—a fully urbanized, mixed-use area densely populated with residential, commercial, and service structures. Approximately 89% of Kathmandu Metropolitan City's land area is built-up, with very limited forest, agricultural, and grassland coverage. The Kathmandu Valley is rich in water resources and watersheds, featuring major rivers such as the Bagmati, Bishnumati, Tukucha, Manohara, Hanumante, and Dhobi Khola. Geologically, the project site lies in the Recent Alluvial Formation, characterized by soft soils and high seismic sensitivity. Soil tests indicate the presence of sandy clayey silt with medium plasticity. The project's climate falls under the temperate category, with monsoon rainfall ranging from 1350–1500 mm and temperatures fluctuating between 30–35°C in summer and 2–5°C in winter. Analysis of air, water, and noise quality in the proposed project area indicates that although concentrations of PM_{2.5} and CO₂ in the air are relatively high, they remain within standard limits; groundwater quality is found to be safe and suitable for use, and noise levels show a typical urban pattern—higher during the day (66 dB) and lower at night (58 dB)—suggesting a gradual increase in environmental pressure due to urbanization and human activities.

Biological environment

The project area, though densely populated and urban, still contains pockets of greenery—such as rooftop gardens, home gardens, community forests, and small parks—that help conserve local biodiversity. Common tree species around the site include Peepal, Gulmohar, Datura, Jasmine, and Guava. Frequent avifauna in the area include pigeons, sparrows, crows, doves, and swallows, while small mammals like monkeys, porcupines, house rats, cats, and dogs also inhabit this urban environment. Ecologically, the area falls under the Schima-Castanopsis forest zone, one of the dominant forest types in the valley.

Socio-economic and cultural environment

The project area is a densely populated urban location with significant historical, religious, and cultural richness. The population of Ward No. 5 is 17,698, comprising 50.42% males and 49.58% females. Major ethnic groups include Newars, Brahmins, Chhetris, and Tamangs, with Hinduism being the dominant religion. The area has strong access to infrastructure including education, health services, electricity, drinking water, and waste management. The literacy rate is 89.2%, and nearly all households use LPG and electricity. Landmarks such as Gahanapokhari, Satyanarayan Temple, and Ganesh Temple characterize the cultural setting, and festivals like Tundal Jatra, Indra Jatra, Dashain, and Tihar are celebrated communally, enhancing the area's cultural vibrancy.

Alternative analysis

Under the EIA process, three project alternatives were considered:

- Option 1: Hotel expansion with 134 beds including new building and amenities,
- Option 2: Limited upgradation within the existing structure,
- Option 3: No implementation.

Option 1 offers modern infrastructure, green building principles, energy efficiency, tourism promotion, and employment opportunities, though it would generate temporary impacts like noise, dust, and traffic during construction—manageable through environmental measures. Option 2 would be low-cost and quick but offer limited long-term socio-economic returns. Option 3 would avoid environmental impacts but result in missed opportunities in employment, tourism, and economic gains. Based on environmental, socio-economic, and technical criteria, Option 1 is deemed most sustainable and appropriate.

Identification and evaluation of impacts:

Upgrading and operating the Holiday Inn Express will result in both positive and negative impacts across physical, biological, socio-economic, and cultural dimensions. Positive impacts include employment creation, skill development, increased economic activity, infrastructure improvements, tourism promotion, and CSR initiatives. However, during construction and operation phases, potential adverse effects may include air and noise pollution, water management issues, waste challenges, biodiversity disturbances, health and safety risks, traffic congestion, social discomfort, and the risk of negative socio-cultural outcomes such as sex tourism. The EIA recommends mitigation through environmental management plans (EMP), communication strategies, safety measures, stakeholder participation, and regular monitoring. The nature, scale, and duration of impacts have been assessed to suggest adaptive and mitigation actions.

Positive impact enhancement and negative impact mitigation measures

Chapter 8 of the report outlines measures to amplify positive and minimize negative impacts. Strategies include prioritizing local, women, and youth employment; conducting training and internship programs; enhancing greenery and using green technology; and promoting tourism and cultural events. To reduce negative impacts, measures will be implemented for air, noise, water, and waste management, biodiversity protection, social dialogue, grievance redress, workplace safety, and control of social issues like sex tourism. The estimated one-time cost for environmental management is NPR 6,70,000, with annual recurring costs of NPR 9,00,000, supporting sustainable development. These actions will be implemented through policy, technical, and institutional integration.

Environmental monitoring Plan

Environmental monitoring for the Swarnim Hotel upgradation will play a crucial role in identifying, assessing, and controlling potential impacts. This includes baseline, impact, and compliance monitoring of air, noise, water, solid and wastewater management, greenery, traffic, occupational safety, disaster preparedness, and food safety. Monitoring will occur twice a year or as needed during construction and operation. Resources will be allocated for personnel, equipment, and procedural costs. Responsible agencies include the Ministry of Forests and Environment, Ministry of Culture, Tourism, and Civil Aviation, the Department of Tourism, Kathmandu Metropolitan City, and the proponent. Monitoring details—indicators, location, schedule, and costs—are outlined in matrix form. A budget

---

of NPR 5,40,000 is estimated for environmental monitoring, to be borne by the proponent. This system will ensure environmental security and support sustainable, socially balanced implementation.

Environmental Auditing

According to Section 12 of the Environment Protection Act, 2076, the concerned ministry or authority must conduct an environmental audit within six months after two years of project operation. This includes evaluating adverse impacts, mitigation measures, their effectiveness, and unforeseen impacts. The audit must include experts in environmental science, hotel management, socio-economics, and cultural aspects. This process ensures accountability and contributes to the project's sustainability.

Conclusion

The proposed upgrade of the Holiday Inn Express Hotel in Tangal-5, Kathmandu—from 96 rooms (99 beds) to 134 beds—has been assessed through this EIA study. Both beneficial and adverse effects have been identified across physical, biological, and socio-economic aspects. The project is expected to generate employment, skill enhancement, infrastructure improvements, and tourism promotion. However, potential adverse impacts include dust, noise, waste, traffic congestion, wastewater issues, and pressure on resources. The EIA includes an environmental management plan, monitoring strategy, and legal compliance provisions. The project is considered environmentally feasible, and the proponent has committed to following all environmental laws, adopting eco-friendly technologies, promoting greenery, ensuring waste segregation and recycling, using PPE, utilizing solar energy, providing training, addressing grievances, and conducting regular monitoring to ensure sustainable development.

संक्षिप्त सूची

छोटकरी (Abbreviation)	पुरा रूप (Full Form)
क्र.स.	क्रम संख्या
कि.मि.	किलोमीटर
रु.	रुपैयाँ
प्रा.लि.	प्राइभेट लिमिटेड
मि.मि.	मिलिमीटर
व.मि.	वर्ग मिटर
वा.प्र.मू.	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन
BOD	Biochemical Oxygen Demand
CCTV	Closed-Circuit Television
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CO	Carbon Monoxide
CSR	Corporate Social Responsibility
EIA	Environmental Impact Assessment
EMP	Environmental Management Plan
GIS	Geographic Information System
HC	Hydrocarbons
HFT	Himalayan Frontal Thrust
HR	Human Resources
HVAC	Heating, Ventilation, and Air Conditioning
ICIMOD	International Centre for Integrated Mountain Development
IEE	Initial Environmental Examination
IT	Information Technology
IUCN	International Union for Conservation of Nature
LC	Least Concern
MBT	Main Boundary Thrust
MCT	Main Central Thrust
NMHC	Non-Methane Hydrocarbons
NO _x	Nitrogen Oxides
PM	Particulate Matter
STP	Sewage Treatment Plant
TDS	Tax Deducted at Source
VAT	Value Added Tax

विषय सूची

कार्यकारी सारांश	i
Executive Summary	vii
संक्षिप्त सूची	xi
विषय सूची	xii
१ प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना	१
१.१ प्रस्तावकको परिचय	१
१.२ परामर्शदाताको परिचय	१
१.३ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य	२
१.४ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य	४
१.५ अध्ययनको सीमा तथा सम्बन्धित अन्य कुरा	४
२ प्रस्तावको परिचय	६
२.१ भूमिका	६
२.२ प्रस्तावको विवरण	७
२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति र पहुँच	८
२.२.२ प्रस्तावको संरचनागत अवयव	९
२.२.३ प्रस्ताव आयोजना सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	१४
२.२.४ निर्माण सामग्री	१५
२.२.५ प्रयोग हुने ऊर्जाको किसिम	१६
२.२.६ आवश्यक जनशक्ति	१६
२.२.७ कार्यान्वयन तालिका:	१८
२.३ प्रस्तावको उद्देश्य:	१९
२.४ अन्य थप विवरण	२०
२.४.१ आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था तथा वातावरणीय व्यवस्थापन	२०

२.४.२	वातावरणीय व्यवस्थापनका पक्षहरू.....	२०
२.४.३	होटलले हाल अवलम्बन गरेका उत्कृष्ट अभ्यासहरू.....	२३
२.४.४	कार्यान्वयन अवस्थाको निष्कर्ष.....	२४
३	प्रतिवेदन तयार गर्दा अवलम्बन गरिएको विधि.....	२५
३.१	सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन.....	२५
३.२	प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र पहिचान (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष).....	२५
३.३	प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण.....	२६
३.४	चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली निर्माण गरी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन.....	२७
३.५	स्थलगत अध्ययन.....	२७
३.५.१	भौतिक वातावरणमा सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य.....	२७
३.५.२	जैविक वातावरण.....	२८
३.५.३	सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य.....	२८
३.६	संकलित नमुनाको प्रयोगशालामा विश्लेषण.....	२९
३.७	प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण.....	३०
३.८	प्रभावको पहिचान, आँकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि.....	३०
३.९	मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी.....	३२
३.१०	सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाई.....	३२
३.१०.१	सार्वजनिक सुनुवाई.....	३२
३.१०.२	छलफल तथा परामर्श.....	३४
३.११	सूचना प्रकाशन र सुझाव सङ्कलन:.....	३४
३.१२	प्रस्तुति र पुनरावलोकन समितिका सुझावहरूको समावेश र अन्तिम प्रतिवेदनको तयारी.....	३५
४	प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने नीति ऐन, नियम, निर्देशिका मापदण्ड सन्धि.....	३६
४.१	नेपालको संविधान.....	३६

४.२	प्रस्तावसँग सम्बन्धित योजना, नीति र रणनीति	३६
४.२.१	सोह्रौँ योजना, (२०८१/८२-२०८५/८६).....	३६
४.२.२	राष्ट्रिय वातावरणीय नीति, २०७६	३७
४.२.३	राष्ट्रिय भूउपयोग नीति, २०७२	३८
४.२.४	पर्यटन नीति २०८२	३८
४.२.५	राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६	३८
४.२.६	फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति, २०७९	३९
४.२.७	राष्ट्रिय भूमि नीति, २०७५	३९
४.२.८	विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५	३९
४.२.९	श्रम सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०७१	४०
४.२.१०	राष्ट्रिय व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य नीति, २०७६	४०
४.३	प्रस्तावसँग सम्बन्धित ऐन	४०
४.३.१	तथ्याङ्क ऐन, २०७९	४०
४.३.२	वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६	४१
४.३.३	औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६	४२
४.३.४	बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५	४२
४.३.५	उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५	४२
४.३.६	रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन, २०७५	४२
४.३.७	वैयक्तिक गोपनीयता सम्बन्धी ऐन, २०७५	४३
४.३.८	नेपालको संविधान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५	४३
४.३.९	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	४३
४.३.१०	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन, २०७४	४४
४.३.११	श्रम ऐन, २०७४	४४
४.३.१२	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	४५

४.३.१३	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) ऐन, २०७५.	४६
४.३.१४	मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४.....	४६
४.३.१५	मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४.....	४७
४.३.१६	मुलुकी अपराध संहिता, २०७४.....	४७
४.३.१७	मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४.....	४८
४.३.१८	कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१.....	४९
४.३.१९	सूर्तिजन्य पदार्थ (नियन्त्रण र नियमन गर्ने) ऐन, २०६८.....	४९
४.३.२०	फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८.....	५०
४.३.२१	कम्पनी ऐन, २०६३.....	५०
४.३.२२	नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३.....	५१
४.३.२३	ट्रेड युनियन ऐन, २०४९.....	५१
४.३.२४	काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण ऐन, २०४५.....	५१
४.३.२५	पर्यटन ऐन, २०३५.....	५१
४.३.२६	होटल व्यवस्था तथा मदिराको बिक्री वितरण (नियन्त्रण) ऐन, २०२३...	५२
४.३.२७	खाद्य ऐन, २०२३.....	५२
४.३.२८	तथ्याङ्क ऐन, २०७९.....	५३
४.४	स्थानीय ऐनहरू.....	५३
४.४.१	काठमाडौं महानगरपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७.....	५३
४.४.२	काठमाडौं महानगरपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५.....	५४
४.५	रणनीति.....	५४
४.५.१	नेपालको राष्ट्रिय पर्यटन रणनीतिक योजना, सन् (२०१६-२०२५).....	५४
४.५.२	राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति, वि.सं.२०५८.....	५५

४.५.३	राष्ट्रिय संरक्षण रणनीति, वि.सं. २०५५	५५
४.६	नियम तथा नियमावली.....	५५
४.६.१	भूउपयोग नियमावली, २०७९	५५
४.६.२	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	५६
४.६.३	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७६	५६
४.६.४	श्रम नियमावली, २०७५	५६
४.६.५	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा नियमावली, २०७५	५७
४.६.६	रोजगारीको हक सम्बन्धी नियमावली, २०७५	५७
४.६.७	फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	५७
४.६.८	बाल-श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) नियमावली, २०६२.....	५८
४.६.९	ट्रेड युनियन नियमावली, २०५०	५८
४.६.१०	होटल, लज, रेस्टुराँ तथा रिसोर्ट तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८ ..	५८
४.७	प्रस्तावसँग सम्बन्धित निर्देशिका/कार्यविधि/कार्यनीति.....	५९
४.७.१	राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०.....	५९
४.७.२	पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०.....	५९
४.७.३	शहरी वातावरण व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६७	५९
४.८	प्रस्तावसँग सम्बन्धित वातावरणीय तथा अन्य मापदण्ड	५९
४.८.१	नेपाल सवारी साधन प्रदूषण मापदण्ड, २०८२	५९
४.८.२	नेपाल खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९.....	६०
४.८.३	होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, वि.सं. २०७६ तथा संशोधन, २०७७	६१
४.८.४	ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९	६२
४.८.५	सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०	६२

४.८.६	संयुक्त फोहोर पानी प्रशोधन प्लान्टबाट सतही पानीमा औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०	६३
४.८.७	सतही पानीमा पठाइने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०	६४
५	विद्यमान वातावरणीय अवस्था	६६
५.१	भौतिक वातावरण	६६
५.१.१	भूउपयोग.....	६६
५.१.२	भू-गर्भ	६८
५.१.३	जल तथा मौसम.....	७२
५.१.४	वायु, जल तथा ध्वनिको गुण.....	७५
५.२	जैविक वातावरण.....	७७
५.२.१	जंगलका किसिम	७८
५.२.२	वनस्पतिका प्रमुख प्रजाति.....	७८
५.२.३	जीवजन्तुका प्रमुख प्रजाति	७९
५.३	सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण.....	७९
५.३.१	जनसंख्या र लैङ्गिक विवरण.....	८०
५.३.२	जन्म र मृत्युको अवस्था.....	८०
५.३.३	जातजाति.....	८१
५.३.४	धर्म	८२
५.३.५	बसाईसराई	८२
५.३.६	बसोबासको अवस्था.....	८३
५.३.७	शैक्षिक संस्थाको संख्या र किसिम.....	८३
५.३.८	स्वास्थ्य	८४
५.३.९	ठोस फोहोर व्यवस्थापन.....	८४
५.३.१०	ढल निकास प्रणाली	८६

५.३.११	ऊर्जा खपत र दक्षता.....	८६
५.३.१२	भाषा	८७
५.३.१३	सडक सञ्जाल	८८
५.३.१४	संस्थागत भवन	८८
५.३.१५	धार्मिक स्थल	८९
५.३.१६	चाडपर्व र साँस्कृतिक महत्व.....	८९
६	प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण.....	९१
७	प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव	९७
७.१	सकारात्मक प्रभाव.....	९७
७.१.१	निर्माण चरण	९७
७.१.२	सञ्चालन चरण	९८
७.२	नकारात्मक प्रभाव	१००
७.२.१	निर्माण चरण	१००
७.२.२	सञ्चालन चरण	१०३
८	अनुकूल प्रभाव अधिकतम अभिवृद्धि गर्ने तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपाय.....	१२५
८.१	अनुकूल प्रभाव अधिकतम	१२५
८.१.१	निर्माण चरण	१२५
८.१.२	सञ्चालन चरण	१२७
८.२	प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण:	१२९
८.२.१	निर्माण चरण	१२९
८.२.२	सञ्चालन चरण	१३३
८.३	वातावरणीय लागतको सारांश.....	१६७
९	वातावरणीय अनुगमन	१६९
९.१	अनुगमनका प्रकारहरू	१६९
९.१.१	प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring).....	१६९

९.१.२	प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring).....	१६९
९.१.३	नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring).....	१६९
९.२	वातावरणीय अनुगमनका सूचकहरू:.....	१७०
९.३	अनुगमनको विधि:	१७०
९.४	अनुगमनको लागि समय तालिका.....	१७०
९.५	अनुगमन गर्ने निकाय:.....	१७०
९.६	अनुगमनका लागि अनुमानित रकम:	१७१
९.७	अनुगमनका लागि अनुमानित लागत.....	१८१
९.८	परियोजना लागतको सारांश.....	१८१
१०	वातावरणीय परीक्षण.....	१८२
१०.१	वातावरणीय परीक्षण.....	१८२
१०.२	वातावरणीय परीक्षणमा सामान्यतया तीन पक्ष संलग्न हुने गर्दछन्.....	१८२
१०.३	स्वेच्छिक वा बाध्यकारी परीक्षणका लागि संलग्न पक्ष वा संस्थाको आधारमा वातावरणीय परीक्षण आन्तरिक वा बाह्य हुन सक्नेछ	१८२
१०.४	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा.....	१८३
११	निष्कर्ष.....	१८८
११.१	अध्ययनको निष्कर्ष:	१८८
११.२	प्रतिबद्धता:.....	१८८
१२	सन्दर्भ सामग्री (References).....	१९०
	सन्दर्भग्रन्थहरू (References)	
	अनुसूचीहरू	

तालिका सूची

तालिका १.१: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्दा संलग्न भएका विज्ञ टोली..१	
तालिका १.२: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको औचित्य	३
तालिका २.१: आयोजनाको स्वीकृत तथा प्रस्तावित मुख्य विशेषताहरू	९
तालिका २.२: आयोजनाका लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति	१७
तालिका २.३: प्रस्ताव कार्यान्वयन तालिका	१८
तालिका ३.१ अध्ययन प्यारामिटर र मापन विधि	२९
तालिका ३.२: तथ्याङ्क मापनको तालिका.....	३१
तालिका ३.३: औचित्यता मापनको तरिका	३१
तालिका ३.४: सार्वजनिक सुनुवाईको बेला उठेका मुख्य केही मुद्दाहरू.....	३३
तालिका ५.१: भू-उपयोग विवरण.....	६६
तालिका ५.२: वायु गुणस्तर	७५
तालिका ५.३: प्रयोगशालामा गरिएको पानीको गुणस्तर मापन.....	७५
तालिका ५.४: ध्वनि मापन गरिएको क्षेत्र र औसत ध्वनि.....	७७
तालिका ५.५: वनस्पति सूची	७८
तालिका ५.६: जीवजन्तुका प्रकार	७९
तालिका ५.७: काठमाडौं महानगरपालिकाको पुरुष र महिला जनसंख्या.....	८०
तालिका ५.८: काठमाडौं जिल्लामा मृत्युको अवस्था	८०
तालिका ५.९ : वडा न. ५ को बालबालिकाको जन्मको विवरण	८१
तालिका ५.१० : काठमाडौं महानगरपालिकामा जातीय आधारमा जनसंख्याको वितरण	८१
तालिका ५.११ : महानगरपालिकामा धर्मका आधारमा जनसंख्याको वितरण	८२
तालिका ५.१२ : लिङ्ग अनुसारको साक्षरता दर	८३
तालिका ५.१३ : ५ देखि २५ वर्षसम्मको जनसंख्याको विद्यालय उपस्थिति स्थिति	८३
तालिका ५.१४: नेपालमा स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्था.....	८४
तालिका ५.१५ : काठमाडौं महानगरपालिकामा कूल फोहोर उत्पादन.....	८५
तालिका ५.१६ : काठमाडौं महानगरपालिकामा फोहोरमैला व्यवस्थापन	८५
तालिका ५.१७ : आयोजना क्षेत्रमा ऊर्जा खपत (खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धन)	८६
तालिका ५.१८: आयोजना क्षेत्रमा ऊर्जा खपत (प्रकाशको श्रोतका लागि प्रयोग गरिने इन्धन)	८७
तालिका ५.१९ : काठमाडौं महानगरपालिकामा बोलिने भाषाहरू	८७

तालिका ५.२० : प्रभावित वडाको सडक सञ्जाल.....	८८
तालिका ६.१: प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण	९१
तालिका ६.२: विकल्पहरू बीचको तुलनात्मक सारांश तालिका	९५
तालिका ७.१: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव तथा तह निर्धारण	११०
तालिका ७.२: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव तथा तह निर्धारण	११४
तालिका ८.१: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (अनुकूल प्रभाव)	१४०
तालिका ८.२: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (प्रतिकूल प्रभाव)	१४६
तालिका ८.३: प्रस्तावित प्रस्तावको वातावरणीय लागत	१६७
तालिका ९.१: प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन	१७२
तालिका ९.२: अनुगमनका लागि अनुमानित लागत.....	१८१
तालिका ९.३: परियोजना लागतको सारांश तालिका	१८१
तालिका १०.१: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा	१८३
तालिका १०.२: वातावरणीय परीक्षणका लागि चेकलिष्ट	१८४

चित्र सूची

चित्र २.१: काठमाडौं महानगरपालिकामा आयोजना क्षेत्र	८
चित्र २.२: आयोजना क्षेत्रको टोपो नक्सा.....	९
चित्र ५.१: काठमाडौं महानगरपालिकाको भू-उपयोग नक्सा.....	६७
चित्र ५.२: काठमाडौं महानगरपालिका भित्र रहेका प्रमुख खोलाहरु	६८
चित्र ५.३: काठमाडौं जिल्लाको भौगर्भिक नक्सा	७०
चित्र ५.४: नेपालको भूकम्पीय क्षेत्र नक्सा	७१
चित्र ५.५: नेपाल र वरपर क्षेत्रमा मुख्य भूकम्प तथा पराकम्पन क्षेत्र	७१
चित्र ५.६: काठमाडौं महानगरपालिकाको वार्षिक तापक्रम विवरण.....	७४
चित्र ५.७: काठमाडौं महानगरपालिकाको औसत वार्षिक वर्षा	७४
चित्र ५.८: काठमाडौं महानगरपालिकाको वनका प्रकार	७८

१ प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना

१.१ प्रस्तावकको परिचय

प्रस्तावित “होलिडे इन एक्सप्रेस” होटलको प्रस्तावक स्वर्णिम होटल लिमिटेड रहेको छ। प्रस्तावित होटलको प्रस्तावक स्वर्णिम होटल लिमिटेड कम्पनी ऐन, २०६३ बमोजिम २०६९ साल भाद्र महिना ०८ गते कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय (दर्ता नं. ३१७३९४/०६९/०७० मा दर्ता रहेको छ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना:

नाम: स्वर्णिम होटल लिमिटेड

ठेगाना: काठमाडौँ-५, टङ्गाल, नेपाल

सम्पर्क व्यक्ति: यादव पाण्डे

फोन: ९८५१०१५७६८/०१-४४२२१७७

ईमेल: project@swornimhotel.com, finance@swornimhotel.com

१.२ परामर्शदाताको परिचय

सिद्धार्थ इन्भाएरोन्मेन्टल सर्भिसलाई स्वर्णिम होटल लिमिटेडले प्रस्तावित होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने जिम्मेवारी उपलब्ध गराएको छ।

प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्थाको नाम र ठेगाना:

सिद्धार्थ इन्भाएरोन्मेन्टल सर्भिस

काठमाडौँ, नेपाल

फोन नं.: ०१-४५७३२००, ९८४३९६८०६०

ईमेल: sesenv@gmail.com

तालिका १.१: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्दा संलग्न भएका विज्ञ टोली

क्र.सं.	नाम	अध्ययन क्षेत्र	EIA/ IEE संख्या
१.	प्रगुन श्रेष्ठ टोली प्रमुख /	वातावरण इन्जिनियर स्नातकोत्तर, वातावरण इन्जिनियरिङ	EIA- ४ ओटा IEE- १५ ओटा

क्र.सं.	नाम	अध्ययन क्षेत्र	EIA/ IEE संख्या
	वातावरणविद्	तथा व्यवस्थापन	BES-१२ ओटा
२.	जगत शेखर ढकाल (टीम सदस्य)	होटल व्यवस्थापन विज्ञ स्नातकोत्तर, आतिथ्य व्यवस्थापन	EIA- १ ओटा IEE - २ ओटा
३.	शकुन्तला घिमिरे (टीम सदस्य)	स्वास्थ्य सुरक्षाविद् स्नातकोत्तर, जनस्वास्थ्य	EIA- २ ओटा IEE - ३ ओटा
४.	युव राज घिमिरे (टीम सदस्य)	सामाजिक-आर्थिक विज्ञ स्नातकोत्तर, समाजशास्त्री	EIA- २ ओटा IEE - ३ ओटा
५.	मनिषा गौतम (टीम सदस्य)	वातावरणविद् स्नातकोत्तर, वातावरण विज्ञान	EIA- १ ओटा IEE - २ ओटा
६.	राजेश ढकाल (टीम सदस्य)	सिभिल इन्जिनियर, स्नातकोत्तर, सिभिल इन्जिनियरिङ्	EIA - १ ओटा IEE - १ ओटा BES - २ ओटा

१.३ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य

नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ लागू गरेको छ। वातावरण संरक्षण ऐनको, दफा ३ मा वातावरणीय अध्ययन गर्ने र दफा ८ मा वातावरणीय अध्ययन गरी स्वीकृति लिएर मात्र प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न पाइने व्यवस्था गरेको छ। विकास निर्माणका आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने अनुकूल प्रभावलाई अभिवृद्धि गर्न तथा प्रतिकूलतालाई हटाउन वा न्यूनीकरण गर्न वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को पालना गरिएको छ।

नेपाल सरकारको वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को नियम ३ एवं अनुसूची ३ (घ-१) को पर्यटन क्षेत्रमा रहेको प्रावधान अनुसार १०० शय्या भन्दा बढीको होटल/रिसोर्ट स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने प्रस्तावहरूलाई वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। प्रस्तावित होटल हाल ९६ कोठा र ९९ शय्या सहित सञ्चालनमा रहेको छ। प्रस्तावित होलिडे इन एक्सप्रेस ब्रान्डमा स्तरवृद्धि गर्ने योजनाका लागि थप शय्या र पूर्वाधार आवश्यक पर्दछ। यस आयोजनाले नयाँ भवन निर्माण गरी भोज हल, जिम हल र स्विमिङ पुल निर्माण गर्नुका साथै हालको क्षमतामा ३५ शय्या थप गरी १३४ पुऱ्याइनेछ।

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अनुसूची ३ (ज-६) बमोजिम दैनिक २०,००० लि. भन्दा बढी भूमिगत पानी प्रयोग गर्नुपर्ने कुनै भवन निर्माण एवं सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ। यस आयोजनाको पानी आपूर्तिका लागि ६९,००० लि. प्रतिदिन भूमिगत पानी प्रयोग हुने आँकलन गरिएकाले पनि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन आकर्षित हुन्छ। त्यसैगरी अनुसूची ३ (ज)-(२) अनुसार १०,००० वर्गमिटर क्षेत्रफलभन्दा माथिको Built-Up Area वा Floor Area भएको आवासीय, व्यावसायिक वा आवासीय तथा व्यावसायिक दुवै प्रकृतिका भएको संयुक्त भवन निर्माणका गर्नका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ। प्रस्तावित होटलको नयाँ भवनको कुल Built - Up-Area मात्र ५०५६.२४ वर्ग मिटर छ जुन तोकेको Threshold भन्दा कम रहेको भएता पनि बाँकी दुवै उल्लिखित वैधानिक प्रावधान अनुसार यो आयोजनाका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अत्यावश्यक रहेको छ र यही आधारमा यो अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

तालिका १.२: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको औचित्य

मापनको आधार	दायरा	परिमाण/मात्रा (स्वीकृत IEE)	प्रस्तावित परिमाण/ मात्रा	अनुसूची
शय्या संख्या	१०० बेड भन्दा बढी	९९	१३४	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३, अनुसूची-२, (घ) १
दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग	२०,००० लिटर	१८००० प्रतिदिन	६९००० लिटर	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३, अनुसूची-२, (ज) ६

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३, उपदफा २(क) अनुसार प्रचलित कानून बमोजिम संघको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन संघ अन्तर्गत गर्नुपर्नेछ। नेपालको संविधान अनुकूल बनाउने केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ को दफा ३४, उपदफा २ अन्तर्गत पर्यटन ऐनको दफा १४, उपदफा १ संशोधन गरिएको छ, जसमा तारे स्तरको होटल, बुटिक होटल तथा रिसोर्टहरू संघको क्षेत्रअधिकार भित्र पर्ने उल्लेख छ। प्रस्तावित "होलिडे इन एक्सप्रेस" तारे होटलको रूपमा प्रस्ताव गरेकाले यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन संघ अन्तर्गत गर्नुपर्ने हुन्छ।

१.४ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य

वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको मूल उद्देश्य भनेको निर्णयकर्ताहरूलाई परियोजनाका सम्भावित असरहरूको बारेमा जानकारी दिनु र स्वीकार्य तहमा प्रतिकूल प्रभावहरूलाई हटाउन वा घटाउनका लागि उपयुक्त उपायहरूको सुझाव दिनु हो ताकि यो परियोजना सामाजिक रूपले स्वीकार्य र वातावरणीय रूपमा ठीक ढंगले कार्यान्वयन हुन सकोस्। विशेषतः यस परियोजनाको वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्यहरू निम्न हुन्:

- परियोजना प्रभावित क्षेत्रहरूमा विद्यमान भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक आधारभूत अवस्था पहिचान गर्न।
- प्रस्तावित क्षेत्रमा निर्माण तथा सञ्चालन कार्यहरूले गर्दा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने असरहरू पत्ता लगाउन।
- वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका उपायहरू र सकारात्मक प्रभाव बढाउने उपायहरू बारे व्यवहारिक उपायहरू दिन।
- प्रस्ताव क्षेत्रमा सार्वजनिक सुनुवाई गरी स्थानीय जनता तथा सरोकारवाला निकायबाट प्राप्त रायसुझाव सङ्कलन गरी प्रतिवेदनमा समावेश गर्न।
- वातावरणीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन योजना तयार गर्ने तथा त्यसको कार्यान्वयन व्यवस्था सुनिश्चित गराउने।

१.५ अध्ययनको सीमा तथा सम्बन्धित अन्य कुरा

प्रस्तावित परियोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनको उद्देश्य होटल स्तरोन्नतिसँग प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित भौगोलिक क्षेत्रभित्र पर्ने भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणका सम्पूर्ण पक्षहरूको समग्र मूल्याङ्कन गर्नु हो। यस अध्ययनमा होटलको निर्माण तथा सञ्चालन दुबै चरणमा पर्न सक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको पहिचान, विश्लेषण, मूल्याङ्कन तथा तिनको न्यूनीकरण र प्रवर्द्धनका उपायहरूको सिफारिस गरिएको छ। अध्ययनले परियोजनाबाट उत्पन्न हुने हावा, ध्वनि, पानी, माटो, फोहोर, जैविक विविधता, जनस्वास्थ्य, रोजगारी, सांस्कृतिक मान्यता, स्थानीय पूर्वाधारमा पर्ने प्रभावहरू समेत समेटेको छ। यस अध्ययनमा हालसम्म पहिचान भएका तथा अनुमान गर्न सकिने सम्भावित प्रभावहरू मात्र समावेश गरिएका छन्। तथापि, EIA अध्ययनको अवधिपछि कार्यान्वयनको क्रममा देखा पर्ने नयाँ प्रतिकूल वा लाभकारी प्रभावहरू फेला परेमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) लाई अद्यावधिक गरिनेछ र आवश्यकतानुसार

वातावरणीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ। यो अध्ययन वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन नियमावली, २०७७ बमोजिमको कानुनी प्रावधानअनुसार तयार पारिएको हो।

२ प्रस्तावको परिचय

२.१ भूमिका

नेपाल पर्यटन बोर्डले सन् २०३० सम्ममा २० लाख विदेशी पर्यटक भित्र्याउने लक्ष्य राखेको छ, जसलाई सफल बनाउन पर्यटन पूर्वाधार विकास अपरिहार्य छ। नेपालमा सन् २०२०-२०२१ को कोभिड-१९ महामारीले नेपाली पर्यटन क्षेत्रलाई ठूलो धक्का पुऱ्याएको थियो जसले होटल क्षेत्र आर्थिक रूपले सिथिल भएको थियो। अहिले त्यसबाट पुनःस्थापना हुन होटल तथा आतिथ्य व्यवसायको विकास अत्यन्त आवश्यक छ।

हाल नेपालमा उपलब्ध होटल पूर्वाधार पर्यटक संख्यामा वृद्धिसँगै उच्चस्तरीय सेवाको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न अपर्याप्त छन्। त्यसैले नयाँ स्तरीय होटलहरूको निर्माणका साथै विद्यमान होटलहरूमा स्तरोन्नति र विस्तारको आवश्यकता तीव्र रूपमा महसुस गरिएको छ। यो सन्दर्भमा आन्तरिक पर्यटकको बढ्दो प्रवृत्तिले समेत देशभित्रको पर्यटन आयमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याइरहेको छ। स्वदेशी तथा विदेशी पर्यटकहरूका लागि गुणस्तरीय सुविधा सम्पन्न होटलहरूको आवश्यकता बढ्दो छ। सोही परिवेशमा, स्वर्णिम होटल लिमिटेडले काठमाडौँ महानगरपालिका-५, टंगालस्थित सञ्चालनमा रहेको "होटल होलिडे इन एक्सप्रेस" (Holiday Inn Express) मा हालका ९९ शय्या विस्तार गरी १३४ शय्या पुऱ्याउने गरी चारतारे (Four Star) स्तरीय होटलमा स्तरोन्नति गर्ने योजना अघि सारेको छ।

स्वर्णिम होटल लिमिटेडले होलिडे इन एक्सप्रेस ब्रान्डलाई चारतारे स्तरोन्नति गर्न प्रस्ताव गरेको विस्तार योजनामा, हालको भवनमा शय्या क्षमताको वृद्धि र नयाँ दशतले बहुप्रयोजनात्मक भवनको निर्माण समावेश छ। यस नयाँ संरचनामा स्विमिङ पुल, दुई अतिरिक्त भोजनालय हलहरू, व्यायामशाला, थप पाहुना कोठाहरू र स्वर्णिम होटल लिमिटेडका लागि कर्पोरेट कार्यालयहरू रहनेछन्। यस परियोजनाले वातावरणमा पार्न सक्ने सम्भावित प्रभावहरूको मूल्याङ्कन गर्न वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अनिवार्य छ।

उक्त स्तरोन्नति योजना अन्तर्गत पर्यटकको अनुभव र सन्तुष्टि वृद्धि गर्ने तथा चार तारे स्तरको होटलको मापदण्ड पूरा गर्ने उद्देश्यले निम्न सुविधा थप गरिनेछः

- आधुनिक स्विमिङ पुल (Swimming Pool)

- जिम हल (Gym Hall)
- भोज हल (Banquet Hall)
- आधुनिक र आरामदायी कोठा व्यवस्थापन
- अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको सेवा प्रवाह

होटल स्तरोन्नतिका साथै भवन संरचना, सेवा तथा सहायक सुविधाहरूमा हुने परिवर्तनहरूले वातावरणीय पक्षमा पनि असर पार्न सक्ने सम्भावना भएकाले प्रस्तावित योजनाको दिगो विकास र वातावरणमैत्री कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन आवश्यक देखिएको छ।

२.२ प्रस्तावको विवरण

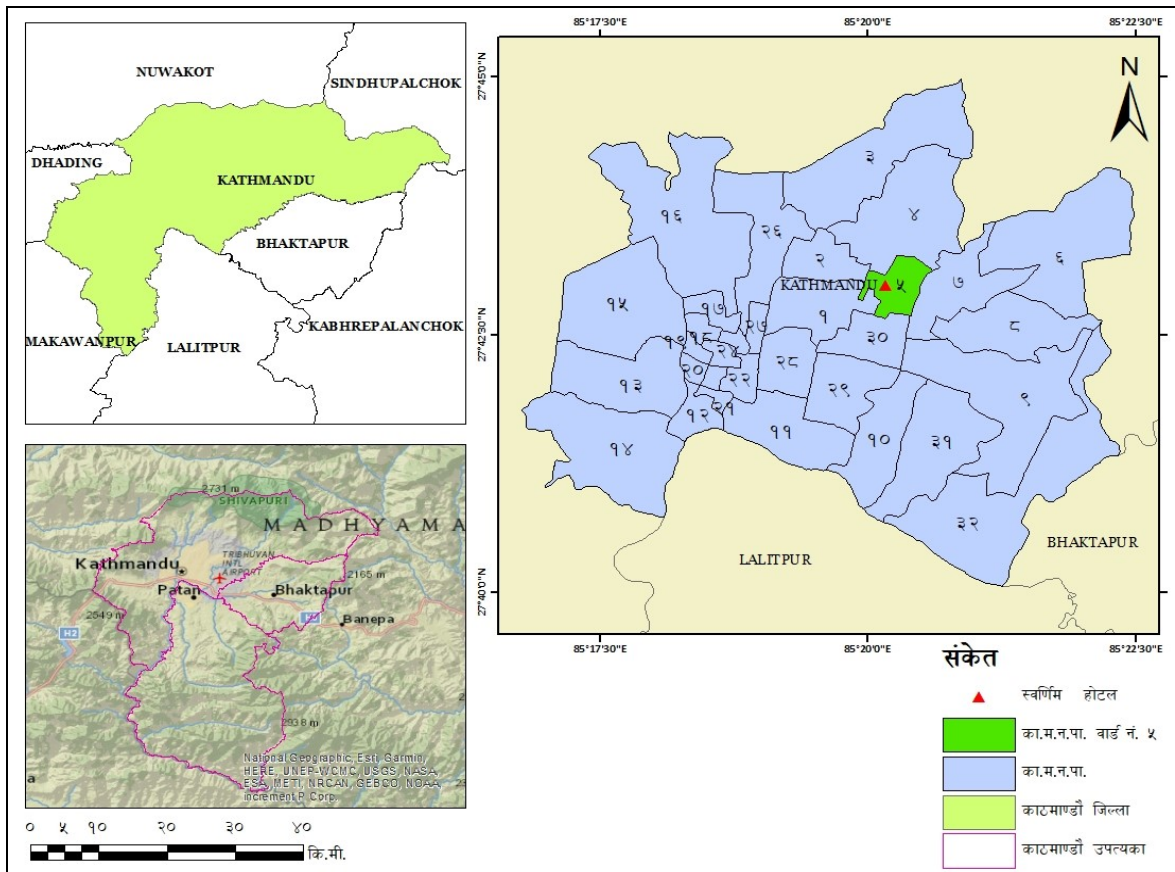
स्वर्णिम होटल लिमिटेडले काठमाडौं महानगरपालिका-५, टंगालस्थित हाल सञ्चालनमा रहेको 'होटल होलिडे इन एक्सप्रेस' मा सेवा विस्तार गरी सोही ब्रान्ड अन्तर्गतका सुविधाहरू थप गर्ने प्रस्ताव गरेको छ।

होटलले स्तरोन्नतिका निम्ति मिति २०७५/११/१८ को स्वीकृत प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अनुसार १०८५.०४ वर्गमिटर क्षेत्रमा भवन निर्माण एवं अन्य कार्यहरू सम्पन्नगरि हाल सञ्चालनमा रहेको होटल होलिडे इन एक्सप्रेस भवनमा शय्याहरूको संख्या थपिने साथै हाल अवस्थित भवनको पश्चिमतर्फ सामुन्ने रहेको खाली जमिनमा संरचना निर्माण गरि चारतारे स्तरमा स्तरोन्नतिका लागि प्रस्ताव गरिएको हो। यहाँ शय्या संख्या वृद्धि तथा नयाँ बहुप्रयोजनात्मक १० तले भवन निर्माण समावेश रहेको छ। नयाँ संरचनाहरूमा स्वीमिड पुल, भोज हल, जिम हल, अतिथि कक्ष र स्वर्णिम होटल लिमिटेडका लागि कर्पोरेट कार्यालयहरू रहनेछन्। हालको योजना अनुसार तत्काल चारतले भवन निर्माण कार्य सुरु हुनेछ जसमा आवश्यक सेवा सुविधाहरू समावेश हुने तत्पश्चात बाँकी संरचना सहितको सम्पूर्ण भवन निर्माण हुनेछ।

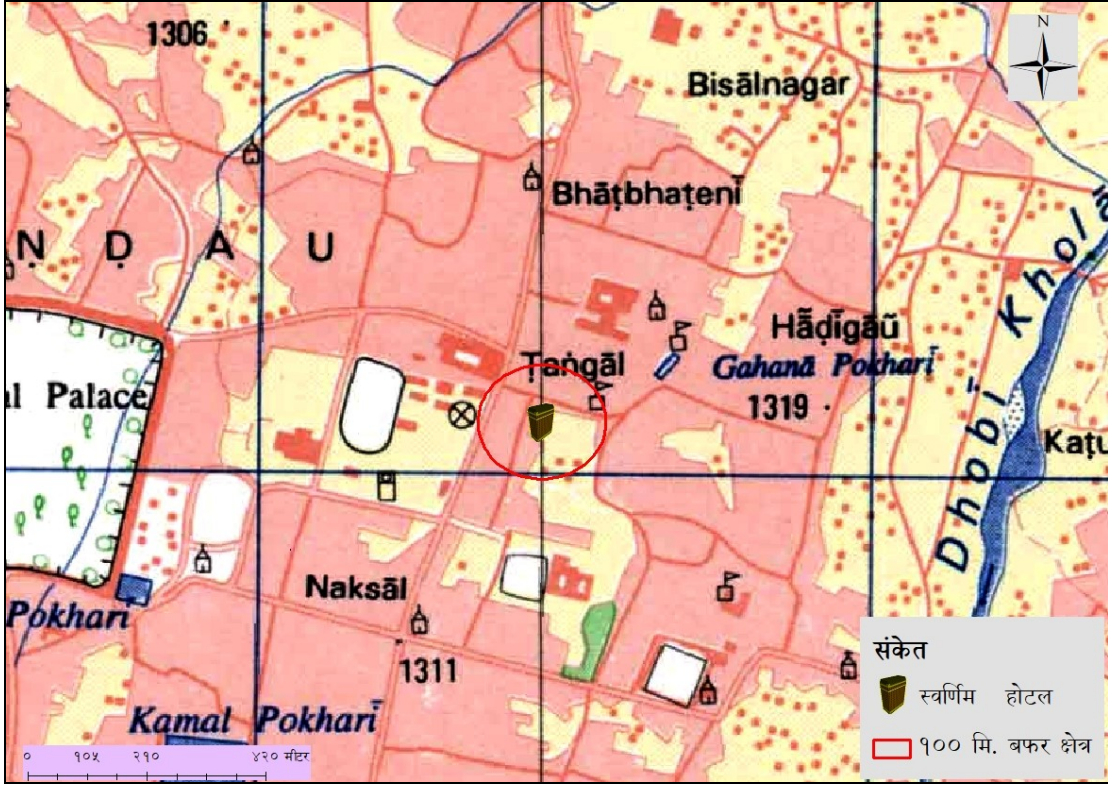
नयाँ भवन निर्माण एवं अन्य प्रयोजनका कुल थप १,०३७.७५ वर्ग मिटर क्षेत्रफल जग्गा लागि १५ वर्षका लागि दुई पक्षीय सहमतिमा बहाल संझौता सम्पन्न गरी कार्यान्वयन अगाडि बढाइएको छ।

२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति र पहुँच

प्रस्तावित होटल बागमती प्रदेश, काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं ५ टंगाल क्षेत्रमा पर्दछ। आयोजना क्षेत्रको भू-अवस्थिति २७°४३'०.८४" उत्तर र ८५°१९'५०.१३" पूर्व देशान्तरमा रहेको छ। प्रस्तावित आयोजना स्थल गहना पोखरी मार्गको टंगाल चोक नजिकै रहेको छ। यो टंगाल गणेश मन्दिरबाट करिब ५० मिटर पूर्व र गहना पोखरीबाट २०० मिटर पश्चिममा पर्दछ। भौगोलिक हिसाबमा आयोजना क्षेत्र समुन्द्री सतहदेखि १,३३२ मिटरको उचाइमा अवस्थित छ। यसमा होटलसम्म पहुँचका लागि दुई लेनको कालो पत्रे सडक रहेको छ। आयोजना क्षेत्रको अवस्थित नक्सा चित्र २.१ मा देखाइएको छ। साथै चित्र २.२ मा आयोजना क्षेत्रको टोपो नक्सा समावेश गरिएको छ।

चित्र २.१: काठमाडौं महानगरपालिकामा आयोजना क्षेत्र

चित्र २.२: आयोजना क्षेत्रको टोपो नक्सा

२.२.२ प्रस्तावको संरचनागत अवयव

प्रस्तावित आयोजनाको विवरणको विस्तृत जानकारी तल तालिका २.१ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २.१: आयोजनाको स्वीकृत तथा प्रस्तावित मुख्य विशेषताहरू

विषय	स्वीकृत प्रा.वा.प बमोजिमको विवरण	वा.प्र.मूका लागि प्रस्तावित विवरण	
		पुरानो संरचना (मुल भवन)	नयाँ संरचना (सहायक भवन)
आयोजनाको नाम	होलिडे इन एक्सप्रेस	होलिडे इन एक्सप्रेस	
प्रस्तावकको नाम	स्वर्णिम बुटिक होटल लिमिटेड	स्वर्णिम होटल लिमिटेड	
प्रस्तावित तारा श्रेणी	तारा स्तर नरहेको	४ तारे होटलका लागि प्रस्तावित	
भौगोलिक स्थान			

विषय	स्वीकृत प्रा.वा.प बमोजिमको विवरण	वा.प्र.मूका लागि प्रस्तावित विवरण	
		पुरानो संरचना (मुल भवन)	नयाँ संरचना (सहायक भवन)
स्थानीय तह	काठमाडौं महानगरपालिका	परिवर्तन नभएको	परिवर्तन नभएको
प्रभावित वडा	वडा नं. ५	परिवर्तन नभएको	परिवर्तन नभएको
स्थान	टङ्गाल, काठमाडौं	परिवर्तन नभएको	परिवर्तन नभएको
प्रदेश	बागमती	परिवर्तन नभएको	परिवर्तन नभएको
आयोजना विवरण			
जग्गाको स्वामित्व	निजी	परिवर्तन नभएको	१५ वर्ष अबधिको बहाल सम्झौता गरिएको
प्लट क्षेत्र	१०८५.०४ वर्ग मिटर	परिवर्तन नभएको	१०३७.७५
Ground floor area	४२३.०० व.मी.	४०७.७४ वर्ग मिटर (आंकलित क्षेत्रभन्दा कम क्षेत्रमै संरचना रकेको)	४०९.८९ वर्ग मिटर
प्रस्तावित होटलका भवनको कूल फ्लोर क्षेत्रफल (Built up area)	४६७६.२८ वर्ग मिटर	परिवर्तन नभएको	५०५६.२४ वर्ग मिटर
FAR (Floor Area Ratio)	३.०	परिवर्तन नभएको	३.५
तल्लाको संख्या	१२	परिवर्तन नभएको	१०
कोठा संख्या	९६	९६	९६
शय्या संख्या	९९		१३४
खुला तथा हरियाली क्षेत्र	सडक सहित खुला ठाउँ ६६२ व.मी	६७७.३ व.मी (संरचनाको थोरै)	६२७ वर्ग मिटर

विषय	स्वीकृत प्रा.वा.प बमोजिमको विवरण	वा.प्र.मूका लागि प्रस्तावित विवरण	
		पुरानो संरचना (मुल भवन)	नयाँ संरचना (सहायक भवन)
		घटेकोले खुला क्षेत्र थोरै बढेको)	
भवनको प्रकार	सिमेन्ट कङ्क्रेट ढलान	परिवर्तन नभएको	सिमेन्ट कङ्क्रेट ढलान
जेनेरेटर	२*३२० KVA	परिवर्तन नभएको	२*३२० KVA
जेनेरेटरको चिमनीको उचाइ	-	जमिन सतहबाट ४८ मिटर निर्धारण गरिएको छ र भवनको छानोभन्दा करिब ३ मिटर माथि निकास ग्यास उत्सर्जन गर्दछ।	वातावरण मैत्री रूपमा निर्धारण गरिने छ
प्रथम तला	अतिथि सेवा कक्ष	अतिथि सेवा कक्ष तथा रेष्टुराँ	साझा हल (Common hall)
द्वितीय तला	भोज हल (Banquet hall)	परिवर्तन नभएको	भोज हल (Banquet hall)
तेश्रो	अतिथि सेवा कक्ष	परिवर्तन नभएको	जिम हल (Gym hall)
चौथो तला	अतिथि सेवा कक्ष	परिवर्तन नभएको	Swimming Pool
पाँचौँ तलादेखि दश तलासम्म	अतिथि सेवा कक्ष	परिवर्तन नभएको	Corporate office तथा अतिथि कक्ष
एघार तला	भान्सा र भोजनालय	परिवर्तन नभएको	-
बाह्र तला	२० प्रतिशत भागमा ट्रष्ट निर्माण गरी इक्युपमेन्ट तथा मेशिनरी भण्डारण	२० प्रतिशत भागमा ट्रष्टनिर्माण गरि इक्युपमेन्ट तथा मेशिनरी	-

विषय	स्वीकृत प्रा.वा.प बमोजिमको विवरण	वा.प्र.मूका लागि प्रस्तावित विवरण	
		पुरानो संरचना (मुल भवन)	नयाँ संरचना (सहायक भवन)
		भण्डारण मात्र गरिएको	
पानी व्यवस्थापन			
पानीको स्रोत	भूमिगत, धारा तथा ट्याङ्कर	भूमिगत	भूमिगत
भूमिगत पानी उपयोग अनुमतिको अधिकतम परिणाम	-	१,००,००० प्रति दिन	थप आवश्यक नपर्ने
भूमिगत श्रोतको पानी उपयोग प्रति दिन (प्रति दिन)	१८,००० लिटर भूमिगत +२०,००० ट्याङ्कर	३९००० लिटर	थप ३०,००० लिटर प्रतिदिन सम्म उपयोग गरिनु पर्ने तसर्थ थप स्वीकृति आवश्यक नपर्ने।
आकासे पानी सङ्कलन तथा जमिन पुनर्भरण	प्रावधान रहेको	जडान गरिएको	जडान गरिने
फोहोर पानी प्रशोधन प्रणाली (Sewerage Treatment Plant - STP)	STP जडानको प्रावधान रहेको	५०,००० लि. क्षमताको जडान गरिएको हाल आंशिक खण्डमा प्रयोग	सोही STP प्रयोग गरिने
पानी प्रशोधन प्रणाली	-	RO (Reverse Osmosis) Membrane	RO (Reverse Osmosis) Membrane
होटलको बगैँचा व्यवस्थापन	संख्या नतोकिएको	तीन वटा भर्टिकल गार्डेन रहेको।	६ वटा भर्टिकल गार्डेन रहने।
पार्किङ			

विषय	स्वीकृत प्रा.वा.प बमोजिमको विवरण	वा.प्र.मूका लागि प्रस्तावित विवरण	
		पुरानो संरचना (मुल भवन)	नयाँ संरचना (सहायक भवन)
कार पार्किङ	१८	२०	२२
मोटर साइकल पार्किङ	२४	२८	३५
लिफ्टहरूको संख्या	२ यात्रु लिफ्ट र १ सेवा लिफ्ट	परिवर्तन नभएको	२ यात्रु लिफ्ट
अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि च्याम्प	प्रावधान गरिएको छ	कार्यान्वयनमा रहेको	प्रावधान गरिएको छ
आगो र भूकम्पजस्ता आपतकालीन उद्धारको व्यवस्था	प्रवेश र निकासका लागि छुट्टै गेटहरूको प्रावधान साथै ठूलो खुला ठाउँ	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	प्रवेश र निकासका लागि दुई गेटहरूको प्रावधान रहेको साथै खुला ठाउँ
धुवाँ पहिचान गर्ने मेसिन	१५० - २०० सेट		१००-२०० सेट रहने
आकस्मिक आगो अवस्थित छ	वैकल्पिक ढोकाको व्यवस्था गरिएको छ	वैकल्पिक ढोका रहेको	वैकल्पिक ढोकाको व्यवस्था गरिनेछ
आगलागीको समयका लागि निर्देशन	प्रत्येक तल्ला निकासको नक्सा तथा exit संकेतको व्यवस्था रहेको	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	प्रत्येक तल्ला निकासको नक्सा तथा exit संकेतको व्यवस्था रहने
अग्नि नियन्त्रण प्रणाली	हाइड्रोलिक फायर फाइटका लागि प्रत्येक कुनामा ५ किलोको DCP सिलिन्डर ६० सिलिन्डर	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम	यहाँ २ वटा फायर ट्याङ्की प्रत्येकको भण्डारण क्षमता १३५ केएल कुल २७० केएल पानी अविच्छिन्न रहनेछ।

विषय	स्वीकृत प्रा.वा.प बमोजिमको विवरण	वा.प्र.मूका लागि प्रस्तावित विवरण	
		पुरानो संरचना (मुल भवन)	नयाँ संरचना (सहायक भवन)
साझा हल, मनोरञ्जन हल	१५० व.मि.	परिवर्तन नभएको	१०० व.मि.
जिमहल क्षेत्रफल	४२.७५ व.मि.	नरहेको	३०० व.मि.
किनमेल क्षेत्र	पाहुनाका लागि मात्र	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	नरहने
कुल लागत	रु.१,७६१,६२९,४३०	रु. २०२९२३५	रु.५६९,६५९,७४२.९६६

स्रोत: होटल परियोजना २०७४ को डिजाइन रिपोर्ट तथा आयोजना सञ्चालक टोली २०८२

२.२.३ प्रस्ताव आयोजना सम्बन्धी क्रियाकलापहरू

प्रस्ताव आयोजना सम्बन्धी क्रियाकलापहरूलाई ३ भागमा यसप्रकार विभाजन गरिएको छ।

२.२.३.१ विस्तार कार्य गर्नुपूर्वका क्रियाकलापहरू

प्रस्तावित आयोजना स्थलमा होटलको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको तथा होटल सञ्चालित अवस्थामा रहेकोमा उक्त होटलमा निर्माण कार्य नगरी शय्याको संख्या मात्र थप गरिने छ। यस क्षमता वृद्धि कार्यले थप फर्निचर तथा अन्य आतिथ्यताका सामग्री मात्र आवश्यक रहने छ। कोठाहरू सञ्चालन गर्नका लागि थप शय्याहरू र अन्य आवश्यक सामग्रीहरू थप गरिने छ। उक्त कार्यका लागि फर्निचर खरिद गरी जडान गरिनेछ। प्रस्तावित नयाँ बहुप्रयोजनात्मक दशतले भवनमा हालको योजना अनुसार तत्काल चारतले भवनको निर्माण कार्य सुरु हुनेछ जसमा स्वीमिङ पुल, भोजन हल, जिम हल र अतिथि कक्ष निर्माण योजना तयार गरिएको छ। प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण कार्य शुरु गर्नुपूर्व विस्तृत Engineering Drawing, Multihazard Anayalsis तथा निर्माण योजना तयार गरिन्छ। साथै, निर्माण कार्य गर्नुअघि निर्माण क्षेत्रको सिमानामा Boundary Wall को निर्माण गरिनेछ।

२.२.३.२ विस्तार कार्यका लागि आवश्यक क्रियाकलापहरू

निर्माण चरणमा चरणबद्ध रूपमा संरचनाहरूको निर्माण गरिनेछ। यस चरणमा निम्न क्रियाकलापहरू हुनेछन्। निर्माण चरणको क्रममा Foundation उत्खनन् तथा भवनहरूको civil structures को निर्माण हुन्छ।

- निर्माण सामग्रीको ढुवानी कार्य
- भवन तथा आयोजनाका लागि आवश्यक पूर्वाधार/संरचनाहरू निर्माण
- कामदार व्यवस्थापन
- फर्निचर तथा अन्य व्यवस्थापकीय वस्तुहरूको खरिद
- कामदार व्यवस्थापन
- फर्निसिङ्ग कार्यहरू
- फोहोर मैला व्यवस्थापन
- वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयन गर्ने

२.२.३.३ आयोजना सञ्चालनका क्रममा आवश्यक क्रियाकलापहरू

यस आयोजनाको मुख्य उद्देश्य भनेको अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको सेवा सुविधायुक्त चार तारे स्तरको होटल स्थापना तथा सञ्चालन गर्नु रहेको छ र यसका सञ्चालन चरणमा निम्न कार्यहरू आवश्यक रहन्छ।

- आधुनिक र आरामदायी कोठा व्यवस्थापन
- होटलमा थप आवश्यक जनशक्तिको छनोट
- बढ्दो मानव चापको व्यवस्थापन
- परिसर भित्र तथा बाहिर थप हुने यातायातका साधनहरूको व्यवस्थापन
- बढ्दो फोहोरको व्यवस्थापन
- विपद व्यवस्थापनको तयारी
- ऊर्जा मागको व्यवस्थापन
- खानेपानी व्यवस्थापन र सरसफाई
- ढल निकाश र फोहोरपानी व्यवस्थापन
- जिम हल लगायत अन्य सुविधाहरूको व्यवस्थापन
- वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयन गर्ने

२.२.४ निर्माण सामग्री

प्रस्तावित होटलको संरचना निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्रीहरूमा बालुवा, कोर्स एग्रिगेट (gravel), सिमेन्ट, ढुंगा, गिट्टी, स्टिल छड, इट्टा, तारजाली, काठ, फलाम, सीसा, रड, कंक्रीट ब्लक, स्यानिटरी फिटिङ, पाइप, पेन्ट, टायल, प्लम्बिङ र इलेक्ट्रिकल सामग्री आदि

पर्दछन्। निर्माण कार्यको क्रममा आधुनिक र वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोग गर्दै गुणस्तरीय र दिगो सामग्रीहरूको छनोट गरिनेछ।

निर्माण सामग्रीहरूको आपूर्तिमा वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण गर्न र स्थानीय अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन गर्न अधिकतम सामग्री स्थानीय क्षेत्र तथा काठमाडौं जिल्ला भित्रैबाट प्राप्त गर्ने प्रयास गरिनेछ। आयोजना स्थल रहेको काठमाडौं महानगरपालिका, स्थानीय निर्माण आपूर्तिकर्ता तथा सहकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गरी निर्माण सामग्री प्राप्त गरिनेछ। यातायात खर्च, वातावरणीय असर तथा आपूर्ति सहजताको दृष्टिले अन्य आवश्यक सामग्रीहरू काठमाडौं नजिकैका जिल्लाहरू (जस्तै भक्तपुर, ललितपुर, धादिङ आदि) बाट ल्याइनेछ। साथै, निर्माण कार्यका लागि सामग्री भण्डारण र व्यवस्थापन सुरक्षित तथा व्यवस्थित ढंगले गरिनेछ, जसले वर्षा र धुलो तथा माटोको असरबाट जोगाउनेछ। परियोजनाले निर्माण कार्यमा पुनःप्रयोग गर्न मिल्ने सामग्री (जस्तै काठका टुक्रा, ईटाका टुक्रा आदि) को प्राथमिकता दिने र फोहोर न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्नेछ। यसले वातावरणीय दायित्व र दिगोपनमा पनि टेवा पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ।

२.२.५ प्रयोग हुने ऊर्जाको किसिम

प्रस्तावित होटल सञ्चालनका लागि मुख्य रूपमा विद्युतीय ऊर्जा, पेट्रोलियम इन्धन (डिजेल, पेट्रोल), एलपीजी ग्यास तथा वैकल्पिक ऊर्जाको रूपमा सौर्य ऊर्जाको प्रयोग गरिनेछ। होटलमा विद्युत आपूर्तिको लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरणको राष्ट्रिय प्रसारण लाइनबाट विद्युत लिइनेछ। विद्युत कटौती वा आपूर्ति अवरोधको अवस्थामा वैकल्पिक रूपमा ३२० के.भी.ए. क्षमताको २ ओटा डीजेल जेनरेटर प्रयोग गरिनेछ। निर्माण सामग्री ओसारपसार, यातायात र उपकरण सञ्चालनका लागि पेट्रोल तथा डीजेल प्रयोग गरिनेछ। भान्सा सञ्चालनका लागि एलपीजी ग्यास र विद्युतीय उपकरण प्रयोग गरिनेछ। साथै, होटलको दीर्घकालीन सञ्चालनमा ऊर्जा खपत कम गर्न तथा वातावरणमैत्री विकल्पको प्रवर्द्धन गर्न सौर्य ऊर्जा प्रणाली जडान गरी तातोपानी उत्पादन तथा सामान्य बत्तीका प्रयोजनका लागि प्रयोग गरिने योजना रहेको छ। सौर्य ऊर्जा प्रयोगले दीर्घकालीन रूपमा ऊर्जा खर्च घटाउने र कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरणमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ।

२.२.६ आवश्यक जनशक्ति

प्रस्तावित होलिडे इन एक्सप्रेस होटलको प्रभावकारी र गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि विभिन्न तह तथा विभागमा दक्ष र अर्ध-दक्ष जनशक्तिको आवश्यक पर्नेछ। होटलको सञ्चालनका

क्रममा लगभग ७२ जना स्थायी जनशक्ति तथा केही करार वा आवश्यकतानुसार अस्थायी जनशक्ति आवश्यकता पर्नेछ। विभागगत रूपमा जनशक्ति आवश्यकताको विवरण निम्नानुसार हुनेछः

तालिका २.२: आयोजनाका लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति

क्र.सं.	विभाग	पद / स्टाफ प्रकार	संख्या (जना)	मुख्य जिम्मेवारीहरू
१	व्यवस्थापन	होटल म्यानेजर	१	सम्पूर्ण होटल सञ्चालनको समन्वय र व्यवस्थापन
		सहायक म्यानेजर	१	म्यानेजरलाई विभागीय कार्यमा सहयोग
		अकाउन्ट अफिसर	२	आर्थिक कारोबार, रिपोर्टिङ, TDS, VAT व्यवस्थापन
		HR अफिसर	१	कर्मचारी व्यवस्थापन, रेकर्ड, तालिम व्यवस्थापन
		मार्केटिङ/सेल्स अफिसर	२	प्रचार, ग्राहक सेवा प्रवर्द्धन
२	फ्रन्ट अफिस	रिसेप्शनिस्ट	४	पाहुनाको स्वागत, चेक-इन/आउट, जानकारी दिने
		बेलब्वाय	३	पाहुनाको सामान ओसारपसार, सहयोग
		गेस्ट रिलेसन अफिसर	२	पाहुनाको समस्या समाधान र प्रतिक्रिया व्यवस्थापन
		क्यासियर / बुकिङ अफिसर	२	बुकिङ र भुक्तानी व्यवस्थापन
३	हाउसकिपिङ	हाउसकिपिङ सुपरभाइजर	२	सफाइको गुणस्तर अनुगमन र निर्देशन
		रुम अटेन्डेन्ट / क्लिनर	८	कोठा सफा, रुम सेटअप
		लन्ड्री स्टाफ	३	कपडा धुलाई, प्रेस र व्यवस्थापन
४	किचन	हेड सेफ	२	सम्पूर्ण किचन सञ्चालनको नेतृत्व

		सेफ	३	खाना पकाउने प्रमुख
		असिस्टेन्ट सेफ	४	सेफलाई तयारी र सेवा दिने कार्य
		किचन हेल्पर	४	तयारी सामग्री, भाँडा सफाइ आदि
५	रेस्टुरेन्ट / बार	रेस्टुरेन्ट म्यानेजर	१	सेवा गुणस्तर अनुगमन
		वेटर / वेट्रेस	८	खाना तथा पेय पदार्थ सेवा
		बार टेन्डर	२	पेय पदार्थ तयारी र सेवा
६	सुरक्षा	सुरक्षा गार्ड	६	प्रवेश निगरानी, आगन्तुक नियन्त्रण
		CCTV अपरेटर	१	निगरानी उपकरण व्यवस्थापन
७	प्राविधिक सेवा	इलेक्ट्रिसियन	१	विद्युत मर्मत, लाइटिङ, वायरिङ
		प्लम्बर	१	पानी आपूर्ति, पाइपलाइन मर्मत
		HVAC टेक्सिसियन	१	एसी, हिटर, वेंटिलेसन मर्मत
८	IT / प्रशासन	IT अफिसर	१	PMS सिस्टम, इन्टरनेट व्यवस्थापन
		टेक्निकल सहायक	१	IT उपकरण मर्मत, सपोर्ट
९	सपोर्ट स्टाफ	ड्राइभर	२	पाहुनाको ट्रान्सपोर्ट सेवा
		माली	१	हरियाली तथा बगैँचाको हेरचाह
		सामान्य सफाइकर्मी	२	सार्वजनिक स्थान सफा गर्ने
जम्मा			७२	

२.२.७ कार्यान्वयन तालिका:

आयोजनाको विस्तृत कार्यान्वयन तालिका निम्न बमोजिम रहने छ।

तालिका २.३: प्रस्ताव कार्यान्वयन तालिका

क्र. स.	आयोजना सम्बन्धी गतिविधि	पहिलो वर्ष				दोस्रो वर्ष			
		१	२	३	४	१	२	३	४
१	विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयारी/ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन								

२	होटल विस्तार तथा स्तरोन्नतिको लागि निर्माण कार्य तथा अन्य सेवा सुविधाहरु थप								
३	प्रस्तावित आयोजनाको मूल्याङ्कन र अनुगमन								
४	प्रस्तावित आयोजना सञ्चालन चरण								

२.३ प्रस्तावको उद्देश्य:

प्रस्तावको मुख्य उद्देश्य भनेको बागमती प्रदेश काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका, वडा नं. ५, टंगालमा अवस्थित यस होलिडे इन एक्सप्रेसको स्तरोन्नति गरी थप सुविधा सहित होटल सञ्चालन गर्ने रहेको छ। यस होटलको १ भवन, ९६ कोठा र ९९ शय्या क्षमतामा होटल सञ्चालनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) स्वीकृत गरी सञ्चालन भइरहेको छ। हाल उक्त होटलको आन्तरिक परिमार्जन तथा थप एक भवन निर्माण गरी स्वीमिङ्ग पुल बैकवेट तथा जिम लगायतका सेवाहरु विस्तार गर्दै होटल स्तरोन्नति गरी कुल १३४ शय्या क्षमतामा सञ्चालन गरिने छ। प्रस्तावको अन्य उद्देश्य निम्न बमोजिम रहेका छन्:

- पर्यटकहरूलाई सुविधायुक्त आवास सेवा उपलब्ध गराउने र देशमा पर्यटन ब्यवसाय फस्टाउन योगदान पुर्याउने।
- अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सेवा उपलब्ध गराई स्वदेशी तथा विदेशी पर्यटकहरूलाई आकर्षण गर्ने।
- पर्यटन प्रवर्द्धनमा योगदान दिई राष्ट्रिय पर्यटन नीति अनुरूप सरकारको लक्ष्य प्राप्तिसमा सहयोग पुऱ्याउने।
- स्थानीयस्तरमा रोजगारी सिर्जना र आर्थिक गतिविधि अभिवृद्धि गर्ने।
- काठमाडौं उपत्यकाको आवास र आतिथ्य सेवा क्षेत्रको स्तरीकरण गर्न योगदान दिने।
- दिगो, पर्यावरणमैत्री, सुरक्षित र ब्यवसायिक होटल सेवा प्रवाहमार्फत सामाजिक-आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने।

२.४ अन्य थप विवरण

२.४.१ आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था तथा वातावरणीय व्यवस्थापन

हाल आयोजना कार्यान्वयनको अवस्थामा रहेको छ। उक्त होटलको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण मिति २०७५/११/२८ मा संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको (सचिव स्तरीय) निर्णयबाट स्वीकृत भएको थियो। १२ तले भवन निर्माण गरी सोही भवनमा ९९ शय्या क्षमताको होटल सञ्चालन स्वीकृति अनुरूप सञ्चालन गरिएको होटल होलिडे इन एक्सप्रेसको हाल कार्यान्वयन अवस्था तथा वातावरणीय विवरणहरू निम्नानुसार रहेका छन्।

२.४.२ वातावरणीय व्यवस्थापनका पक्षहरू

२.४.२.१ फोहोर पानी प्रशोधन प्रणाली (Sewerage Treatment Plant - STP)

होटलबाट निस्कने सम्पूर्ण फोहोर पानीलाई प्रशोधनका लागि ५०,००० लि. क्षमताको STP जडान गरिएको छ। प्रशोधन गरिएको पानीलाई पुनः केही मात्रा बाथरूममा फ्लशिङ प्रणालीमा र केही बगैँचामा प्रयोग गरिन्छ। बाँकी पानी पूर्ण प्रशोधनपछि ढल प्रणालीमा निष्कासन गरिएको छ।

प्रशोधित पानीलाई हरेक छ महिनामा परीक्षण गरिन्छ र त्यससम्बन्धी अभिलेख राखिन्छ। अनुसूची ४ मा फोहोर पानी प्रशोधन प्रणालीको स्केमेटिक ड्रइङ संलग्न गरिएको छ। प्रशोधित पानीको केही भाग पुनः प्रयोग हुने साथै बाँकी पानी Industrial Effluent Standard भित्र पर्ने गरी प्रशोधन गराई ढलमा पठाइन्छ भने मुख्य सफाइ मार्फत स्लज (ठोस फोहोर पदार्थ) लाई औसतमा हरेक छ महिनामा हटाइन्छ।

२.४.२.२ सुरक्षा व्यवस्था

- सम्पूर्ण होटल क्षेत्रमा सिसिटिभी मार्फत निगरानी गरिन्छ। कुल ९२ क्यामेराहरू (जस्तै डोम, बुलेट, पीटीजेड आदि) आवश्यकतानुसार जडान गरिएका छन्।
- तीन सिफ्टमा सुरक्षा कर्मचारीहरू खटाइएका छन् जसले कन्ट्रोल रूममा तैनाथ कर्मचारीद्वारा २४/७ निगरानी गरिन्छ।
- प्रमुख ढोका जस्तै अन्तिम बाहिरिने ढोका, क्यासियर कार्यालय, सामान्य कार्यालय, आईटी कोठा आदि सबैमा एक्सेस कन्ट्रोल प्रणाली जडान गरिएको छ जुन सफ्टवेयरमार्फत व्यवस्थापन हुन्छ।

- अन्तिम बाहिरिने ढोका आगलागी सतर्कता प्रणालीसँग जडान गरिएको छ, जसले आपतकालीन अवस्थामा ढोका स्वचालित रूपमा खुला गराउँछ।
- क्यामेराहरू विश्वप्रसिद्ध ब्रान्ड HIKVISION का रहेका छन्। सम्पूर्ण रेकर्ड होटलको सर्भरमा सुरक्षित गरिन्छ र होटल भवन बाहिर ब्याकअपका रूपमा पनि राखिन्छ।
- भवनको प्रवेश तथा बाहिरिने बिन्दुहरूमा सवारी आवागमन नियन्त्रणका लागि बूम बेरियर गेट राखिएको छ, जसमा २४/७ सुरक्षाकर्मी खटाइएका छन्।
- प्रवेशद्वारमा ह्यान्डहेल्ड मेटल डिटेक्टर र मेटल डोर फ्रेम राखिएको छ जसले अतिथि तथा कर्मचारीहरूको स्क्यानिङ गरिन्छ।

२.४.२.३ अग्नि नियन्त्रण प्रणाली

होटलको सम्पूर्ण भागमा पुग्ने गरी उच्च प्रविधियुक्त अग्नि नियन्त्रण प्रणाली स्थापना गरिएको छ। फायर फाइटिङ पम्पको फाउण्डेशन यस प्रतिवेदनको अनुसूची ८-क मा संलग्न गरिएको छ। यसमा स्वतन्त्र फायर इन्जिन, डिजेल जेनेरेटर, फायर हाइड्रान्ट पम्प, स्पिंकलर पम्प, जोकी पम्प आदि समावेश छन्। यहाँ रहेका १३५ हजार लिटर दरका २ वटा फायर फाइटिङ ट्याङ्कीमा कुल २७० हजार लिटर पानी अविच्छिन्न रहन्छ। दुर्घटनामा पर्यटकलाई निर्देश गर्न Fire Exit Path देखाउने नक्साहरू प्रत्येक तल्लाको विभिन्न स्थानमा राखिएको छ। त्यस्तै योजना क्षेत्रको रेखाचित्र संलग्न गरिएको छ।

२.४.२.४ होटलको बगैँचा व्यवस्थापन

प्रवेश द्वारमा हरियाली प्रवर्द्धन गर्नका लागि तीन वटा भर्टिकल गार्डेन राखिएको छ। यी बगैँचामा मौसमी फूल र वर्षभरि हरिया रहने बिरुवाहरू लगाइएको छ (अनुसूची ८-ख)। यसका अतिरिक्त, लबी, कफी शप, रूफ टपको विशेष रेष्टुरेन्ट, अतिथि कोरिडोर लगायत विभिन्न स्थानहरूमा भित्री (इनडोर) बिरुवाहरू समेत राखिएका छन्। होटलमा रहेको भर्टिकल गार्डेनको तस्बिर यस यस प्रतिवेदनको अनुसूची ८-ख मा सामवेश गरिएको छ।

क. भर्टिकल गार्डेनको मापन

गार्डेन १: लम्बाइ - ३.१ मि, उचाइ - २.४ मि

गार्डेन २: लम्बाइ - ५.८ मि, उचाइ - १.९ मि

गार्डेन ३: लम्बाइ - १.५ मि, उचाइ - १.९ मि

२.४.२.५ वर्षाको पानी सङ्कलन

होटलमा वर्षाको पानी सङ्कलन गर्न दुईवटा प्रणाली स्थापना गरिएको छ, जहाँ वर्षायाममा संकलित पानी ती ट्याङ्कीहरूमा पठाइन्छ। आवश्यक पाइपलाइनहरू समेत जडान गरिएका छन्।

२.४.२.६ पानी आपूर्तिको व्यवस्था

होटलमा पानीको माग पूर्ति गर्न ६ इन्च व्यासको एक बोरवेल (Bore Well) जडान गरिएको छ जसको गहिराइ २५० मिटर रहेको छ। यसको प्रतिदिन १ लाख लिटर पानी ताब्रे क्षमता छ। यसमा ७.५ एचपीको सबमर्सिबल पम्प जडान गरी औसत दैनिक ३८ हजार लिटर पानी खपत गरिएको छ। काठमाडौं खानेपानी संस्थानबाट यस आयोजनाका लागि प्रतिदिन १ लाख लिटर पानी उत्खनन अनुमति उपलब्ध छ। सम्बन्धित सरकारी निकायबाट प्राप्त अनुमति पत्र अनुसूची ७-ड मा संलग्न गरिएको छ। उक्त क्षेत्रको Static Water Level ६०.९० मिटर र Dynamic Water Level ६४.४३ मिटर रहेको छ।

२.४.२.७ वैकल्पिक विद्युत् आपूर्ति

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणबाट विद्युत् आपूर्ति अवरुद्ध हुँदा वैकल्पिक रूपमा दुईवटा ३२०kVA मोडेलका KIRLOSKAR Green ब्रान्डका २५६kW क्षमताका जेनेरेटरहरू रहेका छन्।

२.४.२.८ स्थानीय संस्कृति र अर्थतन्त्रको प्रवर्द्धन

स्थानीय संस्कृति र अर्थतन्त्रको प्रवर्द्धनका लागि लबीमा पसल राखिएको छ। जसमा स्थानीय हस्तकला सामग्रीहरू होटल परिसरमै प्रदर्शनी एवं बिक्रीको व्यवस्था रहेको छ।

२.४.२.९ प्राथमिक स्वास्थ्य सुरक्षा र पाहुनाको सुरक्षा व्यवस्था

क) प्राथमिक स्वास्थ्य सुरक्षा तालिम तथा सुरक्षा तालिम: सबै कर्मचारीहरूलाई आपतकालीन अवस्थामा सहायता गर्न आवश्यक प्राथमिक उपचार तथा सुरक्षा तालिम प्रदान गरिएको छ।

ख) आपतकालीन प्रतिक्रिया टोली (Emergency Response team): आपतकालीन अवस्थाहरूमा अतिथि उद्धार, चिकित्सा सहायता आदि कार्यमा समन्वय र सहयोग गर्ने ९ जनाको dedicated team निर्माण गरिएको छ।

२.४.२.१० कर्पोरेट सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR):

बाल-अनाथ संस्था सहयोग: निम्नवर्गीय बालबालिकाको शिक्षा, आवास र समग्र कल्याण प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यका साथ यस होटलले हालै नक्सालस्थित बालमन्दिर नामक स्थानीय बाल-अनाथ संस्था/बाल संरक्षण केन्द्रलाई नगद रु. २,९५,०००/- आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराएको छ (अनुसूची ८-ग)।

होटलमा विद्यार्थीहरूका लागि विभिन्न क्षेत्रहरूमा इन्टर्नसिप (Internship) कार्यक्रमको व्यवस्था गरिएको छ, जसमा पाककला (Culinary), इन्जिनियरिङ (Engineering), खाना तथा पेय सेवा (Food and Beverage Service), फ्रन्ट अफिस (Front Office), हाउसकिपिङ (Housekeeping) तथा मानव संसाधन विभाग (Human Resources Department) क्षेत्रहरू समावेश छन्। हालसम्म ४० वटा कलेजहरूबाट ७६ जना विद्यार्थीहरू उक्त कार्यक्रममा सहभागी भइसकेका छन्।

सामुदायिक पहुँच र स्वयंसेवी गतिविधिहरू: नियमित रूपमा सामुदायिक सरसफाई अभियान, जनचेतना कार्यक्रम र परोपकारी कार्यहरूमा सक्रिय रूपमा सहभागी हुन्छ, जसले स्थानीय समुदायसँगको सम्बन्ध अझ मजबुत बनाउँछ।

स्थानीय तथा फरक क्षमताका व्यक्तिहरूको रोजगारी सृजना: होटलले स्थानीय समुदायका लागि रोजगारीको अवसर प्रदान गर्दै आएको छ। जसमा हालसम्म ३ जना फरक क्षमताका व्यक्तिहरूलाई रोजगारी प्रदान गरेको छ।

२.४.३ होटलले हाल अवलम्बन गरेका उत्कृष्ट अभ्यासहरू

क. आगोबाट सुरक्षा:

- **अतिथि कोठाका ढोका:** सबै अतिथि कोठाका ढोकाहरू १२० मिनेटसम्मको अग्नि प्रतिरोधी छन् भने कोरिडोरमा रहेका शाफ्ट ढोका ३० मिनेट सम्मको अग्नि प्रतिरोधी छन्।
- **स्प्रिंकलर र धुवाँ डिटेक्टर:** सम्पूर्ण होटलमा ध्वनि संकेतसहितका स्प्रिंकलर र स्मोक डिटेक्टर जडान गरिएका छन्।

अतिथिको कोठामा प्रयोग गरिएका गद्दा र कार्पेट अग्नि प्रतिरोधी छन्। (प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि अनुसूचीमा ८-घ संलग्न गरिएको छ)

ख. पुनः प्रयोगः अतिथि बाथरूममा ५० मिलिलिटरका प्लास्टिक बोतलहरूको सट्टा १ लिटरका पुनः भर्न मिल्ने जारमा बाथ जेल र श्याम्पु राखिएको छ, जसले प्लास्टिक प्रयोग र फोहोर कम गर्छ।

ग. ग्रीन इन्गेज कार्यक्रमः यस होटलको अपरेटर, इन्टरकन्टिनेन्टल होटल्स ग्रुपले "ग्रीन इन्गेज" कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्छ, जसमा पानी, ऊर्जा र फोहोरको प्रभावकारी व्यवस्थापनमा जोड दिइन्छ अनि यस होटलको प्रदर्शनलाई विश्वभरिका अन्य होटलहरूसँग तुलना गरी बचतका लागि लक्ष्य निर्धारण गरिन्छ।

घ. ऊर्जा बचत उपकरणः अतिथि कोठामा की कार्ड निकालनासाथ सम्पूर्ण बत्तीहरू (आपतकालीन बत्तीबाहेक) बन्द हुने गरी ऊर्जा बचत प्रणाली जडान गरिएको छ।

ङ. AE-२००० प्रणालीः कोठामा एसीको प्रयोग नियन्त्रण गर्न AE-२००० सफ्टवेयर जडान गरिएको छ यसले प्रयोगमा नरहेका कोठाका एसीहरू केन्द्रीय रूपमा नियन्त्रण गरिन्छन्।

च. पानीको बचतः "मातृ पृथ्वी बचाउ" कार्यक्रम अन्तर्गत अतिथि कोठामा कार्ड राखिएको छ जसले पाहुनालाई तन्ना, तौलिया आदि नफेर्न अनुरोध गर्छ, जसले पानीको खपत घटाउँछ।

- पानीको खपत कम गर्न सावरबाट निस्कने पानीको प्रवाहलाई अधिकतम ८ लिटर/मिनेट र धाराबाट ६ लिटर/मिनेट सीमा गरिएको छ।
- प्लास्टिक-रहित नीति र दिगो विकल्पहरू कार्यान्वयन अन्तर्गत अतिथि कोठा तथा सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा कागजका झोलाहरू उपलब्ध गराइने गरेको छ।

२.४.४ कार्यान्वयन अवस्थाको निष्कर्ष

यस होटलले आतिथ्य क्षेत्रमा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोग, स्थानीय संस्कृतिको प्रवर्द्धन, अतिथिको सुरक्षाको सुनिश्चितता र सामाजिक विकासमा सक्रिय सहभागिता जनाउँदै वातावरणमैत्री तवरले होटल सञ्चालन गर्दै आएको छ।

३ प्रतिवेदन तयार गर्दा अवलम्बन गरिएको विधि

यस अध्ययनको अध्ययन विधि, पद्धति र प्रक्रिया नेपाल सरकारको वातावरणीय संरक्षण ऐन २०७६ तथा नियमावली, २०७७ अनुसार गरिएको छ। प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको लागि निम्नानुसारको विधि अपनाई तयार गरिएको छ।

३.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन

सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनमा उपलब्ध सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन, नक्साहरू अध्ययन र व्याख्या विश्लेषण तथा प्रस्तावित कार्यबाट पर्न सक्ने जैविक, भौतिक, सामाजिक आर्थिक प्रभावहरू पहिचानको लागि प्रभाव पहिचान प्रश्नावली एवं निर्माण स्थलहरूको विवरणको लागि विवरण फारम तयारी गरी ती सामग्रीहरूको अन्तिम रूप दिने कार्य गरिएको थियो।

प्रतिवेदन तयार गर्न चाहिने दोस्रो क्रमको तथ्याङ्क काठमाडौं महानगरपालिका, वडा प्रोफाइल र सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनबाट प्राप्त गरिएको थियो भने प्रथम तहको आयोजना डिजाइन र सम्भाव्यता अध्ययनबाट सङ्कलन गरिएको थियो। सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनका लागि निम्न सामग्रीहरू अध्ययन गरिएको छः

- विस्तृत डिजाइन प्रतिवेदन
- आयोजनाको स्वीकृत प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन २०७५
- काठमाडौं महानगरपालिकाको वेबसाईट: <https://kathmandu.gov.np>
- National Population and Housing Census, 2021
- Land cover of Nepal 2019 (Data set), ICIMOD (2022).
- यस आयोजनासँग सम्बन्धित नेपाल सरकारको नियम, कानून र निर्देशिकाहरू
- प्रतिवेदन तयार पार्न आवश्यक प्राथमिक क्रमका भौतिक र जैविक वातावरण सम्बन्धित तथ्याङ्कहरू

३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र पहिचान (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष)

वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका लागि आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा अध्ययन क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रभावहरू पहिचान गर्दछ। वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका लागि क्षेत्र निर्धारण अध्ययनले आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा अध्ययन क्षेत्रमा पर्न

सक्ने असरहरू मध्यनजर गर्दै प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ। असरहरूमा निर्भर रहेर प्रभाव क्षेत्रमा आयोजनाको गतिविधिहरूको कारण पर्न सक्ने प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रहरूको क्षेत्र निर्धारण अध्ययन तपसिल अनुसार गरिएको छ।

प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र

प्रस्तावित होटल निर्माण क्षेत्रबाट १०० मिटर परिधि भित्रको क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको रूपमा निर्धारण गरी अध्ययन गरिएको छ। यस क्षेत्रमा आयोजनाको गतिविधिले भौतिक, जैविक र सामाजिक तथा सांस्कृतिक वातावरणलाई प्रत्यक्ष असर पर्ने हुनाले यस क्षेत्रको अध्ययन गरिएको छ। निर्माणको क्रममा हेभी मेसिनरीको प्रयोगबाट आउने आवाज तथा सञ्चालन चरणमा होटलमा हुने गतिविधिहरूबाट पर्न सक्ने प्रभावको दूरीलाई आधार मानेर प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको निर्धारण गरिएको छ।

अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र

प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रभन्दा बाहिर ५०० मिटर सम्मको क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ। पानीको आपूर्ति, ऊर्जा आपूर्ति, फोहोरमैला व्यवस्थापन, बजारको व्यवस्थापन आदिलाई आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनले प्रभाव पर्ने हुनाले यस अनुसार ५०० मि. वरपरको क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ।

समग्र प्रभाव क्षेत्र

काठमाडौं महानगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रलाई समग्र प्रभाव क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ।

३.३ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था, अवस्थितिका साथै अन्य जानकारी हासिल गर्नका लागि विभिन्न नक्साको आधारमा लिइएको थियो। त्यस्तै प्रस्ताव स्थलको टोपो नक्साको अध्ययन गरी प्रस्तावित स्थल पहिचान गरी उक्त कार्यबाट प्रभाव पर्ने स्थानीय तहहरूको जानकारी नक्साबाट लिइएको थियो। साथै, विभिन्न स्रोतहरूबाट प्रकाशित भू-बनौट, भौगोलिक स्थिति, भू-उपयोग, भू-क्षमता तथा अध्ययनसँग सम्बन्धित नक्साहरूको अध्ययन पनि गरिएको थियो।

३.४ चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली निर्माण गरी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन

यस आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा स्थानीय वातावरणमा पर्ने भौतिक तथा रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण प्रभावहरूको तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली तयार गरिएको थियो। उक्त चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावलीहरू प्रयोग गरी यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका लागि आवश्यक सम्पूर्ण सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ।

३.५ स्थलगत अध्ययन

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रमा अध्ययन टोलीद्वारा स्थलगत भ्रमण गरी प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको जैविक, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक वातावरणबारे आधारभूत तथा आवश्यक जानकारी लिइएको थियो। त्यस्तै प्रस्तावित क्षेत्रको भौतिक, जैविक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक वातावरणको जानकारीका लागि चेकलिष्ट, प्रश्नावली, प्रमुख सूचनादाता अन्तर्वार्ता पनि थियो र सोही बमोजिम प्रस्ताव क्षेत्रको पुनरावलोकन, अध्ययन र तथ्याङ्क समेत सङ्कलन गरिएको थियो।

३.५.१ भौतिक वातावरणमा सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य

यो प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रमा सर्वेक्षण गरिएको थियो। आयोजनाको भौतिक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नका लागि क्षेत्र अवलोकन (Field Observation) र पैदल सर्वेक्षण (Walk-through Survey) गरी प्रस्ताव स्थलको भौतिक अवस्था बारेमा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको थियो र प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट प्रत्यक्ष पर्न सक्ने अन्य भौतिक असरहरूका बारेमा पनि जानकारी लिइएको थियो।

३.५.१.१ भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग

आयोजना प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग सम्बन्धी जानकारीका लागि नापी विभागले प्रकाशन गरेको टोपोग्राफिक नक्सा (सिट नं. २७८५ ०६A) र ICIMOD (2022) बाट प्रकाशित Landcover नक्सा बाट प्राप्त गरिएको छ भने स्थलगत अध्ययन पनि गरिएको थियो।

३.५.१.२ भूगर्भ तथा माटो

भौगर्भिक तथा माटो सम्बन्धी जानकारी खानी तथा भूगर्भ विभागले प्रकाशन गरेको भूगर्भिक नक्सा र प्रस्तावित आयोजनाका लागि गरिएको माटो परीक्षणको आधारमा लिइएको छ।

३.५.१.३ जलवायु

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र वरपरको तापक्रम र वर्षाको विवरण सम्बन्धी जानकारी www.worldweatheronline.com बाट लिइएको छ।

३.५.१.४ वायु गुणस्तर

आयोजना स्थलको वायु गुणस्तरको लागि प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा वायु गुणस्तर मापक यन्त्र (TempTop M 2000 2nd Generation Multi-functional Air Quality Detector) मार्फत वायु गुणस्तर मापन गरिएको थियो।

३.५.१.५ जल तथा जलाधार क्षेत्र

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको मुख्य जलाधार प्रणालीको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्नका लागि GIS नक्सा तथा स्थलगत सर्वेक्षण गरिएको छ।

३.५.१.६ पानीको गुणस्तर

पानीको गुणस्तरको पहिचानका लागि आयोजना क्षेत्रमा प्रयोग हुने बोरिङको पानीको नमूना सङ्कलन गरी प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको थियो।

३.५.१.७ ध्वनिको गुणस्तर

ध्वनिको तह मापन गर्नका लागि ध्वनि तह मापन यन्त्र (TENMARS TM/103-Sound Level Meter) प्रयोग गरिएको थियो।

३.५.२ जैविक वातावरण

प्रस्तावित क्षेत्र र वरपर रहेका जैविक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि क्षेत्र अवलोकन (Field Observation) र पैदल सर्वेक्षण (Walk-through Survey) गरिएको थियो र चेकलिष्ट र प्रश्नावलीद्वारा जैविक वातावरणको विस्तृत जानकारी लिइएको थियो। साथै स्थानीयबासीहरूसँगको छलफलबाट पनि आयोजना क्षेत्रमा पाइने वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूको बारेमा जानकारी लिइएको थियो।

३.५.३ सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य

यसका लागि खासगरी स्थलगतरूपमा प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्र र वरपरको क्षेत्र अवलोकन गरी आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी विवरण लिइएको थियो। प्रस्ताव

क्षेत्रको सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण अध्ययनका लागि स्थलगत अवलोकन र चेकलिस्ट र प्रश्नावलीद्वारा गरिएको थियो। विस्तृत जानकारीका लागि आयोजना क्षेत्र वरपर रहेका सामुदायिक समूहहरूसित अन्तरक्रिया गरिएको थियो।

३.६ संकलित नमुनाको प्रयोगशालामा विश्लेषण

पानीको गुणस्तर जाँच गर्नको लागि नमूना सङ्कलन गरी प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको थियो। नमूना बोतलहरूमा स्रोतबाट पानी सिधै जम्मा गरिएको थियो र विश्लेषणका लागि प्रयोगशालामा लगिएको थियो। अध्ययन अन्तर्गत प्यारामिटर र मापन विधि तालिका ३.९ अनुसार गरिएको थियो।

तालिका ३.९ अध्ययन प्यारामिटर र मापन विधि

Parameters	Units	Methods Used
PHYSICAL		
Color	Hazen	2120 B., APHA, 24 th EDITION
Turbidity	NTU	2130 B., APHA, 24 th EDITION
Conductivity	μS/cm	2510 B., APHA, 24 th EDITION
Lab Temperature	°C	2550 B., APHA, 24 th EDITION
pH		4500-H ⁺ B., APHA, 24 th EDITION
Total Suspended Solids	mg/l	2540 D., APHA, 24 th EDITION
Total Dissolved Solids	mg/l	2540 C., APHA, 24 th EDITION
CHEMICAL		
Total Hardness (as CaCO ₃)	mg/l	2340 C., APHA, 24 th EDITION
Total Alkalinity (as CaCO ₃)	mg/l	2320 B., APHA, 24 th EDITION
Chloride	mg/l	4500-Cl ⁻ B, APHA, 24 th EDITION
Ammonia	mg/l	4500-NH ₃ F., APHA, 24 th EDITION
Iron	mg/l	3111 C., APHA, 24 th EDITION
Manganese	mg/l	3111 C., APHA, 24 th EDITION
Arsenic	mg/l	3114 C., APHA, 24 th EDITION
Sulphate	mg/l	4500 SO ₄ ²⁻ D., APHA, 24 th EDITION

Nitrate	mg/l	4500-NO ₃ B., APHA, 24 th EDITION
Organic Matter	mg/l	4500 O C., APHA, 24 th EDITION
Phosphate	mg/l	4500 P-E., APHA, 24 th EDITION
Residual Free Chlorine	mg/l	4500 Cl-G., APHA, 24 th EDITION
Residual Total Chlorine	mg/l	4500 Cl-G., APHA, 24 th EDITION
BIOLOGICAL		
Total Coliform	CFU/100ml	9222 B, APHA, 24 th EDITION
E.Coli	CFU/100ml	9221 F/G, APHA, 24 th EDITION

श्रोत: प्रयोगशाला परीक्षण, २०८२

३.७ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण

प्रस्तावित क्षेत्रको स्थलगत अध्ययनपछि भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा संकलित तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरिएको थियो। तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण निर्माण र सञ्चालन चरणमा पर्ने प्रभावको परिमाण, सीमा र अवधिको आधारमा गरिएको थियो। यसबाहेक, प्रभावहरू प्राथमिकताका आधारमा पहिचान गरी महत्वपूर्ण प्रभावहरू प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको थियो र प्रत्येक प्रभावका लागि न्यूनीकरण उपाय र अनुगमन योजना वर्णन गरिएको थियो। स्थलगत अध्ययनको क्रममा प्राप्त सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा तथ्याङ्क र जानकारी प्रशोधन गरी सरल र स्पष्टरूपमा प्रतिवेदनमा प्रस्तुत गरिएको थियो। यसबाहेक, प्रभाव मूल्याङ्कनका लागि राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० अनुसार गरिएको थियो।

३.८ प्रभावको पहिचान, आँकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि

पहिचान गरिएका सम्भाव्य अनुकूल र प्रतिकूल प्रभावहरूको स्थानीय वातावरणमा भविष्यमा हुन सक्ने परिवर्तनहरूको अनुमान वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० बमोजिम गरिएको थियो।

राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० बमोजिम प्रभावलाई प्रकृति (Nature), मात्रा (Magnitude), सीमा (Extent), र समयावधी (Duration) मा वर्गीकरण गरिए बमोजिम प्रकृतिलाई प्रत्यक्ष (Direct) र अप्रत्यक्ष (Indirect) मात्रालाई उच्च, मध्यम र निम्न सीमालाई स्थानीय, स्थान विशेष र क्षेत्रीय र अवधिलाई दीर्घकालीन, मध्यम र अल्पकालीन गरी ३ भागमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको थियो। यसमा गरिने मापन तल दिइएको छ।

तालिका ३.२: तथ्याङ्क मापनको तालिका

मान	अंक भार	फैलावट	अंक भार	अवधि	अंक भार
उच्च	६०	क्षेत्रीय	६०	दीर्घकालीन	२०
मध्यम	२०	स्थानीय	२०	मध्यम अवधि	१०
निम्न	१०	स्थलगत	१०	अल्पकालीन	०५

स्रोत : राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

प्रस्तावले पर्ने असरहरूका लागि मान, फैलावट र अवधि छुट्याउन तलका विधिहरूको प्रयोग गरिएको थियो।

मान: यो Scale of severity of change को आधारमा मध्यम, उच्च र निम्न मान छुट्याइएको थियो।

भौगोलिक मापन: यदि कार्यको असर प्रस्ताव क्षेत्रमै छ भने यसलाई क्षेत्रविशेष नाम दिइएको थियो, यदि यस कार्यको प्रभाव प्रस्ताव क्षेत्रको नजिकैसम्म, स्थानीय रूपमा सीमित भए स्थानीय र क्षेत्रगत रूपमै असर पर्ने भए क्षेत्रीय नाम दिइएको थियो।

अवधि: यसको मापन निम्न अल्पकालीन (३ वर्षभन्दा कम), मध्यम अवधि (३ देखि २० वर्ष) र दीर्घकालीन (२० वर्षदेखि माथि) को आधारमा गरिएको थियो।

यसैगरी, महत्वका असरहरू (Significant impact) हरूको निक्यौल गर्न तल दिइएका Cumulative scores को प्रयोग गरिएको थियो।

तालिका ३.३: औचित्यता मापनको तरिका

जम्मा अंक भारको मापन	औचित्यता
७५ भन्दा माथि	धेरै औचित्यवान् अथवा धेरै महत्वपूर्ण
४५ देखि ७५ सम्म	औचित्यवान् अथवा महत्वपूर्ण

४५ भन्दा तल	औचित्यहीन अथवा महत्वहीन

स्रोत : राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

३.९ मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन मस्यौदा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची १२, नियम ७ को उपनियम (५) अनुसार तयार पारिएको थियो।

३.१० सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाई

३.१०.१ सार्वजनिक सुनुवाई

नेपाल सरकारको वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ दफा ३ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ६ बमोजिम निम्न प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा सो क्षेत्रको स्थानीय तथा प्रस्तावसँग सरोकार राख्ने सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गर्न सार्वजनिक सुनुवाई गर्नुपर्ने प्रावधान बमोजिम मिति २०८२/०३/२६ गते “नेपाल समाचारपत्र” राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सार्वजनिक सुनुवाई सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरिएको थियो। सोही सूचना बमोजिम २०८२/०४/०२ गते काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५, टंगालस्थित होलिडे इन एक्सप्रेस होटलको परिसरमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम गरिएको थियो। आयोजना क्षेत्रमा त्यहाँका स्थानीय बासिन्दासँग वातावरणमा पर्न सक्ने असरहरूका बारेमा जानकारी लिइएको थियो र प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि सुझाव सङ्कलन गरिएको थियो। सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमका केही तस्वीरहरू चित्र ३.१ मा देखाइएको छ।

चित्र ३.१: सार्वजनिक सुनुवाईको तस्वीरहरू

सार्वजनिक सुनुवाईको कार्यक्रममा आयोजनाका तर्फबाट सञ्चालक, परामर्शदाता, लगायत, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५ का जनप्रतिनिधि, स्थानीय बासिन्दा, होटलका कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला व्यक्तिहरूको उपस्थिति रहेको थियो। सो कार्यक्रममा सरोकारवालाहरूले आयोजना सम्बन्धी आ-आफ्ना रायसुझाव प्रस्तुत गरेका थिए। सो कार्यक्रममा सम्पूर्ण वक्ताहरूले प्रस्तावित आयोजनाका लागि उत्साहित र सकारात्मक रहेको बताएका थिए भने आयोजना कार्यान्वयन गर्दा उचित हुने सुझाव प्रस्तुत गरेका थिए। उक्त कार्यक्रममा जम्मा ४० जना सहभागी भएका थिए र सहभागीको उपस्थितिसहित सार्वजनिक सुनुवाईको माइन्टलाई अनुसूची ५ मा राखिएको छ।

तालिका ३.४: सार्वजनिक सुनुवाईको बेला उठेका मुख्य केही मुद्दाहरू

क्र.स.	सार्वजनिक सुनुवाईको बेला उठेका मुद्दाहरू	समावेश गरेको परिच्छेद
१.	भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण गर्नुपर्ने	परिच्छेद ८ मा यस प्रभावहरूको बढोत्तरीकरण तथा न्यूनीकरणको उपायहरू दिइएको छ।
२.	वायु प्रदूषण रोक्ने उपाय अपनाउनुपर्ने	
३.	स्थानीय मठमन्दिर, क्लबहरूलाई आर्थिक सहयोग गरी उनीहरूको आम्दानी वृद्धि गर्न सहयोग गर्ने	
४.	गहना पोखरीमा पानीको समस्या समाधान गर्नुपर्ने	
५.	पानी रिचार्ज गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने	

६.	भवन नेवारी कल्चरलाई सुहाउँदो बनाउनुपर्ने	
७	हाँडीगाउँको जात्रा सम्बन्धी क्यालेन्डर निर्माण गरी आएका पर्यटकलाई जानकारी गराउनुपर्ने	
८	हाँडीगाउँको विशिष्ट खालको पहिचानलाई बाधा पुग्ने खालको कार्य नगर्ने	
९	प्रहरी प्रधान कार्यालयलाई असर गर्ने गरी संरचनाको डिजाइन नगर्ने	
१०	राम्रो होटलले स्थानीयलाई रोजगारी र इन्टर्नेसिपको व्यवस्था गर्नुपर्ने	

३.१०.२ छलफल तथा परामर्श

आयोजना प्रभावित क्षेत्रका मानिस र प्रभावित संस्थागत सरोकारवाला निकायहरू साथै अन्य संस्थाहरूमा प्रश्नावली सर्वेक्षण मार्फत वातावरण प्रभाव मूल्यांकन अध्ययनका लागि प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्न सक्ने असरहरू र आवश्यक न्यूनीकरणका उपायहरूबारे विस्तृत जानकारी लिइएको थियो। आयोजना क्षेत्रको वरपरको क्षेत्रमा भएका स्थानीय बासिन्दाहरूसँग पनि प्रस्तावले पर्नसक्ने असरहरू सम्बन्धी सर्वेक्षण गरिएको थियो। प्रस्तावका विषयमा स्थानीयवासीको मुद्दा, चिन्ता तथा सुझावहरू सरोकारवालाहरूको छलफल अनुसार गरिएको थियो।

३.११ सूचना प्रकाशन र सुझाव सङ्कलन:

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रक्रियालाई पारदर्शी बनाउन र प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट उक्त क्षेत्र वरिपरिका समुदायमा पर्नसक्ने सकारात्मक असरको उपभोग र नकारात्मक असरको न्यूनीकरणका लागि उक्त क्षेत्रको समुदायबाटै राय सुझाव सङ्कलन गरी सुशासनको प्रत्याभूति गराउन र सम्बन्धित समुदायबाट सही सूचना र अधिकतम सूचना लिन सम्पूर्ण वातावरणीय असरहरूको लेखाजोखा गर्न मिति २०८२/०४/१४ गतेको नेपाल “समाचारपत्र राष्ट्रिय दैनिक” पत्रिकामा सम्बन्धित व्यक्ति तथा संस्थाहरूबाट लिखित विचारहरू खोज्दै

वातावरणीय संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची ९ (नियम ७ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित) अनुसारको सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरिएको थियो। काठमाडौं महानगरपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय, स्कुल, प्रहरी कार्यालय तथा अन्य सार्वजनिक स्थानहरू आदिका प्रभावित सूचना बोर्डमा सार्वजनिक सूचनाका प्रतिहरू टाँस गरिएको थियो। उल्लिखित स्थानमा सूचनाको टाँसको पुष्टि गर्न मुचुल्का र सूचना टाँसको जानकारी सङ्कलन गरिएको थियो। सार्वजनिक सूचना र सूचना टाँसको जानकारीको पत्र अनुसूची ६ मा समावेश गरिएको छ। साथै वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची १४ (नियम ८ को उपनियम (८) सँग सम्बन्धित) बमोजिमको ढाँचामा राय सुझावसहित सिफारिस सङ्कलन गरिएको थियो।

३.१२ प्रस्तुति र पुनरावलोकन समितिका सुझावहरूको समावेश र अन्तिम प्रतिवेदनको तयारी

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अनुसूची १२ (नियम ७ को उपनियम (५) को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित) अनुसार तयार पारिएको छ। यस मस्यौदा प्रतिवेदन उपर मूल्याङ्कन समितिले विभिन्न छलफल गरी लिखित तथा मौखिक सुझावहरू दिनेछ र पुनरावलोकन समितिहरूको लिखित र मौखिक सुझावहरू समेट्दै अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिनेछ।

४ प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने नीति ऐन, नियम, निर्देशिका मापदण्ड सन्धि

४.१ नेपालको संविधान

नेपालको संविधानले समग्र राष्ट्रको सन्तुलित विकासका लागि आर्थिक लगानीको समान वितरण गर्दै सबै क्षेत्रका जनतालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास तथा रोजगारी जस्ता पूर्वाधारको विकास मार्फत जनताको जीवनस्तर वृद्धि गर्ने नीति लिएको छ।

धारा ३०	स्वच्छ वातावरण हक: नेपाली जनताको स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्दै प्रदूषण वा क्षयीकरणबाट क्षति पुग्ने पीडितलाई कानून सम्मत ढंगले क्षतिपूर्ति पाउने अधिकार समेत सुनिश्चित गरेको छ।
धारा ३४	श्रमको हक: प्रत्येक श्रमिकलाई उचित श्रम अभ्यासको हक सुनिश्चित गर्दै प्रत्येक श्रमिकलाई उचित पारिश्रमिक, सुविधा तथा योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको हक समेत सुनिश्चित गरेको छ।
धारा ५१(ठ)	पर्यटन सम्बन्धी नीति: नेपालका ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक र प्राकृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन एवं प्रचार प्रसार मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा पर्यावरण अनुकूल पर्यटन उद्योगको विकास गर्ने, पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक वातावरण एवं नीति निर्माण गर्ने तथा पर्यटन उद्योगको लाभ वितरणमा स्थानीय जनतालाई प्राथमिकता दिने।

४.२ प्रस्तावसँग सम्बन्धित योजना, नीति र रणनीति

४.२.१ सोह्रौँ योजना, (२०६१/६२-२०६५/६६)

सोह्रौँ योजना "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को दीर्घकालीन सोच हासिल गर्ने आधार योजनाको रूपमा लिइएको छ। यस योजनाले "सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि" हासिल गर्ने सोच राखेको छ।

परिच्छेद ३ खण्ड	रणनीतिक महत्त्वका मुलुकहरूलाई लक्षित गरी पर्यटन प्रवर्द्धनका गतिविधि सञ्चालन गर्दै, स्रोत बजारमा नेपालको पर्यटकीय गन्तव्यहरू र

३.४.८	सेवाहरूको प्रचारप्रसार गर्न, साथै पर्यटकहरूको सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्ने।
परिच्छेद ३ खण्ड ३.५.२२	स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गरी पर्यटन क्षेत्रको समग्र विकासका लागि पूर्वाधार निर्माण र विस्तारमा ध्यान केन्द्रित गर्ने। पर्यटन उपजहरूको विकास, प्रचारप्रसार र आर्थिक व्यवस्थापनलाई प्राथमिकता दिई पर्यटक आगमन संख्या र बसाइँ अवधिको वृद्धि गर्ने तथा दैनिक खर्च र व्यवसायबाट आर्थिक मूल्य अभिवृद्धि गर्ने उपाय अपनाउने।
परिच्छेद १३	जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन र हरित अर्थतन्त्रको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा ध्यान केन्द्रित गर्दै दिगो विकासका लागि अनुकूल नीति र उपायहरूको कार्यान्वयन।
४.२.२ राष्ट्रिय वातावरणीय नीति, २०७६	
यस नीतिले प्रदूषण नियन्त्रण, फोहोरमैला व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिई नेपालको संविधान अन्तर्गत नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चितता गर्दछ।	
खण्ड ८ उपखण्ड ८.१	सबै प्रकारका प्रदूषण रोकथाम, नियन्त्रण र न्यूनीकरणका लागि प्रभावकारी प्रणाली स्थापना गर्न उद्योग, कलकारखाना, अस्पताल तथा सवारी साधनहरूको सञ्चालनमा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
खण्ड ८ उपखण्ड ८.३	स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरणीय कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ। वातावरण प्रदूषण गर्नेले सृजित वातावरणीय प्रभावमा परेका समुदायलाई न्यायोचित ढंगबाट क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गरिनेछ।
खण्ड ८ उपखण्ड ८.५	भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा वातावरणमैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ र अति संवेदनशील क्षेत्रको संरक्षण एवं दिगो व्यवस्थापन गरिनेछ।

४.२.३ राष्ट्रिय भूउपयोग नीति, २०७२	
खण्ड ८, उपखण्ड ८.४ , बुँदा ८.४.४	जलवायु परिवर्तनको असरलाई समेत ध्यानमा राखी दिगो विकासका सिद्धान्तका आधारमा विकास निर्माणका कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछन्।
४.२.४ पर्यटन नीति २०८२	
यस नीतिको उद्देश्यहरू पर्यटकीय वस्तुको पहिचान, विकास, प्रवर्धन र विविधीकरण गर्नु, गुणस्तरीय र सुरक्षित पर्यटन पूर्वाधार तथा सेवाको विकास गर्नु, दिगो र उत्तरदायी पर्यटन विकास गर्नु, पर्यटन क्षेत्रमा शासकीय दक्षता सुधार गर्नु, तथा पर्यटन प्रवर्धनमार्फत रोजगारी तथा स्वरोजगारीका अवसर सिर्जना गरी समावेशी आर्थिक विकासमा योगदान पुर्याउनु रहेको छ।	
परिच्छेद २.५.३	गुणस्तरीय एवं बहुपक्षीय पूर्वाधार विकासका लागि सार्वजनिक, निजी तथा वैदेशिक लगानी प्रवर्धन गरिनेछ। पर्यटन सेवामा पहुँच वृद्धि गर्न हवाई सेवालाई थप सुरक्षित, व्यवस्थित र नियमित बनाई पर्यटन स्रोतबजारमा सेवा विस्तार गरिनेछ।
परिच्छेद २.५.४	पर्यटकिय गतिविधिलाई वातावरणमैत्री, समतामूलक, जिम्मेवार बनाउँदै पर्यापर्यटनको विकास तथा प्रवर्धन गरिनेछ।
४.२.५ राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६	
जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न एवम् जलवायुमैत्री विकासद्वारा नेपाल सरकारले लिएको "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को अवधारणालाई टेवा पुर्याउन यो नीतिको पालना गरिनेछ। यस नीतिको लक्ष्य जलवायु उत्थानशील समाजको विकास गरी राष्ट्रको सामाजिक आर्थिक समृद्धिमा योगदान पुर्याउनु हो।	
खण्ड ८, उपखण्ड ८.५	भरपर्दो, दिगो र न्यून कार्बन प्रविधियुक्त उद्योग, यातायात र भौतिक पूर्वाधार विकास गरी जलवायु उत्थानशील आर्थिक विकासको अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ।
खण्ड ८, उपखण्ड ८.६	पर्यटन क्षेत्रलाई जलवायुमैत्री बनाउँदै महत्वपूर्ण प्राकृतिक, सांस्कृतिक र सामाजिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास गरिने छ।
खण्ड ८, उपखण्ड ८.७	जलवायुको प्रकोपबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्दै स्वस्थ जीवनयापनको वातावरण तयार गरिनेछ।

४.२.६ फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति, २०७९	
नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक सुनिश्चित गर्ने लक्ष्यका साथ फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापनमार्फत स्वच्छ, स्वस्थ र समुन्नत समाजको स्थापना गर्ने दूरदृष्टि लिइएको छ।	
खण्ड ९ उपखण्ड ९.३	फोहोरमैलालाई स्रोतमै न्यूनीकरण गरी विसर्जन स्थलको उपयोगलाई दिगो बनाउने। फोहोरमैला व्यवस्थापनमा नागरिक दायित्व अभिवृद्धि गर्ने।
४.२.७ राष्ट्रिय भूमि नीति, २०७५	
भूमिको न्यायिक वितरण, अधिकतम उपयोग र सुशासन मार्फत मुलुकको आर्थिक समृद्धि र जनताको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने दीर्घकालीन लक्ष्य रहेको छ।	
खण्ड ५ उपखण्ड ७	भूमिको उत्पादनशील प्रयोगका माध्यमबाट देशको आर्थिक समृद्धि तथा नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन।
खण्ड ६ उपखण्ड ६.३	वातावरणीय सन्तुलन, खाद्य सुरक्षा, व्यवस्थित पूर्वाधार विकास तथा सुरक्षित बसोबासका लागि भूमिको अधिकतम उपयोग र व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्नुका साथै विकास निर्माणका लागि भूमि प्राप्तिलाई सहज वातावरण सिर्जना गर्ने र विकास आयोजनाको लागत जग्गा प्राप्ति कारण बढ्न नदिने व्यवस्था सुनिश्चित गरिनेछ।
४.२.८ विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५	
विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरूलाई सन्तुलित रूपमा कार्यान्वयन गरी विपद्बाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका स्रोतसाधनहरूका साथै व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार र सांस्कृतिक एवं पर्यावरणीय सम्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रूपमा कमी गर्नु तथा तिनीहरूको उत्थानशीलता वृद्धि गर्नु यस नीतिको ध्येय रहेको छ।	
खण्ड ७ उपखण्ड ७.६	शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, पर्यटन, ऊर्जा, आवास, यातायात, खानेपानी, सरसफाई लगायतका पूर्वाधार र ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्पदामा पर्नसक्ने विपद् जोखिमका प्रभाव सम्बन्धमा विपद् जोखिम लेखाजोखा

	तथा नक्साङ्कन गरी प्रचारप्रसार गरिनेछ।
४.२.९ श्रम सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०७१	
खण्ड ८, उपखण्ड ८.२, बुँदा ८.२.२	सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास तथा रोजगारसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि मार्फत रोजगारसँग सम्बन्धित नीतिहरू र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।
खण्ड १०, उपखण्ड ३२	पर्यटकहरूको बसाई अवधि बढाउन संख्यात्मक र गुणात्मक पर्यटकलाई लक्षित गरी प्रभावकारी कार्यक्रमहरू ल्याइने छ।
४.२.१० राष्ट्रिय व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य नीति, २०७६	
सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्य वातावरणमा काम गर्न पाउने श्रमिकको अधिकार सुनिश्चित एवम् उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने दूरदृष्टिका साथ व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको मापदण्ड र उपायहरूको अवलम्बन एवं अभ्यास गर्दै सुरक्षित कार्यस्थल सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य यस नीतिले लिएको छ।	
रणनीति १	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीतिगत एवं कानूनी सुधार तथा परिमार्जन गरिनेछ।
रणनीति २	सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्यस्थलका लागि नियमन तथा प्रोत्साहन गरिनेछ।
रणनीति ३	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यसँग सम्बद्ध सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।
रणनीति ४	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अनुगमन, निरीक्षण, अध्ययन र अनुसन्धान लगायतका विषयमा सम्बद्ध निकायहरूबीच सहकार्य समन्वय गरिनेछ।
४.३ प्रस्तावसँग सम्बन्धित ऐन	
४.३.१ तथ्याङ्क ऐन, २०७९	
दफा ५ उपदफा (२) र (१)	नेपाल सरकारले कुनै विषयमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सूचित आदेश जारी गर्न सक्नेछ र सोही आदेश बमोजिम राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले कुनै

	व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नेछ।
दफा ५ उपदफा (३)	कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायलाई तिनीहरूको भोगचलन वा नियन्त्रणमा रहेको बस्तुको तथ्याङ्क पेश गर्न लिखित सूचना दिन सक्नेछ।
दफा ५ उपदफा (४)	उपदफा (१), (२) वा (३) बमोजिमको आदेश वा सूचना बमोजिमको तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।
४.३.२ वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६	
दफा ३ को उपदफा १	प्रस्तावकले तोकिए बमोजिम प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्नेछ।
दफा ३ को उपदफा २.१	यसरी तयार गरिएको अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतिका लागि सम्बन्धित निकाय समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ।
दफा ४, उपदफा १	प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभाव र त्यसको न्यूनीकरणका लागि अपनाउन सकिने विभिन्न विकल्पहरूको विस्तृत विश्लेषण गरी त्यस्ता विकल्पमध्ये प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न सकिने आधार र कारणसहित सिफारिस गर्नुपर्नेछ।
दफा	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न वा गराउन पाइने छैन।
दफा १३	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनभन्दा विपरीत हुने गरी आयोजना कार्यान्वयन गरेमा सम्बन्धित निकायले त्यस्तो आयोजना कार्यान्वयन गर्ने तत्काल रोक लगाउन सक्नेछ।
दफा १५, उपदफा २	कसैले पनि जनजीवन, जनस्वास्थ्य एवं वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी प्रदूषण गर्न वा गराउनु हुँदैन।

दफा १५, उपदफा ४	सम्बद्ध व्यक्ति, समूह वा संस्थालाई प्रदूषण न्यूनीकरण वा निराकरणको उपाय अवलम्बन गर्न वातावरण विभागले निर्देशन दिन, आवश्यक शर्त तोक्न वा वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पर्ने गरी कुनै कार्य गर्न नपाउने गरी रोक लगाउन सक्नेछ।
दफा ३५	तोकिए अनुसार कार्य गरे/गराएमा सोही दफाको उपदफा १ बमोजिमको दण्ड जरिवाना हुनेछ।
४.३.३ औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६	
दफा ३ उपदफा १	कसैले यस ऐन बमोजिम दर्ता नगराई उद्योगको स्थापना वा सञ्चालन गर्न वा गराउन पाउने छैन।
४.३.४ बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५	
दफा ७ उपदफा ९	चौध वर्ष मुनिका बालबालिकालाई जोखिमपूर्ण काममा लगाउन वा कमलरीको रूपमा राख्न पाइने छैन।
४.३.५ उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५	
दफा ३, उपदफा १	प्रत्येक उपभोक्तालाई गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ।
दफा ७, उपदफा १ (क)	गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा उत्पादन गर्नु पर्नेछ।
दफा १६, उपदफा १	कसैले पनि अनुचित व्यापारिक तथा व्यवसायजन्य क्रियाकलाप गर्न वा गराउन पाउने छैन।
४.३.६ रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन, २०७५	
दफा ४ उपदफा ३	कसैले पनि कुनै नागरिकलाई निजको इच्छा विपरीत वा निजले नचाहेको रोजगारी गर्न वा त्यस्तो रोजगारीमा लगाउन वा जबरजस्ती गर्न वा बाध्य बनाउन पाउने छैन।
दफा ६	कसैले पनि बेरोजगार व्यक्तिलाई रोजगारी दिने सम्बन्धमा प्रचलित कानूनले कुनै खास वर्ग वा समुदायका लागि विशेष व्यवस्था गरेको अवस्थामा बाहेक त्यस्तो व्यक्तिको उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जातजाति, लिङ्ग,

	भाषा, क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै कुनै आधारमा भेदभाव गर्न पाउने छैन।
दफा ७, उपदफा १	रोजगारीमा रहेको व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम बाहेक विना कारण रोजगारीबाट हटाउन पाउने छैन।
४.३.७ वैयक्तिक गोपनीयता सम्बन्धी ऐन, २०७५	
दफा ३, उपदफा १	प्रत्येक व्यक्तिको शारीरिक र मानसिक अवस्था सम्बन्धी विषयको गोपनीयता संरक्षण गरिनेछ।
दफा १२ उपदफा २	कुनै पनि व्यक्तिको वैयक्तिक वा पारिवारिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा निजको मञ्जुरी लिनुपर्नेछ।
४.३.८ नेपालको संविधान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५	
दफा ३४, उपदफा २ अन्तर्गत पर्यटन ऐन, २०३५ को दफा १४, उपदफा १	यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा वर्गीकरण भएकामध्ये नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिएको बमोजिमका होटल, लज, रेष्टुरा तथा रिजर्ट वा बार प्रदेश सरकारले दर्ता गर्न सक्नेछ।
४.३.९ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	
दफा ११, उपदफा १	बुँदा ण. विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, गराउने।
दफा २०, उपदफा १	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सबै सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्नुपर्नेछ। साथै आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रशिक्षणले तोके बमोजिमका आधारभूत अभिमुखीकरण तालिम दिनु पर्नेछ भने आफ्नो भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यी संस्थाहरूले फोहोरमैला तथा प्रदूषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावहरूलाई

	न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउनुपर्नेछ।
दफा १०, उपदफा २	सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रूपमा लागू गर्नु पर्नेछ।
४.३.१० योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन, २०७४	
दफा ७ उपदफा १	सूचीकृत रोजगारदाताले आफ्नो तर्फबाट वा योगदानकर्ताको योगदानयोग्य आयबाट गर्नु पर्ने योगदानको दर निर्धारण गरी तोकिए बमोजिमको व्यवस्था कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।
दफा ८ उपदफा १	कुनै श्रमिकले कुनै कारणले पारिश्रमिक नपाउने अवस्था सिर्जना भई नियमित रूपमा कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने योगदान जम्मा गर्न नसक्ने भएमा त्यस्तो श्रमिकको बढीमा तीन महिनासम्म निजले जम्मा गर्नु पर्ने योगदान सम्बन्धित सूचीकृत रोजगारदाताले कोषमा जम्मा गरिदिनु पर्नेछ।
दफा २०	श्रमिकको सूचीकरण गराउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। त्यसैगरी दफा २४ ले कुनै योगदानकर्ता कुनै कारणले रोजगारीमा नरहेमा सूचीकृत रोजगारदाताले सोको जानकारी १ महिनाभित्र कोषलाई गराउनु पर्नेछ।
४.३.११ श्रम ऐन, २०७४	
दफा ३, उपदफा २	यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा उल्लिखित पारिश्रमिक वा सुविधा भन्दा कम पारिश्रमिक वा सुविधा लिने दिने गरी वा यस ऐनमा उल्लिखित शर्त विपरीत हुने गरी रोजगारदाता तथा श्रमिकबीच रोजगार सम्झौता यो ऐन विपरीत भएको मानिनेछ र सो हदसम्म त्यस्तो रोजगार सम्झौता बदर हुनेछ।
दफा ४ उपदफा १	कुनै पनि श्रमिकलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा बाँधा श्रममा लगाउन पाउने छैन।
दफा ५	कसैले पनि बालबालिकालाई कानून विपरीत हुने गरी कुनै काममा

	लगाउन पाउने छैन।
दफा ६, उपदफा १	रोजगारदाताले श्रमिकलाई धर्म, वर्ण, लिङ्ग, जात जाति, उत्पत्ति, भाषा वा वैचारिक आस्था वा अन्य त्यस्तै आधार मध्ये कुनै कुराको आधारमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।
दफा ७, उपदफा १	लिङ्गको आधारमा श्रमिकबीच समान मूल्यको कामका लागि पारिश्रमिकमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।
दफा ८, उपदफा १	यस ऐन तथा अन्य कानूनको अधीनमा रही प्रत्येक श्रमिकलाई ट्रेड युनियन गठन गर्ने, सञ्चालन गर्ने, त्यस्तो युनियनको सदस्यता लिने वा सो युनियनमा आवद्ध हुने वा ट्रेड युनियन सम्बन्धी अन्य गतिविधिमा संलग्न हुने अधिकार हुनेछ।
दफा ११, उपदफा १	रोजगारदाताले रोजगार सम्झौता नगरी कसैलाई काममा लगाउन नपाउने।
४.३.१२ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	
दफा ११, उपदफा २	स्थानीय सरकारलाई राजस्व सङ्कलनसँग सम्बन्धित विषयमा नीति निर्माण गर्ने र संघीय र प्रादेशिक कानूनको अधीनमा रही घर जग्गा बहाल, सवारी, पर्यटन, व्यवसायीक र भूमि कर तोक्ने, लागू तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। सोही दफाले स्थानीय सरकारलाई वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी नीति निर्माण गर्ने अधिकारसहित स्थानीय तहलाई वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण, प्रदूषण नियन्त्रण तथा जोखिमयुक्त सामग्रीको नियन्त्रणको लागि जिम्मेवारी दिएको छ।
दफा २७ उपदफा १	कसैले पनि गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्नुहुँदैन।
दफा २८, उपदफा १	गाउँपालिका वा नगरपालिका क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति वा सरकारी कार्यालयले भवन निर्माण गर्ने अनुमतिका लागि भवनको नक्सासहित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले तोकेको ढाँचामा गाउँपालिका

	वा नगरपालिका समक्ष दरखास्त दिनुपर्नेछ।
४.३.१३	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) ऐन, २०७५
दफा ८, उपदफा १	अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई अपाङ्गताको आधारमा भेदभाव वा निजलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताबाट बञ्चित गरिने छैन।
दफा २४, उपदफा ३	कुनै प्रतिष्ठानले अपाङ्गता भएका व्यक्ति विरूद्ध रोजगारी तथा सोसँग सम्बन्धित कुनै विषयमा भेदभाव गर्न पाउने छैन।
दफा २४, उपदफा ७	रोजगारी दिने निकाय तथा संस्थाले रोजगारीका सिलसिलामा अपाङ्गता भएको कामदार तथा कर्मचारीलाई रोजगारीबाट हटाउने वा पदबाट घट्टुवा गर्न पाइने छैन।
४.३.१४	मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४
	मुलुकमा कानून र व्यवस्था कायम गरी सर्वसाधारणको नैतिकता, शिष्टाचार, सदाचार र सुविधा एवं आर्थिक हित कायम राख्न तथा आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक क्षेत्रमा न्यायपूर्ण व्यवस्था कायम गरी विभिन्न जात, जाति वा सम्प्रदायहरू बीचको सु-सम्बन्ध कायम राख्नका लागि मुलुकी ऐन तथा अन्य कानूनमा रहेका देवानी सम्बन्धी व्यवस्थालाई संशोधन र एकीकरण समेत गरी समयानुकूल बनाउन वाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी देवानी संहिताको पालना गरिनेछ।
दफा ६	कसैले पनि सार्वजनिक हित विपरीत हुने गरी कुनै काम कारबाही गर्न पाउने छैन।
दफा २७६ उपदफा २	कसैले पनि अन्य व्यक्तिको बाटो वा निकास बन्द गरी, आफ्नो जग्गाको साँधमा कुनै काम वा निर्माण गरी वा अन्य कुनै पनि तवरले कुनै व्यक्तिको सम्पत्ति बिगार्न पाउने छैन।
दफा २७८	कुनै व्यक्तिले आफ्नो घर वा जग्गामा कुनै काम गर्दा सँधियारको घर वा जग्गा वा सँधियारलाई कुनै किसिमले हानि, नोक्सानी नहुने वा असर नपर्ने गरी सुरक्षात्मक उपाय अपनाउनु पर्नेछ। तर कुनै सँधियारले व्यावसायिक कारोबार गरेकोमा बाहेक आफ्नो घर

	वा जग्गाको उपभोग र प्रयोग गर्दा आएको वा निस्केको सामान्य प्रकृतिको ग्याँस, गन्ध, धुवाँ वा आवाज जस्ता कुराले घर वा जग्गालाई हानि, नोक्सानी पारेको वा असर पारेको मानिने छैन।
दफा २८५	कसैले यस परिच्छेद बमोजिम गरेको काम कारबाहीबाट कुनै व्यक्तिलाई क्षति हुन गएमा क्षतिबाट मर्का पर्ने व्यक्तिले त्यस्तो काम गर्ने व्यक्तिबाट मनासिब क्षतिपूर्ति भराई लिन सक्नेछ।
४.३.१५ मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४	
देवानी मुद्दाको दायरी, कारबाही, सुनुवाई र किनारा तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य कार्यविधि र त्यस्ता मुद्दामा भएको निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गरी कार्यविधि कानूनलाई सरलीकृत र समयानुकूल बनाउन बाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिताको पालना गरिनेछ।	
दफा ६	मुद्दाको कारबाही, सुनुवाई र किनारा कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अदालतबाट मात्र हुनेछ।
दफा ८	कुनै व्यक्तिको नाता कायम, सम्बन्ध विच्छेद वा कानूनी हैसियत सम्बन्धी विवाद नियमित अदालतबाट मात्र निरूपण हुनेछ।
दफा १३ उपदफा १	अदालतले कुनै पनि मुद्दाको फैसला गर्नुअघि त्यस्तो मुद्दामा मिलापत्र गर्न वा मेलमिलापको प्रक्रिया अपनाई मिलापत्र गर्न पक्षहरूलाई अवसर दिनु पर्नेछ।
दफा १३ उपदफा २	उपदफा (१) बमोजिम अवसर दिँदा पक्षहरू मिलापत्र गर्न वा मेलमिलापको प्रक्रिया अपनाउन मञ्जुर भएमा जुनसुकै तहमा रहेको मुद्दा भए पनि मिलापत्र गर्न वा मेलमिलापको प्रक्रिया अपनाई मिलापत्र गराउन सकिनेछ।
४.३.१६ मुलुकी अपराध संहिता, २०७४	
मुलुकमा कानून तथा व्यवस्था कायम गरी सर्वसाधारणको नैतिकता, शिष्टाचार, सदाचार, सुविधा,	

आर्थिक हित कायम राख, विभिन्न धार्मिक तथा सांस्कृतिक समुदायनिरको सुसम्बन्ध तथा शान्ति कायम गर्न, फौजदारी कसुर निवारण र नियन्त्रण गर्न र तत्सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गरी समयानुकूल फौजदारी कसुर सम्बन्धी संहिताको व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी अपराध संहिताको पालना गरिनेछ।	
दफा १४९ उपदफा १	कसैले कानून बमोजिम बाहेक प्राकृतिक सम्पदामाथि कुनै किसिमले अतिक्रमण वा कब्जा गर्न वा त्यस्तो सम्पदा बिक्री वितरण गर्न वा त्यसको प्राकृतिक बनावट वा सौन्दर्यमा कुनै किसिमले हानि, नोक्सानी वा क्षति पुर्याउन हुँदैन।
दफा ११२ उपदफा १	कसैले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पुर्याउने गरी फोहोरमैलाको उत्पादन, प्रशोधन, प्रसारण, निष्काशन, उत्सर्जन, ओसारपसार गर्न वा थुपार्न हुँदैन।
दफा ११२ उपदफा २	कसैले सर्वसाधारणको स्वास्थ्यमा हानि पुर्याउने गरी वा जीउ ज्यानको लागि खतरा हुन सक्ने गरी प्रदूषण गर्न वा कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारीको इजाजत विना यान्त्रिक साधनबाट ध्वनी, ताप, रेडियोधर्मी विकीरण वा जोखिमपूर्ण फोहोरमैलाको उत्पादन, प्रशोधन, प्रसारण, निष्काशन, उत्सर्जन, ओसारपसार गर्न वा थुपार्न हुँदैन।
दफा ११२ उपदफा ३	उपदफा (१) बमोजिम कसूर गर्ने वा गराउने व्यक्तिलाई एक वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
दफा ११२ उपदफा ४	उपदफा (२) बमोजिमको कसूर गर्ने वा गराउने व्यक्तिलाई पाँच वर्षसम्म कैद वा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
४.३.१७ मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४	
फौजदारी मुद्दाको अनुसन्धान, अभियोजन, दायरी, कारबाही, सुनुवाई र किनारा तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य कार्यविधि र त्यस्ता मुद्दामा भएको फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई सरलीकृत र समयानुकूल बनाउन वाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा	

२९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत गर्न मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिताको पालना गरिनेछ।	
दफा ४ उपदफा १	अनुसूची-१ मा उल्लिखित कुनै कसूर भएको, भइरहेको वा हुन लागेको छ भन्ने कुरा थाहा पाउने व्यक्तिले त्यस्तो कसूरका सम्बन्धमा आफूसँग भएको वा आफूले देखे जानेसम्मको सबुद प्रमाण खुलाई त्यस्तो कुराको लिखित जाहेरी दरखास्त वा मौखिक सूचना वा विद्युतीय माध्यमको सूचना अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा नजिकको प्रहरी कार्यालयमा यथाशीघ्र दिनु पर्नेछ।
दफा ५ उपदफा १	दफा ४ को उपदफा (१) बमोजिम दिएको जाहेरी दरखास्त वा सूचना सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयले दर्ता गर्न इन्कार गरेमा जाहेरी दरखास्त वा सूचना गर्ने व्यक्तिले त्यस्तो व्यहोरा खुलाई सम्बन्धित जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय वा त्यस्तो जाहेरी दरखास्त वा सूचना दर्ता गर्नु पर्ने प्रहरी कार्यालयभन्दा माथिल्लो तहको प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दरखास्त वा सूचनासहित उजुर गर्न सक्नेछ।
४.३.१८ कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१	
दफा ३	कसैले पनि कार्यस्थलमा यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्न वा गराउन पाइने छैन।
दफा १२	कसैले कुनै कर्मचारी वा सेवाग्राहीलाई यौनजन्य दुर्व्यवहार गरेको ठहरेमा निजलाई कसुरको प्रकृति हेरी छ महिनासम्म कैद वा पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
४.३.१९ सूर्तिजन्य पदार्थ (नियन्त्रण र नियमन गर्ने) ऐन, २०६८	
दफा ४ उपदफा १	कसैले पनि सार्वजनिक स्थलमा धूम्रपान तथा सूर्ति सेवन गर्न पाउने छैन।
दफा ४, उपदफा २	उपदफा १ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि व्यवस्थापकले कारागार, विमानस्थल वा पर्यटकीय स्तरको होटलको कुनै खास ठाउँमा अन्य व्यक्तिलाई प्रतिकूल असर नपर्ने गरी धूम्रपान तथा सूर्तिजन्य पदार्थ

	सेवन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।
४.३.२०	फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८
दफा ३	फोहोरमैला व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई तोकेको छ। यस अन्तर्गत ऐनले स्थानान्तरण केन्द्र, ल्याण्डफिल साइट, प्रशोधन प्लाण्ट, कम्पोष्ट प्लाण्ट, बायोग्यास प्लाण्ट लगायत फोहोरमैलाको सङ्कलन, अन्तिम विसर्जन तथा प्रशोधनका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहको हुनेछ।
दफा ४	हानिकारक फोहोरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहोरमैला, रासायनिक फोहोरमैला वा औद्योगिक फोहोरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहोरमैला व्यवस्थापनको दायित्व त्यस्ता फोहोरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायमा निहित गरेको छ।
दफा ६	फोहोरमैलालाई कम्तिमा जैविक र अजैविक लगायत विभिन्न प्रकारमा विभाजन गरी स्रोतमै छुट्याउनु पर्नेछ।
दफा ७	फोहोरमैला निष्कासनको समय, स्थान र तरिका तोक्ने अधिकार सम्बन्धित स्थानीय तहले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।
दफा १०	फोहोरमैलाको न्यूनीकरण, पुनः प्रयोग तथा पुनः चक्रीय प्रयोगको विधिलाई व्यवस्था गर्दै सोको प्रोत्साहन सम्बन्धी कृयाकलापका लागि स्थानीय तहलाई जिम्मेवार निकायको रूपमा तोकिएको छ।
दफा ३८	कसैले फोहोरमैला व्यवस्थापनको विपरीत कुनै कार्य गरेमा ऐन बमोजिम कसुर गरेको मानिने छ।
दफा ३९	ऐनले तोके अनुसारको कसुर गरेमा रू ५०० देखि १ लाखसम्म नगद जरिवाना र बढीमा तीन महिना सम्मको कैद सजाय गर्न सक्नेछ।
४.३.२१	कम्पनी ऐन, २०६३
दफा ३ उपदफा १	मुनाफाको उद्देश्य लिई कुनै उद्यम गर्न चाहने व्यक्तिले एकलै वा अरूसँग समूहबद्ध भई प्रबन्धपत्रमा उल्लेख भए बमोजिम एक वा एक

	भन्दा बढी उद्देश्य प्राप्तिका लागि कम्पनी स्थापना गर्न सक्नेछ।
दफा ९	प्राइभेट कम्पनीको शेयरधनीहरूको सङ्ख्या एकसय एक भन्दा बढी हुन नमिल्ने प्रावधान कायम गरेको छ।
४.३.२२ नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३	
दफा ५, बुँदा ग	पर्यटन व्यवसायको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धनद्वारा राष्ट्रिय उत्पादन तथा विदेशी मुद्रा आर्जनमा अभिवृद्धि गरी बढी भन्दा बढी रोजगारीका अवसरहरूको सृजना गर्ने लक्ष्य राखेको छ।
४.३.२३ ट्रेड युनियन ऐन, २०४९	
दफा ३, उपदफा १	सम्बन्धित प्रतिष्ठानका कामदारहरूले आफ्नो पेसागत हक हितको संरक्षण र संवर्धन गर्न प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियनहरूको गठन गर्न सक्नेछन्।
४.३.२४ काठमाडौँ उपत्यका विकास प्राधिकरण ऐन, २०४५	
दफा ८	विभिन्न प्रस्ताव जस्तै प्राकृतिक सम्पदा, पुरातात्विक, धार्मिक, ऐतिहासिक स्थल, ऐलानी जग्गा एवं अचल सम्पत्तिको उपभोग र प्रयोग गर्ने, आवादी तथा पर्ति जग्गा भू-उपयोग योजना अनुरूप उपभोग र प्रयोग गर्ने, कुनै प्रकारको भवन निर्माण गर्ने वा निर्माण भैसकेको भवनको विस्तार गर्ने, कुनै प्रकारको वस्ती वा बसोबास बसाउने वा मनोरञ्जन स्थल, बजार, हाट, उद्योग आदि बसाल्ने वा बनाउने, प्राकृतिक सौन्दर्य, पर्यटक स्थल वा जनसाधारणको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्ने वा कुनै प्रकारले वातावरण दूषित हुने काम गर्ने तथा बाटोघाटो, पुल, यातायातको साधन, पानी, बत्ती, टेलिफोन लाइन आदि प्रयोग गर्न काठमाडौँ उपत्यका विकास प्राधिकरणले नियमित, नियन्त्रण वा निषेध गर्न सक्नेछ।
४.३.२५ पर्यटन ऐन, २०३५	
दफा १०, उपदफा १	कुनै व्यक्तिले आफ्नो आफ्नो होटल, लज, रेष्टुराँ, रिसोर्ट वा बारलाई पर्यटक स्तरमा दर्ता गराउन चाहेमा नेपाल सरकार समक्ष तोकिए बमोजिम दरखास्त तिर्नु पर्नेछ।

दफा ४	कुनै व्यक्तिले अनुमति बेगर र अनुमतिपत्र पाएकोले पनि अनुमति पत्रमा तोकिएको शर्त बमोजिम बाहेक मदिरा बिक्री वितरण गर्न वा मदिरा खुवाउने बार वा पसल थाप्न पाउने छैन।
४.३.२६ होटल व्यवस्था तथा मदिराको बिक्री वितरण (नियन्त्रण) ऐन, २०२३	
दफा ३, उपदफा १	मदिरा खुवाउने व्यवस्था भएको होटल वा पसलको मालिकले यो ऐन प्रारम्भ भएपछि दिउँसो १२ बजेभन्दा पहिले र शुक्रबारको हकमा राति १ बजेपछि र अन्य बारको हकमा राति १२ बजेपछि आफ्नो होटल वा पसलमा कसैलाई मदिरा बिक्री गर्न वा खुवाउनु पाउने छैन।
दफा ३, उपदफा २	होटल मालिकले शुक्रबारको दिन राति १ बजेपछि र अन्य बारको हकमा राति १२ बजेपछि ग्राहकहरूको निमित्त मनोरञ्जन वा नाचगान गर्न गराउन पाउने छैन।
दफा ४	होटल मालिकले आफ्नो होटलमा सार्वजनिक सदाचार वा नैतिकतामा नराम्रो असर पर्ने किसिमका मनोरञ्जन वा त्यस्ता नाच गान देखाउन पाउने छैन।
४.३.२७ खाद्य ऐन, २०२३	
दफा ३	कुनै व्यक्तिले दूषित खाद्य पदार्थ वा न्यूनस्तरको खाद्य पदार्थको उत्पादन, बिक्री वितरण, निकासी वा पैठारी गर्न वा सो मध्ये कुनै कामका लागि त्यस्तो खाद्य पदार्थ राख्न हुँदैन।
दफा ४	कसैले कुनै एक खाद्य पदार्थलाई अर्को खाद्य पदार्थ हो भनी वा न्यून गुणस्तरको खाद्य पदार्थलाई उच्च गुणस्तरको खाद्य पदार्थ हो भनी ढाँटी वा झुक्याई वा अखाद्य पदार्थ वा कुनै उच्च गुणस्तरको खाद्य पदार्थमा न्यून गुणस्तरको खाद्य पदार्थ वा अखाद्य पदार्थ मिसावट गरी बिक्री वितरण गर्न हुँदैन।
दफा ४ (क), उपदफा १	कुनै खाद्य पदार्थ दूषित वा न्यूनस्तरको हो भन्ने शंका लागेमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो खाद्य पदार्थ सिलबन्दी गरी सो खाद्य पदार्थका धनीलाई नै जिम्मा लगाई त्यसको भर्पाई लिई रोक्का राख्न सक्नेछ।

दफा ५, उपदफा १	दफा ३ वा ४ विपरीतको कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाँच वर्षसम्म कैद वा पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
४.३.२८ तथ्याङ्क ऐन, २०७९	
दफा ५ उपदफा (२) र (१)	नेपाल सरकारले कुनै विषयमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सूचित आदेश जारी गर्न सक्नेछ र सोही आदेश बमोजिम राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नेछ।
दफा ५ उपदफा (३)	कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायलाई तिनीहरूको भोगचलन वा नियन्त्रणमा रहेको वस्तुको तथ्याङ्क पेश गर्न लिखित सूचना दिन सक्नेछ।
दफा ५ उपदफा (४)	उपदफा (१), (२) वा (३) बमोजिमको आदेश वा सूचना बमोजिमको तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।
४.४ स्थानीय ऐनहरू	
४.४.१ काठमाडौं महानगरपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७	
दफा ५, उपदफा १	महानगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सम्पदाको संरक्षण गर्नु महानगरपालिका, नागरिक र सम्बन्धित निकायको कर्तव्य हुनेछ।
दफा ६, उपदफा १	प्रचलित कानून तथा मापदण्ड बमोजिम प्रस्तावकले प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन गर्नु पर्नेछ।
दफा १४	कसैले पनि प्रचलित मापदण्ड विपरीत वा जनजीवन, जन-स्वास्थ्य र वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी प्रदूषण सृजना गर्न वा गराउन हुँदैन।
दफा २१, दफा ८	"आफ्नो क्षेत्र" भित्र विसर्जन हुन सक्ने फोहोरमैलाको विसर्जन वा पुनः प्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी फोहोरमैला मात्र निष्काशन गरी फोहोरमैलाको परिमाणलाई घटाउनु प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ।

४.४.२ काठमाडौं महानगरपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५	
दफा १०, उपदफा १	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्नुपर्नेछ, भने आफ्नो भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यी संस्थाले फोहोरमैला तथा प्रदूषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपाय अपनाउनुपर्नेछ।
दफा १०, उपदफा २	सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रूपमा लागू गर्नु पर्नेछ।
४.५ रणनीति	
४.५.१ नेपालको राष्ट्रिय पर्यटन रणनीतिक योजना, सन् (२०१६-२०२५)	
नेपाल सरकार तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई नेपालमा पर्यटन विकासका लागि मार्गनिर्देश गर्नु यस १० वर्षीय रणनीतिक योजनाको मूल उद्देश्य हो। द्रुत आर्थिक विकास तथा रोजगारी सिर्जना गरी नेपालको समग्र आर्थिक विकासको लक्ष्य हासिल गर्नमा पर्यटन क्षेत्र एक बलियो आधारशिला भएकाले यसको विकासका लागि आवश्यक पर्ने प्राविधिक तथा वित्तीय सहयोगको खाका यस दस्तावेजमा उल्लेख गरिएको छ।	
परिच्छेद १, खण्ड १.३.१	क) पर्यटनबाट प्राप्त हुने राजस्व तथा रोजगारी बढाई समग्र आर्थिक वृद्धि, प्रति व्यक्ति आय एवं कुल गार्हस्थ उत्पादन (जीडीपी) मा पर्यटनबाट हुने योगदानको हिस्सा बढाउने। ख) नेपालका पर्यटकीय आकर्षण र सेवाहरूमा विविधता ल्याउन अभिप्रेरित गर्ने। ग) नेपालमा पर्यटक आगमन बढाउने (तर यसरी बढेको सङ्ख्याबाट भने

	नेपालको प्राकृतिक स्रोत, सांस्कृतिक सम्पदा तथा वातावरणीय गुणस्तरमा कुनै नकारात्मक प्रभाव पर्नुहुँदैन भन्ने कुरामा निश्चिन्त हुने। घ) नेपालका प्रमुख पर्यटकीय बजार (जेनेरेटिड मार्केट्स) हरूमा नेपालको पर्यटन 'ब्राण्ड' को बजारीकरण गर्ने। ङ) पर्यटकीय सम्पदा तथा पर्यटन क्षेत्रमा काम गर्ने जनशक्तिको गुणस्तर र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने। च) पर्यटनका माध्यमबाट गरीबी निवारण गर्ने तथा स्थानीय समुदायको सहभागिता बढाउने।
४.५.२ राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति, वि.सं.२०५८	
राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति योजनाले देशको जैविक दृष्टिबाट विविध संसाधनहरूको संरक्षण र प्रयोग, पारिस्थितिक प्रक्रिया र प्रणालीहरूको संरक्षण, जनताको हितका लागि दिगो आधारमा सुनिश्चित हुने सबै लाभहरूको बराबरी साझेदारी र जैविक विविधता सम्मेलन अन्तर्गत सबै दायित्वहरूको सम्मान गर्दछ। नेपालमा जैविक विविधता अधिकांश व्यक्तिको जीविका, आर्थिक विकास, कृषि उत्पादकत्व र दिगोपन, मानव स्वास्थ्य र पोषण, स्वदेशी ज्ञान, लैंगिक समानता, निर्माण सामग्री, जल स्रोत र समाजको सौन्दर्य र सांस्कृतिक कल्याणसँग सम्बन्धित छ।	
४.५.३ राष्ट्रिय संरक्षण रणनीति, वि.सं. २०५५	
राष्ट्रिय संरक्षण रणनीति पारितन्त्र गुणस्तर कायम राख्, क्षतिको स्रोत पुनः प्राप्त गर्न र सांस्कृतिक सम्पदा पुनर्स्थापित गर्न, स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापन गर्न विकसित गरिएको थियो। यो रणनीति "विकासको संरक्षण" अवधारणागत संरचनामा विकसित भएको थियो जसमा चार उद्देश्यहरू छन्: जनताको आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने, भूमिको दिगो उपयोग र नवीकरणीय स्रोतहरू सुनिश्चित गर्ने, जैविक विविधतालाई जोगाउने र आवश्यक पर्यावरणीय प्रणाली कायम राख्ने।	
४.६ नियम तथा नियमावली	
४.६.१ भूउपयोग नियमावली, २०७९	
नियम १४	विकास निर्माणका कार्य गर्दा वा भौतिक संरचना निर्माण गर्दा भू-उपयोग योजना अनुकूल हुने गरी गर्नु पर्नेछ।

४.६.२ वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	
नियम ३	अनुसूची-१ मा उल्लेखित प्रस्तावको हकमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, अनुसूची-२ मा उल्लेखित प्रस्तावको हकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र अनुसूची-३ मा उल्लिखित प्रस्तावको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्नेछ।
नियम ४	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु अघि क्षेत्र निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
नियम ५	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु अघि कार्यसूची तयार गर्नु पर्नेछ।
नियम ६	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट प्रभावित हुने क्षेत्रमा प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाई आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।
नियम ७ (२,३)	प्रतिवेदन तयार गर्दा स्थानीयवासी तथा सरोकारवालाहरूको राय सुझाव सङ्कलनका लागि सार्वजनिक स्थलहरूमा सूचना टाँस पश्चात् राष्ट्रिय दैनिकमा ७ दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।
नियम १३	प्रस्तावकले कुनै प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको मितिले तीन वर्षभित्र त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ।
४.६.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७६	
नियम ३	संघीय, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तहका सम्बन्धित निकायहरू र सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गरी एकीकृत र क्षेत्रीय नीतिहरू, योजनाहरू, रणनीतिक योजनाहरू कार्यान्वयनको अनुगमन गरिनेछ।
४.६.४ श्रम नियमावली, २०७५	
नियम १६	कामको प्रकृति अनुसार काम गर्ने समयको निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
नियम ३४	कार्यस्थलमा हुनसक्ने व्यवसायिक स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिमका बारे जोड दिँदै व्यावसायिक स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिमका सम्बन्धमा

	मार्गनिर्देशन बनाउनु पर्नेछ।
नियम ३९	आँखामा लाग्न सक्ने चोटपटक, रसायनका कारण पर्नसक्ने प्रभाव र आगलागी जस्ता जोखिमका सुरक्षात्मक प्रबन्ध अपनाउनु पर्नेछ।
नियम ५३	श्रमिकहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षाको सामग्री र प्राथमिक उपचार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
४.६.५ योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा नियमावली, २०७५	
नियम ३	नेपाल सरकारको कोषवाट तलब सुविधा लिने व्यक्तिले योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐनको दफा १० ले तोके बमोजिमको सामाजिक सुरक्षा योजनामा भाग लिन पाउनु पर्नेछ।
नियम ४	अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिक तथा स्वरोजगार व्यक्तिले समेत सामाजिक सुरक्षा योजनामा भाग लिन पाउनु पर्नेछ।
नियम ५	सामाजिक सुरक्षा योजना अनुसार सामाजिक सुरक्षा कोषमा जम्मा हुन आउने रकम सङ्कलनका लागि कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थासँग सम्झौता गर्न सकिनेछ।
४.६.६ रोजगारीको हक सम्बन्धी नियमावली, २०७५	
नियम ३ (घ)	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले न्यूनतम रोजगार प्रदान गर्न निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी संघ संस्थासँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्न सक्नेछ।
४.६.७ फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	
नियम ३ (२)	हानिकारक तथा रासायनिक फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गर्ने र कुहिने तथा नकुहिने फोहोरलाई स्रोतमा नै छुट्ट्याउने प्रावधान गर्दै हानिकारक तथा रासायनिक फोहोरको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी उत्सर्जकमा नै निहित हुनु पर्नेछ।
नियम ५	हानिकारक, रासायनिक, कुहिने र नकुहिने फोहोरलाई एकै ठाउँमा मिसाउन पाइने छैन र त्यस्ता फोहोरहरू एकै ठाउँमा मिसिन गएमा समग्र फोहोरको सङ्कलन, भण्डारण तथा व्यवस्थापन सावधानीपूर्वक गर्नु

	पर्नेछ।
नियम २४ (२)	स्थानीय तहले फोहोर उत्पादकलाई स्रोतमा फोहोरको उत्पादन घटाउने, न्यूनीकरण गर्ने, फोहोर व्यवस्थापन शुल्क समयमा तिर्ने सम्बन्धी आदेश दिनसक्ने र फोहोर उत्पादकले स्थानीय निकायको त्यस्तो आदेशको पालना गर्नुपर्ने।
नियम २५	फोहोरमैला व्यवस्थापनको अनुगमनका सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरेको छ।
४.६.८ बाल-श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) नियमावली, २०६२	
नियम ४ (१)	बालकलाई श्रमिकको रूपमा काममा लगाउनु अघि निजले सो काम गर्न सक्ने नसक्ने विषयमा बालकको स्वास्थ्य परीक्षण गर्न प्रतिष्ठानले कामको प्रकृति र बालकको उमेर समेत उल्लेख गरी श्रम कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।
नियम ६	प्रतिष्ठानमा काम गर्ने बालकले श्रम ऐन, २०४८ बमोजिम नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी समय समयमा तोकिएको पारिश्रमिक र भत्तामा कम नहुने गरी मासिक पारिश्रमिक र भत्ता पाउनेछ।
४.६.९ ट्रेड युनियन नियमावली, २०५०	
नियम ३	प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियन दर्ताका लागि दरखास्त दिन सक्नेछ।
४.६.१० होटल, लज, रेस्टुराँ तथा रिसोर्ट तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८	
नियम ३	होटल, लज, रेस्टुराँ तथा रिसोर्ट तथा बारलाई पर्यटक स्तरको भनी दर्ता गराउन चाहेमा पर्यटन विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।
नियम ४	होटललाई त्यसमा रहेको सुविधाको आधारमा पर्यटन विभागले पर्यटक स्तरको साधारण होटल वा पर्यटक आवास (टुरिष्ट रिसोर्ट) वा एक तारादेखि पाँच तारासम्मको कुनै एक वर्गीकरणमा तोक्नेछ।

४.७ प्रस्तावसँग सम्बन्धित निर्देशिका/कार्यविधि/कार्यनीति

४.७.१ राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

यस निर्देशिकाले आयोजनाको स्क्रिनिङ (Screening), क्षेत्र निर्धारण, कार्यसूचीको तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी, प्रभाव पहिचान, आँकलन तथा प्रभाव न्यूनीकरणको सम्बन्धमा मार्गनिर्देश गरेको छ। त्यसैगरी वातावरणीय अध्ययनको पुनरावलोकन, वातावरणीय अनुगमन तथा लेखा परीक्षण गर्ने सम्बन्धी पनि मार्गनिर्देशन गरेको छ। यो निर्देशिका कुनै ऐन वा नियममा भएका प्रावधानहरूको जगमा तयार नभएको हुँदा कानुनी दृष्टिकोणले प्रयोग बाध्यकारी छैन यद्यपि प्रभाव पहिचान र त्यसको भार गणना विधिको निर्देशिकाको प्रयोग गरिएको छ।

४.७.२ पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०

नेपालको कुनै पनि स्थानमा सञ्चालन हुने तारेस्तर होटेल तथा पर्यटन आवास (रिसोर्ट) संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, पर्यटन विभागमा दर्ता तथा स्तर वर्गीकरण गर्नुपर्नेछ।

४.७.३ शहरी वातावरण व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६७

यस निर्देशिकाले पूर्वाधार विकास र मानवीय क्रियाकलापले गर्दा हुने वातावरणीय प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू जोड दिन्छ। यस निर्देशिकाले प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण, स्थानीयको स्वास्थ्य, स्वच्छ र पर्यावरण मैत्री दिगो सहरी विकास सुनिश्चित गर्ने अधिकार जस्ता वातावरणीय प्रभावहरूका उपायहरू पनि सुझाव दिन्छ।

४.८ प्रस्तावसँग सम्बन्धित वातावरणीय तथा अन्य मापदण्ड

४.८.१ नेपाल सवारी साधन प्रदूषण मापदण्ड, २०८२

वर्ग	कार्बन मोनोअक्साइडको मात्रा CO (मि.ग्राम/कि.मि.)		हाइड्रो कार्बनको मात्रा HC (मि.ग्राम/कि.मि.)		नाइट्रोजन अक्साइडको मात्रा NO _x (मि.ग्राम/कि.मि.)		गैर मिथेन हाइड्रो कार्बनको मात्रा NMHC (मि.ग्राम/कि.मि.)		कणजत्र पदार्थको मात्रा PM* (मि.ग्राम/कि.मि.)	
	स.प्र (PI)	सं.प्र (CI)	स.प्र (PI)	सं.प्र (CI)	स.प्र (PI)	सं.प्र (CI)	स.प्र (PI)	सं.प्र (CI)	स.प्र (PI)	सं.प्र (CI)
L ₁ वर्गका दुई पाङ्गे सवारी	५००	-	३५०	-	१५०	-	-	-	-	-

L ₃ र L ₄ वर्गिका दुई पाङ्ग्रे सवारी	१,०००	५००	१००	१००	६०	९०	६८	६८	४.५	४.५
L ₂ र L ₅ वर्गिका तीन पाङ्ग्रे सवारी	१,०००	५००	१००	१००	६०	९०	६८	६८	४.५	४.५
L ₆ र L ₇ वर्गिका लघु चार पाङ्ग्रे सवारी	१,०००	५००	१००	१००	६०	९०	६८	६८	४.५	४.५
M वर्गिका यात्रुवाहक सवारी (M ₁ र M ₂) सबै	१,०००	५००	१००	-	६०	८०	६८	-	४.५	४.५
N ₁ वर्गिका साना मालवाहक सवारी (I) RM ≤ १३०५	१,०००	५००	१००	-	६०	८०	६८	-	४.५	४.५
N ₁ वर्गिका साना मालवाहक सवारी (II) १३०५ < RM ≤ १७६०	१,८१०	६३०	१३०	-	७५	१०५	९०	-	४.५	४.५
N ₁ वर्गिका साना मालवाहक सवारी (III) RM > १७६०	२,२७०	७४०	१६०	-	८२	१२५	१०८	-	४.५	४.५
N ₂ वर्गिका मझौला मालवाहक सवारी सबै	२,२७०	७४०	१६०	-	८२	१२५	१०८	-	४.५	४.५

* सकारात्मक प्रज्वलन इन्जिन जडित सवारीको हकमा सिधा इन्जेक्सन इन्धन प्रणालीयुक्त इन्जिनको लागि मात्र कणजन्य पदार्थ तथा कण सङ्ख्या सम्बन्धी सीमाहरू लागू हुनेछन्।

४.८.२ नेपाल खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९

नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित नेपाल खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९ को पालना गरिनेछ।

Group	Parameter	Unit	Acceptable Limit	
Physical	Turbidity	NTU	5	
	pH	-	6.5 - 8.5	
	Colour	TCU	5	
	Taste and Odour	-	Non-objectionable	
	Electrical Conductivity	ÂµS/cm	1500	
	Total Dissolved Solids	Mg/l	1000	
Chemical	Iron	Mg/l	0.3 (3)	
	Manganese	Mg/l	0.2	
	Arsenic	Mg/l	0.05	
	Fluoride	Mg/l	0.5 -1.5	
	Ammonia	Mg/l	1.5	
	Chlorine	Mg/l	250	
	Sulphate	Mg/l	250	
	Nitrate	Mg/l	50	
	Copper	Mg/l	1	
	Zinc	Mg/l	3	
	Aluminium	Mg/l	0.2	
	Total Hardness	Mg/l	500	
				0.1 - 0.50(Chlorination Required)
		Residual Chloride	Mg/l	
		Calcium	Mg/l	200
		Lead	Mg/l	0.01
		Cadmium	Mg/l	0.003
		Chromium	Mg/l	0.05
	Cyanide	Mg/l	0.07	
	Mercury	Mg/l	0.001	
	Nitrites	Mg/l	3	
Biological	E-Coli	CFU/100 ml	0	
	Total Coliform	CFU/100 ml	<1 (Non-detectable)	

४.द.३ होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, वि.सं. २०७६ तथा संशोधन, २०७७
होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना होटेल, रिसोर्ट, पर्यटक इन, लज, मोटेल र बेड एण्ड
ब्रेकफास्टको वर्गीकरणका लागि मापदण्ड प्रदान गर्दछ। खण्ड 'क' मा ल्याण्डस्केपिड,
क्षेत्रफल, वातावरण, पार्किङ क्षमता, होटेल सञ्चालन, बिजुली आपूर्ति, पानी व्यवस्थापन, ढल
व्यवस्थापन, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, आदिको आधारमा होटेललाई एक देखि पाँच ताराको
वर्गीकरण गरेको छ। त्यसैगरी खण्ड ख ले होटेल डिजाइन, बुटीक वातावरण, सुत्ने कक्षको
संख्या, संग्रहालय, स्टाफ ड्रेस, खाना र पेय पदार्थ, ध्यान कक्ष, पार्किङ क्षमता, इत्यादिको

आधारमा साधारण, डिलक्स र लक्जरी गरी ३ वर्गमा हेरिटेज एवं बुटिक होटेलहरूको वर्गीकरण गरेको छ। त्यस्तै खण्ड 'ग' मा रिसोर्टहरू, खण्ड 'घ' मा साधारण पर्यटक स्तरका होटेल, रिसोर्ट, पर्यटक इन, लज, मोटेल र बेड एण्ड ब्रेकफास्टको वर्गीकरण गरेको छ।

४.८.४ ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९

यसले विभिन्न क्षेत्रको लागि दिवा र रात्रि समयको लागि ध्वनिको सीमा तोकेको छ। नेपाल सरकारले विभिन्न क्षेत्रका लागि रात र दिउँसोको समयका लागि ध्वनि सम्बन्धी मापदण्ड तोकिदिएको छ। कुनै पनि आयोजनाले यस मापदण्डको पालना गरी कार्य सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

क्षेत्र	ध्वनिको सिमितता (डेसिबेल)	
	दिन	रात
औद्योगिक	७५	७०
व्यापारिक	६५	५५
ग्रामीण आवासीय	४५	४०
शहरी आवासीय	५५	५०
मिश्रित आवासीय	६३	५५
शान्ति क्षेत्र	५०	४०
उपकरण	अधिकतम सीमा (डेसिबेल)	
पानी तान्ने पम्प	६५	
डिजेल जेनेरेटर	९०	
मनोरञ्जन	७०	

४.८.५ सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६० नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागू हुने गरी तोकेको छ।

गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)
Total Suspended solids, mg/L, Max	600

गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)
pH	5.5 to 9.0
Temperature, °C, Max	45
Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	400
Oils and grease, mg/L, Max	50
Phenolic Compound mg/L Max	10
Cyanides (as CN), mg/L, Max	2
Sulphides (as S), mg/L, Max	2
Insecticides	Absent
Sulphates (SO ₄), mg/L, Max	500
Fluorides (as F), mg/L, Max	10
Arsenic (as As), mg/L, Max	1
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	2
Total chromium (as Cr), mg/L, Max	2
Copper (as Cu), mg/L, Max	3
Lead (as Pb), mg/L, Max	0.1
Mercury (as Hg), mg/L, Max	0.01
Nickel (as Ni), mg/L, Max	3
Selenium (as Se), mg/L, Max	0.05
Zinc (as Zn), mg/L, Max	5
Ammonical nitrogen, mg/L, Max	50
Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	1000
Silver, mg/L, Max	0.1
Total Dissolved Solids, mg/L, Max	2100
Mineral Oils, mg/L, Max	10
Inhibition of nitrification test at 200ml/L	<50%

४.८.६ संयुक्त फोहोर पानी प्रशोधन प्लान्टबाट सतही पानीमा औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०

गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)
Total Suspended solids, mg/L, Max	50
Particle size of total suspended particles	Shall pass 850-micron Sieve.
pH	5.5 to 9.0
Temperature	Shall not exceed 40 °C in any section of the stream within 15 meters down-stream from the effluent outlet.

Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	50
Oils and grease, mg/L, Max	10
Phenolic Compound mg/L Max	1
Cyanides (as CN), mg/L, Max	0.2
Sulphides (as S), mg/L, Max	2
Radioactive materials	
a. Alpha emitters, c/ml, Max	a. 10^{-7}
b. Beta emitters, c/ml, Max	b. 10^{-8}
Insecticides	Absent
Total residual chlorine, mg/L	1
Fluorides (as F), mg/L, Max	2
Arsenic (as As), mg/L, Max	0.2
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	2
Hexavalent chromium (as Cr), mg/L, Max	0.1
Copper (as Cu), mg/L, Max	3
Lead (as Pb), mg/L, Max	0.1
Mercury (as Hg), mg/L, Max	0.01
Nickel (as Ni), mg/L, Max	3
Selenium (as Se), mg/L, Max	0.05
Zinc (as Zn), mg/L, Max	5
Ammonical nitrogen, mg/L, Max	50
Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	350
Silver, mg/L, Max	0.1

४.८.७ सतही पानीमा पठाइने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०

गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)
Total Suspended solids, mg/L, Max	30-200
Particle size of total suspended particles	Shall pass 850-micron Sieve.
pH	5.5 to 9.0
Temperature	Shall not exceed 40 °C in any section of the stream within 15 meters down-stream from the effluent outlet.
Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	30-100
Oils and grease, mg/L, Max	10
Phenolic Compound mg/L Max	1
Cyanides (as CN), mg/L, Max	0.2
Sulphides (as S), mg/L, Max	2

Radioactive materials	
a. Alpha emitters, c/ml, Max	a. 10^{-7}
b. Beta emitters, c/ml, Max	b. 10^{-8}
Insecticides	Absent
Total residual chlorine, mg/L	1
Fluorides (as F), mg/L, Max	2
Arsenic (as As), mg/L, Max	0.2
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	2
Hexavalent chromium (as Cr), mg/L, Max	0.1
Copper (as Cu), mg/L, Max	3
Lead (as Pb), mg/L, Max	0.1
Mercury (as Hg), mg/L, Max	0.01
Nickel (as Ni), mg/L, Max	3
Selenium (as Se), mg/L, Max	0.05
Zinc (as Zn), mg/L, Max	5
Ammonical nitrogen, mg/L, Max	50
Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	250
Silver, mg/L, Max	0.1

५ विद्यमान वातावरणीय अवस्था

५.१ भौतिक वातावरण

५.१.१ भूउपयोग

प्रस्तावित होटल क्षेत्र काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५, टंगाल क्षेत्रमा पर्दछ, जुन पूर्णरूपमा शहरी क्षेत्रभित्र पर्छ। यो क्षेत्र "मिश्रित प्रयोग" (Mixed Land Use) मा वर्गीकृत गरिएको छ, जहाँ आवासीय, व्यापारिक तथा सेवामूलक गतिविधिहरू संगसंगै सञ्चालनमा छन्। टंगाल क्षेत्र भित्र होटल, अपार्टमेन्ट, पसल, रेस्टुरेन्ट, बैंक, स्कुलका साथै आवासीय भवनहरू पनि बाक्लो रूपमा अवस्थित छन्।

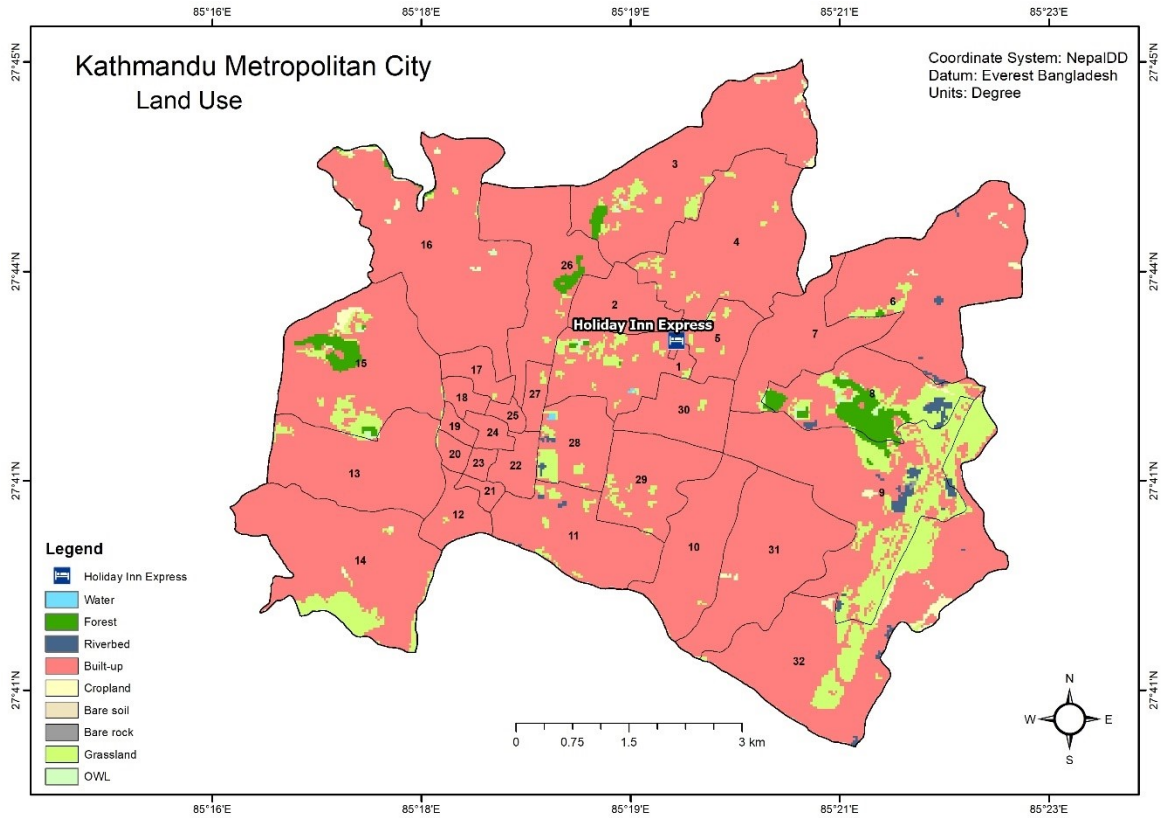
काठमाडौं महानगरपालिकाको भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) अनुसार, कुल ४९.४५ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमध्ये करिब ८९.०५ प्रतिशत (४४.०४ वर्ग कि.मी.) भूभाग निर्माण क्षेत्र (Built-up area) मा पर्दछ, जुन आवासीय, व्यवसायिक, सरकारी तथा सेवासम्बन्धी संरचनाहरूले भरिएको छ। यसले महानगरभित्र खुला जमिन तथा हरियाली क्षेत्रहरू अत्यन्त सीमित छन् भन्ने स्पष्ट देखाउँछ। वन क्षेत्र जम्मा १.६७ प्रतिशत (०.८३ वर्ग कि.मी.) मात्र रहेको छ, जुन जैविक विविधता र शहरी तापक्रम नियन्त्रणका दृष्टिले न्यूनतम छ। यस्तै गरी, घाँसे मैदान (Grassland) ७.८३ प्रतिशत (३.८७ वर्ग कि.मी.) रहेको छ, जुन सार्वजनिक पार्क, खेलमैदान वा खुला चौरका रूपमा रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ। खेतीयोग्य जमिन (Cropland) ०.६४ प्रतिशत (०.३२ वर्ग कि.मी.) मात्र रहेको छ, जसले कृषि क्रियाकलाप अत्यन्त सीमित भएको देखाउँछ। नदी किनार (Riverbed) ०.५५ प्रतिशत (०.२७ वर्ग कि.मी.), जलाधार क्षेत्र (Watershed) ०.०२ प्रतिशत (०.०१ वर्ग कि.मी.) र अन्य झाडी वन क्षेत्र (Other wooded land) ०.२२ प्रतिशत (०.११ वर्ग कि.मी.) तथा खुला माटो (Bare soil) ०.०२ प्रतिशत (०.०१ वर्ग कि.मी.) रहेका छन्, जुन शहरी क्षेत्रको विकासक्रमसँगै तीव्र रूपमा घटिरहेको देखिन्छ। काठमाडौं महानगरपालिकाको भू-उपयोगको क्षेत्र र भूउपयोग नक्सा र क्रमशः तालिका ५.१ र चित्र ५.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५.१: भू-उपयोग विवरण

भूमिको प्रकार	प्रतिशत (%)	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)
जलाशय क्षेत्र	०.०२	०.०१

वन	१.६७	०.८३
नदीको किनार	०.५५	०.२७
निर्मित क्षेत्र (Built-up)	८९.०५	४४.०४
खेतीयोग्य जमिन	०.६४	०.३२
खुला माटो	०.०२	०.०१
घाँसे मैदान	७.८३	३.८७
अन्य झाडी/वन क्षेत्र	०.२२	०.११
जम्मा	१००	४९.४५

स्रोत: Landcover GIS नक्सा, २०१९

स्रोत: ICIMOD 2022 and GIS

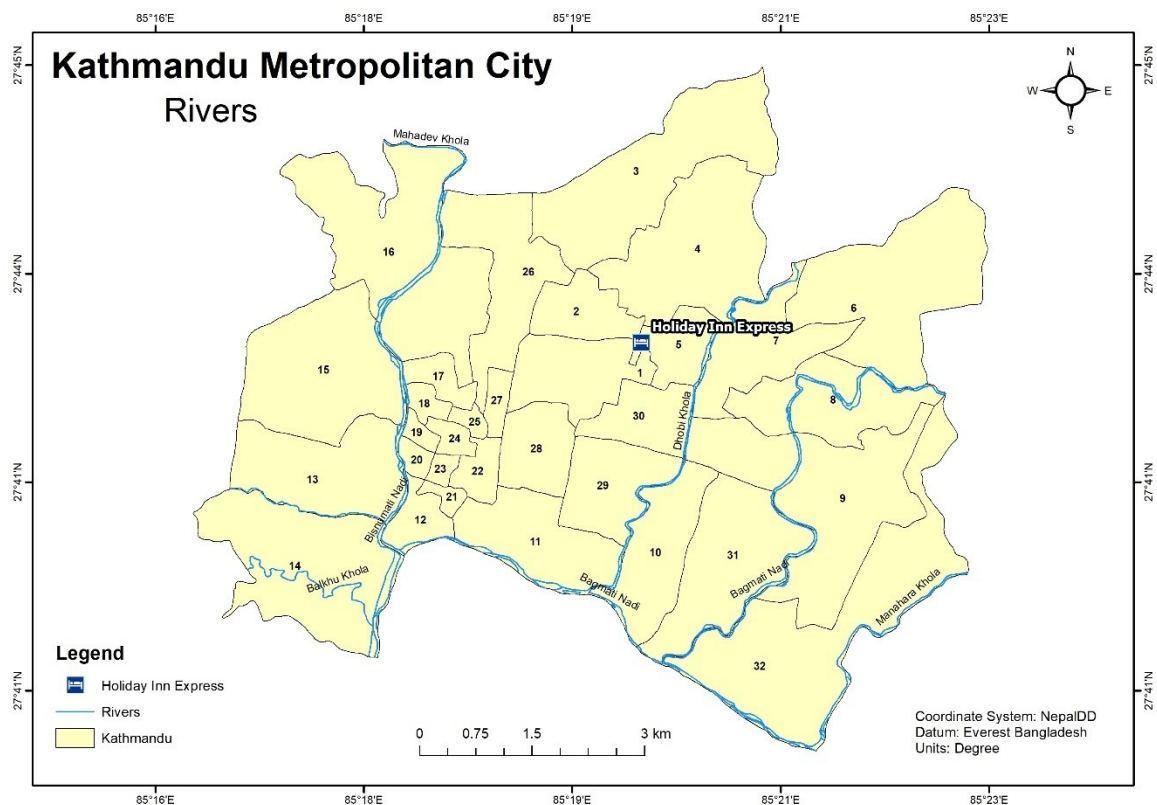
चित्र ५.१: काठमाडौं महानगरपालिकाको भू-उपयोग नक्सा

५.१.१.१ जल तथा जलाधार क्षेत्र

काठमाडौं उपत्यका जल र जलाधार क्षेत्रमा समृद्ध रहेको छ, जसमा विभिन्न नदी, खोलाहरू, पोखरी र भूगर्भीय जलस्रोतहरू पाइन्छन्। काठमाडौं महानगरपालिका क्षेत्रभित्रका प्रमुख नदीहरूमा बागमती, विष्णुमती, टुकुचा, मनोहरा, हनुमन्ते र धोबी खोलाको नाम उल्लेखनीय

छ। तीमध्ये बागमती नदी उपत्यकाको मुख्य नदी हो, जसले काठमाडौं उपत्यकाको दक्षिणतर्फ बहने गर्छ। बागमतीको सहायक नदीहरू जस्तै विष्णुमती र टुकुचा नदीले शहरको विभिन्न भागलाई ढाकेका छन्। यिनै नदीहरू काठमाडौंको वर्षा निकास तथा ढल व्यवस्थापनको पनि प्रमुख आधार हुन्।

प्रस्तावित “होलिडे इन एक्सप्रेस” होटल काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५, टंगालमा अवस्थित छ, जहाँको सतही जल स्रोतहरू सीमित भए तापनि गहनापोखरी जस्तो ऐतिहासिक तथा पर्यावरणीय महत्त्व बोकेको पोखरी नजिकै अवस्थित छ। गहनापोखरी वर्षायाममा वर्षा पानी सङ्कलन गर्ने र भूगर्भीय पुनःभरणमा योगदान पुऱ्याउने स्रोत हो। यसले आसपासको सूक्ष्म जलवायु सन्तुलन कायम राख्न र समुदायको वातावरणीय सम्पदाको संरक्षणमा सहयोग पुऱ्याउँछ। त्यसैले परियोजना स्थल वरपरका जलस्रोत र पोखरीहरूको संरक्षणका लागि सतर्कता अपनाउनु आवश्यक छ।

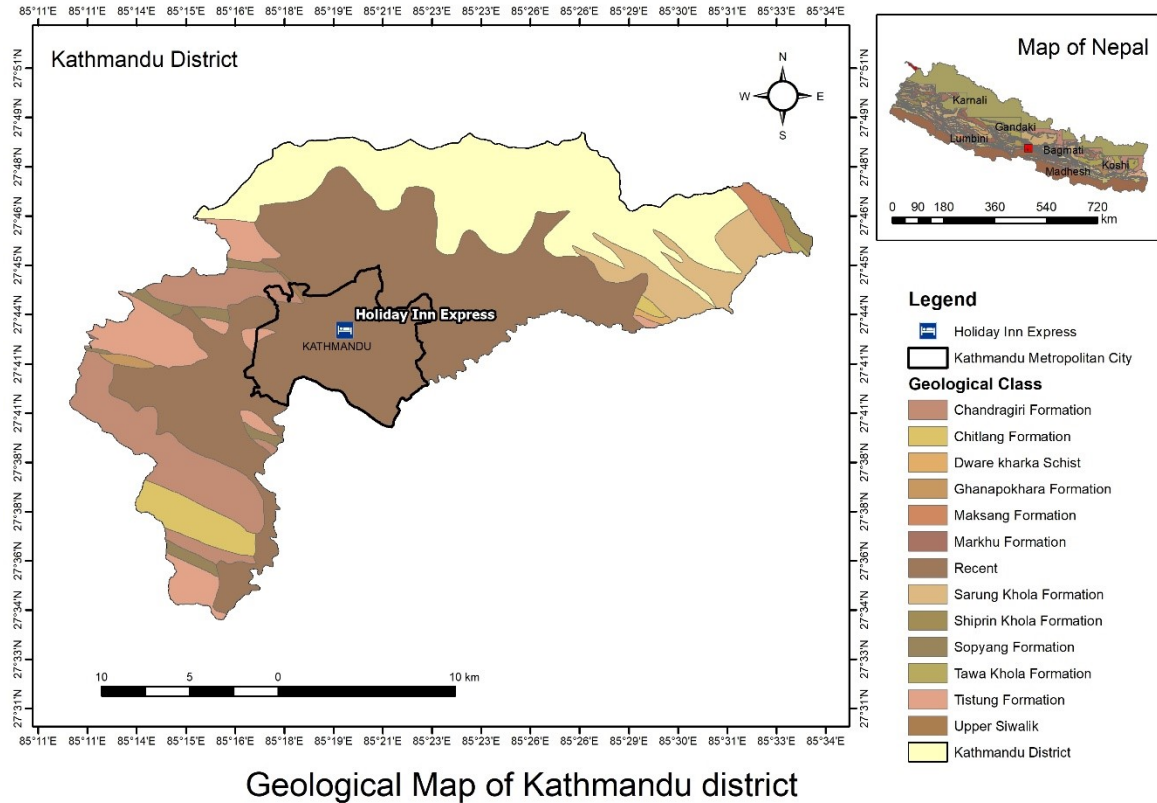
चित्र ५.२: काठमाडौं महानगरपालिका भित्र रहेका प्रमुख खोलाहरू

५.१.२ भू-गर्भ

प्रस्तावित स्थल काठमाडौं उपत्यकाको केन्द्रीय भागमा अवस्थित छ, जुन भूगर्भीय दृष्टिले एलुवियल अवसादी (Alluvial Deposit) भूक्षेत्रमा पर्छ। काठमाडौं उपत्यकाको भूगर्भीय

संरचना क्वाटर्नरी कालको एलुवियल र लेस भरावटले बनेको हो, जसमा स्यान्ड, सिल्ट, क्ले तथा ग्राभेलको तहहरू पाइन्छन्। काठमाडौं उपत्यका लाखौं वर्ष पहिले विशाल तालको रूपमा रहेको हुँदा यहाँको माटोमा गहिरो अवसादी तहहरू पाइन्छन्, जसमा माटो, बालुवा, गिट्टी र थोरै मात्रा कलेशयुक्त तहहरू रहेका छन्। उपत्यकाको केन्द्रीय भाग, विशेषगरी काठमाडौं महानगरपालिका क्षेत्र, फाइन सिल्ट, क्ले र अर्गानिक माटोले भरिएको कमजोर जमिन मानिन्छ जसले भूकम्पीय प्रभावमा उच्च संवेदनशीलता देखाउने गरेको छ (स्रोत: Subedi. M, et.al., 2018)। सन् २०१५ को विनाशकारी भूकम्पले पनि काठमाडौं उपत्यकामा गहिरो जमिन भएका क्षेत्रहरूमा बढी क्षति पुऱ्याएको तथ्यले यस क्षेत्रको भूगर्भीय संवेदनशीलता पुष्टि गर्छ।

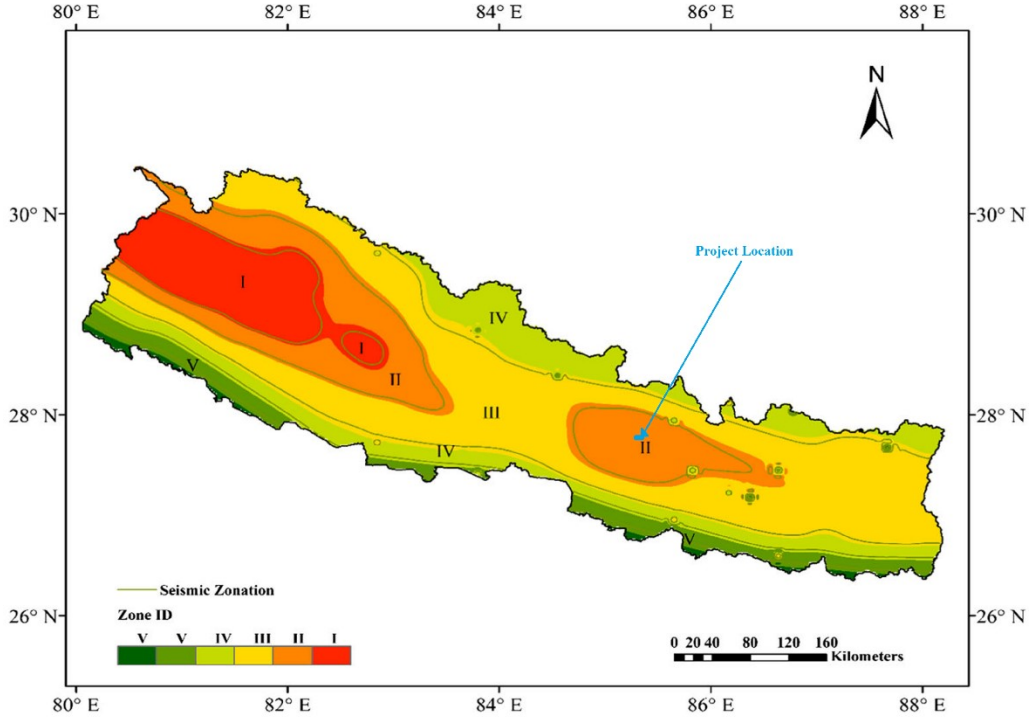
प्रस्तावित होटल परियोजना क्षेत्र काठमाडौं महानगरपालिका—५, टंगालमा अवस्थित छ, जुन क्षेत्रमा पुराना वस्तीहरू र शहरी विकास पहिलेदेखि भएकाले जमिनको सतही बनावट मुख्यतया समथर र निर्माणमैत्री छ। चित्र ५.३ मा प्रस्तुत गरिएको भूगर्भीय नक्साले काठमाडौं जिल्लाको विभिन्न भूगर्भीय संरचनाहरू (Geological Formations) मा विभाजन गरेको छ। परियोजना क्षेत्र रहेको स्थान मुख्यतः Recent Formation भित्र पर्दछ। यस क्षेत्र वरपरको भूगर्भीय संरचना Tistung, Chandragiri तथा Upper Siwalik ले घेरिएको देखिन्छ। यस्ता भूसंरचनाहरू अत्यन्तै नरम र ढिलो सघनता हुने भएकाले भूकम्पका समयमा तरंगहरू लामो समयसम्म फैलन सक्छन्, जसले गर्दा संरचनात्मक जोखिम उच्च रहन्छ। त्यसैले यस्तो भूगर्भमा ठूला भवन वा पूर्वाधार निर्माण गर्दा माटो परीक्षण, सुदृढ फाउन्डेसन र भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधिको प्रयोग अनिवार्य हुन्छ। काठमाडौं महानगरपालिकाको अधिकांश समथर क्षेत्रहरू यही Recent Formation मा पर्ने भएकाले यहाँको भूउपयोग र पूर्वाधार विकासमा सावधानी अपनाउनु आवश्यक हुन्छ। यी सबै संरचनाहरू उपत्यकाको भूगर्भीय दृष्टिले उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूमा पर्दछन् जसले गर्दा भवन निर्माण गर्दा विशेष इञ्जिनियरिङ डिजाइन, माटो परीक्षण र पूर्व तयारी आवश्यक हुन्छ। अन्ततः भूगर्भीय दृष्टिले काठमाडौं उपत्यकाको जमिन नरम, कच्चा र भूकम्पीय प्रभावमा संवेदनशील मानिन्छ, त्यसैले यस क्षेत्रमा विकास आयोजना गर्दा भूगर्भ संरचना अनुसार डिजाइन र निर्माण विधि अपनाउनुपर्ने आवश्यकता हुन्छ।

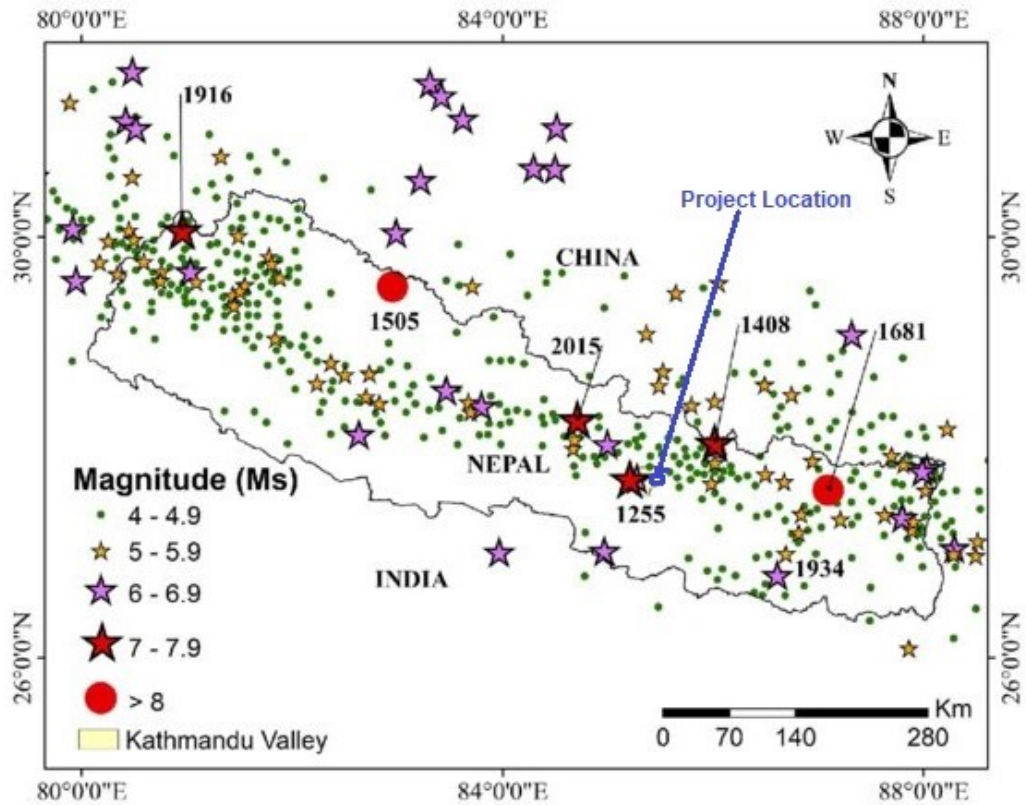
चित्र ५.३: काठमाडौं जिल्लाको भौगर्भिक नक्सा

५.१.२.१ भूकम्पीय जोखिम:

नेपाल उच्च जोखिमयुक्त भूकम्प बेल्टमा अवस्थित छ। नेपालको सम्पूर्ण भाग लगभग उच्च भूकम्पीय जोखिम क्षेत्रमा पर्दछ। नेपालको भूकम्पीय वर्गीकरण नक्साले पाँच क्षेत्रलाई विभाजित गर्दछ; जोन I, जोन II, जोन III, जोन IV र जोन V। नेपालको उत्तरी र दक्षिणी भागहरू भन्दा मध्य भाग बढी संवेदनशील भएको अनुमान गरिएको छ। नेपालको सेस्मिक नक्सा अनुसार प्रस्तावित क्षेत्र जोन IV अन्तर्गत पर्दछ। (Parajuli, H.R., et. al, 2021)। MCT, MBT, HFT र अन्य सक्रिय विशेषताहरूको कारण नेपाल उच्च भूकम्पीय जोखिम भएको मुलुक हो। नेपालको इतिहास हेर्ने हो भने नेपालमा अहिलेसम्म ७ वटा शक्तिशाली भूकम्पहरू (सन् १२५५, १८१०, १८६६, १९३४, १९८०, १९८८ र २०१५ मा) गएका छन्, जसले ठूलो जनधनको क्षति पुर्याएको थियो। पछिल्लो विनाशकारी भूकम्प (Magnitude: ७.६ रेक्टर, अप्रिल, २०१५, गोर्खा जिल्ला) र पराकम्पनले ठूलो क्षति भएको थियो (स्रोत: Lamicchhane et. al., 2025)।

चित्र ५.४: नेपालको भूकम्पीय क्षेत्र नक्सा

स्रोत: Sharma, M. et. al., 2023

चित्र ५.५: नेपाल र वरपर क्षेत्रमा मुख्य भूकम्प तथा पराकम्पन क्षेत्र

५.१.२.२ माटो परीक्षण:

प्रस्तावित आयोजना स्थल (काठमाडौं महानगरपालिका—५, टंगाल) को माटोको भौगोलिक अवस्था, वहन क्षमता, भू-उपयुक्तता तथा भूकम्पीय प्रतिरोध क्षमता मूल्याङ्कन गर्न माटो परीक्षण गरिएको थियो। परीक्षणका लागि तीन स्थानमा ३० मिटर गहिराइसम्म पर्ससन ड्रिलिङ विधिबाट बोरहोल गरिएको थियो (BH1, BH2, BH3)। प्रत्येक बोरहोलमा SPT (Standard Penetration Test) को माध्यमबाट माटोको घनत्व र प्रतिरोध शक्ति मापन गरिएको थियो। माटो नमूनाहरू सङ्कलन गरी प्रयोगशालामा Grain Size Analysis, Atterberg Limits, Bulk Density, Unconfined Compression Test, Direct Shear Test, आदि परीक्षणहरू गरिएका थिए।

परिणामअनुसार, सतह र उपसतही माटो मुख्यतः खैरो र सेतो रङको बलौटे माटो र सिल्टी क्ले (sandy clayey silt) रहेको पाइएको छ, जसमा मध्यम स्तरको प्लास्टिसिटी देखिएको छ। प्रयोगशालाबाट प्राप्त प्राकृतिक आर्द्रता (natural moisture content) १४.०६% देखि ३५.५६% सम्म देखिएको छ। माटोको विशेष गुरुत्व (specific gravity) करिब २.५१८ — २.५३३ बीचमा रहेको छ भने bulk density करिब १.३९५ देखि १.४०५ gm/cc रहेको पाइएको छ। कोणीय घर्षण (angle of internal friction) ३१° देखि ३२° तथा सम्पुटन बल (cohesion) करिब ९८ देखि ११० kN/m² सम्म मापन गरिएको छ। भवन निर्माणको लागि प्रस्तावित ६ मिटर गहिरो राफ्ट फाउन्डेसन अन्तर्गत Safe Bearing Capacity (SBC) shear failure आधारमा करिब १५६ देखि १६५ kN/m² र settlement criteria अनुसार १६५ देखि २०० kN/m² पाइएको छ।

यसरी गरिएको माटो परीक्षणले निर्माण कार्यको लागि उपयुक्त जग संरचना निर्धारण गर्न सहयोग पुऱ्याउनेको छ भने, भूकम्पीय सुरक्षा तथा माटोको वहन क्षमता सम्बन्धी स्पष्ट जानकारी प्रदान गर्ने छ, जसले परियोजनाको डिजाइन र निर्माण प्रक्रिया सुरक्षित र वैज्ञानिक बनाउँदछ। माटो परीक्षणको प्रतिवेदन अनुसूची ४ मा समावेश गरिएको छ।

५.१.३ जल तथा मौसम

५.१.३.१ जल विज्ञान

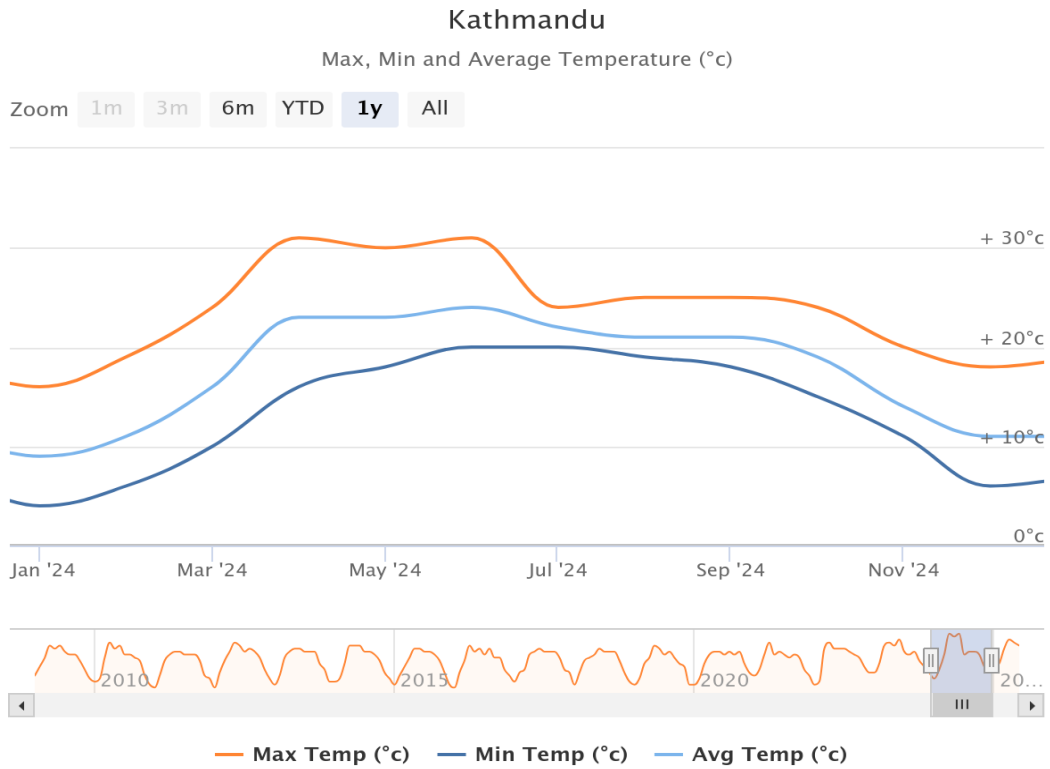
प्रस्तावित होटल स्तरोन्नति आयोजना काठमाडौं महानगरपालिका-५, टंगाल क्षेत्रमा अवस्थित रहेको छ जुन शहरीकृत क्षेत्र हो र भूगर्भीय पानी तथा सतही बहाव व्यवस्थापनका दृष्टिले संवेदनशील मानिन्छ। काठमाडौं उपत्यका करिब ६६४ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको कचौरा आकार (bowl-shaped) रहेको छ जसको औसत उचाइ समुद्री सतहदेखि

१३४० मिटर रहेको छ। काठमाडौँ उपत्यकाको भूगर्भ जल जलाशयले करिब ५८७ वर्ग किलोमिटर क्षेत्र ओगटेको छ (Davids et al., 2018)। काठमाडौँ उपत्यकामा ८०% भन्दा बढी वार्षिक वर्षा असारदेखि भदौसम्म हुने गर्दछ। काठमाडौँ उपत्यकामा बसोबास गर्ने करिब ६०% मानिसहरू आफ्नो पानीको आवश्यकताका लागि भूगर्भ जलमा निर्भर रहने गरेका छन् (Shrestha et al., 2020)। त्यस्तै, प्रस्तावित होटलमा जल आपूर्ति मुख्यतः भूमिगत जल स्रोत (बोरिङ) मार्फत हुने गरेको छ र प्रस्तावित होटल स्तरोन्नतिपछि दैनिक करिब ६९,००० लिटर पानीको खपत हुने अनुमान गरिएको छ। प्रस्तावित आयोजनास्थलमा वर्षाको समयमा वर्षा पानी जम्ने समस्या देखिन सक्दछ, विशेषतः सतह अपारदर्शी (Impermeable) भएकाले सतही बहाव (Surface runoff) तीव्र हुने सम्भावना पनि रहेको छ। यस्ता स्थितिमा प्रभावकारी जल निकास प्रणालीको अभावले आसपासको क्षेत्र जलमग्न हुन सक्ने खतरा बढाउँछ।

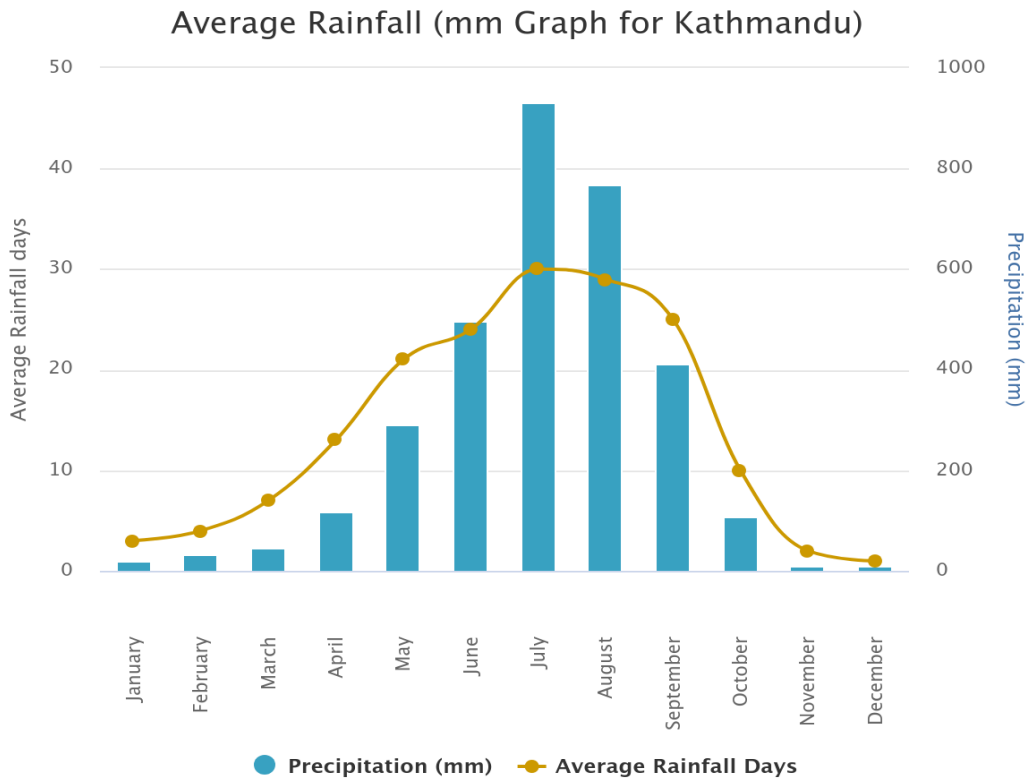
५.१.३.२ हावापानी

काठमाडौँ क्षेत्र तथा प्रस्तावित होटल क्षेत्रको हावापानी समशीतोष्ण जलवायु (Temperate Climate) वर्गमा पर्दछ। परियोजना क्षेत्र समथर र शहरी घनत्व बढी भएको क्षेत्रमा अवस्थित भएकाले यहाँ शहरी तापद्वीप प्रभाव (Urban Heat Island Effect) देखिन सक्ने सम्भावना रहन्छ। वर्षाको हिसाबले, परियोजना क्षेत्रमा मनसुन अवधिमा (जुन—सेप्टेम्बर) उच्च वर्षा हुने गर्छ, जुन काठमाडौँ उपत्यकाको औसत वार्षिक १३५०—१५०० मिमि. को हाराहारीमा हुन्छ। अधिक वर्षा हुने बेला नाली र सतही निकास अवरुद्ध भएमा अस्थायी जलमग्न हुन सक्ने जोखिम रहन्छ। तापक्रमको हिसाबले, गर्मीयाममा अधिकतम तापक्रम ३०—३५°C सम्म जान सक्छ भने जाडोमा न्यूनतम तापक्रम २—५°C सम्म घट्न सक्छ। भवनहरू कङ्क्रिटले बनेका र हरियाली न्यून भएकाले गर्मीयाममा अधिक गर्मी महसुस हुन सक्छ। काठमाडौँ महानगरपालिकाको औसत वार्षिक तापक्रम र औसत वर्षाको विवरण क्रमशः चित्र ५.६ र चित्र ५.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

(स्रोत: <https://www.worldweatheronline.com/kathmandu-weather-averages/np.aspx>)

चित्र ५.६: काठमाडौं महानगरपालिकाको वार्षिक तापक्रम विवरण

चित्र ५.७: काठमाडौं महानगरपालिकाको औसत वार्षिक वर्षा

५.१.४ वायु, जल तथा ध्वनिको गुण

५.१.४.१ वायु गुणस्तर

काठमाडौं उपत्यकाको वायु प्रदूषण देशकै सबैभन्दा बढी प्रदूषण हुने क्षेत्रमा पर्दछ, विशेषतः शहरी क्षेत्रमा यातायात, निर्माण कार्य, तथा धुलोका कारण वायुको गुणस्तरमा गिरावट आउने गरेको पाइन्छ। प्रस्तावित क्षेत्रको वायुको गुणस्तर मापनका लागि मिति २०८२/०५/१८ गते दिउँसो ०२:०० बजे र राति १०:०० बजे वायु गुणस्तर मापन यन्त्र मार्फत मापन गरिएको थियो। वायु गुणस्तर मापन यन्त्र (TempTop M2000C, 2nd) को डाटा निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५.२: वायु गुणस्तर

मापन मिति र समय	PM2.5 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	PM10 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	CO ₂ (ppm)	Temperature (°C)	Relative Humidity (%)
२०८२/०५/१८ (दिउँसो ०२:०० बजे)	५२	१३५	५८०	२९.४	६६
२०८२/०५/१८ (राति १०:०० बजे)	४८	११२	५२०	२९.७	८७

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८२

५.१.४.२ पानीको गुणस्तर

काठमाडौं उपत्यकाको भू-जल तथा सतहको पानी दुबै स्रोतमा जनसंख्या घनत्व, असंरचित शहरीकरण र ढल व्यवस्थापन प्रणालीको अभावका कारण पानीको गुणस्तरमा गिरावट आएको पाइन्छ। काठमाडौं महानगरपालिकाभित्रको भूजल प्रायः घरेलु प्रयोजन र व्यवसायिक प्रयोजनका लागि प्रयोग गरिन्छ। तर, केही क्षेत्रमा फोहोर पानी, ढल र निर्माणजन्य फोहोरले भूजल प्रदूषित गरिरहेको पाइएको छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको बोरिडको पानीको गुणस्तर प्रयोगशालामा मापन गरी निम्न तालिकामा राखिएको छ।

तालिका ५.३: प्रयोगशालामा गरिएको पानीको गुणस्तर मापन

Parameters	Units	WHO GV	NDWQS	Result	Methods Used
PHYSICAL					
Color	Hazen	15	5 (Max)	<5.0	2120 B., APHA, 24 th EDITION
Turbidity	NTU	5	5 (Max)	<1.0	2130 B., APHA, 24 th EDITION
Conductivity	$\mu\text{S}/\text{cm}$	-	1500	39.0	2510 B., APHA, 24 th EDITION

Lab Temperature	°C	-	-	27.2	2550 B., APHA, 24 th EDITION
pH		6.5 - 8.5	6.5 - 8.5	6.5	4500-H ⁺ B., APHA, 24 th EDITION
Total Suspended Solids	mg/l	-	-	<1.0	2540 D., APHA, 24 th EDITION
Total Dissolved Solids	mg/l	1000	1000	23.0	2540 C., APHA, 24 th EDITION
CHEMICAL					
Total Hardness (as CaCO ₃)	mg/l	500	500	2.0	2340 C., APHA, 24 th EDITION
Total Alkalinity (as CaCO ₃)	mg/l	500	-	16.0	2320 B., APHA, 24 th EDITION
Chloride	mg/l	250	250	4.9	4500-Cl ⁻ B, APHA, 24 th EDITION
Ammonia	mg/l	1.5	1.5	<0.02	4500-NH ₃ F., APHA, 24 th EDITION
Iron	mg/l	0.3	0.3 (3*)	<0.01	3111 C., APHA, 24 th EDITION
Manganese	mg/l	0.05	0.2	<0.01	3111 C., APHA, 24 th EDITION
Arsenic	mg/l	0.01	0.05	<0.001	3114 C., APHA, 24 th EDITION
Sulphate	mg/l	-	250	<5.0	4500 SO ₄ ²⁻ D., APHA, 24 th EDITION
Nitrate	mg/l	50	50	0.8	4500-NO ₃ B., APHA, 24 th EDITION
Organic Matter	mg/l	-	-	0.8	4500 O C., APHA, 24 th EDITION
Phosphate	mg/l	-	-	0.38	4500 P-E., APHA, 24 th EDITION
Residual Free Chlorine	mg/l	0.5	0.1 - 0.5	0.1	4500 Cl-G., APHA, 24 th EDITION
Residual Total Chlorine	mg/l	-	-	Nil	4500 Cl-G., APHA, 24 th EDITION
BIOLOGICAL					
Total Coliform	CFU/100ml	Nil	Nil	Nil	9222 B, APHA, 24 th EDITION
E.Coli	CFU/100ml	Nil	Nil	Nil	9221 F/G, APHA, 24 th EDITION

श्रोत: प्रयोगशाला प्रतिवेदन, २०८२

५.१.४.३ ध्वनिको गुणस्तर

काठमाडौं उपत्यकाको शहरी क्षेत्र, विशेष गरी टंगाल जस्तो भीडभाडयुक्त क्षेत्रमा ट्राफिक, निर्माण कार्य, व्यावसायिक गतिविधि र मानिसहरूको चहलपहलका कारण दिनभर ध्वनि उच्च

हुने गर्दछ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र (२७°४२'५९.९३"N, ८५°१९'४९.६५"E) को ध्वनि स्तरको मापन मिति २०८२/०५/१८ गते दिनको समयको ०२:०० बजे र रातको समय १०:०० बजे ध्वनि मापन यन्त्र मार्फत मापन गरिएको थियो। ध्वनिको न्यूनतम र अधिकतम मापन लिइएको थियो। प्रस्तावित होटल क्षेत्रमा ध्वनि मापन यन्त्र (TENMARS TM/103 Sound Level Meter) बाट ध्वनि मापन गर्दा निम्न प्रकारको पाइएको थियो।

तालिका ५.४: ध्वनि मापन गरिएको क्षेत्र र औसत ध्वनि

मापन मिति र समय	न्यूनतम ध्वनि स्तर (dB)	अधिकतम ध्वनि स्तर (dB)	औसत ध्वनि स्तर (dB)
२०८२/०५/१८ (दिउँसो ०२:०० बजे)	५८	७४	६६
२०८२/०५/१८ (राति १०:०० बजे)	५२	६४	५८

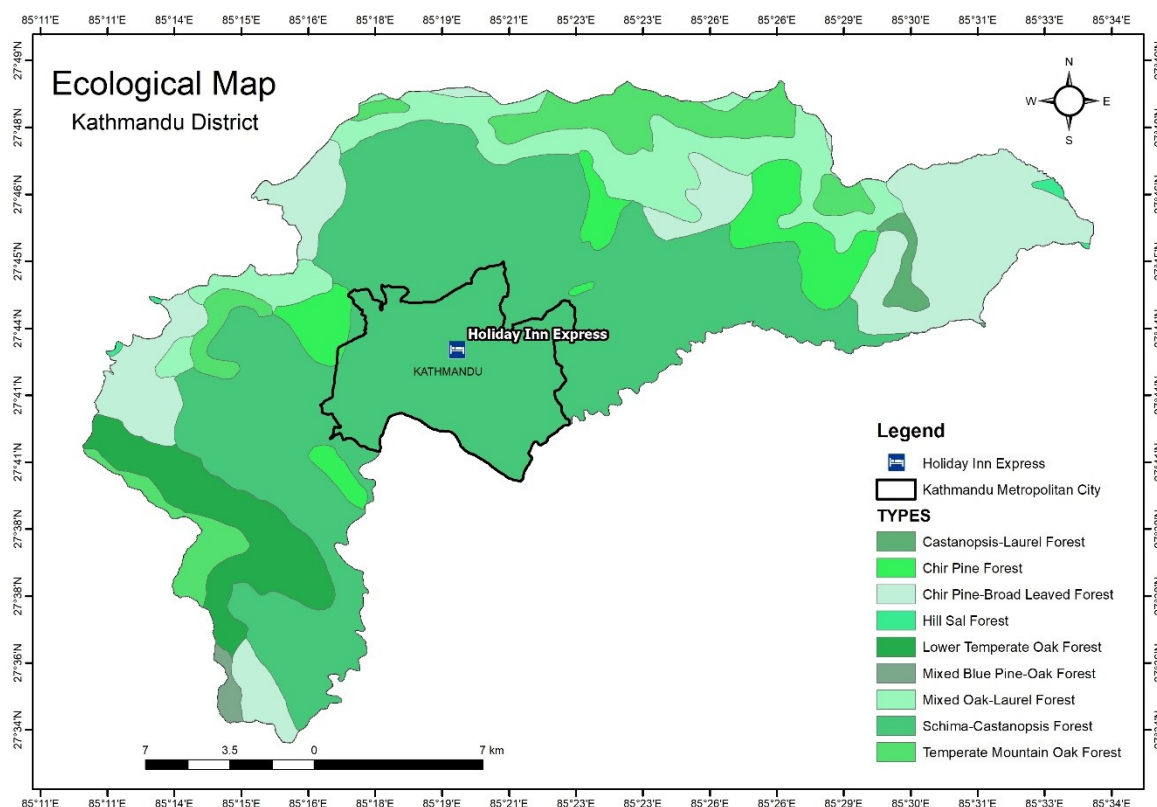
श्रोत: स्थलगत अध्ययन, २०८२

५.२ जैविक वातावरण

आयोजनाको क्षेत्र काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५, टंगालमा पर्छ, जुन घनाबस्ती भएको क्षेत्र हो। काठमाडौं महानगरपालिका एक शहरी क्षेत्र भए तापनि, यहाँ अझै पनि केही हरित क्षेत्रहरू, उद्यानहरू, व्यक्तिगत बगैँचा, छतमा लगाइएका बिरुवा र नजिकको बगैँचा(पार्क)ले जैविक विविधता कायम राखेका छन्। आयोजना क्षेत्र वरपर ठूलो वन क्षेत्र नरहे तापनि, घरवरपर, सडकछेउ, सार्वजनिक ठाउँमा केही प्रजातिका रूखहरू जस्तै पीपल, गुलमोहर, धतुरो, चमेली, अम्बा तथा अन्य सजावटी बिरुवा देखिन्छन्। आयोजना क्षेत्र र वरपरको वातावरणमा सामान्यतया शहरी क्षेत्रमा अनुकूल हुने पशुपन्छी जस्तै: परेवा, भंगेरा, काग, ढुकुर, गौथली, आदि नियमित देखिने चराहरू हुन्। साथै, बाँदर, लोखर्के, न्याउरी मुसा, बिरालो, कुकुर जस्ता शहरी क्षेत्रमै बसोबास गर्ने साना स्तनधारी जीवजन्तुहरू आयोजना क्षेत्र वरपर देख्न सकिन्छ।

५.२.१ जंगलका किसिम

काठमाडौं महानगरपालिकामा पारिस्थितिकी हिसाबले विभिन्न प्रकारका जंगल पर्दछन्। काठमाडौं महानगरपालिका तथा प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा Schima-Castanopsis Forest प्रकारको वन क्षेत्र पर्दछ। काठमाडौं जिल्लामा पाइने विभिन्न वन जंगलका प्रकार निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र ५.८: काठमाडौं महानगरपालिकाको वनका प्रकार

५.२.२ वनस्पतिका प्रमुख प्रजाति

यस प्रस्तावित आयोजनाको वरपरको क्षेत्रमा पाइने वनस्पति निम्न तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ५.५: वनस्पति सूची

स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम	परिवार	CITES	IUCN	नेपाल सरकार
पीपल	<i>Ficus religiosa</i>	Moraceae	No	LC (Least Concern)	संरक्षण सूचीमा छैन
अम्बा	<i>Psidium guajava</i>	Myrtaceae	No	LC	छैन
नीम	<i>Azadirachta</i>	Meliaceae	No	LC	छैन

	<i>indica</i>				
अशोक	<i>Polyalthia longifolia</i>	Annonaceae	No	LC	छैन
गुलमोहर	<i>Delonix regia</i>	Fabaceae	No	LC	छैन
धतुरो	<i>Datura stramonium</i>	Solanaceae	No	LC	छैन
चमेली	<i>Jasminum sambac</i>	Oleaceae	No	LC	छैन
तुलसी	<i>Ocimum tenuiflorum</i>	Lamiaceae	No	LC	छैन
बाँस	<i>Dendrocalamus strictus</i>	Poaceae (Bambusoideae)	No	LC	छैन

श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८२

५.२.३ जीवजन्तुका प्रमुख प्रजाति

प्रस्ताव क्षेत्र वरपर पाइने जीवजन्तुहरूका प्रजातिहरू निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ५.६: जीवजन्तुका प्रकार

स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम	परिवार	CITES	IUCN	नेपाल सरकार
परेवा	<i>Columba livia</i>	Columbidae	No	LC	छैन
भंगेरा	<i>Passer domesticus</i>	Passeridae	No	LC	छैन
काग	<i>Corvus splendens</i>	Corvidae	No	LC	छैन
बाँदर	<i>Macaca mulatta</i>	Cercopithecidae	No	LC	छैन
लोखर्के	<i>Herpestes edwardsii</i>	Herpestidae	No	LC	छैन
न्याउरी मुसा	<i>Mus musculus</i>	Muridae	No	LC	छैन
बिरालो	<i>Felis catus</i> (domestic)	Felidae	No	Domesticated	छैन
कुकुर	<i>Canis lupus familiaris</i>	Canidae	No	Domesticated	छैन

श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८२

५.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

परियोजना क्षेत्र शहरको मध्य भागमा अवस्थित छ। यसको वरिपरि न्यूनतम ठाउँ र न्यूनतम हरियाली भएका स्थानहरू छन्। प्रस्तावित आयोजना स्थल गहनापोखरी मार्गको टङ्गाल चोक

नजिकै रहेको छ। यो टङ्गाल गणेश मन्दिरबाट करिब ५० मिटर पूर्वतर्फ गहनापोखरीबाट २०० मिटर पश्चिममा अवस्थित छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र काठमाडौं महानगरपालिकाको वडा नम्बर ५ मा पर्दछ। आयोजना क्षेत्रसँगै पूर्वमा धोबीखोला, पश्चिममा वडा नम्बर १ र २, उत्तरमा वडा नम्बर ४ र दक्षिणमा वडा नम्बर १ र ३३ रहेको छ। यसको पहुँचका लागि डबल लेन कालोपत्रे सडक समावेश छ। यो वडा इतिहास र संस्कृतिमा समेत धनी छ। यहाँ लिच्छवीकालका धेरै कलाकृतिहरू रहेका छन् जसको प्राचीन महिमा छ।

५.३.१ जनसंख्या र लैङ्गिक विवरण

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागका अनुसार मुलुकको कूल जनसंख्याको करिब ९ दशमलव ३२ प्रतिशत काठमाडौं जिल्लामा रहेको छ। जसमध्ये ४९.३% पुरुष र ५०.७% महिला रहेका छन्। काठमाडौं महानगरपालिकामा जम्मा २ लाख ३८ हजार ९ सय ६६ घरधुरी रहेकाले यो सघन जनसंख्या भएको क्षेत्र हो। काठमाडौं महानगरपालिकामा ५०.८% पुरुष र ४९.२% महिला रहेका छन्।

प्रस्तावित परियोजना क्षेत्र वडा नम्बर ५ मा अवस्थित छ। जसमा काठमाडौं महानगरपालिकाको कूल जनसंख्याको २.०५% बसोबास गर्ने ४,७७४ घरधुरीहरू छन्। यसमा पुरुषको ५०.४२% र महिला जनसंख्याको ४९.५८% रहेको छ।

तालिका ५.७: काठमाडौं महानगरपालिकाको पुरुष र महिला जनसंख्या

नक्साङ्कन क्षेत्र	घरधुरी	कूल	पुरुष (%)	महिला (%)
काठमाडौं	५४४,८६७	२,०४१,५८७	५०.७	४९.३
काठमाडौं महानगरपालिका	२३८,९६६	८६२,४००	५०.८	४९.२
वडा नम्बर ५	४९७७	१७,६९८	५०.४२	४९.५८

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.२ जन्म र मृत्युको अवस्था

काठमाडौं जिल्लामा जम्मा ५ लाख ४२ हजार आठ सय ९२ घरधुरी रहेको छ। कूल मृत्यु घर जनसंख्या १३ हजार ६ सय ३३ छ, जसमध्ये ५६.९३ (%) पुरुष र ४३.०६ (%) महिला रहेका छन् भने महानगरमा ५९६२ जना रहेको छ (तालिका ११)। त्यसैगरी ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको जन्मको विवरण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५.८: काठमाडौं जिल्लामा मृत्युको अवस्था

क्षेत्र	जम्मा घर संख्या	कम्तिमा एक जनाको मृत्यु भएको घर संख्या	जम्मा मृत्यु संख्या	पुरुष	महिला
काठमाडौं जिल्ला	५,४२,८९२	१३,०९०	१३,६३३	७,७६२	५,८७१
काठमाडौं महानगरपालिका	२३८९,६६	५७१९	५९६२	३३८१	२५८१

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

तालिका ५.९ : वडा न. ५ को बालबालिकाको जन्मको विवरण

जम्मा जनसंख्या	५ वर्ष र मुनिको बालबालिकाको जनसंख्या		
	जम्मा	पुरुष	महिला
दर्ती भएका	१६८०	८८०	८००
दर्ती नभएका	७७८	४१०	३६८

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.३ जातजाति

काठमाडौं महानगरपालिकामा विभिन्न जातजातिका मानिसहरू मिलेर बसिरहेका छन्। यहाँ नेवार (२४.६%), ब्राह्मण (२१.६%), क्षेत्री (१८.७%), मगर (४.२%), तामाङ (७.७%) आदि प्रमुख जातजातिहरू हुन्। सम्पूर्ण जातिहरूमध्ये नेवार यहाँको आदिवासी जातजातिमा पर्दछ। आयोजना क्षेत्रमा विभिन्न जातजाति र समुदायका मानिसहरू सद्भावका साथ बस्दै आएका छन् भन्ने कुरा निम्न तालिकाबाट स्पष्ट हुन्छ।

तालिका ५.१० : काठमाडौं महानगरपालिकामा जातीय आधारमा जनसंख्याको वितरण

जात	जम्मा प्रतिशत	पुरुष (%)	महिला (%)
नेवार	२४.६	२३.६	२५.६
ब्राह्मण — पहाडी	२१.६	२१.७	२१.६
क्षेत्री	१८.७	१८.४	१८.९
तामाङ	७.७	७.४	८.१
मगर	४.२	४	४.४

विदेशी	२.९	३.९	२.३
गुरुड	२.२	२	२
राई	१.८	१.७	१.९
मुस्लिम	१.४	१.६	१.२
थारु	१.३	१.४	१.०३

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.४ धर्म

काठमाडौं महानगरपालिकामा हिन्दू (७८.४८%) धर्म मान्नेहरूको बाहुल्यता रहेको छ। महानगरमा अवस्थित अन्य धर्महरू बौद्ध (१६.२७%), इस्लाम (१.२९%), क्रिस्चियन (२.३५%) आदि हुन्। निम्न तालिकामा काठमाडौं शहरको धर्मको आधार जनसांख्यिक विवरण उपलब्ध गराइएको छ।

तालिका ५.११ : महानगरपालिकामा धर्मका आधारमा जनसंख्याको वितरण

धर्म	पुरुष	महिला	प्रतिशत
हिन्दू	८१६६२७	७८५७५०	७८.४८
बुद्ध धर्म	१६३०८५	१६९२५५	१६.२७
इस्लाम	१७७७५	८५६४	१.२९
किरात	१४२३५	१५०५६	१.४३
क्रिस्चियन	२२४५४	२५६७२	२.३५
प्रकृति	५१३	५५०	०.०५
वन	५८१	५९४	०.०५७
जैन	३३९	३४८	०.०३३
बहाई	११	१०	०.००१
शिख	१०६	६२	०.००८

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.५ बसाईसराई

नेपालको राजधानी काठमाडौंमा बसाइ सरेर आएका देशका ७७ जिल्लाका विभिन्न ठाउँका मानिसहरूको बसोबास छ। बसाईसराईको कारणहरू सामान्यतया राम्रो रोजगारीको खोजी, सुविधाको खोजी, उच्च शिक्षाको खोजी तथा विश्वसनीय उपचार रहेका छन्। पहाडबाट

तराईमा तथा देशका अन्य भूभागबाट काठमाडौंमा बसाइँसराइँ तीव्र भएको पाइन्छ। जसले गर्दा महानगरपालिकाको जनसंख्या पनि तीव्र गतिमा बढेको छ।

५.३.६ बसोबासको अवस्था

काठमाडौं महानगरपालिकाको बसोबास अवस्थालाई अति घना, घना र छरिएको गरी तीन भागमा विभाजन गरिएको छ। महानगरको मुख्य क्षेत्र अति घना प्रकारको छ भने बाहिरी भाग घना तथा झुप्प प्रकारको फैलावट रहेको छ।

परियोजना स्थल उपत्यकाको उत्तरी भागमा अवस्थित छ। परियोजना क्षेत्रको बसोबास ढाँचा घना बस्ती हो र धेरै जसो धेरै संस्थाहरू र पूर्वाधार विकासले भरिएको छ। परियोजना क्षेत्र नजिकै अन्य होटलहरू र सरकारी तथा सार्वजनिक कार्यालयहरू रहेका छन्। साथै, यस क्षेत्रमा निजी संघ संस्थाहरू, सुपरमार्केटहरू र निजी निवासका लागि बहुतल्ले भवनहरू समेत रहेका छन्।

५.३.७ शैक्षिक संस्थाको संख्या र किसिम

तालिका ५.१२ अनुसार नेपालको साक्षरता अवस्था (७६.२%) रहेको छ। पुरुष साक्षर (८३.६%) र महिला साक्षर (६९.४%) रहेको छ। जसमा पुरुषको जनसंख्या उच्च छ। यसको कारण महिला साक्षर जनसंख्याको चेतनाको कमी हुन सक्छ। काठमाडौं महानगरपालिकाको हकमा पनि पुरुष साक्षर र महिला साक्षर जनसंख्या धेरै छ। करिब ९४.२% पुरुष साक्षर र ८४.२% महिला साक्षर छन्।

तालिका ५.१२ : लिङ्ग अनुसारको साक्षरता दर

क्षेत्र	साक्षरता दर (%)	पुरुष साक्षर (%)	महिला साक्षर (%)
नेपाल	७६.२	८३.६	६९.४
काठमाडौं	८९.२	९४.२	८४.२

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८
साथै, तालिका ५.१३ मा काठमाडौं महानगरपालिका भित्र ५ देखि २५ वर्षसम्मको जनसंख्याको विद्यालय उपस्थिति स्थितिको बारेमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५.१३ : ५ देखि २५ वर्षसम्मको जनसंख्याको विद्यालय उपस्थिति स्थिति

क्षेत्र	जम्मा	पुरुष	महिला
हाल अध्ययनरत	७०.६	७२.७	६८.४
कम्तीमा एकपटक विद्यालय गएको	२१.२	२०.४	२२.०

कहिले पनि विद्यालय नगएको	८.१	६.७	९.४
उल्लेख नभएको	०.१	०.१	०.१

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.८ स्वास्थ्य

नेपालमा आजको दिनमा आधारभूत तहको शौचालय अभाव नरहेको हुँदा स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्थालाई सन्तोषजनक मानिएको छ। नेपालमा करिब ४.५% जनता अझै पनि शौचालयबाट वञ्चित रहेको (तालिका ५.१४) देखाएको छ। नेपालको तुलनामा काठमाडौंका ०.०४ प्रतिशत मात्रै शौचालयबाट वञ्चित छन्। यसले काठमाडौंको सरसफाईको अवस्था सन्तोषजनक रहेको देखाउँछ।

तालिका ५.१४: नेपालमा स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्था

ठाउँहरू	शौचालय बिना (%)	फलस शौचालय (सार्वजनिक ढल) (%)	फलस शौचालय (सेप्टिक ट्याङ्की) (%)	साधारण ट्याङ्की (%)	पिट शौचालय (%)
नेपाल	४.५	९.८	५५.१	०.५	३०.१
काठमाडौं	०.०४	८४.६	५५.१	०.३	७.३

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

काठमाडौं महानगरपालिकामा निजी र सरकारी अस्पताल सहित ४५० भन्दा बढी सेवा केन्द्र रहेका छन्। देशका अन्य भागमा भन्दा काठमाडौं उपत्यकामा राम्रो स्वास्थ्य सुविधा उपलब्ध छ।

५.३.९ ठोस फोहोर व्यवस्थापन

काठमाडौं उपत्यका नेपालमा सबैभन्दा बढी जनघनत्व भएको क्षेत्र हो र यहाँको शहरीकरण तीव्र रूपमा बढिरहेको छ, जसका कारण ठोस फोहोर व्यवस्थापनमा थप चुनौती रहेको छ। काठमाडौंमा दैनिक १,००० टन भन्दा बढी फोहोर उत्पादन हुन्छ, जसको सबैभन्दा ठूलो भाग जैविक फोहोर (लगभग ६४-६६%) रहेको छ, त्यसपछि प्लास्टिक (लगभग १२-१६%) र कागज (लगभग ९%) रहेका छन्। फोहोर सङ्कलन प्रायः काठमाडौं महानगरपालिकाले गर्दछ र विशेषगरी ट्रक/ट्रयाक्टरको प्रयोग गरी सङ्कलन कार्य गर्दछ। सङ्कलित फोहोर स्थानान्तरण स्टेशन (टेके स्थित स्टेशन) मा पठाइन्छ र अन्तिम नष्टका लागि त्यहाँबाट स्थानान्तरण गरिन्छ। त्यसपछि सिसडोल ल्यान्डफिल साइटमा पठाइन्छ, जुन

काठमाडौँबाट २८ किमी टाढा नुवाकोट जिल्लामा स्थित छ। (<https://www.greensmithnepal.com.np/>)। ADB 2013 अनुसार औसत ४.७४ घरपरिवारले प्रतिदिन १.१० केजी फोहोर उत्पादन गर्छ भन्ने खुलासा हुन्छ। त्यसैगरी महानगरपालिकाको कूल फोहोर उत्पादन दर प्रतिदिन ४६६.१४ टन रहेकोमा महानगरपालिकाबाट प्रतिदिन ४ सय ५ टन मात्रै फोहोर सङ्कलन हुने गरेको छ। (ADB, 2013)

तालिका ५.१५ : काठमाडौँ महानगरपालिकामा कूल फोहोर उत्पादन

महानगरपालिका	औसत प्रतिघर फोहोर (कि.ग्रा./दिन)	औसत घरधुरी आकार	कूल MSW उत्पादन (टन/दिन)	अनुमानित फोहोर सङ्कलन (टन/दिन)	सङ्कलन दक्षता (%)
काठमाडौँ	१.१०	४.७४	४६६.१४	४०५	८६.९

स्रोत: ADB, 2013

काठमाडौँ महानगरपालिकामा फोहोर सङ्कलन विधिको हिसाबले सडक किनाराको कन्टेनर, सडक छेउमा खुल्ला थुप्रोबाट उठाउने र घर-घर पुगेर सङ्कलन गर्ने सेवा हो। फोहोर सङ्कलन पछि अन्ततः ल्याण्डफिल साइटमा फोहोर फालिन्छ। वडा नम्बर ५ मा उत्पादन हुने फोहोर सङ्कलनका लागि उपलब्ध कन्टेनरको संख्या अपुग रहेको छ। ती कन्टेनरहरू प्रायः सडकको छेउमा राखिएका छन् भने केही खुला मैदानमा अवस्थित छन्। साथै, वडा भित्र रहेका घरधुरी, होटल क्षेत्र तथा अन्य कार्यालयबाट पनि फोहोर सङ्कलन गरिन्छ। काठमाडौँ महानगरपालिका वडा नं. ५ र अन्य वडाहरूबाट समेत फोहोर संकलन गरि ल्याण्डफिल साइटमा लैजाने व्यवस्था गरिएको छ।

तालिका ५.१६ : काठमाडौँ महानगरपालिकामा फोहोरमैला व्यवस्थापन

महानगरपालिका	विद्यमान सङ्कलन सेवाको प्रकार			सङ्कलन कभरेज र आवृत्ति	अन्तिम निपटान विधिहरू
	सडक किनार कन्टेनर	सडक छेउमा खुल्ला थुप्रोबाट	ढोका-ढोका संग्रह		
काठमाडौँ	√	√	√	हप्तामा दुईदेखि तीन पटक	काठमाडौँ उपत्यकाको
परियोजना क्षेत्र	X	√	√	हप्तामा तीन पटक	ल्याण्डफिल साइट

स्रोत: ADB, 2013 तथा आयोजनाको स्वीकृत आईईईई प्रतिवेदन २०१९

५.३.१० ढल निकास प्रणाली

काठमाडौं महानगरपालिकाको ढल निकास प्रणाली बन्द प्रकारको छ। काठमाडौं महानगरपालिकामा उचित ढल निकासको अभाव छ। २००३ को घरपरिवार सर्वेक्षणले सर्वेक्षण गरिएको ७८% घरपरिवारले फोहोर पानी सिधै नालीमा फ्याँकिरहेको देखाएको छ र १५% ले आफ्नो फोहोर पानीलाई सेप्टिक ट्याङ्कीमा डिस्चार्ज गर्ने देखिएको छ। अधिकांश ड्रेनेज प्रणाली कुनै उचित उपचार प्रणाली विना ह्युम पाइपहरू मार्फत नजिकैका खोला र नदी प्रणालीसँग सीधा जोडिएको छ। उपत्यकामा अपेक्षित थप फोहोर पानीबाट वातावरणीय प्रभाव र सम्बन्धित जनस्वास्थ्य जोखिमहरू न्यूनीकरण गर्न फोहोर पानी प्रणालीमा सुधारहरू शुरु गर्नु महत्त्वपूर्ण छ। आयोजना क्षेत्रमा पनि फोहोर पानीको उचित व्यवस्थापन हुन सकेको छैन। निकासी गरिएको पानीको प्राथमिक र माध्यमिक प्रशोधनपछि उत्पन्न हुने फोहोर पानीलाई नगरपालिकाको ढल निकास प्रणालीमा जोडिन्छ। खानेपानीको माग अनुपातलाई सामान्यीकरण गर्दा दैनिक करिब १५ हजार लिटर ढल उत्पादन हुने गरी वरपरको विद्यमान ढल निकास प्रणालीमा निस्कासन हुने अनुमान गरिएको छ।

५.३.११ ऊर्जा खपत र दक्षता

काठ/दाउरा अझै पनि थोरै घरपरिवारले अर्थात् वडा नम्बर ५ मा करिब ११ घर परिवारले खाना पकाउन प्रयोग गर्छन्। बढ्दो आधुनिकीकरणको साथ, आजभोलि अधिकांश मानिसहरू खाना पकाउन एलपी ग्यास प्रयोग गर्छन् जुन मानिसहरूको जीवनस्तरमा भएको वृद्धिको कारण हुन सक्छ। यस क्षेत्रमा खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धनका अन्य स्रोतहरू मट्टितेल, बिजुली र अन्य उल्लेख नभएका स्रोतहरू हुन्।

सामान्यतया, आयोजनाको वडामा सबैभन्दा बढी घरपरिवारमा उज्यालोका लागि बिजुली प्रयोग गरिन्छ। बिजुली बाहेक, सौर्य र अन्य नतोक्रिएका स्रोतहरू पनि आयोजना क्षेत्रमा उज्यालोका लागि प्रयोग गरिन्छ।

तालिका ५.१७ : आयोजना क्षेत्रमा ऊर्जा खपत (खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धन)

काठमाडौं महानगरपालिका (वडा ५)	घर संख्या
काठ / दाउरा	११
मट्टितेल	०
एलपी ग्यास	४८९०
बायो ग्यास	०

काठमाडौं महानगरपालिका (वडा ५)	घर संख्या
विजुली	७५
अरू	१
जम्मा घर संख्या	४९७७

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

तालिका ५.१८: आयोजना क्षेत्रमा ऊर्जा खपत (प्रकाशको श्रोतका लागि प्रयोग गरिने इन्धन)

काठमाडौं महानगरपालिका (वडा ५)	घरायसी (घर संख्या)
विद्युत्	४९७५
सोलार	१
मट्टीतेल	०
बायोग्यास	०
अन्य	१
जम्मा घर संख्या	४९७७

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.१२ भाषा

प्रतिवेदनले सञ्चारका लागि सबैभन्दा बढी नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने अर्थात् करिब ६२.१०%, १९.२६% ले नेवारी भाषा प्रयोग गरेको देखाएको छ। यसबाहेक आयोजना क्षेत्रका अन्य मानिसहरूले तामाङ, मैथिली, हिन्दी, भोजपुरी, गुरुङ, मगर र शेर्पा भाषा पनि प्रयोग गर्छन्। परियोजना क्षेत्रमा सञ्चारका लागि शेर्पा भाषा सबैभन्दा कम लोकप्रिय भाषा हो। लगभग ३.२२% मानिसहरूले सञ्चारका लागि अन्य भाषा प्रयोग गर्छन्।

तालिका ५.१९ : काठमाडौं महानगरपालिकामा बोलिने भाषाहरू

मातृभाषा	जनसंख्या	अभिभावक
नेपाली	५९७५	६२.१०
नेवारी	१८५३३०	१९.२६
तामाङ	५४१०९	५.६२
मैथिली	२७५२१	२.८६
हिन्दी	१७६०८	१.८३

भोजपुरी	१५६२१	१.६२
गुरुङ	११९६३	१.२४
मगर	११३१९	१.१८
शेर्पा	१०१७३	१.०६
अन्य	३०९८७	३.२२

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.१३ सडक सञ्जाल

काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५ को सडक सञ्जाल कूल लम्बाइ ६.०५ किलोमिटर लम्बाइका साथ २२% राम्रो अवस्थामा रहेको छ जसको विस्तृत विवरण निम्न तालिकामा दिइएको छ। त्यहाँ ग्राभेल, फोहोर, ड्र्याक/ट्रेल र इँटा पक्की बनेको सडक नेटवर्क छ। इँटा पक्की सडक फोहोर र कालो पत्रे सडक नेटवर्कको तुलनामा राम्रो अवस्थामा छ।

तालिका ५.२० : प्रभावित वडाको सडक सञ्जाल

प्रकार	लम्बाइ (कि.मि.)	अवस्था (%)		
		राम्रो	सामान्य	खराब
कालोपत्रे सडक	६.०५	२२	७८	-
ग्राभेल सडक	२.४१	४१	२७	३२
धुले सडक	५.१७	१४	६५	२१
गोरेटो बाटो	०.२९	२३	७३	-
टायल छापेको बाटो	०.०४	१००	-	-

५.३.१४ संस्थागत भवन

काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५ मा बाल मन्दिर, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग कार्यालय, प्रहरी प्रधान कार्यालय, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय, कलेज, जस्ता विभिन्न संस्थागत भवनहरू रहेका छन्। वडा नम्बर ५ मा कूल १७ वटा विद्यालय तथा कलेज रहेका छन् जसमा १ सरकारी विद्यालय, १ गुठी विद्यालय र बाँकी १५ वटा निजी विद्यालय तथा कलेज रहेका छन्। प्रहरी प्रधान कार्यालय प्रस्तावित होटल क्षेत्रको १०० मिटर को दुरी भित्र पर्दछ। अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (CIAA) पनि आयोजना क्षेत्र देखि करिब २०० मिटर उत्तर तर्फ रहेको छ।

५.३.१५ धार्मिक स्थल

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको वरिपरि विविध धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्वका स्थलहरू अवस्थित छन्, जसले यस क्षेत्रलाई धार्मिक दृष्टिले अत्यन्त संवेदनशील बनाएको छ। प्रस्तावित होटल स्थलबाट करिब ५० मिटर उत्तरतर्फ टंगाल गणेश मन्दिर, करिब २०० मिटर पूर्वमा गहना पोखरी, करिब २५० मिटर पूर्वतर्फ भगवती मन्दिर, करिब ३०० मिटर उत्तरमा भाटभटेनी मन्दिर, करिब ४६० मिटर पूर्वतर्फ मालिगाउँ गणेश मन्दिर र करिब ४८० मिटर दक्षिणमा श्री नक्साल भगवती मन्दिर अवस्थित छन्। यी स्थलहरू स्थानीय धार्मिक जीवनका मुख्य केन्द्रहरू हुन्, जहाँ नियमित पूजापाठका साथै विभिन्न पर्व-जात्रा (जस्तै गहना पोखरी जात्रा, गणेश जात्रा, भगवती पूजा आदि) आयोजना हुने गर्दछ। यी सम्पदाहरू स्थानीय बासिन्दाहरूको धार्मिक आस्था, जात्रा-पर्व, र सामाजिक समूहीकृतसँग जोडिएका छन्।

५.३.१६ चाडपर्व र साँस्कृतिक महत्व

काठमाडौँ महानगरपालिका, विशेषतः वडा नं ५ मा पर्ने हाँडिगाउँ क्षेत्र साँस्कृतिक रूपमा धनी क्षेत्र रहेको छ, जहाँ वर्षभरि विभिन्न धार्मिक र साँस्कृतिक चाडपर्वहरू भव्य रूपमा मनाइन्छन्। दशैं र तिहार यस क्षेत्रमा मनाइने प्रमुख राष्ट्रिय चाडपर्वहरू हुन्, जसमा सर्वसाधारणदेखि स्थानीय संघसंस्थासम्मको सक्रिय सहभागिता रहने गर्दछ। यिनै चाडपर्वसँगै वडा नं ५ मा गहना पोखरी जात्रा, तीन नारायण जात्रा, श्री पञ्चकुमारी जात्रा, कृष्ण जन्माष्टमी, गणेश जात्रा, सरस्वती पूजा, र भीमसेन जात्रा पनि विशेष रूपमा मनाइन्छन्। यस्ता चाडपर्वहरू केवल धार्मिक भावनासँग मात्र सम्बन्धित नभई यी पर्वहरूले समुदायमा सामाजिक ऐक्यबद्धता र साँस्कृतिक पहिचानलाई पनि प्रवर्द्धन गर्छन्।

यस क्षेत्रको ऐतिहासिक तथा साँस्कृतिक महत्व बोकेको अर्को महत्वपूर्ण चाड हाँडिगाउँ जात्रा रहेको छ। यस जात्रा काठमाडौँ उपत्यकाको प्राचीन परम्परागत जात्राहरू मध्ये एक पर्दछ। यो जात्रा हरेक वर्ष गहना पोखरी क्षेत्र वरिपरि आयोजना गरिन्छ, जसमा मुखुण्डो नाच, देवीदेवताका मूर्तिहरूको शोभायात्रा र धार्मिक अनुष्ठानहरू समेत गरिन्छ। हाँडिगाउँ जात्रामा विभिन्न देवताहरूको प्रतिनिधित्व गर्ने मुखुण्डोधारी पात्रहरूले परम्परागत नाच प्रस्तुत गर्छन्, जसलाई हेर्न स्थानीय बासिन्दाहरूका साथै काठमाडौँका अन्य क्षेत्रबाट समेत हजारौँ दर्शक उपस्थित हुने गर्दछन्। यो जात्रा विशेषगरी चैत्र वा बैशाख महिनामा आयोजना गरिन्छ, जुन गहना पोखरी जात्रासँग समेत सम्बन्धित छ। यी चाडपर्वहरूले वडाको सामाजिक जीवनलाई

जीवित राखे कार्य गर्छन् र नवपुस्तालाई आफ्नो परम्परा र संस्कृति बुझ्न सहयोग पुऱ्याउँछन्।

६ प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रियाले प्रस्तावको विकल्पको खोजी गर्ने भएकाले प्रस्तावको कार्यान्वयन बाहेक अरु विकल्प नै नभएको स्थितिमा पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने अवधारणा भित्र रही विकल्पको अध्ययन गरिएको छ। प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा निम्न क्षेत्र समावेश गरि विकल्पहरूको विश्लेषण गरिएको छ। प्रस्तावित विकल्पको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने अनुकूल र प्रतिकूल प्रभावको तुलनात्मक आँकलन गरी निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ६.१: प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण

विकल्प	विश्लेषण	अनुकूल वातावरणीय प्रभाव	प्रतिकूल वातावरणीय प्रभाव
विकल्प १: प्रस्तावित विकल्प (हालको प्रस्ताव)			
डिजाइन	१३४ शय्याको होटल स्तरोन्नति: अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार होटल डिजाइन, पहुँचमैत्री, हरित भवन सिद्धान्त, ऊर्जा-दक्ष सामग्री र सुविधा सम्पन्न (जस्तै: बैंकेट, स्वीमिङ पुल, जिम, रूफटप गार्डेन, EV पार्किङ, स्मार्ट रुम आदि) को समावेश।	आधुनिक र सुविधा सम्पन्न होटल सेवा, ऊर्जा दक्ष उपकरण र हरियाली प्रवर्द्धन	निर्माण कार्यको कारण अस्थायी ध्वनि/धुलो प्रदूषण, बढी ऊर्जा तथा पानीको खपत
आयोजना स्थल	काठमाडौँ महानगरपालिका - ५ टंगाल, व्यावसायिक क्षेत्र: हाल होटल रहेको स्थलदेखि नजिकैको स्थलमा नयाँ भवन निर्माण	सहज यातायात, पूर्वाधार सुविधा, पर्यटन केन्द्रको नजिक	शहरी चाप, ट्राफिक र फोहोर व्यवस्थापन चुनौती
भू-बनोट	शहरी आवासीय भू-उपयोग क्षेत्रमा	पूर्वाधारको राम्रो पहुँच, निर्माण सम्भव	स्थानीय भू-उपयोगको परिवर्तन, सतह अपारदर्शीकरण
अपनाइने	आधुनिक HVAC प्रणाली,	नवीकरणीय	उपकरण सञ्चालनबाट

प्रविधि	सौर्य ऊर्जा प्रणाली: पानी तताउने र आंशिक विद्युत आपूर्ति, किचनमा ऊर्जा-दक्ष उपकरणहरू (Low-emission burners, induction systems), फोहोर पानी प्रशोधन प्रणाली (STP), स्मार्ट भवन व्यवस्थापन प्रणाली (Building Management System - BMS)	ऊर्जा प्रवर्द्धन, उचित फोहोरपानी व्यवस्थापन	केही ऊर्जा खपत र उत्सर्जन
सञ्चालन विधि	चारतारे स्तरीय व्यावसायिक सेवा, अन्तर्राष्ट्रिय ब्रान्ड मान्यता अनुरूप सञ्चालन, दक्ष जनशक्तिको प्राथमिकता, नियमित तालिम र ISO/Hotel certification अनुसार सञ्चालन	दीर्घकालीन रोजगारी, पर्यटकीय प्रवर्द्धन	सांस्कृतिक प्रभाव र अवैध पर्यटन जोखिम
समय तालिका	निर्माण: १२-१८ महिना; दिनको समयमा निर्माण कार्य; सञ्चालन: दीर्घकालीन	छिटो सञ्चालन, धेरै आर्थिक लाभ	अस्थायी निर्माण असर, ट्राफिक प्रभाव
कच्चा पदार्थ	उच्च गुणस्तरका निर्माण सामग्रीको प्रयोग; अधिकतम स्थानीय, आंशिक बाह्य	स्थानीय अर्थतन्त्रमा सहयोग, कम GHG उत्सर्जन	ढुवानीजन्य धुलो, ट्राफिक भार
वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	निजी जमिन, कुनै सरकारी/वन क्षेत्र प्रयोग छैन	वातावरणीय असर न्यून	कुनै प्रतिकूल असर छैन
प्रतिकूल असर	प्रभाव नियन्त्रित गर्ने उपायसहित कार्यान्वयन	सामाजिक उत्तरदायित्व योजनाबाट	असरहरू भए पनि व्यवस्थापन योग्य छन्

		न्यूनीकरण	
विकल्प २: सीमित स्तरोन्नति (नयाँ भवन नगरी, हालको संरचना प्रयोग गरी सेवा दिने)			
डिजाइन	हालको ९६ कोठा/९९ शय्या शय्याकै स्तरीकरण: केवल कोठा र केही भौतिक संरचना (जस्तै: रेष्टुरेन्ट, reception क्षेत्र) को आन्तरिक परिमार्जन; आधुनिक डिजाइनको आंशिक समावेश मात्र।	कम निर्माणजन्य असर, ऊर्जा/पानी खपत न्यून	सेवा सीमित, पर्यटकीय क्षमता न्यून
आयोजना स्थल	काठमाडौं महानगरपालिका - ५ टंगाल, व्यावसायिक क्षेत्र: भूमि उपयोगमा परिवर्तन नगरी अवस्थित संरचनामा सानो सुधार।	यथास्थानमै सुविधा, पूर्वाधार उपलब्ध	क्षेत्रीय चाप यथावत, व्यावसायिक सम्भावना कम
भू-बनौट	विद्यमान संरचना यथावत्	अतिरिक्त भौतिक असर हुँदैन	सतह अपरिवर्तित रहे पनि क्षमतामा असर
अपनाइने प्रविधि	हाल रहेको उपकरण र प्रणाली	लागत कम, सञ्चालन सहज	ऊर्जा दक्ष प्रविधिको प्रयोग सीमित
सञ्चालन विधि	सीमित सेवामा आधारित स्थानीय होटल सञ्चालन	वातावरणमा चाप कम	प्रतिस्पर्धात्मक सेवा दिन कठिन
समय तालिका	सानो स्तरको परिमार्जन, केही महिनाको अवधिमा सम्पन्न गर्न सकिने।	छोटो समयमा आम्दानी	दीर्घकालीन सम्भावना सीमित
कच्चा पदार्थ	धेरै सामग्री आवश्यक पर्दैन	फोहोर तथा ढुवानी न्यून	आर्थिक लाभ र रोजगारी सीमित
वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	कुनै प्रयोग छैन	प्रभाव नहुने	लागू हुँदैन

प्रतिकूल असर	न्यून प्रभाव	निर्माणजन्य असर नहुने	दीर्घकालीन पर्यटकीय फाइदा गुम्ने
विकल्प ३: प्रस्ताव कार्यान्वयन नगर्ने			
डिजाइन	हालको संरचना ९६ कोठा / ९९ शय्या यथावत् रहने: कुनै नयाँ सुविधा वा उपयोगकर्ता अनुभवमा सुधार	नयाँ निर्माण नभएकाले कुनै अतिरिक्त ध्वनि, धुलो, ट्राफिक वा फोहोर उत्पादन हुँदैन	पर्यटकीय माग पूरा नहुने, आमदानी/रोजगारीको सम्भावना गुम्ने
आयोजना स्थल	टंगालस्थित हालकै होटल यथास्थितिमा रहने	वातावरणमा न्यून असर कायम	भू-उपयोगको पूर्ण सदुपयोग नहुने
भू-बनौट	कुनै नयाँ परिवर्तन नहुने	अवस्थित स्थल यथावत् रहने	क्षेत्रीय विकासको अवसर गुम्ने
अपनाइने प्रविधि	विद्यमान उपकरण र प्रणाली यथावत् राखिने, कुनै प्रविधिगत स्तरोन्नति नगर्ने	नयाँ प्रविधिबाट हुने उत्सर्जन नहुने	ऊर्जा दक्षता घट्ने, उच्च अपरेशन लागत
सञ्चालन विधि	हालकै सीमित सेवा: हाल सञ्चालनमा रहेको अवस्था यथावत्	न्यून वातावरणीय चाप	सेवा गुणस्तरमा सुधार नआउने
समय तालिका	सञ्चालन यथावत्, निर्माण समय जोगिने	वातावरणीय असर नभएको	दीर्घकालीन विकास रोकिने
कच्चा पदार्थ	नयाँ कच्चा पदार्थको आवश्यकता नपर्ने	ढुवानी र निर्माण फोहोर नहुने	स्थानीय आपूर्ति श्रृंखला प्रभावित हुने
वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	प्रयोग हुँदैन	प्राकृतिक स्रोतमा कुनै दबाव नपर्ने	लागू हुँदैन
प्रतिकूल असर	विकास योजनाको अवरुद्धता: तत्काल प्रतिकूल असर हुँदैन; तर	शान्त वातावरण कायम	रोजगारी, पर्यटन प्रवर्द्धन र आर्थिक लाभ गुम्ने

वातावरणीय, आर्थिक र सामाजिक लाभ गुमाउने दीर्घकालीन असर।		

यसरी विभिन्न विकल्पहरूको विश्लेषण गरी अध्ययन गर्दा विकल्प ३ मा वातावरणीय असर न्यून भएपनि सामाजिक-आर्थिक अवसर जस्तै रोजगारी, स्थानीय विकास, पर्यटन प्रवर्द्धन र विदेशी मुद्राको आम्दानी जस्ता सम्भावनाहरू गुम्नेछन्। त्यसैले वातावरणीय व्यवस्थापनका उपाय अपनाएर विकल्प १ (प्रस्तावित विकल्प) नै सबभन्दा सन्तुलित र उपयुक्त ठहरिन्छ।

तीनवटै विकल्पहरूको तुलनात्मक सारांश निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ, जुन वातावरणीय, सामाजिक-आर्थिक तथा प्राविधिक दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरिएको छ।

तालिका ६.२: विकल्पहरू बीचको तुलनात्मक सारांश तालिका

मूल्याङ्कन मापदण्ड	विकल्प १: प्रस्तावित आयोजना (१३४ बेड होटल विस्तार)	विकल्प २: होटलको सीमित स्तरोन्नति	विकल्प ३: कार्यान्वयन नगर्ने
डिजाइन	१३४ शय्या, स्वीमिङ पूल, जिम, बैकेट सहित स्तरीकरण	साना परिमार्जन, सामान्य सुधार	हालको ९९ शय्या होटल यथावत
वातावरणीय असर	निर्माणमा अल्पकालीन असर, तर व्यवस्थापन सम्भव	न्यून निर्माण, न्यून असर	वातावरणमा उल्लेखनीय असर छैन
सामाजिक-आर्थिक लाभ	उच्च रोजगारी, पर्यटन प्रवर्द्धन, सामाजिक उत्तरदायित्व	सीमित रोजगारी र सेवा	कुनै नयाँ रोजगारी वा आम्दानी वृद्धि छैन
प्राविधिक सम्भाव्यता	उच्च प्रविधि प्रयोग, सेवा विस्तार सम्भव	साना प्रविधि सुधार सजिलो	प्रविधि पुरानै, सुधारको सम्भावना न्यून
पूर्वाधार उपयोग	वर्तमान पूर्वाधार विस्तारमा उपयोग	केही विस्तार मात्र	यथावत
वन/सरकारी	छैन	छैन	छैन

जमिन उपयोग			
विकास/आर्थिक योगदान	स्थानीय तथा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उल्लेखनीय योगदान	सीमित योगदान	सीमित योगदान
सांस्कृतिक—सामाजिक असर	व्यवस्थापन गरिएमा सकारात्मक प्रभाव	न्यून असर	यथास्थिति
समग्र मूल्याङ्कन	वातावरणीय व्यवस्थापनका उपायसहित उपयुक्त	तुलनात्मक रूपमा न्यून फाइदाजनक	दीर्घकालीन रूपमा अविकासमुखी

तीन विकल्पमध्ये विकल्प १ (प्रस्तावित आयोजना) नै वातावरणीय असर व्यवस्थापन गर्दै अधिकतम सामाजिक-आर्थिक लाभ दिन सक्ने सम्भावना भएकोले उपयुक्त मानिन्छ। विकल्प २ अल्पकालीन, सस्तो र सीमित सुधारका लागि विकल्प हुन सक्छ भने विकल्प ३ दीर्घकालीन विकास अवरुद्ध गर्ने हुँदा कम उपयुक्त ठहरिन्छ।

७ प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव

प्रस्तावित "होलिडे इन एक्सप्रेस"होटल स्तरोन्नति तथा सञ्चालन गर्दा आयोजनाको प्रस्तावित क्षेत्रमा विभिन्न भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा असर पर्न सक्ने देखिन्छन्। यस अध्ययनको क्रममा होटलले पार्न सक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक दुवै प्रभावहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ। यस्ता असरहरूको पहिचान, भविष्यवाणी तथा मूल्याङ्कन होटलको निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा गरिने गतिविधिबाट गरिएको छ। पहिचान गरिएका असर भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी प्रभावलाई प्रकृति (Nature), मात्रा (Magnitude), सीमा (Extent) र समयावधि (Duration) मा वर्गीकरण गरिएको छ। यस्तै गरेर प्रकृतिलाई प्रत्यक्ष (Direct) र अप्रत्यक्ष (Indirect); मात्रालाई उच्च, मध्यम र निम्न; सीमालाई क्षेत्रीय, स्थानीय र स्थलगत र र समयावधिलाई दीर्घकालीन, मध्यकालीन र अल्पकालीन गरी ३ भागमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको छ।

७.१ सकारात्मक प्रभाव

७.१.१ निर्माण चरण

७.१.१.१ रोजगारीको अवसर

होटलको स्तरोन्नतिको क्रममा नयाँ संरचना निर्माणको चरणमा विभिन्न दक्ष र अर्धदक्ष कामदारहरू आवश्यक पर्ने भएकाले स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना हुनेछ। निर्माण मजदुर, मिस्री, प्लम्बिङ, इलेक्ट्रिकल, सिभिल वर्क जस्ता क्षेत्रका जनशक्तिहरूलाई रोजगारीका अवसर प्राप्त हुनेछन्। यसले अल्पकालीन तर प्रत्यक्ष आय सृजना गर्नेछ, जसले स्थानीय समुदायमा आर्थिक चाप कम गर्न सहयोग पुऱ्याउनेछ। होटलको निर्माण अवधिमा निर्माण अवधिभर दक्ष र अर्ध-दक्ष र अदक्ष गरी करिब ४,५०० मानव दिन जनशक्ति आवश्यक पर्ने देखिन्छ। उक्त आवश्यक कामदारहरूको आपूर्ति गर्दा स्थानीय जनताको दक्षता अनुसार रोजगारीको अवसरमा प्राथमिकता दिइनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र मध्यकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.१.२ आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि

यस होटल निर्माणको समयमा निर्माण सामग्रीहरू जस्तै सिमेन्ट, ग्राभेल, बालुवा, रड आदि स्थानीय बजारबाट आपूर्ति गरिनेछ। त्यस्तै कामदारका लागि खाद्यान्न तथा बासस्थानको

आवश्यकता पर्दछ। उक्त आवश्यक वस्तु तथा सेवाहरु स्थानीय बजारबाट पूर्ति गरिने हुनाले स्थानीय क्षेत्रमा आर्थिक गतिविधिहरुमा वृद्धि ल्याउने सम्भावना रहन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र मध्यकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.१.३ सीपको विकास

निर्माण कार्यमा स्थानीय जनशक्ति सहभागी हुँदा नयाँ प्रविधि, उपकरण प्रयोग, सुरक्षित निर्माण अभ्यास जस्ता विषयमा उनीहरुको सीपमा सुधार आउनेछ। यसले दीर्घकालीन रूपमा उनीहरुलाई अन्य आयोजनामा पनि काम गर्न योग्य बनाउनेछ, जुन जनशक्ति विकासका दृष्टिले महत्त्वपूर्ण हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.१.४ प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास

निर्माण कार्यमा संलग्न इन्जिनियर, सुपरभाइजर, प्रोजेक्ट म्यानेजर लगायत प्राविधिक जनशक्तिले पनि आधुनिक होटल संरचना निर्माण सम्बन्धी अनुभव प्राप्त गर्नेछन्। यसले भविष्यमा अन्य परियोजनाहरुमा उनीहरुको दक्षता वृद्धि गर्न टेवा पुऱ्याउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२ सञ्चालन चरण

७.१.२.१ पर्यटन प्रवर्द्धन

प्रस्तावित होटल चारतारे स्तरीय होटलका रूपमा स्तरोन्नति भएपछि, होटलले अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार सेवा प्रवाह गर्नेछ। यसले नेपालमा आउने विदेशी र काठमाडौं उपत्यकामा आउने आन्तरिक पर्यटकहरुलाई विश्वसनीय, सुरक्षित, सफा, आधुनिक तथा सहज बसोबासको विकल्प उपलब्ध गराउनेछ। पर्यटनको गुणस्तर सुधारिने मात्र होइन, होटलको ब्रान्ड मूल्य (Brand value) ले अन्य पर्यटकलाई समेत आकर्षित गर्नेछ। नेपाल सरकारले सन् २०३० सम्म २० लाख पर्यटक भित्र्याउने लक्ष्य लिएको अवस्थामा यस्तो स्तरीकरणले त्यस लक्ष्य प्राप्तिमा सहयोग पुऱ्याउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च परिमाण, क्षेत्रीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.२ स्थायी रोजगारी सिर्जना:

होटल सञ्चालन अवधिमा होटलको नियमित सञ्चालनका लागि जनशक्तिहरु जस्तै: प्रबन्धक, सेफ, कुक, वेटर, बार टेन्डर, फ्रन्ट अफिस, हाउसकिपिङ, सेक्युरिटी, माली, चालक आदिको

आवश्यकता पर्दछ। यसरी यस होटल सञ्चालनमा आउँदा दक्ष र अर्ध-दक्ष गरी करिब ७२ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारीको अवसर प्राप्त गर्नेछ। यसले दीर्घकालीन र स्थायी रोजगारी सिर्जना गर्नेछ, जसमा स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिइनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.३ सामाजिक उत्तरदायित्व सिर्जना

औद्योगिक व्यवसाय ऐन २०७३ मा संस्थागत गरिएको सामाजिक उत्तरदायित्व सम्बन्धी व्यवस्था अन्तर्गत कम्पनीले आफ्ना ग्राहक वस्तु वा सेवा बिक्री गरी मुनाफा आर्जन गरेको कम्तीमा १ प्रतिशत रकम संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्वमा खर्च गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। यस अन्तर्गत होटल सञ्चालनमा आइसकेको अवस्थामा यस क्षेत्रमा सामाजिक कार्यक्रम, जागरूकता अभियान तथा पर्यावरण संरक्षण, आदिका लागि बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने हुन्छ। स्वास्थ्य, सरसफाई, सम्पदा संरक्षण, पहुँचमार्गहरुको मर्मत, विपन्न बालबालिकाहरुको स्वास्थ्य, शिक्षा र पोषण जस्ता क्रियाकलापमा बजेट खर्च हुँदा यस ठाउँको सामाजिक विकासमा होटलले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्ने छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.४ राजस्व सङ्कलन:

प्रस्तावित होटल होलिडे इन एक्सप्रेसको स्तरोन्नति र सञ्चालनपछि स्थानीय, प्रादेशिक तथा संघीय सरकारलाई प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा उल्लेखनीय राजस्व सङ्कलन हुने अपेक्षा गरिएको छ। होटलले नाफाको आधारमा तिर्ने आयकर, कर्मचारीको पारिश्रमिकबाट कटौती गरिने स्रोत कर (TDS), सेवामा लाग्ने मूल्य अभिवृद्धि कर (VAT), व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण शुल्क, फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क तथा विभिन्न सेवा शुल्कहरु सरकारलाई राजस्वका रूपमा बुझाउनेछ। यसरी होटल सञ्चालनबाट राजस्व सङ्कलनमा वृद्धि भई सार्वजनिक सेवा, पूर्वाधार विकास तथा स्थानीय सरकारको सेवा प्रवाहमा समेत सकारात्मक प्रभाव पर्नेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, क्षेत्रीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.५ हरियाली प्रवर्द्धन:

होटलले भर्टिकल गार्डेन, इनडोर प्लान्ट, तथा छतमा हरियाली प्रवर्द्धनका प्रयासहरु गरिरहेको छ। भविष्यमा खाली स्थानमा सौन्दर्यवर्द्धक वनस्पति रोप्ने र मालीको व्यवस्था गरी ती संरचनाहरुको स्याहार गर्ने योजना समेतले जैविक वातावरणको संरक्षणमा सकारात्मक

योगदान पुऱ्याउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.६ तालिम र इन्टर्नसिपका अवसर

होटल सञ्चालनमा आउने मानव स्रोत आवश्यकता पूरा गर्न स्थानीय कलेज, होटल म्यानेजमेन्ट स्कूलसँग सहकार्य गरेर तालिम कार्यक्रमहरू, इन्टर्नसिप तथा सपोर्ट स्टाफ प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ। यसले स्थानीय युवालाई सीपयुक्त बनाउने, स्वरोजगारको अवसर दिने र भविष्यमा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२ नकारात्मक प्रभाव

७.२.१ निर्माण चरण

७.२.१.१ भौतिक वातावरण

वायु प्रदूषण:

आयोजना स्तरोन्नति गर्दा निर्माण कार्यको क्रममा जमिन खन्ने, सिमेन्ट मिसाउने, माटो/बालुवा ढुवानी गर्ने र संरचना ढलान गर्ने कामहरूबाट अत्यधिक धुलो उत्पन्न हुन्छ, जसले आसपासको वातावरणमा $PM_{2.5}$ र PM_{10} कणहरूको मात्रा बढाउने सम्भावना हुन्छ। साथै, निर्माणमा प्रयोग हुने डिजेलजन्य मेसिन, ट्रक र जेनेरेटरबाट निस्कने धुवाँमा नाइट्रोजन अक्साइड, कार्बन मोनोअक्साइड र सल्फर अक्साइड जस्ता प्रदूषक मिसिन्छन्, जसले हावाको गुणस्तरमा प्रतिकूल असर पार्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहने छ।

ध्वनि प्रदूषण:

निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने उपकरणहरू जस्तै मिक्सर, टायल/मार्बल कटर, जेनेरेटर आदिले ध्वनि प्रदूषण गर्दछ। साथै ढुवानीको साधन तथा अन्य सवारी साधनको आवत जावतका कारण पनि ध्वनि प्रदूषण हुनेछ। यो ध्वनि निर्माण क्षेत्रको वरपर बस्ने बासिन्दा, व्यवसायी र कार्यालयमा कार्यरत व्यक्तिहरूका लागि असहज बन्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

जल व्यवस्थापनमा असर:

निर्माण कार्यले विशेषतः वर्षा समयमा सतही बहावको मार्गमा अवरोध उत्पन्न गर्न सक्छ, । निर्माण सामग्री सडकमा खुला राखिँदा वा खाल्डो बनाउँदा वर्षा पानीले ती पदार्थ बगाएर नाली अवरुद्ध गर्न सक्छ, जसले स्थानीय जल जमाव (waterlogging) र ढल प्रणालीको क्षति निम्त्याउँछ। साथै, निर्माणमै प्रयोग हुने पानी (जस्तै- सिमेन्ट मिलाउन, उपकरण सफा गर्न) बाट फोहोरपानी निस्कने भएकाले यदि सो पानी सिधै सडक वा ढलमा मिसाइयो भने पानीको गुणस्तरमा गिरावट आउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन:

होटल निर्माण अवधिमा विभिन्न प्रकारका निर्माणजन्य फोहोरमैलाहरू जस्तै इँटाको टुक्रा, बालुवा, ढुङ्गा, फलाम/काठका टुक्राहरू, रिक्ता सिमेन्टका बोराहरू, प्लास्टिकका टुक्राहरू आदि उत्सर्जन हुने देखिन्छ। साथै कामदारहरूद्वारा मुख्यतया: कुहिने तथा नकुहिने फोहोरहरू उत्सर्जन हुने देखिन्छन्। उत्सर्जन हुने फोहोरमा जस्तै प्लाष्टिकका टुक्रा, खेर गएको खानेकुरा आदि पर्दछन्। जसको उचित व्यवस्थापन नभएको खण्डमा स्थानीय वातावरणमा फोहोर व्यवस्थापनको दबाव सिर्जना हुन्छ। यस्ता फोहोर व्यवस्थापन नगरिएमा सडक, नाली वा खुला ठाउँहरूमा थुप्रिने खतरा हुन्छ, जसले दृश्य प्रदूषण मात्र होइन, ढल अवरोधको समस्या पनि निम्त्याउँछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

ट्राफिक व्यवस्थापन:

निर्माण सामग्री ल्याउन प्रयोग गरिने ठूला सवारी साधन (ट्रक, टिपर आदि), पार्किङको असुविधा, तथा निर्माण कार्यकै कारण सडक खण्ड बन्द गर्दा स्थानीय सवारी आवागमनमा अवरोध पर्न सक्छ। टंगाल जस्तो व्यस्त क्षेत्रमा यो प्रभाव अझ बढी हुन्छ। जसको कारण ट्राफिक जाम, पैदल यात्रीको असहजता र दुर्घटनाको जोखिम बढ्ने सम्भावना हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

भूउपयोग र स्थलाकृति परिवर्तन:

विद्यमान भूमिमा होटलको भवन निर्माण गरिँदा भू-बनोटमा परिवर्तन आउनेछ। खाली जमिनमा भवन विस्तार गर्दा जमिनको पूर्वस्थित अवस्थालाई परिवर्तन गरिन्छ। यसले हालस्थित १०३७ वर्ग मि. खुला क्षेत्र भवन क्षेत्र र अन्य संरचना निर्माणमा परिवर्तन हुनेछ।

यस्तो परिवर्तनले स्थानीय स्थलाकृतिमा अस्थायी असन्तुलन ल्याउने सम्भावना हुन्छ, जुन वर्षा मौसममा बहाव नियन्त्रणमा समस्या निम्त्याउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.१.२ जैविक वातावरण

स्थानीय वनस्पति तथा चराचुरुङ्गीमा पर्ने असर:

प्रस्तावित होटल निर्माण कार्यस्थल खुल्ला जमीन तथा वनस्पति नभएको ठाउँमा प्रस्ताव गरिएको काले यस प्रस्ताव निर्माण चरणमा स्थानीय वनस्पतिमा प्रत्यक्ष असर पर्ने देखिएको छ। आयोजना क्षेत्र वरपर यद्यपि जैविक घनत्व कम भए पनि परेवा, भंगेरा, काग, आदि चराचुरुङ्गी पाइने गरिन्छ। निर्माण कार्यले वातावरणमा हुने ध्वनि, धुलो, कम्पन र मानवीय गतिविधि अचानक बढ्ने भएकाले स्थानीय पंक्षीहरू अस्थायी रूपमा विस्थापित हुन सक्ने सम्भावना हुन्छ, जसले स्थानीय जैविक विविधताको सन्तुलनमा अस्थायी असर पार्न सक्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, न्यून परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.१.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

स्थानीय बासिन्दालाई असहजता र असन्तुष्टि:

निर्माण अवधिमा हुने धुलो, ध्वनि, ट्राफिक अवरोध, कामदारहरूको भीडभाड र समयबाहेक गरिने कार्यहरूबाट छिमेकी बासिन्दा, व्यवसायी र कर्मचारीहरू असहज महसुस गर्न सक्छन्। लामो समयसम्म यस्तो असहजता रहँदा स्थानीय समुदायमा असन्तुष्टि र विरोधभावना उत्पन्न हुन सक्छ, जसले आयोजनाको सामाजिक स्वीकृति कमजोर बनाउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम:

निर्माण अवधिमा संलग्न मानिसहरूबाट निर्माण सामानहरू लोड र अनलोड गर्दा तथा मेशिनरी उपकरणहरू चलाउँदा सावधानी नअपनाएको खण्डमा चोटपटक तथा दुर्घटना हुन सक्दछ। यस्तै गरेर निर्माण स्थलमा कामदारहरूका लागि सफा पिउने पानी, शौचालय तथा सरसफाई नभएको अवस्थाले थप जोखिम बढाउने छ। यस्तै गरेर निर्माण कार्यहरू हुँदा निस्कने धुवा तथा धुलोले पनि स्वास्थ्यमा असर पार्न सक्दछ। निर्माणको क्रममा प्रयोग हुने मेशिनरीहरूबाट उत्पन्न हुने ध्वनिले गर्दा पनि निर्माणमा संलग्न जनशक्तिहरू श्रवण शक्तिमा असर पुग्न

सकदछ। उक्त प्रभाव मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको प्रत्यक्ष रहनेछ।

लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम:

निर्माण कार्यमा महिला र पुरुषलाई समान कामका लागि फरक ज्याला प्रदान गर्न सक्छन् जसबाट लैंगिक विभेद सृजना हुन सक्छ। कार्यस्थलमा विभिन्न कामहरूका लागि न्यून ज्यालादारीमा बाल श्रमको प्रयोग हुने सम्भावना रहन्छ। यस्ता अवस्था सामाजिक दृष्टिले निन्दनीय र कानुनी रूपमा आपत्तिजनक हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

सांस्कृतिक तथा धार्मिक गतिविधिमा असर:

आयोजना निर्माणस्थल नजिकै रहेको सांस्कृतिक तथा धार्मिक महत्त्व रहेका क्षेत्रहरू जस्तै, भाटभटेनी मन्दिर, टंगाल गणेश मन्दिर, गहना पोखरी र नजिक रहका अन्य सामुदायिक भवनहरू निर्माण कार्यबाट उत्पन्न हुने ध्वनि, धुलो, मार्ग अवरोध तथा भिडभाडले धार्मिक र सांस्कृतिक गतिविधिमा अवरोध निम्त्याउन सक्छ। यसले समुदायको सांस्कृतिक भावना र परम्परामा प्रतिकूल असर पार्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

सञ्चारमा भ्रम र गुनासोको वृद्धि:

निर्माण अघि वा निर्माणको क्रममा स्थानीय समुदायलाई स्पष्ट रूपमा जानकारी नदिइएको वा सार्वजनिक सुनुवाई नगरेको खण्डमा गुनासो, अफवाह र असहयोगको भावना विकास हुन सक्छ। यसले आयोजना प्रतिको विश्वास घटाउँछ र सामाजिक समन्वयमा बाधा पुग्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.२ सञ्चालन चरण

७.२.२.१ भौतिक वातावरण

वायु प्रदूषण:

होटल सञ्चालनका क्रममा गाडीहरूको आवतजावत, अतिथि आगमन/बहिर्गमन, किचन सञ्चालन, जेनेरेटर र HVAC (Heating, Ventilation and Air Conditioning) प्रणालीको प्रयोगबाट वायुमा धुलो र ग्यास उत्सर्जन हुने गर्दछ। किचनबाट निस्कने धुवाँ, गन्ध र जेनेरेटर/डिजल बर्नरबाट उत्सर्जित धुवाँले आसपासको PM_{2.5}, NO_x, CO, VOCs जस्ता

प्रदूषकमा वृद्धि ल्याउन सक्छ। यदि होटलले राम्रो वायु निकास प्रणाली प्रयोग नगरेमा वरपरका बासिन्दा र पाहुनालाई असर पर्न सक्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

ध्वनि प्रदूषण:

होटल सञ्चालनमा आउने ध्वनि स्रोतहरूमा जेनेरेटर, मोटर, किचन उपकरण, कर्मचारी/अतिथि गतिविधि र समारोह (जस्तै: पार्टी, मिटिङ, ब्याङ्कवेट) रहेका छन्। यदि होटल भवन ध्वनि-अवरोधयुक्त छैन भने, यो ध्वनि आसपासका आवासीय, व्यवसायिक वा अन्य क्षेत्रमा ध्वनि प्रदूषणको स्रोत बन्न सक्छ। साथै रातीको समयमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रमले सुत्ने समयमा असहजता निम्त्याउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

पानीको खपत र जल स्रोतमा दबाव:

होटल सञ्चालनका लागि शौचालय, बाथरूम, Laundry, स्वीमिङ पुल, किचन, बगैँचाको सिँचाइ, आदि प्रयोजनमा दैनिक रूपमा ठूलो मात्रामा पानी आवश्यक हुन्छ। प्रस्तावित आयोजना अनुसार, दैनिक करिब ६९,००० लिटर पानीको खपत हुने अनुमान गरिएको छ। होटललाई आवश्यक पर्ने पानी बोरिङमार्फत भूगर्भीय स्रोतबाट लिइने हुनाले दीर्घकालीन रूपमा भूगर्भीय जलस्तर घट्न सक्ने खतरा रहन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

फोहोरपानीको व्यवस्थापन:

होटल सञ्चालनका क्रममा विभिन्न उपयोग जस्तै शौचालय, भान्सा, Laundry र स्वीमिङ पुलबाट ठूलो परिमाणमा फोहोरपानी उत्पादन हुन्छ। यस्ता फोहोरपानीमा तेल, बोसो, साबुन, सर्जिकल फोहोर, रसायन र पोषक तत्व (nutrients) मिसिएको हुन सक्छ। यदि यी फोहोरपानीलाई शुद्धीकरण (treatment) नगरी ढल प्रणाली वा जमिनमा फालियो भने यसले पानीको गुणस्तर, माटोको उर्बरता र सार्वजनिक स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

ठोस फोहोरमैला उत्सर्जनबाट पर्ने प्रभाव:

होटल सञ्चालनको क्रममा होटलबाट ठोस फोहोरको रूपमा जैविक तथा अजैविक गरी दुवै किसिमका फोहोरहरूको उत्पादन हुनेछ। त्यस्ता फोहोरहरूमा खानाको फोहोर, कागजजन्य

फोहोर र उपभोक्ता प्याकेजिङ फोहोर हुन्छन्, जसको बहुसंख्यक हिस्सा जैविक फोहोर हुन्छ। पाहुनाहरूले निष्कासन गर्ने फोहोर बाहेक होटलको भान्साबाट निस्कने फोहोरले होटलको सबैभन्दा ठूलो अंश ओगट्छ। प्रशासनिक र हाउसकिपिङ विभागबाट उत्पन्न भएका कागजका टुक्रा, फुटेका भाँडा, सिसा, लुगा र रुमालले पनि फोहोरको हिस्सा ओगट्छ। यी बाहेक मर्मत गर्दा टुक्रिएको वा प्रयोग गरिएका बल्ब, ब्याट्री आदि पनि फोहोरका रूपमा निस्कन सक्नेछ। त्यस्तो फोहोरहरूको उचित व्यवस्थापन नहुँदा कर्मचारीहरू र वरपरको वातावरणलाई धेरै असर पर्न सक्ने हुन्छ। होटलबाट उत्सर्जन हुने ठोस फोहोरलाई उचित छुट्टयाई (segregation), पुनः प्रयोग (reuse) र रिसाइकल (recycle) नगरेमा यसले स्थानीय फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमा बोझ बढाउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

ऊर्जा खपत तथा आपूर्ति:

होटल सञ्चालनको क्रममा बढी मात्रामा ऊर्जा खपत हुन सक्छ। होटल सञ्चालनको चरणमा प्रयोग हुने बत्ती, Air Conditioners, हिटर, कम्प्युटर प्रणाली, टेलिभिजन, वाशिङ मेशिन तथा अन्य विद्युतीय उपकरणको प्रयोगले उच्च मात्राको विद्युत खपत गर्दछ। तसर्थ यस होटल सञ्चालनको क्रममा स्थानीय विद्युत आपूर्तिमा भार पार्न सक्दछ। तसर्थ पावर काटिने समस्या पनि आउन सक्दछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

भू-उपयोग र स्थलाकृति परिवर्तनको दीर्घकालीन असर:

होटलको सतह प्रायः कंक्रीट र अपारदर्शी (impermeable) भएकाले वर्षा पानीको पुनःभरणको क्षमता घट्ने सम्भावना हुन्छ। सतही बहाव सिधै नालीमा मिसिने हुँदा भू-जल स्तरमा दीर्घकालीन गिरावट हुन सक्छ। साथै, अत्यधिक निर्माणले शहरी हरियाली घटाउँछ, जसले शहरी ताप द्वीप प्रभाव (Urban Heat Island effect) निम्त्याउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

विपद जोखिमबाट पर्ने प्रभाव (भूकम्प, आगलागी, आदि):

होटल सञ्चालन चरणमा भूकम्प र आगो लाग्नसक्ने घटना परिकल्पना गरिएको सम्भावित प्रकोप हो। बिजुली सर्ट सर्किट वा पाहुनाहरू र स्टाफको लापरवाहीको कारण आगोको जोखिम हुन सक्छ। साथै प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधिले गरिने भए तापनि भूकम्प तथा आगोलागीको समयमा हुने भागदौड आदिले भौतिक तथा मानवीय क्षति

गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.२.२ जैविक वातावरण:

स्थानीय चराचुरुङ्गी र साना जीवजन्तुमा असर:

होटल सञ्चालनका क्रममा प्राय मानिसको आवागमन, प्रकाश, आवाज, गाडीको चहलपहल र रातभर सञ्चालन भइरहने गतिविधिहरूले स्थानीय पंक्षी र साना जीवहरूको प्राकृतिक आचरणमा असर गर्न सक्छ। स्थानीय चराचुरुङ्गी जस्तै परेवा, भंगेरा, काग आदि जसले वरपरका रुख वा संरचनाहरूमा आश्रय लिएका हुन्छन्, तिनको स्थलबाट विस्थापन, आहारा खोज्ने र प्रजनन चक्रमा अवरोध आउने सम्भावना हुन्छ। साथै, होटलको बाहिरी भाग, पार्किङ, सुरक्षा व्यवस्था र छतमा प्रयोग गरिने अत्यधिक तथा लगातार प्रकाशले रातिमा सक्रिय जीवहरू (nocturnal species) जस्तै चमेरा, झिँगा, कीरा र केही पंक्षीहरूमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ। प्रकाश प्रदूषणले ती जीवहरूको नेभिगेसन, आहारा खोज्ने क्षमता र जैविक घडी (circadian rhythm) मा समेत गडबडी ल्याउन सक्दछ। यसले दीर्घकालीन रूपमा जैविक विविधताको हास निम्त्याउन सक्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.२.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण:

पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम:

होटलमा कार्यरत कर्मचारीहरू (किचन स्टाफ, हाउसकिपिङ, इलेक्ट्रिसियन, सुरक्षाकर्मी, सफाइ कर्मचारी) विभिन्न जोखिमयुक्त कार्य वातावरणमा काम गर्छन्। किचनमा आगो, तातो तेल, धारिलो औजार; हाउसकिपिङमा रसायन प्रयोग; लिफ्ट वा प्लम्बिङमा विद्युतीय जोखिम हुन सक्छ। यदि तिनीहरूलाई सुरक्षा प्रशिक्षण, PPE (Personal Protective Equipment) र स्वास्थ्य परीक्षण बिना काम गराइयो भने, काम गर्ने क्षमतामा हास, चोटपटक वा दीर्घकालीन स्वास्थ्य समस्या हुन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा:

होटलमा दिनहुँ ठूलो मात्रामा भोजन तयार हुने भएकाले खाद्यान्नको स्वच्छता, पोषण र गुणस्तर अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। किचनमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थको शुद्धता, तयारीको स्वच्छ प्रक्रिया, स्टाफको स्वास्थ्य, पानीको गुणस्तर र भण्डारणको अवस्था कमजोर भएमा

पाहुनाहरूमा फुड पोइजनिङ, संक्रमण, पेटसम्बन्धी रोग फैलन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

होटल भित्र र वरपरको स्वास्थ्य तथा सरसफाई:

होटल सञ्चालनका क्रममा होटलबाट उत्पन्न हुने कुहिने र नकुहिने फोहोरको व्यवस्थापन नहुँदा वरपरको वातावरण प्रदूषित गर्न सक्छ। कुहिने फोहोरको उचित व्यवस्थापन वा भण्डारण नहुँदा दुर्गन्ध बढ्ने र यसले सामुदायिक स्वास्थ्यलाई असर पर्ने सम्भावना रहन्छ। फोहोर पानी पाइपको चुहावट र ढल निकासको अनुचित व्यवस्थाले वरपरको वातावरण बिगार्न सक्ने सम्भावना प्रबल रहेको छ। यदि सफाइ नियमित र व्यवस्थित रूपमा गरिएन भने, कीरा, मुसा, झिँगा जस्ता रोग सार्ने जीवको उपस्थिति हुनसक्छ, जसले पाहुनाको अनुभव र स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्छ। साथै, होटल वरपरको सार्वजनिक स्थान (सडक, नाली, फोहोर बिन/सङ्कलन क्षेत्र) पनि सरसफाईमा बेवास्ता गरियो भने सार्वजनिक स्वास्थ्य जोखिम हुनसक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

सुरक्षा र गोपनीयता असर:

प्रस्तावित होलिडे इन एक्सप्रेस होटल टंगालस्थित नेपाल प्रहरी मुख्यालयको नजिकै रहेको हुँदा यसले केही नकारात्मक असरहरू निम्त्याउन सक्छ। निर्माण तथा सञ्चालनका क्रममा आवाज, धुलो, गाडीको चापजस्ता कारणले प्रहरी कार्यालयको शान्त वातावरणमा असर पर्न सक्छ। होटलका पाहुनाहरू तथा कर्मचारीहरूको आवतजावत र होटलका कार्यक्रमहरूले प्रहरीको दैनिक काममा अवरोध ल्याउने सम्भावना रहन्छ। साथै, होटलको गतिविधिले प्रहरी परिसरमा गोपनीयता तथा सुरक्षा सम्बन्धी संवेदनशीलता उत्पन्न गराउन सक्छ। सुरक्षा निकाय नजिक होटल सञ्चालन हुँदा विशेष सावधानी अपनाउनु आवश्यक हुन्छ ताकी सरकारी संस्थाको शान्ति, सुरक्षा तथा नियमित कार्यमा बाधा नपरोस्। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

आगन्तुकहरूको सुरक्षा

होटल निर्माण भएर पूर्णरूपमा सञ्चालनमा आउँदा ठूलो सङ्ख्यामा पाहुना र पर्यटकहरूको आगमन हुन्छ। त्यहाँ व्यक्तिगत सामान, ग्याजेटहरू, महंगा गरगहनाहरू चोरी हुने सम्भावना प्रबल हुन्छ। रेस्टुराँमा मदिरापानले बहस र झगडा निम्त्याउन सक्दछ। कुनै कारणवश स्थानीय र आगन्तुक बीच असमझदारीका कारण वैमनस्यता उत्पन्न हुन सक्ने सम्भावना पनि

रहन्छ। साथै, होटलमा बसोबास गर्ने आगन्तुकहरूको व्यक्तिगत सुरक्षा, गोपनीयता, आपतकालीन अवस्था व्यवस्थापन (जस्तो: आगलागी, भूकम्प, स्वास्थ्य आपतकाल) र डिजिटल डाटा सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु अनिवार्य हुन्छ। यदि CCTV, सुरक्षाकर्मी, फायर अलार्म, इमरजेन्सी एक्जिट वा स्वास्थ्य उपकरणको अभाव भयो भने पाहुनाको जीवन र प्रतिष्ठान दुवै जोखिममा पर्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

सांस्कृतिक र सामाजिक मान्यतामा असर:

अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको होटलको सेवा प्रयोगमा विदेशी पाहुनाको आवतजावत, आधुनिक जीवनशैली र सांस्कृतिक भिन्नताका कारण स्थानीय समुदायमा सांस्कृतिक द्वन्द्व वा आत्मसाथको चुनौती देखिन सक्छ। विशेष गरी टंगाल गणेश मन्दिर, भाटभटेनी मन्दिर, गहना पोखरी, हाँडीगाउँ क्षेत्र जस्ता धार्मिक क्षेत्र वा परम्परागत समुदाय नजिक होटल सञ्चालन हुँदा, लुगा, व्यवहार, खानपान र सामाजिक आचरण फरक देखिनाले सांस्कृतिक असहजता निम्त्याउन सक्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

स्थानीय समुदायबाट गुनासो:

होटल सञ्चालनको क्रममा वरपरको स्थानीय समुदायबाट विभिन्न प्रकारका गुनासोहरू उत्पन्न हुने सम्भावना रहन्छ, जसमध्ये प्रमुख गुनासोहरूमा राति हुने पार्टी तथा समारोहबाट उत्पन्न ध्वनि प्रदूषण, होटल आगन्तुक तथा सेवा सवारीका कारण हुने ट्राफिक जाम र पार्किङ समस्या, ढल तथा पानीको उपयोगबाट सार्वजनिक सेवामा पर्ने अतिरिक्त लोड र फोहोर व्यवस्थापनमा कमी रहेका छन्। यस्तै, अतिथिको आचरण, वस्त्र वा होटलभित्र हुने गतिविधिले समुदायको सांस्कृतिक भावनामा प्रतिकूल असर पारेमा सामाजिक असहजता र असन्तुष्टि सिर्जना हुन सक्छ। यस्ता गुनासोहरू समयमै सम्बोधन नगरिएमा समुदाय र होटलबीचको सम्बन्धमा दरार आउन सक्छ, जसले होटलको सामाजिक स्वीकार्यता र दीर्घकालीन सञ्चालनमा प्रतिकूल असर पार्न सक्छ। अतः गुनासोहरू व्यवस्थित रूपमा सङ्कलन, विश्लेषण र समाधान गर्न प्रभावकारी गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्रको स्थापना अपरिहार्य हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

सामाजिक स्रोत र पूर्वाधारहरूमा चाप:

होटललाई स्थानीय स्रोत र पूर्वाधार जस्ता सेवाहरू जस्तै बिजुली, पानी आपूर्ति, फोहोर व्यवस्थापन र ढल निकासी प्रणाली सुविधा आवश्यक पर्दछ। यस आवश्यकता पूर्ति गरिँदा वर्तमान अवस्थामा विद्यमान सामुदायिक स्रोतहरूमा चाप तथा दबाव पर्दछ। यदि होटलले आफ्नो स्रोत नबढाइ महानगरपालिकाको सेवामा निर्भर रह्यो भने, त्यसले स्थानीय बासिन्दालाई सेवा प्राप्तिको कमी आउने सम्भावना हुन्छ (जस्तै: पानीको कम प्रेशर, ढल जाम हुने वा फोहोर समयमै नउठ्ने समस्या)। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

यौन पर्यटन, सामाजिक विकृति र अपराधको जोखिम:

ठूलो होटल र पर्यटन गन्तव्यमा विशेषतः निगरानी र आचार संहिता कडाइ नगरेमा यौन व्यवसाय, लागूपदार्थको सेवन वा अनैतिक गतिविधिको सम्भावना बढ्न सक्छ। यस्तो गतिविधिले स्थानीय युवामा गलत असर पार्न सक्छ, महिला र बालबालिकामा असुरक्षा बढ्न सक्छ र सामाजिक सद्भावमा ह्रास आउन सक्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

तालिका ७.१: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव तथा तह निर्धारण

प्रस्तावका कार्य	वातावरणीय प्रभाव	प्रभावको तह निर्धारण				जम्मा अंक	प्रभावको महत्व
		प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष	परिमाण	सीमा	अवधि		
निर्माण चरण							
रोजगारीको अवसर	होटलको निर्माण अवधिमा करिब ४,५०० मानवदिन जनशक्ति आवश्यकता पर्ने देखिन्छ। स्थानीय जनताको दक्षता अनुसार रोजगारीको अवसरमा प्राथमिकता दिइनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
आर्थिक गतिविधिहरूमा वृद्धि	आयोजना निर्माणको समयमा निर्माण सामग्रीहरू जस्तै सिमेन्ट, स्टिल, ग्राभेल, बालुवा आदि स्थानीय बजारबाट आपूर्ति गरिनेछ। यस कार्यले स्थानीय आर्थिक गतिविधिहरूमा वृद्धि हुनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
सीपको विकास	निर्माण कार्यमा स्थानीय जनशक्ति सहभागी हुँदा नयाँ प्रविधि, उपकरण प्रयोग, सुरक्षित निर्माण अभ्यास जस्ता विषयमा उनीहरूको सीपमा सुधार आउनेछ। यसले दीर्घकालीन रूपमा उनीहरूलाई अन्य आयोजनामा पनि काम गर्न योग्य बनाउनेछ,	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय

	जुन जनशक्ति विकासका दृष्टिले महत्त्वपूर्ण हुन्छ।						
प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास	निर्माण कार्यमा संलग्न इन्जिनियर, सुपरभाइजर, प्रोजेक्ट म्यानेजर लगायत प्राविधिक जनशक्तिले पनि आधुनिक होटल संरचना निर्माण सम्बन्धी अनुभव प्राप्त गर्नेछन्। यसले भविष्यमा अन्य परियोजनाहरूमा उनीहरूको दक्षता वृद्धि गर्न टेवा पुऱ्याउनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय
सञ्चालन चरण							
पर्यटन प्रवर्द्धन	यसले नेपालमा आउने विदेशी र काठमाडौं उपत्यकामा आउने आन्तरिक पर्यटकहरूलाई विश्वसनीय, सुरक्षित, सफा, आधुनिक तथा सहज बसोबासको विकल्प उपलब्ध गराउनेछ। होटलको Brand value ले अन्य पर्यटकलाई समेत आकर्षित गर्नेछ।	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१४०	धेरै उल्लेखनीय
स्थायी रोजगारीको अवसर	यस होटल सञ्चालनमा दक्ष र अर्ददक्ष गरी करिब ७२ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारीको अवसर प्राप्त गर्नेछ। यसले दीर्घकालीन र स्थायी रोजगारी सिर्जना गर्नेछ, जसमा स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिइनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय

सामाजिक उत्तरदायित्व सिर्जना	होटल सञ्चालनमा आइसकेको अवस्थामा यस क्षेत्रमा सामाजिक कार्यक्रम, जागरूकता अभियान तथा पर्यावरण संरक्षण, आदिका लागि बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने हुन्छ। स्वास्थ्य, सरसफाई, सम्पदा संरक्षण, पहुँचमार्गहरूको मर्मत, विपन्न बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य, शिक्षा र पोषण जस्ता क्रियाकलापमा बजेट खर्च हुँदा यस ठाउँको सामाजिक विकासमा होटलले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्ने छ।	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय
राजस्व सङ्कलन	स्तरोन्नति र सञ्चालनपछि स्थानीय, प्रादेशिक तथा संघीय सरकारलाई प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा उल्लेखनीय राजस्व सङ्कलन हुने अपेक्षा गरिएको छ। होटलले नाफाको आधारमा तिर्ने आयकर, कर्मचारीको पारिश्रमिकबाट कटौती गरिने स्रोत कर (TDS), सेवामा लाग्ने मूल्य अभिवृद्धि कर (VAT), व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण शुल्क, फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क तथा विभिन्न सेवा शुल्कहरू सरकारलाई राजस्वका रूपमा बुझाउनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	धेरै उल्लेखनीय

हरियाली प्रवर्द्धन	होटलले भर्तिकल गार्डेन, इनडोर प्लान्ट तथा छतमा हरियाली प्रवर्द्धनका प्रयासहरू गरिरहेको छ। भविष्यमा खाली स्थानमा सौन्दर्यवर्द्धक वनस्पति रोप्ने र मालीको व्यवस्था गरी ती संरचनाहरूको स्याहार गर्ने योजना समेतले जैविक वातावरणको संरक्षणमा सकारात्मक योगदान पुऱ्याउनेछ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	४०	उल्लेखनीय
तालिम र इन्टर्नसिपका अवसरहरू	स्थानीय कलेज, होटल म्यानेजमेन्ट स्कूलसँग सहकार्य गरेर तालिम कार्यक्रमहरू, इन्टर्नसिप तथा सपोर्ट स्टाफ प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ। यसले स्थानीय युवालाई सीपयुक्त बनाउने, स्वरोजगारको अवसर दिने र भविष्यमा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाउनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	धेरै उल्लेखनीय

तालिका ७.२: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव तथा तह निर्धारण

प्रस्तावका कार्य	वातावरणीय प्रभाव	प्रभावको तह निर्धारण				जम्मा अंक	औचित्यता
		प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष	परिमाण	सीमा	अवधि		
निर्माण चरण							
भौतिक वातावरण							
वायु प्रदूषण	निर्माणजन्य कार्यहरूबाट अत्यधिक धुलो उत्पन्न हुन्छ, जसले आसपासको वातावरणमा PM _{2.5} र PM ₁₀ कणहरूको मात्रा बढाउने सम्भावना हुन्छ। निर्माणमा प्रयोग हुने डिजेल—जन्य मेसिन (जेनेरेटर, ढुवानी साधन) बाट निस्कने धुवाँमा नाइट्रोजन अक्साइड, कार्बन मोनोअक्साइड र सल्फर अक्साइड जस्ता प्रदूषक मिसिन्छन्, जसले हावाको गुणस्तरमा प्रतिकूल असर पार्न सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
ध्वनि प्रदूषण	निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने मेशिनहरू जस्तै मिक्सर, टायल/मार्बल कटर, जेनेरेटर आदिले ध्वनि प्रदूषण गर्दछ जसले गर्दा स्थानीय जनस्वास्थ्यमा प्रभाव पर्ने देखिन्छ। ढुवानीको साधन तथा अन्य सवारी साधनको आवत जावतका कारण पनि	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	कम महत्त्वपूर्ण

	ध्वनि प्रदूषण हुनेछ।						
जल व्यवस्थापनमा असर	निर्माण कार्यले विशेषतः वर्षा समयमा सतही बहावको मार्गमा अवरोध उत्पन्न गर्न सक्छ,। निर्माण सामग्री सडकमा खुला राखिँदा वा खाल्डो बनाउँदा वर्षा पानीले ती पदार्थ बगाएर नाली अवरुद्ध गर्न सक्छ, जसले स्थानीय जल प्रवाह (waterlogging) र ढल प्रणालीको क्षति निम्त्याउँछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन	निर्माण गतिविधिले ठोस उत्सर्जन गरी स्थानीय वातावरणमा नकारात्मक प्रभाव पर्नेछ। कामदारहरुद्वारा कुहिने तथा नकुहिने फोहोरहरु जस्तै प्लाष्टिकका टुक्रा, खानेकुरा आदि उत्पन्न गर्दछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
ट्राफिक व्यवस्थापन	निर्माण सामग्री ल्याउन प्रयोग गरिने ठूला सवारी साधन (ट्रक, टिपर आदि), पार्किङको असुविधा, तथा निर्माण कार्यकै कारण सडक खण्ड बन्द गर्दा स्थानीय सवारी आवागमनमा अवरोध पर्न सक्छ। टंगाल जस्तो व्यस्त क्षेत्रमा यो प्रभाव अझ बढी हुन्छ। जसको कारण ट्राफिक जाम, पैदल यात्रीको असहजता र दुर्घटनाको जोखिम बढ्ने सम्भावना हुन्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	कम महत्त्वपूर्ण
भू-उपयोग र स्थलाकृति	विद्यमान भूमिमा होटलको भवन निर्माण गरिदा भू-बनोटमा परिवर्तन आउनेछ। खाली जमिनमा भवन विस्तार गर्दा	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय

परिवर्तन	जमिनको पूर्वस्थित अवस्थालाई परिवर्तन गरिन्छ। यसले हालस्थित खुला क्षेत्र आदि हट्न सक्छन्। यस्तो परिवर्तनले स्थानीय स्थलाकृतिमा अस्थायी असन्तुलन ल्याउने सम्भावना हुन्छ, जुन वर्षा मौसममा बहाव नियन्त्रणमा समस्या निम्त्याउन सक्छ।							
जैविक वातावरण								
स्थानीय वनस्पति तथा चराचुरुङ्गीमा पर्ने असर	प्रस्तावित होटल निर्माण कार्य स्थल खुल्ला जमीन तथा वनस्पति नभएको ठाउँमा प्रस्ताव गरिएकाले यस प्रस्ताव निर्माण चरणमा स्थानीय वनस्पतिमा प्रत्यक्ष असर पर्ने देखिएको छ। निर्माण कार्यले वातावरणमा हुने ध्वनि, धुलो, कम्पन र मानवीय गतिविधि अचानक बढ्ने भएकाले स्थानीय पंक्षीहरू अस्थायी रूपमा विस्थापित हुन सक्ने सम्भावना हुन्छ, जसले स्थानीय जैविक विविधताको सन्तुलनमा अस्थायी असर पार्न सक्छ।	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	कम महत्त्वपूर्ण	
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण								
स्थानीय बासिन्दालाई असहजता र असन्तुष्टि	निर्माण अवधिमा हुने धुलो, ध्वनि, ट्राफिक अवरोध, कामदारहरूको भीडभाड जस्ता कार्यहरूबाट स्थानीय बासिन्दा असहज महसुस गर्न सक्छन्। लामो समयसम्म यस्तो असहजता रहँदा स्थानीय समुदायमा असन्तुष्टि र विरोधभावना उत्पन्न हुन सक्छ, जसले	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण	

	आयोजनाको सामाजिक स्वीकृति कमजोर बनाउन सक्छ।						
पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम	निर्माण चरणमा विभिन्न जनशक्तिहरू संलग्न हुने गर्दछन्। काम गर्ने क्रममा ती जनशक्तिमा चोटपटक तथा दुर्घटना हुन सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम	होटल निर्माण अवधिमा ठेकदारले बालबालिकाहरूको प्रयोग गर्न सक्छ। महिला र पुरुषलाई समान कामका लागि फरक ज्याला प्रदान गरी लैंगिक विभेद सृजना हुन सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
सांस्कृतिक तथा धार्मिक गतिविधिमा असर	आयोजना निर्माणस्थल नजिकै रहेको भाटभटेनी मन्दिर, टंगाल गणेश मन्दिर वा अन्य सामुदायिक भवनहरू निर्माण कार्यबाट उत्पन्न हुने ध्वनि, धुलो, मार्ग अवरोध तथा भिडभाडले धार्मिक र सांस्कृतिक गतिविधिमा अवरोध निम्त्याउन सक्छ। यसले समुदायको सांस्कृतिक भावना र परम्परामा प्रतिकूल असर पार्न सक्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
सञ्चारमा भ्रम र गुनासोको वृद्धि	निर्माण अघि वा क्रममा स्थानीय समुदायलाई स्पष्ट रूपमा जानकारी नदिएका वा जन सुनुवाई नगरेको खण्डमा गुनासो, अफवाह र असहयोगको भावना विकास हुन सक्छ। यसले आयोजनाप्रतिको विश्वास घटाउँछ र सामाजिक समन्वयमा बाधा पुग्छ।	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण

सञ्चालन चरण							
भौतिक वातावरण							
वायु प्रदूषणबाट पर्ने प्रभाव	होटल सञ्चालनका क्रममा गाडीहरूको आवत जावत, अतिथि आगमन/बहिर्गमन, किचन सञ्चालन, जेनेरेटर र HVAC (Heating, Ventilation and Air Conditioning) प्रणालीको प्रयोगबाट वायुमा धुलो र ग्यास उत्सर्जन हुने गर्दछ। किचनबाट निस्कने धुवाँ, गन्ध र जेनेरेटर/डीजल बर्नरबाट उत्सर्जित धुवाँले आसपासको PM _{2.5} , NO _x , CO, VOCs जस्ता प्रदूषकमा वृद्धि ल्याउन सक्छ	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
ध्वनि प्रदूषण	होटल सञ्चालनमा आउने ध्वनि स्रोतहरूमा जेनेरेटर, मोटर, किचन उपकरण, कर्मचारी/अतिथि गतिविधि र समारोह (जस्तै: पार्टी, मिटिङ, ब्याङ्क्वेट) रहेका छन्। यदि होटल भवन ध्वनि—अवरोधयुक्त छैन भने, यो ध्वनि आसपासका क्षेत्रमा ध्वनि प्रदूषणको स्रोत बन्न सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
पानीको खपत र जल स्रोतमा दबाव	होटल सञ्चालनका लागि विभिन्न प्रयोजनमा दैनिक रूपमा ठूलो मात्रामा पानी आवश्यक हुन्छ। प्रस्तावित आयोजना अनुसार, दैनिक करिब ६९,००० लिटर पानीको खपत हुने अनुमान गरिएको छ। होटललाई आवश्यक पर्ने पानी बोरिङ-मार्फत	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	धेरै उल्लेखनीय

	भूगर्भीय स्रोतबाट लिइने हुनाले दीर्घकालीन रूपमा भूगर्भीय जल स्तर घट्न सक्ने खतरा रहन्छ।						
फोहोर पानी व्यवस्थापन	होटल सञ्चालनका क्रममा विभिन्न उपयोग जस्तै शौचालय, भान्सा, Laundry र स्वीमिङ पुलबाट ठूलो परिमाणमा फोहोर पानी उत्पादन हुन्छ। यस्ता फोहोर पानीलाई शुद्धीकरण (treatment) नगरी ढल प्रणाली वा जमिनमा फालियो भने यसले पानीको गुणस्तर, माटोको उर्वरता र सार्वजनिक स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
ठोस फोहोरमैला उत्सर्जनबाट पर्ने प्रभाव	होटल सञ्चालनको क्रममा होटलबाट ठोस फोहोरको रूपमा जैविक तथा अजैविक गरी दुवै किसिमका फोहोरहरूको उत्पादन हुनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
ऊर्जा खपत तथा आपूर्ति	होटल सञ्चालनको चरणमा प्रयोग हुने विभिन्न विद्युतीय उपकरणको प्रयोगले उच्च मात्राको विद्युत खपत गर्दछ। तसर्थ यस होटल सञ्चालनको क्रममा स्थानीय विद्युत आपूर्तिमा भार पार्न सक्दछ। तसर्थ पावर काटिने समस्या पनि आउन सक्दछ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
भू-उपयोग र	होटलको सतह प्रायः कंक्रीट र अपारदर्शी (impermeable)	प्रत्यक्ष	मध्यम	स्थलगत	दीर्घकालीन	५०	उल्लेखनीय

स्थलाकृति परिवर्तनको दीर्घकालीन असर	भएकाले वर्षा पानीको पुनःभरणको क्षमता घट्ने सम्भावना हुन्छ। सतही बहाव सिधै नालीमा मिसिने हुँदा भू-जल स्तरमा दीर्घकालीन गिरावट हुन सक्छ। साथै, अत्यधिक निर्माणले शहरी हरियाली घटाउँछ, जसले शहरी ताप द्वीप प्रभाव (Urban Heat Island effect) निम्त्याउन सक्छ।		(२०)	(१०)	(२०)		
विपद जोखिमबाट पर्ने प्रभाव	होटल सञ्चालन चरणमा भूकम्प र आगो लाग्न सक्ने घटना परिकल्पना गरिएको सम्भावित प्रकोप हो। बिजुली सर्ट सर्किट वा पाहुनाहरू र स्टाफको लापरवाहीको कारण आगोको जोखिम हुन सक्छ। साथै प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधिले गरिने भए तापनि भूकम्प तथा आगलागीको समयमा हुने भागदौड आदिले भौतिक तथा मानवीय क्षति गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ।	अप्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	७५	उल्लेखनीय
जैविक वातावरण							
स्थानीय चराचुरुङ्गी र साना जीवजन्तुमा असर	होटल सञ्चालनका क्रममा प्राय विभिन्न गतिविधिहरूले स्थानीय पंक्षी र साना जीवहरूको प्राकृतिक आचरणमा असर गर्न सक्छ। होटलको बाहिरी भाग, पार्किङ, सुरक्षा व्यवस्था र छतमा प्रयोग गरिने प्रकाशले रातिमा सक्रिय जीवहरू (nocturnal species) जस्तै झिँगा, कीरा र केही पंक्षीहरूमा नकारात्मक असर	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण

	पार्न सक्छ।						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण							
पेशागत स्वास्थ्य र कर्मचारी सुरक्षा	होटलमा कार्यरत कर्मचारीहरू (किचन स्टाफ, हाउसकिपिड, इलेक्ट्रीसियन, सुरक्षाकर्मी, सफाइ कर्मचारी) विभिन्न जोखिमयुक्त कार्य वातावरणमा काम गर्छन्।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा	होटलमा दिनहुँ ठूलो मात्रामा भोजन तयार हुने भएकाले खाद्यान्नको स्वच्छता, पोषण, र गुणस्तर अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। किचनमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थको शुद्धता, तयारीको स्वच्छ प्रक्रिया, स्टाफको स्वास्थ्य, पानीको गुणस्तर र भण्डारणको अवस्था कमजोर भएमा पाहुनाहरूमा फुड-पोइजनिड, संक्रमण, पेटसम्बन्धी रोग फैलन सक्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	४०	कम महत्वपूर्ण
होटल भित्र र वरपरको स्वास्थ्य तथा सरसफाई	होटल सञ्चालन गर्दा यदि सफाइ नियमित र व्यवस्थित रूपमा गरिएन भने, कीरा, मुसा, झिँगा जस्ता रोग सार्ने जीवको उपस्थिति हुनसक्छ, जसले पाहुनाको अनुभव र स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्छ। साथै, होटल वरपरको सार्वजनिक स्थान (सडक, नाली, फोहोर बिन/सङ्कलन क्षेत्र) पनि सरसफाईमा बेवास्ता गरियो भने सार्वजनिक स्वास्थ्य जोखिम हुनसक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
सुरक्षा र	होटलका पाहुनाहरू तथा कर्मचारीहरूको आवतजावत र	प्रत्यक्ष	मध्यम	स्थलगत	दीर्घकालीन	५०	उल्लेखनीय

गोपनीयता असर	होटलका कार्यक्रमहरूले प्रहरीको दैनिक काममा अवरोध ल्याउने सम्भावना रहन्छ। साथै, होटलको गतिविधिले प्रहरी परिसरमा गोपनीयता तथा सुरक्षा सम्बन्धी संवेदनशीलता उत्पन्न गराउन सक्छ। सुरक्षा निकाय नजिक होटल सञ्चालन हुँदा विशेष सावधानी अपनाउनु आवश्यक हुन्छ ताकी सरकारी संस्थाको शान्ति, सुरक्षा तथा नियमित कार्यमा बाधा नपरोस्।		(२०)	(१०)	(२०)		
आगन्तुकहरूको सुरक्षा	होटल सञ्चालनमा आउँदा ठूलो सङ्ख्यामा पाहुना र पर्यटकहरूको व्यक्तिगत सामान, ग्याजेटहरू, महंगा गरगहनाहरू चोरी हुने सम्भावना प्रबल हुन्छ। रेस्टुराँमा मदिरापानले बहस र झगडा निम्त्याउन सक्दछ। कुनै कारणवश स्थानीय र आगन्तुक बीच असमझदारीका कारण वैमनस्यता उत्पन्न हुन सक्ने सम्भावना पनि रहन्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्वपूर्ण
सांस्कृतिक र सामाजिक मान्यतामा असर	अन्तराष्ट्रिय स्तरको होटलको सेवा प्रयोगमा विदेशी पाहुनाको आवतजावत, आधुनिक जीवनशैली र सांस्कृतिक भिन्नताका कारण स्थानीय समुदायमा सांस्कृतिक द्वन्द्व वा सांस्कृतिक अनुकूलनको चुनौती देखिन सक्छ। विशेष गरी धार्मिक क्षेत्र वा परम्परागत समुदाय नजिक होटल सञ्चालन हुँदा, लुगा, व्यवहार, खानपान र सामाजिक आचरण फरक देखिनाले सांस्कृतिक	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	५०	उल्लेखनीय

	असहजता निम्त्याउन सक्छ।						
स्थानीय समुदायबाट गुनासो	सञ्चालन चरणमा स्थानीय समुदायबाट गुनासोहरू प्राप्त गर्ने सम्भावना हुन्छ। प्रमुख गुनासोहरूमा राति हुने पार्टी तथा समारोहबाट उत्पन्न ध्वनि प्रदूषण, होटल आगन्तुक तथा सेवा सवारीका कारण हुने ट्राफिक जाम र पार्किङ समस्या, ढल तथा पानीको उपयोगबाट सार्वजनिक सेवामा पर्ने अतिरिक्त लोड र होटलभित्र हुने अन्य गतिविधि हुन सक्दछ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
सामाजिक स्रोत र पूर्वाधारहरूमा चाप	होटललाई स्थानीय स्रोत र पूर्वाधार जस्ता सेवाहरू जस्तै बिजुली, पानी आपूर्ति, फोहोर व्यवस्थापन र ढल निकासी प्रणाली सुविधा आवश्यक पर्दछ। यस आवश्यकता पूर्ति गरिदा वर्तमान अवस्थामा विद्यमान सामुदायिक स्रोतहरूमा चाप तथा दबाव पर्दछ। यदि होटलले आफ्नो स्रोत नबढाई महानगरपालिकाको सेवामा मात्र निर्भर रह्यो भने त्यसले स्थानीय बासिन्दालाई सेवा प्राप्तिको कमी आउने सम्भावना हुन्छ (जस्तै: पानीको कम प्रेशर, ढल जाम हुने वा फोहोर समयमै नउठ्ने समस्या)।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
यौन पर्यटन, सामाजिक	ठूलो होटल र पर्यटन गन्तव्यमा विशेषतः निगरानी र आचारसंहिता कडाइ नगरेमा यौन व्यवसाय, लागूपदार्थको सेवन	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय

विकृति अपराधको जोखिम	र	वा अनैतिक गतिविधिको सम्भावना बढ्न सक्छ। यस्तो गतिविधिले स्थानीय युवामा गलत असर पार्न सक्छ, महिला र बालबालिकामा असुरक्षा बढ्न सक्छ र सामाजिक सद्भावमा हास आउन सक्छ।						

ब्याख्यानसमग्र उल्लेखनीयता

परिमाण	सीमा	अवधि	कम महत्त्वपूर्ण: २५-४४ सम्म
१०= निम्न(नि)	१०= स्थलगत(स्थ)	५ = अल्पकालीन(अ)	उल्लेखनीय: ४५-७४ सम्म
२०= मध्यम(म)	२० = स्थानीय(स्था)	१०= मध्यकालीन(म)	धेरै उल्लेखनीय: ७५ देखि बढी
६०= उच्च(उ)	६० = क्षेत्रीय (क्षे)	२०= दीर्घकालीन(दी)	

८ अनुकूल प्रभाव अधिकतम अभिवृद्धि गर्ने तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपाय

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको यथोचित मूल्याङ्कन पश्चात् सकारात्मक प्रभावको प्रभाव बढोत्तरी विधि तथा नकारात्मक प्रभावको प्रभाव न्यूनीकरण विधिको पहिचान गरी आर्थिक तथा प्रयोगात्मक तवरमा आयोजनाको दिगो विकास गरिनेछ। वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू सुझाउँदा सम्भव भएसम्म प्रभाव हुन नदिने वा प्रतिरोधात्मक (Preventive Measure) र यदि यस्तो सम्भावना नरहेमा प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने वा सुधारात्मक उपाय (Corrective Measure) अवलम्बन गर्ने र अन्तिम विकल्पका रूपमा क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने (Compensatory Measure) उपायलाई आत्मसाथ गरिएको छ। तसर्थ यी उपायहरूले आयोजनाबाट हुन जाने फाइदाहरूलाई थप वृद्धि गर्नेछ र नकारात्मक प्रभावहरूलाई सकेसम्म वञ्चित गर्नेछ।

८.१ अनुकूल प्रभाव अधिकतम

सकारात्मक प्रभावहरूको बढोत्तरी वा अझ प्रभावकारी रूपमा उपयोग गर्न होटल प्रबन्धक, निर्माण कम्पनी, स्थानीय सरकार र समुदायबीच सहकार्य, संवाद र निगरानी संयन्त्र अनिवार्य रूपमा लागू गरिनेछ। प्रस्तावित आयोजनाबाट पर्ने सकारात्मक प्रभावहरूका वृद्धि/सुदृढीकरण उपायहरू (Enhancement Measures) यस अध्यायमा प्रस्तुत गरिएको छ।

८.१.१ निर्माण चरण

रोजगारीको अवसर:

- होटल निर्माणको क्रममा आवश्यक पर्ने कामदार सीपको आधारमा र आयोजनाको नियम बमोजिम स्थानीयलाई प्राथमिकताको आधारमा कार्यका लागि रोजगारी प्रदान गरिनेछ।
- रोजगारीको लागि वडा कार्यालयसँग समन्वय गरी स्थानीय श्रमिकको नाम दर्ता गरी रोजगारीमा समावेश गरिनेछ।
- निर्माण व्यवसायका ठेकेदारहरूलाई ठेक्का सम्झौतामै “स्थानीय श्रमिकलाई समावेश गर्नुपर्ने” प्रावधान राखिनेछ।

- महिला, युवा र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई पनि यथासम्भव रोजगारीमा प्राथमिकता दिने व्यवस्था गरिनेछ।
- आर्थिक आय आर्जन न्यून भएका स्थानीयहरूलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिने व्यवस्था मिलाउने।
- कार्यस्थलमा श्रमिकहरूको सुरक्षा, खाने पानी, शौचालय, स्वास्थ्य सहायता व्यवस्था गरी काम गर्ने वातावरण सहज र सुरक्षित बनाइनेछ।

आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि:

- निर्माण कार्यमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरू (जस्तै सिमेन्ट, रड, बालुवा आदि) अधिकतम रूपमा स्थानीय बजारबाट खरिद गर्ने नीति अपनाइनेछ।
- स्थानीय साना व्यवसाय, आपूर्तिकर्ता र सेवा प्रदायकहरूसँग सहकार्य गरी निर्माण सामग्रीको खरिद, खाना, आवास, यातायात र सरसफाई सेवा उपलब्ध गराइनेछ।
- निर्माण अवधिमा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने वस्तु (फलफूल, तरकारी, बोटल पानी आदि) प्रयोगलाई प्राथमिकता दिइनेछ।

सीपको विकास:

- निर्माण कार्य सुरु गर्नुअघि वा सुरु भएको चरणमा स्थानीय श्रमिकहरूलाई निर्माणसम्बन्धी आधारभूत तालिम प्रदान गरिनेछ (जस्तै: मिस्त्री, प्लम्बिङ, इलेक्ट्रिकल, सिभिल सेफ्टी आदि)।
- निर्माण कार्यको क्रममा अनुभवी प्राविधिकहरूसँग श्रमिकहरूको OJT (on-the-job training) को व्यवस्था गरिनेछ।
- टोल सुधार समिति, वडा कार्यालय वा स्थानीय संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी सीप तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास:

- निर्माण कार्यमा संलग्न इन्जिनियर, सुपरभाइजर, म्यानेजर लगायत प्राविधिकहरूलाई नवीन प्रविधि र अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको कार्य विधिमा परिचालन गरिनेछ।
- आयोजनामा संलग्न प्राविधिक जनशक्तिका लागि निर्माण सामग्रीको गुणस्तर, सुरक्षा मापदण्ड, वातावरणीय व्यवस्थापन सम्बन्धी विशेष कार्यशाला वा तालिम कार्यक्रम आयोजना गरिनेछ।

- आयोजना सम्पन्न भएपछि प्राविधिक जनशक्तिका लागि अनुभवको सिफारिस पत्र (Experience Letter) उपलब्ध गराइनेछ, जसले उनीहरूको भविष्यको पेशागत विकासमा सहयोग पुग्नेछ।
- स्थानीय युवा इन्जिनियर वा अन्तिम वर्षको विद्यार्थीलाई इन्टर्नसिप वा पर्यवेक्षण कार्यक्रममा समावेश गर्ने व्यवस्था गरिनेछ।

द.१.२ सञ्चालन चरण

पर्यटन प्रवर्द्धन:

- सञ्चालन भएसँगै समय-समयमा विभिन्न आकर्षण प्याकेजहरूको विकास गरी पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ।
- स्थानीय मौलिकता, कलाकृति चित्रित हुने गरी होटलमा प्रदर्शन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ।
- स्थानीय क्षेत्रमा रहेका पर्यटकीय हिसाबले महत्वपूर्ण क्षेत्रहरूलाई होटलका विभिन्न स्थानमा चित्रण गरिनेछ।
- पर्यटकमैत्री सूचना केन्द्र, स्थानीय पर्यटन गाइड सेवा, हस्तकला बिक्री केन्द्र स्थापना गरेर पर्यटन अनुभवलाई समृद्ध बनाउने।
- होटलमार्फत परम्परागत सांस्कृतिक कार्यक्रम र स्थानीय खानाको परिकार प्रवर्द्धन गरिने।
- ट्राभल एजेन्सी, टुर गाइड र ट्रान्सपोर्ट सेवासँग सहकार्य गरी होटल—पर्यटन गन्तव्य संयोजन बनाइने।
- पारिस्थितिक (Eco-Friendly) र हरित पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न होटलमा प्लास्टिक न्यून प्रयोग, फोहोर व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धनमा जोड दिने।

स्थायी रोजगारी सिर्जना:

- होटलले स्थानीय जनशक्तिका लागि रोजगारीको प्राथमिकता दिनेछ।
- स्थानीय रोजगारको लागि वडास्तरको सिफारिस वा खुला आवेदन प्रणालीबाट जनशक्ति छनौट गरिनेछ।
- महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक समूहलाई समावेश गर्न विशेष कार्यक्रम ल्याइनेछ।

- कर्मचारीका लागि स्वास्थ्य बीमा, सामाजिक सुरक्षा, सेवा तालिम र पदोन्नतिको व्यवस्था गरिनेछ।

सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) सिर्जना:

- होटलले CSR नीतिअनुसार वार्षिक रूपमा बजेट छुट्याउने र सोको सार्वजनिक जानकारी दिइने।
- CSR अन्तर्गत विद्यालयमा स्टेशनरी वितरण, महिला सशक्तीकरण तालिम, सार्वजनिक स्वास्थ्य शिविर, सडक मर्मत, सरसफाई अभियान जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।
- स्थानीय संस्था, विद्यालय, टोल विकास समिति आदि सँग साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।
- संरक्षित सम्पदा, सांस्कृतिक कार्यक्रम र जैविक संरक्षणका लागि प्रोत्साहन/सहयोग प्रदान गरिने।

राजस्व सङ्कलन:

- होटलले कर र शुल्कसम्बन्धी सबै दायित्व समयमै र पारदर्शी रूपमा बुझाउने सुनिश्चित गर्नेछ।
- स्थानीय निकायसँग सहकार्य गरेर स्थानीय कर प्रणाली र नवीकरण प्रक्रियाको अनुगमन र पालना गरिनेछ।
- अतिरिक्त सेवा शुल्कहरू (ब्याङ्क्वेट, रेष्टुरेन्ट, पार्किङ आदि) समेत करदातामा पारदर्शिता ल्याइने।
- सरकारलाई पर्यटन कर, आवास कर, वातावरण कर समयमै बुझाउने गरी आन्तरिक लेखापरिक्षण प्रणाली तयार गरिने।

हरियाली प्रवर्द्धन:

- होटल परिसरमा सौन्दर्यवर्धक वनस्पति (फूल, Decorative Plants) रोप्ने र मालीको व्यवस्था गर्ने।
- भित्री (इनडोर) र बाहिरी (आउटडोर) गार्डेन, छतमा बगैँचा र भर्टिकल गार्डेन बढाउने।
- होटलबाट निस्कने कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरणका लागि हरियाली विस्तारलाई दीर्घकालीन रणनीति बनाउने।
- बगैँचाको स्याहार सम्भारका लागि कर्मचारीलाई तालिम, मर्मतसम्भार र वर्षेनी वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।

तालिम र इन्टर्नसिपका अवसरहरू:

- स्थानीय कलेज र प्राविधिक संस्थाहरूसँग सम्झौता (MoU) गरी नियमित इन्टर्नसिप कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- होटल व्यवस्थापन, पाककला(Culinary Arts), आतिथ्य सेवा, हाउसकिपिङ, फ्रन्ट डेस्क आदि विषयमा तालिम दिइनेछ।
- तालिमपछि प्रमाणपत्र वितरण गरिने जसले सहभागी युवालाई भविष्यमा रोजगारी पाउन सहयोग पुऱ्याउनेछ।
- विशेष समूह (महिला, विपन्न, बेरोजगार युवा) लाई लक्षित गरी CSR अन्तर्गत निःशुल्क तालिम पनि सञ्चालन गर्न सकिनेछ।
- दक्ष युवा तालिम पूरा गरेपछि स्थायी रोजगारीमा समावेश गर्ने प्राथमिकता नीति लागू गरिनेछ।

द.२ प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण:

द.२.१ निर्माण चरण

द.२.१.१ भौतिक वातावरण

वायु प्रदूषण न्यूनीकरण उपायहरू:

- निर्माण स्थलमा निष्कासन भएको फोहोरमैलालाई खुला रूपमा बाल्न प्रतिबन्ध लगाउने।
- निर्माण स्थलको वरपर टिन/पाताले घेरेर मात्र निर्माण कार्य गरिने।
- हावाहुरी लागेको बेलामा निर्माणजन्य सामग्रीलाई त्रिपालले ढाकेर राख्ने व्यवस्था गर्न लगाउने।
- निर्माण स्थलमा निर्माण कार्य गर्दा धुलो उडेमा पानी छर्कने व्यवस्था गर्न लगाउने।
- सङ्कलन गरिएको निर्माण जन्य सामग्रीको तत्काल ढुवानीको प्रबन्ध मिलाउने र ढुवानी साधनलाई सडकमा पार्किङ गर्न रोक लगाउने।
- निर्माण कार्यमा तथा ढुवानीमा सलंगन साधनको नियमित रूपमा चेक जाँच तथा मर्मत गरी बढी धुँवा उत्सर्जनमा रोक लगाउने।

ध्वनि प्रदूषण न्यूनीकरण उपायहरू:

- ध्वनि नियन्त्रणको लागि निर्माण कार्यमा चाहिने मेसिनरीहरूको प्रयोग गर्न बिहान ९ बजेदेखि बेलुका पाँच बजेसम्म मात्र गर्ने प्रबन्ध मिलाउने। रातिको समयमा निर्माणकार्य गर्न सुझाव दिइनेछैन।
- कामदारहरूलाई कान सुरक्षा उपकरण (Ear plug / Ear muff) प्रदान गरिने।
- छिमेकीलाई निर्माण समयबारे पूर्व जानकारी दिइनेछ।
- निर्माणजन्य सामग्रीको ओसार-पसार गर्दा प्रेशर हर्नको प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाउने।
- ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक चिह्नहरू प्रदर्शनको व्यवस्थापन गर्ने।

जल व्यवस्थापनमा असर न्यूनीकरण उपायहरू:

- निर्माणस्थलमा वर्षा पानीको सतही बहावको मार्ग खुल्ला राख्ने तथा अस्थायी निकास बनाइने।
- ढल/नाली अवरोध भएमा तत्काल सफा गर्ने व्यवस्था मिलाइने।

ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन न्यूनीकरण उपायहरू:

- निर्माणस्थलमा फोहोर वर्गीकरण (कुहिने/नकुहिने) गरिने र फोहोर सङ्कलनका लागि डस्टबिन प्रयोग गरिने।
- पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्री (फलाम, काठ आदि) पुनः प्रयोग गरिने वा रिसाइकलमा पठाइने।
- खाली सिमेन्टको बोरा, प्लास्टिक, पेपर इत्यादिलाई सङ्कलन गरेर तोकिएको स्थानमा राख्ने।
- फोहोर सङ्कलनमा महानगरपालिका वा निजी सेवा प्रदायकसँग सहकार्य गरिने।
- कामदारहरूको फोहोर व्यवस्थापनका लागि टोल सुधार समिति वा समुदायसँग समन्वय गरिनेछ।

ट्राफिक व्यवस्थापन न्यूनीकरण उपायहरू:

- निर्माण सामग्रीको ढुवानी भीड नहुने समयमा (बिहान सबेरै वा बेलुका ढिलो) गर्ने।
- सवारी पार्किङका लागि निर्दिष्ट स्थान छुट्याउने, सडकमा जथाभावी पार्किङ नगर्ने।
- निर्माणस्थल वरपर ट्राफिक साइन, चेतावनी बोर्ड र वाचम्यान राखिने।
- पैदलयात्रीका लागि सुरक्षित पैदलमार्गको व्यवस्था मिलाइने।
- आवश्यक परेको खण्डमा प्रहरी वा ट्राफिक कार्यालयसँग समन्वय गरी अस्थायी ट्राफिक व्यवस्थापन गरिने।

भू-उपयोग र स्थलाकृति परिवर्तन न्यूनीकरण उपायहरू:

- प्रस्तावको क्षेत्राधिकार बाहेकको जमिनमा निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू प्रतिबन्ध
- निर्माण क्षेत्रमा तारबार गरेर मात्र निर्माण कार्य गर्ने
- भवन विस्तार गर्दा विद्यमान ढलान संरचनाको अध्ययन गरी ड्रेनेज प्लानिङ बनाइने।
- भवन डिजाइनमा गार्डेन क्षेत्र र रूफ गार्डेन राखिने।
- खुल्ला क्षेत्रमा हरियाली बढाइने जसले पंक्षीहरूको वासस्थानमा सहयोग पुर्याउँछ।

८.२.१.२ जैविक वातावरण

वन जंगलको क्षय तथा स्थानीय वनस्पतिमा पर्ने असर:

- निर्माण कार्य क्षेत्रबाहेक वरपर रहेका सजावटी रुख-बिरुवामा अवरोध नपुग्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
- निर्माण कार्य सीमित क्षेत्रमै सीमित गरिने र अनावश्यक वनस्पति हटाइने छैन।
- निर्माण सम्पन्न भएपछि हरियाली प्रवर्द्धनका कार्यक्रम (वृक्षारोपण, गार्डेन) को कार्यान्वयन गरिनेछ।

८.२.१.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

स्थानीय बासिन्दालाई असहजता र असन्तुष्टि:

- निर्माण कार्यको समय बिहान ९ बजेदेखि साँझ ५ बजेसम्म सीमित गरिनेछ र रातिको समयमा कार्य नगर्ने।
- निर्माणस्थलमा उत्पन्न हुने धुलो नियन्त्रण गर्न नियमित रूपमा पानी छर्किने र ध्वनि न्यून गर्ने उपकरण प्रयोग गरिने।
- ट्राफिक तथा सार्वजनिक आवागमनलाई बाधा नपुग्ने गरी निर्माण सामग्री भण्डारण र पार्किङको व्यवस्था गरिने।
- छिमेकी बासिन्दा, टोल समिति र व्यवसायीहरूलाई समय—समयमा सूचना दिने, पूर्व—परामर्श र सामुदायिक सूचना बोर्ड राखिने।
- गुनासो समाधानका लागि गुनासो दर्ता प्रणाली (Grievance Redress Mechanism) स्थापना गरिने।

पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम:

- सबै निर्माण श्रमिकहरूलाई सुरक्षासम्बन्धी प्रारम्भिक तालिम प्रदान गरिने (PPE प्रयोग, खतरा चिन्ने, कार्यस्थल अनुशासन आदि)।
- श्रमिकहरूलाई सुरक्षा उपकरण (helmet, gloves, boots, ear plug, mask) अनिवार्य रूपमा उपलब्ध गराइने।
- निर्माण स्थलमा संलग्नहरूलाई चाहिने शौचालय, सफा पिउने पानीको व्यवस्था र सरसफाई चाहिने सामानहरूको व्यवस्था अनिवार्य रूपमा प्रबन्ध मिलाइने छ।
- प्रस्तावित निर्माण स्थलमा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने सामानहरू उपलब्ध गराइनेछ।
- दुर्घटना भएमा तुरुन्त उपचार र घटनाको अनुगमन र प्रतिवेदनको व्यवस्था गरिने।

लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम:

- पुरुष र महिलालाई समान कार्यका लागि समान पारिश्रमिक दिने नीति स्पष्ट रूपमा लागू गरिने।
- निर्माण क्षेत्रमा बालश्रम निषेध गरिएको सूचना बोर्ड राखिने र ठेकेदारमार्फत यसको पालना गरिने।
- कामदार छनोट गर्दा न्यूनतम उमेर मापदण्ड (१८ वर्ष) को प्रमाण (जस्तै नागरिकता) अनिवार्य गरिने।
- लैंगिक समानता प्रवर्द्धन गर्न महिला कामदारका लागि सुरक्षित कार्यस्थल, विश्राम क्षेत्र र प्राथमिकता व्यवस्था गरिने।
- श्रम ऐन, २०७४ र बालश्रम (निषेध) सम्बन्धी कानूनको कडाइका साथ पालना गरिने।

सांस्कृतिक तथा धार्मिक गतिविधिमा असर:

- निर्माण कार्य गर्दा नजिक रहेको टंगाल गणेशका दर्शनार्थीलाई असर नहुने गरी धुलो ध्वनि न्यून गर्ने विधि अपनाइने।
- धार्मिक पर्व वा कार्यक्रम हुने दिनहरूमा निर्माण कार्य घटाउने वा स्थगन गर्ने।
- धार्मिक तथा सांस्कृतिक भावनाप्रति संवेदनशील व्यवहार र श्रमिकहरूलाई आचारसंहिता सम्बन्धी जानकारी गराइने।

सञ्चारमा भ्रम र गुनासो व्यवस्थापन:

- आयोजना सुरु हुनु अघि र निर्माण अवधिमा स्थानीय समुदायसँग छलफल (public hearing / consultation) गरिने।
- सूचना बोर्डको माध्यमबाट समय-समयमा कार्यको स्थिति जानकारी गराइने।
- समुदायसँग गुनासो सङ्कलन र समाधान गर्ने संयन्त्र (हेल्पलाइन, ईमेल) सञ्चालन गरिने।
- समुदायसँग स्थानीय भाषामा सहज सञ्चार गर्न सक्ने प्रतिनिधि तोकिने/राखिने।

द.२.२ सञ्चालन चरण

द.२.२.१ भौतिक वातावरण

वायु प्रदूषण न्यूनीकरण उपायहरू:

- होटलको भान्साबाट उत्सर्जन हुने वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न भान्सा कोठामा उचित भेन्टिलेसन व्यवस्थित गरिनुका साथै गुणस्तरको चिम्नी जडान गरिने।
- होटलले आफ्नो प्रयोगका लागि खरिद गर्ने सवारीसाधनहरू इलेक्ट्रिक गाडी वा कम इन्धन खपत गर्ने सवारी प्रोत्साहन गरिने।
- सवारीसाधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।
- आवश्यक पर्दा मात्र वैकल्पिक ऊर्जाको रूपमा डिजेल जेनेरेटरको प्रयोग गरिनेछ।
- सौर्य ऊर्जालाई वैकल्पिक ऊर्जाको श्रोतको रूपमा प्रयोग गर्ने प्राथमिकतामा राखिने छ।

ध्वनि प्रदूषण न्यूनीकरण उपायहरू:

- होटलमा रातीको १० बजेपछि ठूला आवाज आउने गरी कुनै पनि कार्यक्रम खुल्ला स्थानमा गरिने छैन। यस्ता कार्यक्रमहरू रातिको समयमा भोज हल (Banquet hall) भित्र, बाहिर आवाज नआउने गरी गरिनेछ।
- अतिथि आवासीय कोठामा ध्वनि अवरोधक झ्याल/ढोका जडान गरिने।
- गुनासो आउने अवस्थामा आवाजको मापन गरी आवश्यक नियन्त्रण उपाय अपनाइने।
- कर्मचारीलाई शान्त र मर्यादित व्यवहारका लागि प्रशिक्षण दिइने।

पानीको खपत तथा जल स्रोतमा दबाव न्यूनीकरण उपायहरू:

- होटलबाट निष्कासित ढल तथा तरल फोहोर पानीलाई प्रशोधन केन्द्र बाट प्रशोधन गरिने तथा प्रशोधित पानीलाई मापदण्ड भित्र पर्ने प्रशोधन सुनिश्चित गरेपछि मात्र ढलमा व्यवस्थापन गरिने छ।
- वर्षा पानी सङ्कलन प्रणाली (Rainwater Harvesting System) जडान गरिने।
- फोहोर पानीलाई Treatment गरेर गार्डेन सिँचाइ वा फ्लसिङमा प्रयोग गरिने।
- बोरिङबाट लिइने पानीमा मासिक उपयोग मूल्याङ्कन गरिने छ भने पानी खपत न्यूनीकरणका लागि किफायती उपकरण जडान तथा पानी संरक्षण सम्बन्धी जागरणका डिस्प्लेहरू प्रदर्शन गरी खपत कटौतीको प्रयासहरू कायम गरिनेछ।

फोहोर पानीको न्यूनीकरण उपायहरू:

- STP (Sewage Treatment Plant) जडान गरिने र नियमित मर्मत गरिने।
- प्रशोधन नगरिएको फोहोर पानीलाई ढल प्रणाली वा जमिनमा फाल्न निषेध गरिने।
- फोहोर पानीको विसर्जन गर्दा नेपाल सरकारले लागू गरेको सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्लुएन्टको मापदण्ड बमोजिम मात्र विसर्जन गरिनेछ।
- पानीको गुणस्तर परीक्षण मासिक रूपमा गरिने र मापदण्ड विपरीत देखिएमा सुधारात्मक कदम चालिने।

ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन न्यूनीकरण उपायहरू:

- फोहोर वर्गीकरण (Segregation at source) अनिवार्य गरिने- जैविक, प्लास्टिक, कागज, सिसा आदि छुट्याइने।
- जैविक फोहोर कम्पोस्टिङ प्रणाली मार्फत प्रशोधन गरिने।
- रिसाइकल हुने फोहोरहरू स्थानीय रिसाइकल उद्योगमा बिक्री गरिने।
- प्रत्येक कोठामा फोहोर सङ्कलनका लागि Dustbin को व्यवस्था गरिने।
- होटल कर्मचारीका लागि फोहोर व्यवस्थापन चेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।

ऊर्जा खपत न्यूनीकरण उपायहरू:

- होटलमा LED बत्ति, Sensor-Controlled Lighting र Energy-Efficient उपकरणको प्रयोग गरिने।
- सौर्य प्यानल जडान गरी बत्ती, तातो पानी वा साना लोडका लागि वैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गरिने।
- अतिथिलाई बिजुली बचत सम्बन्धी सूचना वा संकेत दिने (जस्तै: कार्ड सिष्टम)।

- मासिक ऊर्जा अनुगमन र रिपोर्टिङ प्रणाली लागू गरिने।

भू-उपयोग र स्थलाकृति न्यूनीकरण उपायहरू:

- होटल परिसरमा सतह जल पुनःभरण संरचना (Recharge pit, soak pit, green paving) निर्माण गरिने।
- छत तथा पार्किङ क्षेत्रमा हरियाली (green roof, vertical garden) प्रवर्द्धन गरिने।
- अधिकतम क्षेत्र permeable बनाउन Eco-Permeable टाइल्स वा घाँसे सतह प्रयोग गरिने।
- Landscaping गर्दा प्राकृतिक ढलान र पानीको बहाव अनुकूल डिजाइन गरिने।

विपद् तथा प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण उपायहरू:

- होटलका सम्पूर्ण संरचनाहरू भूकम्प प्रतिरोधात्मक हुने गरी निर्माण गरिने छ।
- होटलको प्रत्येक तलामा आगो लागेको सूचना दिने अलार्म, आगो निभाउने यन्त्र (Fire Extinguisher) र आपत्कालीन समयमा प्रयोग गर्न मिल्ने सिँढीको व्यवस्था गरिने छ।
- प्रत्येक अतिथि कोठा, लबी र सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा स्मोक डिटेक्टरको प्रावधान गरिने छ।
- होटलको खुला क्षेत्रलाई कुनै आपत्कालीन समयमा प्रयोग हुने गरी व्यवस्था मिलाइने छ।
- होटलमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई समय समयमा होटलमा परी आउन सक्ने आपत्कालीन अवस्था र त्यति बेला अपनाउन सकिने तरिकाहरूको बारेमा अभिमुखीकरण गर्ने प्रबन्ध मिलाइने छ।

८.२.२.२ जैविक वातावरण

स्थानीय चराचुरुङ्गी र साना जीवजन्तुमा असर

- होटल परिसरमा हरियाली प्रवर्द्धनका लागि उपयुक्त हुने क्षेत्रमा बोटबिरुवाहरू लगाउने कार्य गरिनेछ।
- हरियाली क्षेत्रको मर्मत सम्भार, संरक्षण तथा व्यवस्थापनका लागि प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणहरू खरिद गरिनेछ र सीपयुक्त कामदार वा माली नियुक्ति गरिनेछ।
- होटल परिसरमा प्रयोग गरिने बाह्य प्रकाशहरूमा down-facing lighting system र कम तीव्रता भएको energy-efficient light प्रयोग गरिने।

- रातभर अनावश्यक बत्ती नबालिने र विशेषगरी पार्किङ, गार्डेन र छतजस्ता क्षेत्रमा motion sensor लाइट प्रयोग गरिने।
- LED वा warm-white प्रकाश स्रोत प्रयोग गरिने, जसले किट/पतङ्गलाई न्यून आकर्षण गर्छ।
- हरेक तल्ला वा खुल्ला भागमा हरियाली व्यवस्थापन गरिने (जस्तै: पर्खालमा भित्ते बगैँचा (Vertical Garden), rooftop garden आदि)।

८.२.२.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण:

पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम

- प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति गरिनेछ।
- नयाँ आउने कर्मचारीहरूलाई पनि प्रशिक्षण पश्चात् मात्र काममा लगाइने छ।
- किचन, हाउसकिपिङ, मर्मत इत्यादिमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई PPE (जस्तै: apron, gloves, goggles, mask, boots) प्रदान गरिने।
- एल.पी.जी. चुहावटसँग सम्बन्धित जोखिमहरूलाई कम गर्न भान्सा क्षेत्रको समय समयमा मर्मत सम्भार गरिनेछ।
- सावधानीका बारे कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ र प्राथमिक उपचार किट (First Aid Kit) प्रबन्ध गरिनेछ।
- कर्मचारीहरूको स्वास्थ्य बीमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रबन्ध गरिनेछ।
- आकस्मिक निकासी योजनाको निरूपण र त्यस सम्बन्धी जानकारी स्टोर, कोठा, भान्सा, लबी र अन्य स्थानहरूमा राखिनेछ।
- सबै कर्मचारीहरूलाई Occupational Health and Safety (OHS) तालिम अनिवार्य गरिने।

खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा

- भान्सामा काम गर्ने कामदारहरूले उचित ड्रेस, एप्रोन र जुत्ता लगाउन अनिवार्य गरिनेछ।
- खाद्यान्नका लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू सफा र सेनिटाइज गरिनेछ।
- किचनमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थको शुद्धता, म्याद र भण्डारण तापक्रममा ध्यान दिइनेछ।
- ISO 22000 प्रणाली अनुरूप खाना उत्पादन प्रक्रिया अपनाइने।

- किचन स्टाफको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण र सरसफाई तालिम गरिने।
- भान्सामा पानीको गुणस्तर परीक्षण नियमित गरिने र टंकीको सफाइ सुनिश्चित गरिने।

होटल भित्र र वरपरको स्वास्थ्य तथा सरसफाई

- फोहोर वर्गीकरण प्रणाली (कुहिने, नकुहिने, जोखिमयुक्त) लागू गरिने।
- फोहोर कन्टेनर ढाक्ने, नियमित खाली गरिने र फोहोर ट्रान्सफर समय निर्धारण गरिने।
- फोहोर पानी निकासको निरीक्षण, पाइप लिकेज र ढल जाम नियन्त्रण गरिने।
- होटल परिसर र वरपरको सरसफाईका लागि छुट्टै माली/सफाइ कर्मचारी राखिने।

सुरक्षा र गोपनीयता असर

- प्रहरी निकायसँग नियमित समन्वय राखी निर्माण तालिका, ठूला कार्यक्रम तथा उपकरण यातायातबारे जानकारी गराउने।
- प्रहरी कार्यालयतर्फ फर्केका कोठाहरूमा ध्वनि न्यूनीकरण सामग्री (जस्तै डबल लेयर सिसा, ध्वनि शोषक पर्खाल) प्रयोग गर्ने।
- प्रहरी कार्यालयतर्फको भागमा खुला कार्यक्रम आयोजना नगर्ने र होटल गतिविधि न्यूनतम राख्ने।
- ट्राफिक व्यवस्थापनका लागि होटलको प्रवेश र निकास व्यवस्था छुट्टै बनाई भीडभाड नहुने सुनिश्चित गर्ने।
- पाहुनाहरूलाई प्रहरी कार्यालय नजिक रहेको संवेदनशीलता बारे जानकारी गराउने र त्यहाँको मर्यादा पालना गर्न निर्देशन दिने।
- होटल वरपर CCTV, सुरक्षा गार्ड र सुरक्षित बार लगाउने ताकि होटल र प्रहरी दुवैको सुरक्षामा असर नपरोस्।
- प्रहरी परिसरमा हुने कुनै पनि असरका लागि गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र (Grievance Redress Mechanism) सक्रिय राख्ने।

आगन्तुकहरूको सुरक्षा

- मुख्य प्रवेशद्वारमा सक्षम सुरक्षा चौकीदारद्वारा चेक जाँच गरिनेछ। सवारी साधनहरूको पार्किङ पनि सुरक्षा चौकीदारद्वारा रेखदेख गरिनेछ।
- अवैध गतिविधिहरूको निगरानीका लागि मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सी.सी.टी.भी.को व्यवस्था गरिनेछ।

- सार्वजनिक क्षेत्र, लबी, रिसेप्शन आदिमा सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू (नजिकको प्रहरी चौकी) प्रदर्शन गरेर राखिनेछ।
- होटलको वरपर स्ट्रिट लाइटको व्यवस्था गरिनेछ।
- लकरको सुविधा पनि प्रदान गरिनेछ।

सांस्कृतिक र सामाजिक मान्यतामा असर

- होटल अतिथि र कर्मचारीलाई स्थानीय संस्कृति, धर्म र सामाजिक व्यवहारबारे सचेत गराउने सूचना/प्रशिक्षण दिइने।
- धार्मिक पर्व वा विशेष समयहरूमा अत्यधिक चहलपहल वा ध्वनि सिर्जना नगर्ने नीति बनाइने।
- स्थानीय समुदायसँग साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरी पारस्परिक सम्मान प्रवर्द्धन गरिने।

स्थानीय समुदायबाट गुनासो

- स्थानीय निकायको प्रतिनिधि, प्रभावित समुदाय र प्रस्तावक सहितको संयन्त्र बनाइ गुनासो सङ्कलन प्रणाली (Grievance Redress Mechanism) स्थापना गरिने छ, जसले सम्पूर्ण गुनासाहरूको सुनुवाई गर्नेछ।
- कुनै पनि स्रोतबाट प्राप्त गुनासो दर्ता गरिनेछ र आवश्यक कार्यहरू गर्नका लागि व्यवस्थापन समितिलाई समय समयमा जानकारी गराइने छ।
- स्थानीय टोल, वडा कार्यालय र होटल व्यवस्थापनबीच नियमित अन्तरक्रिया र समन्वय गरिने।
- ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रण (parties/banquets को समय सीमा), पार्किङ व्यवस्थापन र फोहोर सरसफाई सुनिश्चित गरिने।
- वार्षिक सामाजिक प्रतिबद्धता प्रतिवेदन (CSR report) सार्वजनिक गरिने।

सामाजिक स्रोत र पूर्वाधारमा चाप न्यूनीकरण उपायहरू

- बोरिङ, सौर्य ऊर्जा, वर्षातको पानी सङ्कलन (Rain water harvesting) जस्ता वैकल्पिक स्रोतको प्रयोग गरिने।
- फोहोरको वर्गीकरण र रिसाइकल प्रणाली अपनाई महानगरपालिकाको सेवामा पर्ने बोझ घटाइने।
- STP र सौर्य ऊर्जा जडानको व्यवस्था स्थापित गरिने, ताकि सार्वजनिक ढल र बिजुली प्रणालीमा दबाव नपरोस्।

- स्थानीय सेवाको उपयोग गर्दा सेवा शुल्कको समयमा भुक्तानी, कर तिर्ने प्रतिबद्धता पालना गरिने।

यौन पर्यटन, सामाजिक विकृति र अपराधको जोखिम न्यूनीकरण उपायहरू

- बालश्रम, मानव बेचबिखन र अनैतिक गतिविधिबाट बच्न कडा नीति र अनुगमन व्यवस्था गरिने।
- CCTV निगरानी, महिला—मैत्री वातावरण, महिलाका लागि सुरक्षित कार्यस्थल, No harassment नीति कार्यान्वयन गरिने।
- सुरक्षाकर्मी, बार टेन्डर, रिसेप्सनिस्टलाई अनुचित गतिविधि चिन्न र रिपोर्ट गर्न तालिम दिइने।
- स्थानीय प्रहरी र वडास्तरको सुरक्षा संयन्त्रसँग समन्वय राखिने।

अनुकूल प्रभावलाई अधिकतम गर्ने उपाय, कार्यान्वयन गर्न लाग्ने अनुमानित रकम र कार्यान्वयनको जिम्मेवारी तालिका ८.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८.१: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (अनुकूल प्रभाव)

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
निर्माण चरण								
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	रोजगारीको अवसर	- सीपको आधारमा र आयोजनाको नियम बमोजिम स्थानीयलाई प्राथमिकता दिने - आर्थिक आय आर्जन न्यून भएका स्थानीयहरूलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिने	निर्माण स्थल	स्थानीय निकाय, वडा कार्यालय तथा टोल विकास संस्थासँग समन्वय	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ काठमाडौं महानगरपालिका
सामाजिक तथा आर्थिक	आर्थिक गतिविधिमा	निर्माण कार्यमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरू (जस्तै सिमेन्ट, रड, बालुवा	आयोजना क्षेत्र नजिकको	-स्थानीय व्यवसाय तथा उत्पादनलाई प्राथमिकता दिइने	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण	-	प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ काठमाडौं

क्षेत्र	वृद्धि	आदि) अधिकतम रूपमा स्थानीय बजारबाट खरिद गर्ने • स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने वस्तु (फलफूल, तरकारी, बोटल पानी आदि) प्रयोगलाई प्राथमिकता दिइने	क्षेत्र			व्यवसायी		महानगरपालिका
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	सीपको विकास	• स्थानीय श्रमिकहरूलाई निर्माणसम्बन्धी आधारभूत तालिम प्रदान गरिनेछ, (जस्तै: मिस्त्री, प्लम्बिड, इलेक्ट्रीकल, सिभिल सेफ्टी आदि)	आयोजना क्षेत्र	• तालिम तथा अभिमुखीकरण	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	५०,०००	प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ काठमाडौं महानगरपालिका
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास	• निर्माण कार्यमा संलग्न इन्जिनियर, सुपरभाइजर, म्यानेजर लगायत प्राविधिकहरूलाई नवीन	आयोजना क्षेत्र	• तालिम तथा कार्य अनुभव प्रमाण पत्र दिइने	निर्माण चरण	प्रस्तावक	५०,०००	प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ काठमाडौं महानगरपालिका

		प्रविधि र अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको कार्य विधिमा परिचालन गरिने • प्राविधिक जनशक्तिका लागि निर्माण सामग्रीको गुणस्तर, सुरक्षा मापदण्ड, वातावरणीय व्यवस्थापन सम्बन्धी विशेष कार्यशाला वा तालिम कार्यक्रम आयोजना गरिने							
जम्मा (निर्माण चरण):							रु. १,००,०००		
सञ्चालन चरण									
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	पर्यटन विकास	• स्थानीय महत्त्वपूर्ण प्रवर्द्धन गर्ने • होटलमा पर्यटकीय क्षेत्रको तस्वीरहरू प्रदर्शन	पर्यटकीय क्षेत्रलाई	होटल परिसर	• पर्यटकीय क्षेत्रको विज्ञापन	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	१,००,००० (वार्षिक)	वडा कार्यालय/ महानगरपालिका/ पर्यटन विभाग

		आकर्षक प्याकेजहरू प्रदान गर्ने						
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	रोजगारीको अवसर	- स्थानीयलाई रोजगारीमा प्रथमिकता - कर्मचारीका लागि स्वास्थ्य बीमा, सामाजिक सुरक्षा, सेवा तालिम र पदोन्नतिको व्यवस्था गरिने	होटल परिसर	स्थानीय निकायसँग समन्वय तथा सार्वजनिक सूचना	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-	वडा कार्यालय/ महानगरपालिका
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) सिर्जना	- CSR नीतिअनुसार वार्षिक रूपमा बजेट छुट्याउने - CSR अन्तर्गत विद्यालयमा स्टेशनरी वितरण, महिला सशक्तीकरण तालिम, सार्वजनिक स्वास्थ्य शिविर, सडक मर्मत, सरसफाई अभियान जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरिने	स्थानीय क्षेत्र	स्थानीय संस्था, विद्यालय, टोल विकास समिति आदि सँग साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने	वार्षिक	प्रस्तावक	वार्षिक नाफाको १%	टोल विकास समिति/वडा कार्यालय/ महानगरपालिका, सम्बन्धित मन्त्रालय
सामाजिक	राजस्व	होटलले कर र	कर	सञ्चालनको	सञ्चालन	प्रस्तावक	-	कर कार्यालय/

तथा आर्थिक क्षेत्र	सङ्कलन	शुल्कसम्बन्धी सबै दायित्व समयमै र पारदर्शी रूपमा बुझाउने सुनिश्चित गर्नेछ। • अतिरिक्त सेवा शुल्कहरू (ब्याङ्कवेट, रेष्टुरेन्ट, पार्किङ आदि) समेत करदातामा पारदर्शिता ल्याइने।	कार्यालयमा बुझाइने	क्रममा लाग्ने विभिन्न विषयको कर समयमा बुझाइने	चरण			काठमाडौं महानगरपालिका
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	तालिम र इन्टर्नसिपका अवसरहरू	• होटल व्यवस्थापन, पाककला(Culinary Arts), आतिथ्य सेवा, ग्राहक व्यवहार, हाउसकिपिङ, फ्रन्ट डेस्क आदि विषयमा तालिम दिइनेछ।	होटल परिसर	• स्थानीय कलेज र प्राविधिक संस्थाहरूसँग सम्झौता (MoU) गरी नियमित इन्टर्नसिप कार्यक्रम सञ्चालन गरिने	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ काठमाडौं महानगरपालिका, सम्बन्धित मन्त्रालय
जैविक	हरियाली	• होटल परिसरमा सौन्दर्यवर्धक वनस्पति	होटल परिसर	• बगैँचाको स्याहार सम्भारका लागि	सञ्चालन	प्रस्तावक	१,००,०००	प्रस्तावक/वडा कार्यालय,

क्षेत्र	प्रवर्द्धन	(फूल, Decorative Plants) रोप्ने र मालीको व्यवस्था गर्ने। • भित्री (इनडोर) र बाहिरी (आउटडोर) गार्डेन, छतमा बगैँचा र भर्टिकल गार्डेन बढाउने।		मालीको व्यवस्था गर्ने र र वर्षेनी वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।	चरण		(वार्षिक)	महानगरपालिका, सम्बन्धित मन्त्रालय
	जम्मा (सञ्चालन चरण)						रु. २,००,०००	

तालिका ८.२: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (प्रतिकूल प्रभाव)

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
निर्माण चरण								
भौतिक क्षेत्र	वायु प्रदूषण	- निर्माणस्थलमा निष्कासन भएको फोहोरमैलालाई खुला रूपमा बाल्न प्रतिबन्ध गर्ने - हावाहुरी लागेको बेलामा निर्माणजन्य सामग्रीलाई त्रिपालले ढाकेर राख्ने - निर्माण कार्य गर्दा धुलो उत्सर्जन हुने स्थानमा पानी छर्कने व्यवस्था गर्ने - ढुवानीमा सलंगन साधनको नियमित रूपमा चेक जाँच तथा मर्मत गरी बढी धुँवा उत्सर्जनमा रोक लगाउने	निर्माण क्षेत्र	निर्माण योजना तथा ठेक्का सहमतिमा समावेश गर्ने	निर्माण पूर्व तथा निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
भौतिक क्षेत्र	ध्वनि प्रदूषण	- रातिको समयमा निर्माण कार्य नगरिने - कामदारहरूलाई कानको सुरक्षा उपकरण (Ear plug / Ear muff) प्रदान गरिने	निर्माण क्षेत्र	निर्माण योजना तथा ठेक्का सहमतिमा समावेश गर्ने	निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय
भौतिक क्षेत्र	जल व्यवस्थापन मा असर	- निर्माणस्थलमा वर्षा पानीको सतही बहावको मार्ग खुल्ला राख्ने तथा अस्थायी निकास बनाइने - ढल/नाली अवरोध भएमा तत्काल सफा गर्ने व्यवस्था मिलाइने	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्यको कारण सतही बहावको कारण ढल/नाली अवरोध नहुने सुनिश्चित गर्ने	निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय
भौतिक क्षेत्र	ठोस फोहोर व्यवस्थापन	निर्माणस्थलमा फोहोर वर्गीकरण (कुहिने/नकुहिने) गरिने र फोहोर सङ्कलनको लागि डस्टबिन प्रयोग	निर्माण क्षेत्र	फोहोर सङ्कलनमा महानगरपालिका वा निजी सेवा	दैनिक निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	५०,०००	स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		गरिने। - पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्री (फलाम, काठ आदि) पुनः प्रयोग गरिने पुनः चक्रीय फोहोरलाई बिक्री गरिने। - खाली सिमेन्टको बोरा, प्लास्टिक, पेपर इत्यादिलाई सङ्कलन गरेर तोकिएको स्थानमा राख्ने।		प्रदायकसँग सहकार्य गरिने।				
भौतिक क्षेत्र	ट्राफिक व्यवस्थापन	- निर्माण सामग्रीको ढुवानी भीड नहुने समयमा (बिहान सबेरै वा बेलुका ढिलो) गर्ने। - सवारी पार्किङका लागि निर्दिष्ट स्थान छुट्याउने, सडकमा जथाभावी पार्किङ नगर्ने।	आयोजना निर्माण क्षेत्र तथा स्थानीय क्षेत्र	निर्माण स्थल वरपर ट्राफिक साइन, चेतावनी बोर्ड र वाचम्यान राखिने।	दैनिक निर्माणको चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	२०,०००	स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		पैदलयात्रीका लागि सुरक्षित पैदलमार्गको व्यवस्था मिलाइने।						
भौतिक क्षेत्र	भू-उपयोग र स्थलाकृति परिवर्तन	- प्रस्तावको क्षेत्राधिकार बाहेकको जमिनमा निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू प्रतिबन्ध - निर्माण क्षेत्रमा तारबार गरेर मात्र निर्माण कार्य गर्ने - हरियाली प्रवर्द्धनलाई प्राथमिकता	निर्माण क्षेत्र	आयोजना क्षेत्रभित्र मात्र निर्माण कार्य गर्ने	निर्माणपूर्व तथा निर्माणको चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय
जैविक क्षेत्र	वन जंगलको क्षय तथा स्थानीय वनस्पतिमा पर्ने असर	- निर्माण कार्य सीमित क्षेत्रमै सीमित गरिने र अनावश्यक वनस्पति हटाइने छैन। - प्रस्तावित निर्माण क्षेत्र वरिपरि र आवश्यक स्थानमा वृक्षारोपण कार्य	आयोजना क्षेत्र	आयोजना परिसरभित्र रुख र फूलहरू रोप्ने	निर्माण चरण	प्रस्तावक	२,००,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		गरिने • हरियाली प्रवर्द्धन कार्य गरिने						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	स्थानीय बासिन्दालाई असहजता र असन्तुष्टि	- निर्माण कार्य दिनको समयमा (९-५) मात्र गर्ने - ट्राफिक तथा सार्वजनिक आवागमनलाई बाधा नपुग्ने गरी निर्माण सामग्री भण्डारण र पार्किङको व्यवस्था गरिने। - बाहिरी आगन्तुकहरूलाई निर्माण स्थल प्रवेशमा सोधपुछ गर्ने व्यवस्था मिलाउने	निर्माण क्षेत्र	गुनासो समाधानका लागि गुनासो दर्ता प्रणाली (Grievance Redress Mechanism) स्थापना गरिने।	निर्माण को क्रममा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय
सामाजिक आर्थिक	पेशागत स्वास्थ्य तथा	निर्माण स्थलमा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने	निर्माण क्षेत्र	व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्रीहरूको	निर्माण पूर्व तथा निर्माण	प्रस्तावक/ निर्माण	३,००,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	सुरक्षा	- सामानहरूको उपलब्ध गराउने - श्रमिक र कर्मचारीहरूका लागि स्वास्थ्य, दुर्घटना तथा जीवन बीमा नीति बनाउने - दुर्घटना जोखिम सम्बन्धी तालिम तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम		प्रयोग तथा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने सामानहरूको व्यवस्थापन	चरण	व्यवसायी		सम्बन्धित मन्त्रालय
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम	- बाल श्रमलाई कडाइका साथ प्रतिबन्धित गरिने - निर्माणमा संलग्न पुरुष तथा महिला श्रमलाई समान ज्याला दिने व्यवस्था सुनिश्चितता गर्ने प्रबन्ध मिलाउने	निर्माण क्षेत्र	निर्माण को क्रममा अनुगमन तथा निरीक्षणको कार्य गर्ने	निर्माण को क्रममा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय
सामाजिक आर्थिक	सांस्कृतिक तथा धार्मिक	निर्माण कार्यमा संलग्न बाहिरी मानिसहरूलाई स्थानीय ठाउँको	निर्माण क्षेत्र	कामदारहरूलाई निर्माणपूर्व	निर्माणको क्रममा	प्रस्तावक/ निर्माण	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	गतिविधिमा असर	वस्तु स्थिति, रहन सहन र रीति रिवाजबारे अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने धार्मिक पर्व वा कार्यक्रम हुने दिनहरूमा निर्माण कार्य घटाउने वा स्थगन गर्न		अभिमुखीकरण दिने		व्यवसायी		सम्बन्धित मन्त्रालय
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	संचारमा भ्रम र गुनासोको वृद्धि	- आयोजना सुरु हुनु अघि र निर्माण अवधिभर स्थानीय समुदायसँग छलफल (public hearing / consultation) गरिने। - सूचना बोर्डको माध्यमबाट समय-समयमा कार्यको स्थिति जानकारी गराइने	आयोजना क्षेत्र	समुदायसँग गुनासो सङ्कलन र समाधान गर्न समुदायसँग स्थानीय भाषामा सहज संचार गर्न सक्ने प्रतिनिधि तोकिने/राखिने।	निर्माण पूर्व र निर्माण चरण	प्रस्तावक	-	स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय	
जम्मा (निर्माण चरण) :							रु. ५,७०,०००		
सञ्चालन चरण									
भौतिक क्षेत्र	वायु प्रदूषण	- होटलको भान्साबाट उत्सर्जन हुने वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न भान्सा कोठामा उचित भेन्टिलेसनको व्यवस्थित गरिनुका साथै गुणस्तरको चिमनी जडान गरिने। - होटलले आफ्नो प्रयोगका लागि खरिद गर्ने सवारीसाधनहरू इलेक्ट्रिक गाडी वा कम इन्धन खपत गर्ने सवारीको प्रोत्साहन गरिने	होटल परिसर	होटल भित्र नियमित सफा राखिने र धुलो उत्पन्न हुने क्षेत्रलाई उचित व्यवस्थापन गर्ने		सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		सवारीसाधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिने						
भौतिक क्षेत्र	ध्वनि प्रदूषण	- कम आवाज उत्पादन गर्ने उपकरणहरू जस्तै पम्प, डिजेल जेनेरेटरहरू खरिद गरिनेछ। - होटलमा रातिको १० बजे पछि ठूला आवाज आउने गरी कुनै पनि कार्यक्रम खुल्ला स्थानमा नगरिने। - अतिथि आवासीय कोठामा ध्वनि अवरोधक झ्याल/ढोका जडान गरिने	होटल परिसर	कम आवाज उत्पादन उपकरणहरूको खरिद र होटलबाट उत्पन्न हुने ध्वनिले स्थानीयलाई असर नगर्ने व्यवस्था गर्ने	होटल सञ्चालन चरणमा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय
भौतिक क्षेत्र	पानीको श्रोतमा पर्ने	बोरिडबाट लिइने पानीमा मासिक उपयोग मूल्याङ्कन गरिने र	होटल परिसर	फोहोरपानीलाई प्रशोधन गरेर पुनः	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
	दबाव	आवश्यकता अनुसार कटौती गरिने । - फोहोर पानीलाई प्रशोधन गरेर पुनःप्रयोग/ गार्डेन सिँचाइमा प्रयोग गरिने । - वर्षा पानी सङ्कलन (Rainwater Harvesting System) जडान गरिने		प्रयोगको व्यवस्था गर्ने			समावेश	सम्बन्धित मन्त्रालय
भौतिक क्षेत्र	फोहोरपानी को व्यवस्थापन	- होटल परिसर भित्र नै STP निर्माण तथा व्यवस्थापन गरिनेछ - फोहोर पानीको चुहावट नियन्त्रण गर्न नियमित रूपमा अनुगमन तथा आवश्यक परेको अवस्थामा मर्मत गरिने	होटल परिसर	पानीको गुणस्तर परीक्षण मासिक रूपमा गरिने र मापदण्ड विपरीत देखिएमा सुधारात्मक कदम	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	५०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		फोहोर पानी विसर्जन गर्दा नेपाल सरकारले लागू गरेको सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्लुएन्टको मापदण्ड बमोजिम मात्र विसर्जन गरिने		चालिने।				
भौतिक क्षेत्र	ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन	- प्रत्येक कोठाहरूमा फोहोर सङ्कलनका लागि बिनको व्यवस्था गरिने - होटलका विभिन्न एकाइहरूबाट निस्कने फोहोरहरूलाई कुहिने, पुनःप्रयोग, पुनःचक्रीय र अन्य गरी अलग-अलग छुट्टाछुट्टै सङ्कलनको व्यवस्था मिलाइने छ। कुहिने फोहोरलाई कम्पोस्ट मल, पुनः	होटल परिसर	निष्कासन भएको मैलालाई स्रोतमा वर्गीकरण (source segregation), कम गर्ने (Reduce), पुनः प्रयोगमा (Reuse) ल्याउने तथा	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	१,००,००० (वार्षिक)	स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		प्रयोगयोग्य फोहोरलाई पुन प्रयोगमा ल्याइने, पुनःचक्रीय फोहोरलाई बेचिने छ भने अन्य फोहोरहरूलाई डम्पिङको व्यवस्था गरिने		पुनरावृत्ति (Recycle) फोहोरलाई व्यवस्थापन गर्ने				
भौतिक क्षेत्र	ऊर्जा खपत तथा आपूर्ति	होटलमा LED बत्ति, Sensor-Controlled Lighting र Energy-Efficient उपकरणको प्रयोग गरिने	होटल परिसर	कम ऊर्जा खपत हुने सामग्रीको प्रयोग गर्ने	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय
भौतिक क्षेत्र	भू-उपयोग र स्थलाकृति	- छत तथा पार्किङ क्षेत्रमा हरियाली (Green Roof, Vertical Garden) प्रवर्द्धन गरिने - अधिकतम क्षेत्र पारगम्य (permeable) बनाउन Eco-Permeable Tiles वा घाँसे सतह	होटल परिसर	Landscaping गर्दा प्राकृतिक अनुकूल डिजाइन गरिने।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		प्रयोग गरिने						
भौतिक क्षेत्र	विपद् तथा प्रकोप जोखिम	- होटलका सम्पूर्ण संरचनाहरू भूकम्प प्रतिरोधात्मक हुने गरी निर्माण गरिने - आगो लागेको सूचना दिने अलार्म, आगो निभाउने यन्त्र (Fire Extinguisher) को व्यवस्थापन गरिने - खुला क्षेत्रलाई कुनै आपत्कालिन समयमा प्रयोग गर्ने व्यवस्था गरिने	होटल परिसर	होटलमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई अभिमुखीकरण	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	२,००,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय
जैविक वातावरण	स्थानीय चराचुरुङ्गी र साना जीवजन्तुमा	- होटल Landscaping गर्दा हरियाली प्रवर्द्धन (फूल, Decorative Plants, साना बोटबिरुवा) गर्ने - होटल परिसरमा प्रयोग गरिने बाह्य	होटल परिसर	अवस्थित रुख र फूलहरूको हेरचार गर्नुका साथै नयाँ रुख र फूलहरू	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
	असर	प्रकाशहरूमा down-facing lighting system र कम तीव्रता भएको Energy-Efficient Light प्रयोग गरिने। - रातभर अनावश्यक बत्ती नबालिने र विशेषगरी पार्किङ, गार्डेन र छतजस्ता क्षेत्रमा motion sensor लाइट प्रयोग गरिने। - हरेक तल्ला वा खुल्ला भागमा हरियाली व्यवस्थापन गरिने (जस्तै: पर्खालमा भित्ते बगैँचा (Vertical Garden), Rooftop garden आदि)		रोप्ने				
सामाजिक आर्थिक	पेशागत स्वास्थ्य तथा	प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरू नियुक्ति गर्ने र नयाँ आउने	होटल परिसर	सबै कर्मचारीहरूलाई	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	३,००,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
तथा सांस्कृतिक वातावरण	सुरक्षा	कर्मचारीहरूलाई पनि प्रशिक्षण पश्चात् मात्र काममा लगाइने। - जोखिमपूर्ण पक्षहरूमा काम गरिरहेका कर्मचारीहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (PPE) को प्रावधान गरिने। - सावधानीबारे कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ र प्राथमिक उपचार किट (First Aid Kit) प्रावधान गरिने। - कर्मचारीहरूको बीमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रावधान गरिने।		OHS तालिमको व्यवस्था गर्ने र व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्रीहरूको प्रयोग तथा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने सामानहरू उपलब्ध गर्ने				सम्बन्धित मन्त्रालय
सामाजिक आर्थिक	खाद्यान्नको गुणस्तर र	किचनमा काम गर्ने कामदारहरूले उचित ड्रेस, एप्रोन र जुता अनिवार्य	होटल परिसर	खानामा हानिकारक वा	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	५०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय	
तथा सांस्कृतिक वातावरण	सुरक्षा	गरिने - किचनमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थको शुद्धता, म्याद र भण्डारण तापक्रममा ध्यान दिने - किचन स्टाफको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण र सरसफाई तालिम गरिने - किचनमा पानीको गुणस्तर परीक्षण नियमित गरिने र ट्याङ्कीको सफाइ सुनिश्चित गरिने		म्याद समाप्त भएको सामग्रीको प्रयोग नगर्ने र ISO 22000 प्रणाली अनुरूप खाना उत्पादन प्रक्रिया अपनाइने				सम्बन्धित मन्त्रालय	
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	होटल भित्र र वरपरको क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाई	- फोहोर वर्गीकरण प्रणाली (कुहिने, नकुहिने, जोखिमयुक्त) लागू गरिने - फोहोर कन्टेनर ढाक्ने, नियमित खाली गरिने र फोहोर ट्रान्सफर समय निर्धारण गरिने	होटल परिसर	पानीको प्रशोधन गर्ने उपकरण जडान र आवधिक स्वास्थ्य जाँचको व्यवस्था		प्रस्ताव सञ्चालन चरणमा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		- फोहोरपानी निकासको निरीक्षण, पाइप लिकेज र ढल जाम नियन्त्रण गरिने - होटल परिसर र वरपरको सरसफाईका लागि छुट्टै माली/सफाइ कर्मचारी राखिने						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	सुरक्षा र गोपनीयता असर	- प्रहरी निकायसँग नियमित समन्वय राखी निर्माण तालिका, ठूला कार्यक्रम तथा उपकरण यातायातबारे जानकारी गराउने। - प्रहरी कार्यालयतर्फको भागमा खुला कार्यक्रम आयोजना नगर्ने र होटल गतिविधि न्यूनतम राख्ने। - होटेल वरपर CCTV, सुरक्षा गार्ड	होटल परिसर	प्रहरीसँग समन्वय गर्नुका साथै ध्वनि, ट्राफिक व्यवस्थापन र सुरक्षा मापदण्डको पालना गर्ने		प्रस्ताव निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		र सुरक्षित बार लगाउने ताकि होटल र प्रहरी दुवैको सुरक्षामा असर नपरोस्। प्रहरी परिसरमा हुने कुनै पनि असरका लागि गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र (Grievance Redress Mechanism) सक्रिय राख्ने।						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	आगन्तुकहरूको सुरक्षा	- मुख्य प्रवेशद्वारमा सक्षम सुरक्षा चौकीदारद्वारा चेकजाँच गरिने र सवारी साधनहरूको पार्किङ पनि सुरक्षा चौकीदारद्वारा रेखदेख गरिने। - अवैध गतिविधिहरूको निगरानीका लागि मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य	होटल परिसर	सुरक्षा गार्डको व्यवस्था, सी.सी.टी.भीको जडान र स्ट्रिट लाइटको व्यवस्था,	सञ्चालन चरणमा	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सी.सी.टी.भी.को व्यवस्था गरिने। - सार्वजनिक क्षेत्र, लबी, रिसेप्शन आदिमा सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू (नजिकको प्रहरी चौकी) राखिने। - होटलको वरपर स्ट्रिट लाइटको व्यवस्था गरिने।						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	स्थानीयवासी को गुनासो	- प्रस्तावकले यस वा.प्र.मू. अध्ययनमा निर्धारित गरे अनुसार सञ्चालन चरणका लागि बढोत्तरी तथा न्यूनीकरणका उपायहरू कार्यान्वयन गरिने। - वा.प्र.मू. स्वीकृत भएर होटल	होटल परिसर	गुनासो सुनुवाई अधिकारीको नियुक्ति र वास्थानीय निकायको प्रतिनिधि, प्रभावित		सञ्चालन चरणमा प्रस्तावक	१,००,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		निर्माण कार्य थालनी सँगै गुनासो सुनुवाई अधिकारी नियुक्त गरिने। - कुनै पनि स्रोतबाट प्राप्त गुनासोहरू दर्ता गरिनेछ र आवश्यक कार्यहरू गर्नका लागि व्यवस्थापन समितिलाई समय समयमा जानकारी गराइने। - यदि भविष्यमा कुनै नकारात्मक प्रभावहरू देखा पर्दछ भने, होटल प्रस्तावकले यसको न्यूनीकरणका लागि स्थानीय व्यक्तिहरूसँग छलफल गरेर आवश्यक कदम अपनाइने।		समुदाय र प्रस्तावक सहितको संयन्त्र बनाउने र गुनासो समाधान प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने।				

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (रु)	अनुगमन गर्ने निकाय	
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	यौन पर्यटन, सामाजिक विकृति र अपराधको जोखिम	- बालश्रम, मानव बेचबिखन र अनैतिक गतिविधिबाट बचन कडा नीति र अनुगमन व्यवस्था गरिने। - CCTV निगरानी, महिलामैत्री वातावरण, महिलाका लागि सुरक्षित कार्यस्थल, नो—हरासमेन्ट नीति कार्यान्वयन गरिने। - सुरक्षाकर्मी, बार टेन्डर, रिसेप्सनिस्टलाई अनुचित गतिविधि चिन्न र रिपोर्ट गर्न तालिम दिइने।	होटल परिसर	स्थानीय प्रहरी र वडास्तरको सुरक्षा संयन्त्रसँग समन्वय राखिने।		सञ्चालन चरणमा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित
जम्मा अनुमानित लागत (रु.)							रु. ७,००,०००/-		

८.३ वातावरणीय लागतको सारांश

वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख गरिएका सकारात्मक प्रभावहरू बढोत्तरीका र नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरणका उपायहरूको लागि अनुमानित लागतको सारांश निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः।

तालिका ८.३: प्रस्तावित प्रस्तावको वातावरणीय लागत

क्र.स.	विवरण	अनुमानित लागत (रु.)	कैफियत
सकारात्मक प्रभावहरू बढोत्तरी			
निर्माण चरण			
१	स्थानीय श्रमिकहरूलाई निर्माणसम्बन्धी आधारभूत तालिम	५०,०००	एक पटकको खर्च
२	प्राविधिक जनशक्तिका लागि निर्माण सामग्रीको गुणस्तर, सुरक्षा मापदण्ड, वातावरणीय व्यवस्थापन सम्बन्धी विशेष कार्यशाला वा तालिम कार्यक्रम आयोजना	५०,०००	एक पटकको खर्च
सञ्चालन चरण			
१	स्थानीय पर्यटकीय महत्त्वपूर्ण क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन गर्ने (तस्विरहरू प्रदर्शन गर्ने, Brochure हरू उपलब्ध गर्ने)	१,००,०००	वार्षिक खर्च
२	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गतको कार्यक्रम	CSR नीतिअनुसार वार्षिक रूपमा बजेट छुट्याउने	वार्षिक खर्च
३	होटल परिसरमा हरियाली प्रवर्द्धन कार्य	१,००,०००	वार्षिक खर्च
नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरण			
निर्माण चरण			
१	निर्माणस्थलमा फोहोर व्यवस्थापन	५०,०००	एक पटकको खर्च

	कार्य		
२	निर्माणस्थल वरपर ट्राफिक साइन, चेतावनी बोर्ड राखे	२०,०००	एक पटकको खर्च
३	हरियारी प्रवर्द्धन कार्य	२,००,०००	एक पटकको खर्च
३	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा (व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री, दुर्घटना बीमा, तालिम तथा अभिमुखीकरण)	३,००,०००	एक पटकको खर्च
सञ्चालन चरण			
१	पानीको गुणस्तर परीक्षण	५०,०००	वार्षिक खर्च
२	ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन	१,००,०००	वार्षिक खर्च
३	विपद् तथा प्रकोप जोखिम (Fire Extinguisher, कामदारहरुलाई तालिम तथा अभिमुखीकरण)	२,००,०००	वार्षिक खर्च
४	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा (व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री, First Aid Kit, कर्मचारीहरुको बीमा तथा आवधिक स्वास्थ्य जाँच)	३,००,०००	वार्षिक खर्च
५	खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा (किचनमा काम गर्ने कामदारहरु तालिम र उचित ड्रेस, एप्रोन र जुता)	५०,०००	वार्षिक खर्च
जम्मा (एक पटकको खर्च)		रु. ६,७०,०००	
जम्मा (वार्षिक खर्च)		रु. ९,००,०००	

९ वातावरणीय अनुगमन

कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावहरूको अनुगमन निम्न उद्देश्य प्राप्तिका लागि गरिन्छ :-

- क) कानूनले तोकेका सीमाभन्दा बढी मात्रामा प्रभाव पर्न नदिन ।
- ख) वातावरणीय प्रभाव कम गर्न अपनाइएका उपायहरू वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भएअनुसार कार्यान्वयन भएका छन् कि छैनन् भन्ने जाँच गर्न ।
- ग) सम्भावित वातावरणीय क्षतिबारे समयमै सचेत गराउन ।
- घ) पहिचान गरिएका तथा आंकलित प्रभाव वास्तविकतासँग कति नजिक छन् भन्ने जानकारी लिन ।

९.१ अनुगमनका प्रकारहरू

वातावरणीय प्रभावको अनुगमन देहायको अवस्थामा निम्न प्रकारले गर्नु पर्दछ ।

९.१.१ प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring)

प्रस्तावित प्रस्तावको निर्माण कार्य शुरू गर्नुभन्दा अगावै निर्माण स्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गर्नु पर्नेछ । यसले गर्दा अनुगमनको सिलसिलामा प्रारम्भिक अवस्थाको तुलनामा वातावरणीय पक्षमा भएको परिवर्तन बारेमा थाहा पाउन सकिन्छ । यसैले प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन गरिँदैन तर वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा रहेका जानकारीलाई आयोजनाको प्रारम्भिक डाटा मानिनेछ ।

९.१.२ प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लगाउन आयोजना निर्माण र सञ्चालनका क्रममा त्यस क्षेत्रको जनस्वास्थ्य लगायत पर्यावरणीय, सामाजिक र आर्थिक अवस्थाका सूचकको मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

९.१.३ नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring)

यस अन्तर्गत प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी निर्धारित मापदण्डहरूको पालना गरेको छ वा छैन भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न वातावरणीय गुणस्तरका विशेष सूचकहरू वा प्रदूषणको अवस्थाबारे आर्थिक वा लगातार रूपमा अनुगमन गरी अभिलेख राखिनेछ ।

९.२ वातावरणीय अनुगमनका सूचकहरूः

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको आधारभूत तथ्याङ्क, पहिचान तथा आंकलन गरिएका अनुकूल वा प्रतिकूल प्रभाव एवं वातावरण संरक्षणका उपायहरूलाई ध्यान दिई प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने र वातावरणीय प्रभावको प्रभावकारिताको अनुगमन गर्न सूचकहरू तालिका ९.१ मा उल्लेख गरिएको।

९.३ अनुगमनको विधिः

उल्लेखित अनुगमनका प्रत्येक सूचकलाई कुन विधि/तरिकाबाट अनुगमन गर्ने हो यस प्रतिवेदनको तालिका ९.१ मा खुलाइएको छ। यस्ता विधिहरू भरपर्दो, सजिलो र आयोजना स्थलमा कार्यरत जनशक्तिले अवलम्बन गर्न सक्ने खालको राखिएको छ।

९.४ अनुगमनको लागि समय तालिका

आयोजना निर्माण र सञ्चालनका विभिन्न अवस्थामा अनुगमन गर्नुपर्ने भएकाले सूचकको प्रकृति हेरेर वातावरणीय अनुगमन गर्न समय तालिका यस प्रतिवेदनको तालिका ९.१ मा उल्लेख गरिएको छ।

९.५ अनुगमन गर्ने निकायः

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३९ को उपदफा १ बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय सम्बन्धित मन्त्रालय वा विभाग हुनेछ। सोही बमोजिम यस प्रस्तावको लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालय, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय र पर्यटन विभाग अनुगमन तथा निरीक्षणका लागि जिम्मेवार निकाय रहने छ। सोही दफाको उपदफा २ बमोजिम आफ्नो क्षेत्रभित्रको वातावरण संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले पनि अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सक्नेछ। सोही बमोजिम काठमाडौं महानगरपालिका पनि यस प्रस्तावको अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय रहने छ।

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४५ को उप-नियम (१) बमोजिम प्रस्तावकले प्रस्तावको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने चरणमा सोबाट वातावरणमा परेको प्रभावको विषयमा प्रत्येक ६ महिनामा स्वःअनुगमन गरी सोको प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय वा विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ।

९.६ अनुगमनका लागि अनुमानित रकम:

प्रस्ताव कार्यान्वयन (निर्माण र सञ्चालन) को समयमा विभिन्न सूचकहरूको अनुगमन गर्न आवश्यक पर्ने रकम तालिका ९.१ मा खुलाइएको छ । प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन सम्बन्धी विवरणलाई तालिका ९.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९.१: प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन						
वायुको गुणस्तर	हावामा PM10, PM2.5, TSP परिमाण	वायुको गुणस्तर मापन यन्त्रद्वारा मापन	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य पूर्व	२०,०००	प्रस्तावक
ध्वनिको तह	ध्वनिको अधिक परिमाण र तिब्रता	ध्वनि मापन यन्त्रको प्रयोग	निर्माण क्षेत्र भित्र	निर्माण कार्य पूर्व	१०,०००	प्रस्तावक
पानीको गुणस्तर	विभिन्न रासायनिक तथा जैविक प्यारामिटरहरू	प्रयोगशाला परीक्षण	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य पूर्व	२०,०००	प्रस्तावक
माटो परीक्षण	Bearing Capacity, Liquefaction/Densification	प्रयोगशाला परीक्षण	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य पूर्व	२,००,०००	प्रस्तावक

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रभाव अनुगमन						
वायुको गुणस्तर	हावामा PM10, PM2.5, TSP परिमाण	वायु गुणस्तर मापन यन्त्रद्वारा मापन र आधारभूत तथ्याङ्क र कानुनी मापदण्डसँग तुलना गर्ने	होटल भित्र र आसपासका क्षेत्रमा	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ पटक	४०,०००	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
ध्वनिको गुणस्तर	ध्वनिको अधिक परिमाण र तिब्रता	ध्वनि मापन यन्त्रको प्रयोग गरी आधारभूत तथ्याङ्क र कानुनी मापदण्डसँग तुलना गर्ने	होटल वरपर	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	२०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पानीको गुणस्तर	विभिन्न भौतिक, रासायनिक तथा जैविक प्यारामिटरहरु	होटलमा प्रयोग हुने पानीको नमूना सङ्कलन र प्रयोगशालामा परीक्षण	होटल भित्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको ४ पटक	८०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
						तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
फोहोरपानी व्यवस्थापन	ढल निकासीको संरचना, होटल वरपरका वासिन्दामा परेको प्रभाव	स्थलगत भ्रमण, अन्तर्वार्ता, फोटोहरू	होटल वरपर	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन	फोहोर व्यवस्थापनको अवस्था	अवलोकन, होटलको रेकर्ड निरीक्षण, अन्तर्वार्ता	होटल क्षेत्र भित्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको ६ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
हरियाली प्रवर्द्धन	वृक्षारोपण र बगैँचा व्यवस्थापन स्थिति	स्थलगत भ्रमण	होटल क्षेत्र भित्र	निर्माण डिजाईन तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौँ महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
ट्राफिक व्यवस्थापन	ट्राफिक जाम तथा यातायातको अवस्था	स्थानीयसँग छलफल तथा अन्तर्वार्ता	होटल परिसर	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौँ महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा	दुर्घटनाको प्रकार, दुर्घटनाको क्षतिपूर्ति	कामको प्रकृति अनुसार जोखिम आकलन, कर्मचारी र कामदार वर्गसँग छलफल	होटल भित्र र वरपर	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौँ महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
						मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
विपद् व्यवस्थापन प्रणाली	सूचना प्रवाह प्रणाली, अग्नि संयन्त्रको प्रावधान, खुल्ला जग्गा	अवलोकन, कामदार तथा कर्मचारीसँग अन्तरक्रिया	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा	किचेनमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरूको अवस्था	किचेनमा काम गर्ने कामदार तथा किचेनमा रहेको सामग्रीको अनुगमन	होटलको किचेन क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
आगन्तुकहरूको सुरक्षा	आगन्तुकहरूका लागि प्रदान गरिएको व्यवस्था तथा सुविधा, CCTV	आगन्तुक तथा कर्मचारीको अन्तर्वार्ता, CCTV रेकर्ड चेक जाँच	होटल क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
नियमपालन अनुगमन						
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले सुझाएका अनुकूल तथा प्रतिकूल प्रभाव पालना गरे/नगरेको	वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाले समावेश गरेका सम्पूर्ण न्यूनीकरणका उपाय निर्माण तथा सञ्चालन अवधिमा लागू गरिएको	अवलोकन, अन्तर्वार्ता / प्रतिवेदन अध्ययन	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रदूषण रोकथाम, वातावरणीय संरक्षणका उपायहरूको नियमपालन	धुलोको स्तर, ध्वनिको परिमाण, स्वीकृत प्रतिवेदन अध्ययन	अवलोकन, रेकर्डको समीक्षा, मापन, कामदार वर्गसँग छलफल, ध्वनि मापन र वायु प्रदूषण मापन यन्त्रको प्रयोग	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापन/ वर्गीकरण	फोहोर वर्गीकरण र फोहोर व्यवस्थापनको अभ्यास	अवलोकन, कामदार/ कर्मचारीहरूसँग छलफल	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा दैनिक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
STP बाट प्रशोधन हुने पानीको गुणस्तर	विभिन्न रासायनिक तथा जैविक प्यारामिटरहरू	पानीका नमूना सङ्कलन गरी प्रयोगशाला परीक्षण गर्ने	होटल क्षेत्र भित्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटी	४०,०००	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
						मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
आपत्कालिन तयारीको लागि सचेतना तालिम	तालिमको संख्या र सहभागीहरुको सूची	अवलोकन, कर्मचारीसँग अन्तर्वार्ता	होटल क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटी	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
स्थानीय रोजगारी	स्थानीय कर्मचारीको संख्या	निरीक्षण तथा कर्मचारीसँग अन्तर्वार्ता	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटी	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा	सुरक्षा उपकरणहरू/ सामग्रीको प्रयोग, नियमित	निरीक्षण, स्वास्थ्य रेकर्डको समीक्षा,	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
	स्वास्थ्य जाँच	कर्मचारीसँग छलफल		चरणमा वर्षको २ चोटि		विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम	लैंगिक हिंसासँग सम्बन्धित गुनासाहरू, कामदार तथा कर्मचारीको उमेर र तलब रेकर्ड	कामदार तथा कर्मचारीको अन्तर्वार्ता र तलब रेकर्ड निरीक्षण	होटल भित्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
स्थानीयवासीको गुनासो	गुनासो सुनुवाईको रेकर्ड	स्थानीयवासी तथा कर्मचारीको अन्तर्वार्ता र गुनासो सुनुवाईको रेकर्डको चेक जाँच	होटल क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, काठमाडौं महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

९.७ अनुगमनका लागि अनुमानित लागत

तालिका ९.२: अनुगमनका लागि अनुमानित लागत

क्र.स,	विवरण	संख्या	दर	लागत
१	आवश्यक जनशक्ति			
क	वातावरण विद्	१	१,००,०००	१,००,०००
ख	सामाजिक-आर्थिक विज्ञ	१	८०,०००	८०,०००
ग	होटल व्यवस्थापन विज्ञ	१	८०,०००	८०,०००
जम्मा जनशक्ति		३		२,६०,०००
२	वायु, ध्वनि र पानीको गुणस्तर मापन/परीक्षण	LS	१,८०,०००	१,८०,०००
३	अन्य खर्च (यातायात, स्टेशनरी, प्रिन्टिंग, आदि)	LS	१,००,०००	१,००,०००
जम्मा (१+२+३)				५,४०,०००

९.८ परियोजना लागतको सारांश

तालिका ९.३: परियोजना लागतको सारांश तालिका

क्र.स.	विवरण	लागत (रु.)	कैफियत
१	होटल कुल परियोजना लागत	५६९,६५९,७४२.९६	एकमुष्ट परियोजना लागत
२.	वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) लागत	६,७०,०००	एक पटकको खर्च
		९,००,०००	वार्षिक खर्च
३.	वातावरणीय अनुगमन (Monitoring) लागत	५,४०,०००	वार्षिक अनुगमन खर्च

१० वातावरणीय परीक्षण

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ अनुसार वन तथा वातावरण मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले आयोजना सञ्चालन भएको दुई वर्षपछि छ महिना भित्र त्यस्तो प्रस्तावको कार्यान्वयन वातावरणीय परीक्षण गर्ने प्रावधान उल्लेख रहेको छ। त्यसबाहेक मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव, त्यस्ता प्रभावलाई कम गर्न अपनाएको उपाय तथा त्यस्तो उपायको प्रभावकारिता र न्यूनीकरण हुन नसकेको वा आंकलन नै नभएको प्रतिकूल प्रभाव उत्पन्न भएकोमा सो समेतको विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अद्यावधिक गर्नेछ।

१०.१ वातावरणीय परीक्षण

वातावरणीय परीक्षणका किसिम देहाय बमोजिमका हुनेछन् :

- क. निर्णय तहको परीक्षण,
- ख. कार्यान्वयन परीक्षण,
- ग. कार्यको प्रभावकारिता परीक्षण,
- घ. आयोजना प्रभाव परीक्षण,
- ङ. आंकलन गरिएको प्रविधि परीक्षण,
- च. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रिया परीक्षण।

१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा सामान्यतया तीन पक्ष संलग्न हुने गर्दछन्

- क. परीक्षक,
- ख. परीक्षित पक्ष (प्रस्तावसँग सरोकार भएको),
- ग. तेस्रो पक्ष

१०.३ स्वेच्छिक वा बाध्यकारी परीक्षणका लागि संलग्न पक्ष वा संस्थाको

आधारमा वातावरणीय परीक्षण आन्तरिक वा बाह्य हुन सक्नेछ

- क. आन्तरिक परीक्षण,
- ख. बाह्य परीक्षण,
- ग. बाध्यकारी परीक्षण,

घ. स्वेच्छिक परीक्षण ।

१०.४ वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा निम्न बमोजिमको हुनेछः

तालिका १०.१: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

अध्याय १	यस अध्यायमा वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको भित्र मुख्य मुख्य कुराहरु समावेश गरी प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश लेख्नु पर्नेछ ।
अध्याय २	यस अध्यायमा परीक्षण प्रशासनिक तथा परीक्षण कार्यको विवरण, आयोजना स्थलमा गरिएका अन्तर्वार्ता, परीक्षण गर्ने पक्ष तथा परीक्षणका क्षेत्र र विधि समावेश गर्नुपर्ने। साथै वातावरणीय अनुगमन, परीक्षणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा विवरण पनि समावेश गर्नु पर्नेछ ।
अध्याय ३	यस अध्यायमा परीक्षणको पूर्ण विवरण समावेश गर्नु पर्नेछ ।
अध्याय ४	यस अध्यायमा आयोजना सम्बन्धमा पालना गर्नुपर्ने सुझाव तथा सुधारात्मक कार्य समावेश गर्नु पर्नेछ ।
अनुसूची	अनुसूचीमा सम्बन्धित तथ्याङ्क र विवरण समावेश गर्नु पर्नेछ ।
परीक्षण गर्ने समूहमा समावेश हुनुपर्ने जनशक्ति	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारीको क्रममा प्रस्तावसँग विषय मिल्ने विज्ञ जस्तै: वातावरण विज्ञ, होटल व्यवस्थापन विज्ञ, सामाजिक- आर्थिक तथा सांस्कृतिक विज्ञ आदि समावेश गर्नु पर्नेछ ।

तालिका १०.२: वातावरणीय परीक्षणका लागि चेकलिष्ट

१ भौतिक पक्ष:								
क्र. सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना	तथ्याङ्कको स्रोत
१.	वायुको गुण							
२	पानीको गुण							
३	ध्वनिको मात्रा							
४	भू-उपयोग							
५	जलस्रोत (भूगर्भीय)							
६	ठोस फोहोर व्यवस्थापन							
७	फोहोर पानी व्यवस्थापन							
८	ऊर्जा खपत तथा वैकल्पिक ऊर्जा							
२. जैविक पक्ष								
क्र.	विवरण	आयोजनाको	अनुमान गरिएको	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका	प्रभावकारीता	सूचना	तथ्याङ्कको

सं.		क्रियाकलाप	प्रभाव		उपाय			स्रोत
१	होटल क्षेत्र भित्र हरियाली प्रवर्द्धन							
२	स्थानीय चराचुरुङ्गी वा जीवजन्तु							
३	जैविक विविधता संरक्षण							
३. सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक पक्ष								
क्र. सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना	तथ्याङ्कको स्रोत
१	कर्मचारीको स्वास्थ्य तथा सुरक्षा							
२	खाना पकाउने प्रणालीमा स्वच्छता तथा खाद्य सुरक्षा अवस्था							
३	स्वास्थ्य तथा							

	सरसफाई							
४	आगलागी तथा विपद् व्यवस्थापन (उपकरण तथा तालिमको अवस्था)							
५	ट्राफिक व्यवस्थापन र पार्किङ सुविधा							
६	पाहुना र कर्मचारीहरूको गोपनीयता तथा सुरक्षाको अवस्था							
७	स्थानीय समुदायसँग समन्वय (CSR कार्यक्रम, स्थानिय रोजगारी)							
८	सांस्कृतिक र सामाजिक असर न्यूनीकरणका							

	कार्यक्रम (स्थानीय सचेतना, तालिम आदि)							
९	गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्रको कार्यान्वयन र अभिलेख							

११ निष्कर्ष

११.१ अध्ययनको निष्कर्ष:

प्रस्तावित होलिडे इन एक्सप्रेस होटल बागमती प्रदेश काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५ टंगाल क्षेत्रमा अवस्थित रहेको छ। हाल ९९ शय्या क्षमतामा सञ्चालित होटललाई स्तरोन्नति गरी नयाँ संरचना थप गर्दै कुल १३४ शय्या क्षमताको चारतारे होटलका रूपमा विकास गर्न प्रस्ताव गरिएको छ। यस परियोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनबाट विभिन्न भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक पक्षमा पर्ने सम्भावित सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावहरूको पहिचान गरिएको छ।

निर्माण र सञ्चालन दुवै चरणमा रोजगार सिर्जना, सीप विकास, स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि, पूर्वाधारको स्तरोन्नति जस्ता महत्वपूर्ण लाभदायक प्रभावहरू देखिएका छन्। यद्यपि, निर्माण चरणमा धुलो, ध्वनि, फोहोर र ट्राफिक अवरोध जस्ता भौतिक प्रभावहरू देखा पर्नेछन् भने सञ्चालन चरणमा फोहोरपानी व्यवस्थापन, ऊर्जा तथा जलस्रोतमा चाप, ध्वनि तथा वायु प्रदूषण, जैविक विविधता ह्रास र सामाजिक असहजता जस्ता असरहरू देखिने सम्भावना रहन्छ। तसर्थ, यस्ता नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्न उपयुक्त वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP), न्यूनीकरण उपायहरू, निगरानी तथा अनुगमन विधिहरू अध्ययनमा सिफारिस गरिएका छन्। प्रस्तावित होटलले वातावरणीय कानून तथा मापदण्डहरू पालना गर्दै आधुनिक, पर्यावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोग गर्ने प्रतिबद्धता जनाएको छ।

अन्ततः अध्ययनको निष्कर्षमा यस परियोजना वातावरणीय दृष्टिले व्यावहारिक (Environmentally Feasible) मानिएको छ। परियोजनाको कार्यान्वयन गर्दा सिफारिस गरिएका वातावरणीय व्यवस्थापन उपायहरू प्रभावकारी ढंगले लागू गरिएमा यसले वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण गर्दै स्थानीय विकास र पर्यटन प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउनेछ।

११.२ प्रतिबद्धता:

प्रस्तावित होलिडे इन एक्सप्रेस होटल स्तरोन्नति तथा विस्तार परियोजनाका सञ्चालक/प्रस्तावक वातावरणीय संरक्षण, सामाजिक उत्तरदायित्व र दीर्घकालीन दिगोपनप्रति पूर्णरूपले प्रतिबद्ध रहको छ। परियोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन दुवै चरणमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएका वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP), अनुगमन

कार्ययोजना तथा सरोकारवाला समन्वय निर्देशिकाहरूलाई पूर्णरूपमा पालना गरिनेछ।
प्रस्तावक/सञ्चालक पक्षले निम्न प्रतिबद्धताहरू सुनिश्चित गर्नेछः

- परियोजनाका सबै चरणहरू नेपाल सरकारको प्रचलित वातावरणीय कानून, नियम तथा मापदण्ड अनुसार सञ्चालन गरिनेछ।
- निर्माण तथा सञ्चालन कार्यमा वातावरणीय प्रभावहरू न्यूनतम बनाउने गरी दक्ष जनशक्ति, सुरक्षित उपकरण तथा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ।
- वायु, ध्वनि, पानी तथा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डहरू पालना गरिनेछ।
- होटल सञ्चालनको क्रममा सौर्य ऊर्जाको प्रयोग (पानी तताउने, गार्डेन लाइट आदि) लाई प्राथमिकता दिइनेछ, र ऊर्जाको दिगो तथा दक्ष प्रयोग सुनिश्चित गरिनेछ।
- होटल परिसरभित्र हरियाली प्रवर्द्धन, भर्तिकल गार्डेन व्यवस्थापन तथा साना सजावटी बिरुवाहरूको संरक्षण गरिनेछ।
- फोहोरमैलाको वर्गीकरण, पुनःप्रयोग र रिसाइकल प्रविधिको प्रयोग गरी ठोस तथा तरल फोहोरहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिनेछ।
- कामदार तथा अतिथिको स्वास्थ्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्न PPE, फायर सेफ्टी, आपतकालीन निकासी योजना र स्वास्थ्य परीक्षण जस्ता उपायहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ।
- स्थानीय जनशक्ति लाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिइनेछ र उनीहरूको सीप विकास तालिम आयोजना गरिनेछ।
- सामाजिक तथा सांस्कृतिक पक्षमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरिनेछ र गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र स्थापना गरिनेछ।
- वातावरणीय अनुगमन कार्य नियमित रूपमा गरिनेछ र सरोकारवाला निकायहरूलाई प्रतिवेदन पेश गरिनेछ।
- वातावरणीय व्यवस्थापन तथा सामाजिक उत्तरदायित्वका क्रियाकलापहरूको स्वतन्त्र त्रेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन गरिने सम्भावना पनि खुला राखिनेछ।

१२ सन्दर्भ सामग्री (References)

- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७८, "राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८", नेपाल सरकार, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, थापाथली, काठमाडौं, नेपाल
- नेपाल सरकार, २०७६, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, कानून न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय, काठमाडौं, बैशाख १५, २०७७
- "वेदा हस्पिटालिटी होटल"को २७० शय्यामा निर्माण तथा सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, मायादेवी गाउँपालिका, वडा नं. ४, रम्वापुर, रुपन्देही जिल्ला, लुम्बिनी प्रदेश, २०८२
- "होटल मेची क्राउन" को पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, मेचीनगर नगरपालिका, झापा, २०७९
- "होटल बाराही काठमाडौंको १६६ शय्या क्षमतामा स्तरोन्नति गरी होटल सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, काठमाडौं, २०८१
- Asian Development Bank (ADB). (2013). Solid Waste Management in Nepal: Current status and policy recommendations.
- Davids, J. C., Rutten, M. M., Shah, R. D. T., Shah, D. N., Devkota, N., Izeboud, P., Pandey, A., & Van De Giesen, N. (2018). Quantifying the connections-linkages between land-use and water in the Kathmandu Valley Nepal. *Environmental Monitoring and Assessment*, 190(5), 304. <https://doi.org/10.1007/s10661-018-6687-2>
- Lamichhane, K., Bhattarai, S., Rajan, K.C. et al. (2025). State-of-the-art review of probabilistic seismic hazard analysis in Nepal: status, challenges, and recommendations. *Geoenviron Disasters* 12, 15 <https://doi.org/10.1186/s40677-025-00320-0>
- Parajuli, H.R., Bhusal, B., Paudel, S., 2021, Seismic zonation of Nepal using probabilistic seismic hazard analysis Article in *Arabian Journal of Geosciences* · DOI: 10.1007/s12517-021-08475-4
- Shrestha, Sangam & Neupane, Sanjiv & Shanmugam, Mohanasundaram & Pandey, Vishnu. (2020). Mapping groundwater resiliency under climate change scenarios: A case study of Kathmandu Valley, Nepal. *Environmental Research*. 183. 109149. [10.1016/j.envres.2020.109149](https://doi.org/10.1016/j.envres.2020.109149).
- Son, L. , Matsui, Y. , Trang, D. and Thanh, N., 2018, Estimation of the Solid Waste Generation and Recycling Potential of the Hotel Sector: A Case Study in Hue City, Vietnam. *Journal of Environmental Protection*, 9, 751-769. doi: 10.4236/jep.2018.97047.

- Subedi, Mandip, Sharma, K., Acharya, I. P., & Adhikari, K. 2018. Soil liquefaction in Kathmandu Valley due to 2015 Gorkha, Nepal Earthquake and assessment of liquefaction susceptibility.
- Subedi, M., K.C, R., Acharya, I.P., Sharma, K., Bhandary, N.P, 2023, Probabilistic Liquefaction Potential of Kathmandu Valley Soil Based on Standard Penetration Tests. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-685901/>
- Websites:
  - <https://lawcommission.gov.np/>
  - <https://kathmandu.gov.np/>
  - <https://tourism.gov.np/>
  - <https://www.tourismdepartment.gov.np/>
  - <https://mofe.gov.np/>
  - <https://www.worldweatheronline.com/>
  - <https://www.greensmithnepal.com.np/>

अनुसूचीहरु